T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ
ANA BİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

ENGELLİLERE YÖNELİK HİZMETLERİN YÖNETİMİ VE SUNUMU: KARŞILAŞTIRMALI BİR DEĞERLENDİRME

Yaşar TINAR
2502130045

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Halis Yunus ERSÖZ

İSTANBUL , 2018

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

DOKTORA
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı	: YAŞAR TINAR	**Numarası**	: 2502130045
Anabilim Dalı / Anasanat Dalı / Programı	: ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ	**Danışmanı**	: PROF. DR. HALİS YUNUS ERSÖZ
Tez Savunma Tarihi	: 05.02.2018	**Saati**	: 10.00
Tez Başlığı	: ENGELLİLERE YÖNELİK HİZMETLERİN YÖNETİMİ VE SUNUMU:KARŞILAŞTIRMALI BİR DEĞERLENDİRME		

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin **50. Maddesi** uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **KABULÜNE** ~~OYBİRLİĞİ~~/ OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF. DR. HALİS YUNUS ERSÖZ		Kabul
2- PROF. DR. SEDAT MURAT		Kabul
3- DOÇ. DR. ERSİN KAVİ		Düzeltme
4- DOÇ. DR. FARUK TAŞÇI		DÜZELTME
5- YRD. DOÇ. DR. BURAK HAMZA ERYİĞİT		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF. DR. ABDULKADİR ŞENKAL		
2- PROF. DR. LEVENT ŞAHİN		

ÖZ

ENGELLİLERE YÖNELİK HİZMETLERİN YÖNETİMİ VE SUNUMU: "KARŞILAŞTIRMALI BİR DEĞERLENDİRME"

Yaşar TINAR

Günümüzde değişen sosyal devlet ve sosyal belediyecilik anlayışıyla birlikte genel olarak engellilere sunulan hizmetler engellilerin de toplumda var olduğu ve engeli olmayan insanlar gibi kendi haklarından eşit bir şekilde istifade edebilmelerini amaçlamaktadır. Bu yaklaşımla beraber ülkelerin siyasi yapıları, kültürleri ve sosyo-ekonomik durumları farklılık göstermektedir. Literatürde yer alan çalışmalar, engelli hizmetlerinin ülkeler arasındaki farklılıklarını ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Bu çalışmanın esas amacı, engellilere yönelik hizmetlerin ve sunumunun kimler aracılığı ile veya hangi kurum tarafından verilmesinin daha uygun olacağının belirlenmesi olacaktır. Bu doğrultuda, Fransa, Avusturya, İngiltere ve Türkiye'deki engellilere yönelik hizmetler ve bu hizmetlerin boyutu ve kapsamı incelenmiştir. Çalışma sırasında bu ülkelerin yerel yönetim hizmet modelleri, organizasyon yapıları, bütçeleri, merkezi hükümetlerin yapısı ve engelli hizmetleri, devletin engelli hizmetlerine ayırdığı bütçe, insan kaynağı ve hizmet modelleri karşılaştırılmıştır. Araştırma kapsamında ülkelerin siyasi, sosyal ve ekonomik durumları göz önüne alınarak engellilere yönelik hizmetlerin genel anlamda yönetiminin ve sunumunun özellikle Türkiye'deki büyük şehirlerde yerel yönetimler (Büyükşehir Belediyeleri) tarafından büyükşehir belediyesi dışında kalan şehirlerde yine Belediyeler, İl Özel İdareleri, Belediye Birlikleri ve Merkezi Hükümet tarafından hizmetlerin birlikte verilmesinin daha uygun olacağı tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler; Engelli, Yerel Yönetimler, Merkezi Hükümet, Engelli Politikaları, Engelli Hizmetleri

ABSTRACT

ADMINISTRATION AND PRESENTATION OF THE SERVICES FOR THE DISABLED: "A COMPARATIVE EVALUATION"

Yaşar TINAR

Along with the developing concepts of social state and social municipalism, the services offered to disabled aim at letting the disabled exercise their rights just the way other citizens do, and to recognize their existence in society. Political structures of the countries, their cultures and socio-economic structures differ accordingly. The researches present in literature aim at presenting the differences between the countries in terms of the services offered for the disabled.

The ultimate objective of this research thereof is to determine which institutions should provide the necessary services to be offered to the disabled people, and who should offer the services involved. In this regard; the services and scope of services offered for the disabled in Austria, France, England and Turkey have been examined in detail. The above-mentioned-countries were observed in terms of municipal Corporation service models, organizational structures, budgets, central governmental structures, services for the disabled, state budget allocated to the services for the disabled, human resources and service models. After a lengthy analysis in this research, it can be concluded that services to be provided to disabled people should be administered by Metropolitan Municipalities in Greater Provinces, and by City Municipalities and Special Administrations in not-Greater provinces, definitely in cooperation with a Central government's administrative body.

Keywords; the disabled, local administrations, central government, policies on the disabled, services for the disabled

ÖNSÖZ

Sosyal politikanın geniş anlamda ifade edilmesi ile birlikte dezavantajlı grupların içerisinde olan engelliler ve onların sorunları gerek devlet tarafından, yerel yönetimler tarafından, gerekse aileler ve din kurumları gibi kurum ve kuruluşlarla ele alınarak çözüm arayışlarına gidilmiştir. Avrupa'da özellikle son 25-30 yıl içerisinde engellilik olgusu ve engellilerin yaşadığı problemlerin giderilmesi adına önemli ve ciddi adımlar atılmıştır. Bu bağlamda engellilerin toplumsal hayatta engeli olmayan insanlar gibi yaşayabilmesi için hukuksal mevzuatlar çıkartılmış, evrensel beyannameler yayımlanmış, uluslararası engelliler yılı kabul edilmiş ve bunlarla birlikte engelli vatandaşlar pasif ve yardıma muhtaç olma durumundan çıkartılıp toplumda var olan, üreten bireyler haline getirilmeye çalışılmıştır. Bütün bunlarla beraber engellilerin eğitimine, sağlığına, toplumla bütünleşebilmesi gerçeğine, erişilebilirliğin artırılmasına, ulaşımına, rehabilitasyon hizmetlerine, bakım hizmetlerine değin her anlamda ve her alanda çalışmalar günümüzde de devam etmektedir. Gerek Avrupa Birliği ülkeleri gerekse AB'ye ait kurum ve kuruluşlar engellilik konusunda çeşitli bölümler halinde stratejik hedefler ve planlamalar yapmaktadırlar.

Türkiye'de özellikle son 15 yıl içerisinde engelli politikası alanında önemli gelişmelerin yaşandığı görülmektedir. Bu önemli gelişmelerden ilkini, 2002 yılında yürürlüğe giren "2022 Sayılı Kanun" oluşturmaktadır. Bu kanun maddesi sosyal devlet olma niteliği açısından devrim niteliği taşımaktadır; çünkü 2002 yılından önce Türkiye'de engelli bakım yardımı bulunmamaktaydı. Yine aynı şekilde 5378 Sayılı "Özürlüler Kanunu"nun 2005 yılında çıkartılması ve yürürlüğe girmesiyle birlikte daha önceki süreçte çeşitli kanunların içerisinde olan engelli hakları derlenmiş, tasnif edilmiş ve tek bir kanun olarak engelli vatandaşların yararına yasalaştırılmıştır. Ayrıca, 2011 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kurulmuş ve bakanlık bünyesinde, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü tesis edilerek bu kurum aracılığıyla Türkiye genelinde engelli ve yaşlıların sorunları ve ihtiyaçları karşılanmaya çalışılmıştır. Türkiye'de yerel yönetimler olarak ilk defa 1994 yılında İBB bünyesinde "Özürlüler Koordinasyon Birimi" açılmış ve belediyecilikte sosyal

politika anlamında kayda değer bir adım atılmıştır. O dönemde kurulan "Özürlü Koordinasyon Birimi" 2006 yılında bir müdürlük haline gelmiş ve Türkiye'deki yerel yönetimlere vermiş olduğu hizmetlerle rol model olmuştur.

Belirtilen hususlar çerçevesinde tez üç bölümden meydana gelmiştir. Bu anlamda tezin birinci bölümünde, sosyal politika ve engellilik kavramına ve engelliliğin türlerine değinilmekle birlikte, Türkiye'de ve Avrupa Birliği ülkelerinde engellilik ve engelliliğin boyutları incelenmiştir. Tezin ikinci bölümünde, Fransa'da, Avusturya'da ve İngiltere'de engellilere ve ailelerine hizmet veren kamu kurumlarının hizmetleri ve hizmetlerin gerçekleştirilmesinde kullandıkları bütçe yapısı, insan kaynağı, yönetim yapısı, organizasyonları, kurumsal kapasiteleri vb. özellikler hem yerel yönetimler açısından hem de merkezi hükümet açısından ayrı ayrı ele alınarak açıklanmaya çalışılmıştır. Tezin üçüncü ve son kısmında, cumhuriyet dönemi öncesinde Türkiye'de engelli politikası uygulamaları ve cumhuriyetin ilanından günümüze değin üretilen engellilik politikalarıyla beraber Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sağlık Daire Başkanlığı Engelliler Müdürlüğü ve yurtdışındaki örnek uygulamalar da ele alınarak bu kurumların bütçeleri, insan kaynakları, idari özellikleri, yönetimsel yapıları araştırılarak bütün bu gelişmeler çerçevesinde engellilere hizmet noktasında kurumların kapasitelerine bakılarak hangi kurumların engelli ve ailelerine hizmet konusunda hizmeti yönetmeleri, üretmeleri ve sunmaları tartışmaya açılmıştır. Özetle, Türkiye açısından mevcut yönetsel sistem içerisinde engelli hizmetlerinin nerelerde ve hangi kurum vasıtasıyla verilmesi gerektiği konusunda bir öneride de bulunulmuştur.

Çalışmalarım sırasında devamlı destek, teşvik ve yardımlarını gördüğüm İstanbul Üniversitesi Rektör Yardımcısı Profesör Doktor Sedat MURAT hocama, Doçent Doktor Orhan KOÇAK hocama, tez danışmanım olan İstanbul Üniversitesi Rektör Yardımcısı Profesör Doktor Halis Yunus ERSÖZ hocama, Marmara Üniversitesi'nden Yrd. Doç. Dr. Burak Hamza ERYİĞİT hocama, Yalova Üniversitesi'nden Doçent Doktor Ersin KAVİ hocama, İstanbul Üniversitesi'nden Doçent Doktor Faruk TAŞÇI hocama ve sevgili eşim Sena BOLAT TINAR'a sabrından ve katkılarından dolayı teşekkürü bir borç bilirim.

İstanbul, 2018

Yaşar TINAR

İÇİNDEKİLER

ÖZ ..... **İİİ**

ABSTRACT ..... **İV**

ÖNSÖZ ..... **V**

İÇİNDEKİLER ..... **Vİİİ**

TABLOLAR LİSTESİ ..... **Xİİİ**

GRAFİK LİSTESİ ..... **XVİİ**

KISALTMALAR LİSTESİ ..... **XVİİİ**

GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM

SOSYAL POLİTİKA VE ENGELLİLİKLE İLGİLİ KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE ENGELLİLİĞİN BOYUTU **6**

1.1. SOSYAL POLİTİKA 6

1.1.1. Sosyal Politikanın Tarihçesi 6

1.1.2. Sosyal Politika Kavramları 8

1.1.2.1. Dar Anlamda Sosyal Politika 8

1.1.2.2. Geniş Anlamda Sosyal Politika 9

1.1.2.3. Sosyal Politika Kurumları 11

1.1.3. Sosyal Hizmetler 14

1.1.4. Engellilik Kavramı ve Engellilik Türleri 18
1.1.4.1. Engellilik Kavramı 18
1.1.4.2. Engellilik Türleri 22
1.1.4.3. Engelliliğin Boyutları 25
1.1.4.3.1. Âhlaki Model 25
1.1.4.3.2. Tıbbi Model 25
1.1.4.3.3. Sosyal Model 26
1.1.4.3.4. Sosyo-Politik ve Azınlık Grubu Modeli 27
1.1.4.3.5. İnsan Hakları Modeli 28

1.1.5. Türkiye'de ve Avrupa Birliği'nde Engellilik 28
1.1.5.1. Türkiye'de Engellilik 28
1.1.5.2. Avrupa'da Engellilik 34

İKİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİNDE ENGELLİLERE YÖNELİK HİZMETLERİN YÖNETİMİ VE SUNUMU 43

2.1. FRANSA 43

2.1.1. Fransız Sosyal Güvenlik Sisteminde Engellilere Yönelik Hizmetler 43
2.1.1.1. Fransız Hükümeti Tarafından Engellilere Sunulan Hizmetlerin Yönetimi, Mali ve İdari Bilgiler 46
2.1.1.2. İnsan Kaynakları 48
2.1.1.3. Yetişkin Engellilere Hizmet Veren Personel Türü ve Sayısı 48

2.1.2. Paris Belediyesi Tarafından Engellilere Yönelik Sunulan Hizmetler, Hizmetlerin Yönetimi ve Mali Bilgiler 54
2.1.2.1. Fransa'da Sosyal Hizmetlerde Yerel Yönetimlerin Rolü 54
2.1.2.2. Paris Belediyesi Yönetimi ve Organizasyon Şeması 56
2.1.2.3. Paris Belediyesi'nce Engellilere Sunulan Hizmetler 58

2.2. AVUSTURYA 63

2.2.1. Avusturya Hükümetinin Engellilik Politikası 63

2.2.2. Avusturya'da Engelliler için Sosyal ve İstihdamı Arttırıcı Tedbirler 64

2.2.3. Federal Engelli Yasası Gereğince Yapılan Mali Yardımlar 64

2.2.4. Avusturya Sosyal Güvenlik Sistemi ve Engellilere Yönelik Hizmetler 65

2.2.5. İnsan Kaynakları 70

2.2.6. Viyana Belediyesi Tarafından Engellilere Yönelik Sunulan Hizmetler, Hizmetlerin Yönetimi ve Mali Bilgiler 71

2.2.6.1. Viyana Sosyal Fonu Yönetim Şeması 73

2.2.6.2. Viyana Sosyal İşler Fonu 73

2.2.6.3. Viyana Sosyal İşler Fonu'nun Organizasyon Şeması 74

2.2.6.4. Personel Yapısı 75

2.2.6.5. Viyana Belediyesi Mobil Evde Hemşire Hizmeti 76

2.3. İNGİLTERE 81

2.3.1. İngiltere'de Merkezi Hükümetin Ekonomik Anlamda Sosyal Politika Üretmedeki Rolü ve Fonksiyonu 81

2.3.2. İngiltere'de Engellilik Ödenekleri, Yardımlar ve Bütçe 83

2.3.2.1. Engellilere Yönelik Finansal Yardımlar 83

2.3.3. İngiltere'de Yerel Yönetimlerin Yapısı ve Londra Belediyesi'nin Engellilere Sunduğu Hizmetler 97

2.3.3.1. Londra Belediyesi ve Engellilere Sunulan Hizmetler 98

2.3.3.2. Londra Belediyesi'nce Yapılan Harcamalar 100

2.3.3.3. İnsan Kaynakları 102

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE ENGELLİLERE YÖNELİK HİZMETLERİN YÖNETİMİ VE SUNUMU 108

3.1. CUMHURİYET DÖNEMİ ÖNCESİ ENGELLİLİK POLİTİKASI ... 108

3.1.1. Osmanlı Devleti'nde Engellilere Yönelik Kurumsal Hizmetler 108

3.1.2. Osmanlı Devletinde Engelli Politikası 110

3.2.TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NDE ENGELLİ POLİTİKASININ GELİŞİMİ . 111

3.3. MERKEZİ HÜKÜMETİN ENGELLİLERE YÖNELİK HİZMET YÖNETİMİ VE SUNUMU 118

3.3.1. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı 118

3.3.1.1. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın Hizmet Yönetim Şekli ve Yapısı 119

3.3.2. Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü ve Engellilere Sunulan Hizmetler..... 122

3.3.2.1. Kurumsal Kapasite 125

3.3.2.2. İnsan Kaynakları 126

3.3.2.3. Mali Bilgiler 129

3.3.3. Merkezi Yönetim Anlayışı ve Hizmet Sunumunda Yaşanan Eksiklikler ve Faydalar..... 130

3.3.4. Türkiye'de Yerel Yönetimlerde Sosyal Politikanın Doğuşu, Gelişimi ve Rolü 132

3.3.5. Yerel Yönetimlerin Engellilere Yönelik Hizmet Yönetimi ve Sunumu "İstanbul Büyükşehir Belediyesi" Örneği..... 133

3.3.5.1. İBB ve Engelliler Müdürlüğü Hizmet Yönetim Şekli ve Şeması 134

3.3.5.2. İBB Engelliler Müdürlüğü ve Sunulan Hizmetler 136

3.3.6. İBB Sağlık Daire Başkanlığı Engelliler Müdürlüğü'nce Sunulan Hizmetlerin Yönetimi..... 140

3.3.6.1. Fiziksel Yapı 140

3.6.1.1.1. Araçlar 140
3.6.1.1.2. Binalar 141
3.6.1.1.3. İnsan Kaynakları 142
3.6.1.1.4. Mali Bilgiler 143

3.3.7. Yerel Yönetimlerin Hizmet Sunum Yöntemi 144

3.3.8. Fransa, Avusturya, İngiltere ve Türkiye'nin Engelli Hizmet Yönetimi Yapısının Karşılaştırılması 153

SONUÇ 168

KAYNAKÇA 174

EKLER 188

ÖZGEÇMİŞ 194

TABLOLAR LİSTESİ

TABLO 1. 1: SOSYAL HİZMET SAĞLAYAN KURUMLAR VE FONKSİYONLARI 11
TABLO 1. 2: ENGELLİ MAAŞI ALAN BİREYLER VE YILLARA GÖRE DAĞILIMI 16
TABLO 1. 3: DÜNYA SAĞLIK ÖRGÜTÜ'NÜN YAPMIŞ OLDUĞU KAVRAMSAL TANIMLAMALARA ÖRNEKLER 20
TABLO 1. 4: TIBBİ MODEL VE SOSYAL MODEL ARASINDAKİ GÖRÜŞ FARKLILIĞI 27
TABLO 1. 5: 2002 YILINDA TÜRKİYE'DE ENGELLİ NÜFUSU 30
TABLO 1. 6: 2011 YILI NÜFUS VE KONUT ARAŞTIRMASINA GÖRE TÜRKİYE'DE ENGELLİ NÜFUS (BİN) 32
TABLO 1. 7: TÜRKİYE'DE ENGEL GRUBUNA GÖRE KİŞİ SAYISI (2012) ... 33
TABLO 1. 8: AVRUPA'DAKİ ENGELLİ NÜFUS-2012 (BİN) 35
TABLO 1. 9: AB'DE ENGELLİLİK VE İŞSİZLİK ORANI-2011 (YAŞ 15-64) ... 36
TABLO 1. 10 : AB 28'DE ENGELLİLİK VE EĞİTİM DURUMU-2011 (YAŞ 25-64) 38
TABLO 1. 11: AB 28'DE ENGELLİLİK VE AÇLIK RİSKİ-2011 (YAŞ 16+) 39
TABLO 1. 12: EN SIK BİLDİRİLEN TEMEL ETKİNLİK GÜÇLÜKLERİ ERKEK VE KADIN (YAŞ 15-64) 40
TABLO 2. 1: FRANSA'DA YETİŞKİN ENGELLİLERE HİZMET VEREN PERSONEL TÜRÜ VE SAYISI (2006-2010) 48
TABLO 2. 2: FRANSA'DA ENGELLİ GENÇ VE ÇOCUKLARA HİZMET VEREN PERSONEL TÜRÜ VE SAYISI (2006-2010) 51
TABLO 2. 3: FRANSA'DA YEREL YÖNETİMLERİN GÖREV DAĞILIMI 56
TABLO 2. 4: AVUSTURYA'DA SOSYAL HARCAMA ORANLARI (2014) 66
TABLO 2. 5: AVUSTURYA'DA SOSYAL KORUMA SİSTEMİ 67
TABLO 2. 6: AVUSTURYA'DA YASAL ENGELLİ AYLIKLARI (2014) 68
TABLO 2. 7: AVUSTURYA'DA KADINLARIN VE ERKEKLERİN ORTALAMA ENGELLİ AYLIĞI (EURO) 68

TABLO 2. 8: AVUSTURYA'DA SOSYAL HARCAMA ORANLARI (KOŞULLARA GÖRE) 69
TABLO 2. 9: AVUSTURYA'DA AYNİ VE NAKDİ YARDIMLAR (2015) 70
TABLO 2. 10: AVUSTURYA HÜKÜMETİ'NDE ÇALIŞAN MEMUR SAYISI (31.12.2014) 71
TABLO 2. 11: VSF'NİN ENGELLİ YARDIMLARI – 2010 (EURO) 76
TABLO 2. 12: VİYANA'DA SOSYAL HİZMET HARCAMALARI (2010-2014) 77
TABLO 2. 13: VİYANA'DA ENGELLİ YARDIMLARI (2010-2014) 78
TABLO 2. 14: VİYANA'DA DESTEKLİ YAŞAM 79
TABLO 2. 15: ENGELLİ ÇALIŞMALARI, MOBİLİTE VE DANIŞMA HİZMETLERİ 80
TABLO 2. 16: FSV'NİN 2015 YILI TOPLAM GİDERLERİ (YÜZDE) 80
TABLO 2. 17: İNGİLTERE'DE ÇOCUKLAR İÇİN ENGELLİ YAŞAM ÖDENEĞİ 84
TABLO 2. 18: İNGİLTERE'DE ENGELLİ BAKIM ÖDENEĞİ 85
TABLO 2. 19: İNGİLTERE'DE KİŞİSEL BAĞIMSIZLIK ÖDENEĞİ 86
TABLO 2. 20: İNGİLTERE'DE BAKIM ÖDENEĞİ ALAN KİŞİLERİN İHTİYAÇ YARDIM SEVİYESİ VE ALDIKLARI BAKIM ÖDENEĞİ 86
TABLO 2. 21: ENGELLİLERE YÖNELİK EV İÇİ TADİLAT YARDIMLARI ... 90
TABLO 2. 22: İNGİLTERE'DE SÜREKLİ BAKICI YARDIMI ORANLARI 93
TABLO 2. 23: İNGİLTERE'DE KAMU SEKTÖRÜ HARCAMALARI-TOPLAM SOSYAL HARCAMA 2011-2016 (STERLİN MİLYON) 95
TABLO 2. 24: MERKEZİ HÜKÜMETİN SOSYAL HİZMETLER, HASTALIK VE ENGELLİLİK HARCAMALARI 2011-2015 (STERLİN MİLYON) 95
TABLO 2. 25: İNGİLTERE'DE KİŞİ BAŞINA DÜŞEN SOSYAL HİZMETLER, HASTALIK VE ENGELLİLİK HARCAMALARI 2011-2012 İLE 2015-2016 (STERLİN MİLYON) 96
TABLO 2. 26: İNGİLTERE'DE BÖLGELERE GÖRE SOSYAL KORUMA HARCAMALARI 2014-2015 (STERLİN MİLYON) 96
TABLO 2. 27: 2014-2015 YILLARI LONDRA BELEDİYESİ HARCAMA ORANLARI (%) 101

TABLO 2. 28: LONDRA'DA YETİŞKİN BAKIMINDA ÇALIŞANLARIN SAYI VE ORANLARI (2013-2014) 104
TABLO 2. 29: İNGİLTERE'DE YETİŞKİN BAKIMINDA ÇALIŞANLARIN SAYISI 104
TABLO 2. 30: İNGİLTERE'DE SOSYAL BAKIM ÇALIŞANLARININ İŞVEREN TİPİ (2013-2014) 105
TABLO 2. 31: İNGİLTERE'DE YILLARA GÖRE YETİŞKİN SOSYAL ÇALIŞMACI SAYILARI 105
TABLO 2. 32: İNGİLTERE'DE DEZAVANTAJLI GRUPLARA BAKIM VE DESTEK SAĞLAYAN İŞ VE SEKTÖRLER 107
TABLO 3. 1: ASPB FON KURULU 122
TABLO 3. 2: 2015 YILI ENGELLİ VE YAKINLARINA YAPILAN SOSYAL YARDIMLAR 124
TABLO 3. 3: ASPB ENGELLİ EVDE BAKIMI İÇİN SOSYAL DESTEK YARDIMLARI 125
TABLO 3. 4: ASPB MERKEZ VE TAŞRA PERSONEL DURUMU 127
TABLO 3. 5: ASPB ENGELLİ VE YAŞLI HİZMETLERİNDE ÇALIŞANLARIN MESLEK GRUPLARI (MERKEZ/TAŞRA 31.12.2015) 128
TABLO 3. 6: ASPB GENEL BÜTÇE VE BÜTÇE ÖDENEĞİ (TL) 129
TABLO 3. 7: 2015 VE 2016 YILI ENGELLİ VE YAŞLI HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ'NÜN ÖDENEK MİKTARLARI (TL) 129
TABLO 3. 8: İBB ENGELLİLER MÜDÜRLÜĞÜ TARAFINDAN ENGELLİLERE SUNULAN HİZMETLER (2010-2014) 139
TABLO 3. 9: : ENGELLİLER MÜDÜRLÜĞÜ DANIŞMA, SOSYAL VE KÜLTÜREL AMAÇLI BİNALARI 141
TABLO 3. 10: İBB ENGELLİLER MÜDÜRLÜĞÜ (İDARİ) 142
TABLO 3. 11: : İBB SAĞLIK DAİRE BAŞKANLIĞI PERSONELİNİN İSTİHDAM ŞEKLİNE GÖRE DAĞILIMI 143
TABLO 3. 12: ENGELLİLER MÜDÜRLÜĞÜ 2013-2017 YILLARI BÜTÇESİ 144
TABLO 3. 13: ÜLKELERE GÖRE ENGELLİ KAMU HARCAMALARI-2013. 154
TABLO 3. 14: TÜRKİYE'DEKİ ENGELLİ HİZMETLERİ KAMU HARCAMALARI (2011-2015) 155

TABLO 3. 15: ÜLKELERE GÖRE SOSYAL BAKIM ÇALIŞANLARI VE UZMANLIK ALANLARI 157
TABLO 3. 16: ÜLKELERE GÖRE SOSYAL HİZMET ÇALIŞANLARI 157
TABLO 3. 17: FRANSA'DA ENGELLİ YARDIM TÜRÜ, KOŞULLARI VE FAYDALARI 158
TABLO 3. 18: İNGİLTERE'DE ENGELLİ YARDIM TÜRÜ VE KOŞULLARI 158
TABLO 3. 19: AVUSTURYA'DA ENGELLİ YARDIM TÜRÜ VE KOŞULLARI 159
TABLO 3. 20: ÜLKELERE GÖRE SOSYAL HARCAMALAR-2016..... 159
TABLO 3. 21: AVUSTURYA'DA HİZMET SUNUMUNDA EYALETLERİN VE YEREL YÖNETİMLERİN GÖREV DAĞILIMLARI 160
TABLO 3. 22: FRANSA'DA YEREL YÖNETİMLERİN GÖREV VE YETKİLERİ 161
TABLO 3. 23: FRANSA'DA DEPARTMANLARIN GÖREV VE YETKİLERİ 161
TABLO 3. 24: FRANSA'DA BÖLGELERİN GÖREV VE YETKİLERİ 162
TABLO 3. 25: İNGİLTERE'DE YEREL YÖNETİMLERİN VE BÖLGELERİN GÖREV VE YETKİLERİ 162
TABLO 3. 26: TÜRKİYE'DE BELEDİYELERİN VE İL ÖZEL İDARELERİNİN GÖREV VE YETKİLERİ 163
TABLO 3. 27: ÜLKELERE GÖRE ENGELLİLİK HARCAMALARI 164
TABLO 3. 28: YEREL YÖNETİMLERCE YAPILAN ENGELLİLİK HARCAMALARI 165
TABLO 3. 29: ÜLKELERE GÖRE SOSYAL ÇALIŞMACI SAYISI 165
TABLO 3. 30: YEREL YÖNETİMLERDE ENGELLİ HİZMETLERİNDE ÇALIŞAN PERSONEL SAYISI 166

GRAFİK LİSTESİ

GRAFİK 2. 1 : PARİS BELEDİYESİ YÖNETİM ŞEMASI **58**
GRAFİK 2. 2: VİYANA BELEDİYESİ VE EYALET YÖNETİMİ **72**
GRAFİK 2. 3: VSF YÖNETİM TABLOSU **73**
GRAFİK 2. 4: VİYANA BELEDİYESİ PERSONEL YAPISI **76**
GRAFİK 2. 5: VİYANA BELEDİYESİ ENGELLİ HARCAMALARI (MİLYON EURO) **81**
GRAFİK 2. 6: İNGİLTERE'DE MERKEZİ VE YEREL HÜKÜMETTE ÇALIŞAN PERSONEL SAYISI (2000-2016) **102**
GRAFİK 2. 7: İNGİLTERE'DE SEKTÖRLERE GÖRE KAMU ÇALIŞANI SAYISI (2000-2016) **103**
GRAFİK 2. 8: MESLEKLERE GÖRE İŞ ROLÜ DAĞILIMI-2015 ..... **106**
GRAFİK 3. 1: ASPB YÖNETİM ORGANİZASYON ŞEMASI-MERKEZ TEŞKİLATI VE TAŞRA TEŞKİLATI **119**
GRAFİK 3. 2: ASPB TAŞRA TEŞKİLATI YÖNETİM ŞEMASI **121**
GRAFİK 3. 3: İBB YÖNETİM ŞEMASI **135**
GRAFİK 3. 4: ENGELLİLER MÜDÜRLÜĞÜ YÖNETİM ŞEMASI **136**
GRAFİK 3. 5: ÜLKELERİN İDARİ YAPILARINA GÖRE SOSYAL YARDIM UYGULAMALARI **154**

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	:	Avrupa Birliği
a.g.e.	:	Adı Geçen Eser
ASPB	:	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
A.Ü.	:	Atatürk Üniversitesi
AYKOME	:	Alt Yapı Koordinasyon Merkezi
BİT	:	Belediye İktisadi Teşebbüsleri
BM	:	Birleşmiş Milletler
C.	:	Cilt
CNSA	:	Caisse national de solidarite pour l'autonomie-Özerk Ulusal Dayanışma Fonu
Ed.	:	Editör
FSW	:	Fonds Soziales Wien-Viyana Sosyal Fonu
GLA	:	Greater London Authority-Büyük Londra Yönetimi
GSYİH	:	Gayri Safi Yurt İçi Hâsıla
ICF	:	International Classification and Functioning-Uluslararası Sınıflandırma ve İşleyişi
ILO	:	International Labour Organizations-Uluslararası Çalışma Örgütü
İBB	:	İstanbul Büyükşehir Belediyesi
İ.E.T.T.	:	İstanbul Elektrik Tramvay ve Tünel İşletmeleri Genel Müdürlüğü
İ.S.K.İ.	:	İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi
KHK	:	Kanun Hükmünde Kararname
MEB	:	Milli Eğitim Bakanlığı
MDPH	:	Maison départementale des personnes handicapées-Engellilik Departmanı
NHS	:	National Healt Service-Ulusal Sağlık Hizmeti
NMDS-SC	:	National Minimum Dataset for Social Care-Sosyal Bakım için Minimum Veri Kümesi
OECD	:	Organisation for Economic Co-operation and Development-Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
ONS	:	Office for National Statistics-Ulusal İstatistik Kurumu
ÖZİDA	:	T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı
ÖZVERİ	:	Ulusal Özürlüler Veri Tabanı
PCH	:	Prestation de compensation du handicap-Engellilik Tazminatı
S.	:	Sayı

s.	:	Sayfa
SGB	:	Sozialgesetzbuch-Sosyal Kanun Kitabı
SODES	:	Sosyal Destek Programı
STK	:	Sivil Toplum Kuruluşu
TfL	:	Transport for London-Londra Toplu Taşıma Sistemi
TÜİK	:	Türkiye İstatistik Kurumu
UKOME	:	Ulaşım Koordinasyon Merkezi
Yy.	:	Yüzyıl
WHO	:	World Health Organizations- Dünya Sağlık Örgütü

GİRİŞ

Engellilik gerçeği insanlık tarihi boyunca var olagelmiş ve tarihsel süreçte toplumlar engellilere yönelik farklı yaklaşımlar sergilemişlerdir. Bundan dolayı eski çağlardan günümüze toplumların engelli bireylere tavır ve davranışları, yardımda bulunma şekli ve uygulamaları da göz önünde bulundurularak engelli bireyler için önemli olan başta sağlık ve eğitim olmak üzere çeşitli hizmetlere önemli derecede etki ettiği görülmektedir.

Çok tanrılı inanç sisteminin hâkim ve yaygın olduğu dönemlerde toplumdaki engelli bireyin ve onun ailesinin Tanrı tarafından cezalandırıldığı görüşüne inanılmaktaydı. Bu görüşün o dönemdeki temel nedeni ise, o ailenin işlediği bir suçtan ötürü Tanrının onları cezalandırdığı düşüncesiydi. Bundan ötürü toplumlar, Tanrı'nın onları da cezalandıracağı korkusuyla engelli bireye ve onun ailesine yardım etmekten uzak durmaktaydılar ve o dönemlerde engelli bireyler şehirlerden uzaklaştırılırlar ve ölüme terk edilirlerdi. Örneğin Antik çağ Spartası'nda engelli deformasyonu olan bebekler yukarıda da bahsedildiği gibi bazen Tanrı'nın öfkesinin simgesi olarak görülürdü. Bu tür doğan bebeklerinin öldürülmeleri Tanrı'yı yatıştırmayı amaçlayan bir kurban eylemiydi. Ayrıca, 19. yy.'da ABD ve Avrupa'da ucube gösterisi adı verilen gösterilerde fiziki ve zihinsel yeti kaybı olan kişiler sergilenirdi.

Sonraki ilerleyen dönemlerde engelli insanların öldürülmesi son bulmuş lakin engelliler çalışma yaşamında yine kötü işlerde çalıştırılmaya devam etmiştir. Üstelik toplum tarafından dışlanan engelliler o dönemlerde değirmenlerde ve su depolarında hayvanların yerine kullanıldıkları bilinmektedir. Ayrıca, engelli bireyler ahlaki yönden kötü olan fuhuşta ve dilencilikte çalıştırılmışlardır. 20. yy.'da da engelliye bakış açısı ve ailelerinin tutumu yönünden manzara pek farklı görünmemektedir. Bu açıdan bir değerlendirme yapılmak istenildiği zaman engelli bireyler kötü ve ağır işlerde çalıştırılmaya devam edilmiş ve fiziksel veya zihinsel engellerinden dolayı toplumdan ve dünyadan ayrı tutulmuş, dışlanılmış, ötekileştirilmiş ve hor görülmüş bir şekilde yaşamaya mecbur bırakılmışlardır. Oysaki 21. yy.'a kadar engelli bireyler dünyayı evlerinin penceresinden seyretmek durumunda kalmışlar ve bununla beraber toplu

taşıma araçlarını kullanamamışlar, alış veriş merkezlerine gidememişler, kaldırımlar ve parklar engelli kullanımı açısından yetersiz kalmış, sinemalar engellilere açılamamış, kamu binaları, okullar ve sosyal donatı alanları gibi yerler fiziksel engeli bulunan bireyleri toplumla ve dünyayla iletişim kurmasını engellemiştir. Bu dönemde Türkiye'deki engelli görünümü genelde okur-yazar olmayan, eğitim seviyesi düşük, sosyal güvencesi bulunmayan, istihdam edilmeyen ve yoksul kimselerden oluşuyordu. Nitekim Türkiye'de belediyecilik anlayışı ve engelliye bakış açısı 1994 yılında İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nce oluşturulan "Özürlüler Birimi" ile değişmeye başlamış ve böylece 2006 yılında bu birim bir müdürlük haline dönüştürülmüş ve kurumsallaşmıştır. İBB Engelliler Müdürlüğü'nce 2017 yılına kadar ortalama 160-170 bin civarında engelli ve ailesi yerel yönetimce engelliye sunulan haklardan, imkân ve olanaklardan faydalanmıştır. Böylece, İBB aracılığıyla ulaşımdan, sporla rehabilitasyona, sosyal organizasyonlardan yaz kampı hizmetine, medikal malzeme yardımlarından kuaförlük hizmetlerine, konuşma ve dil terapisi hizmetlerinden spor hizmetlerine, sosyal hizmetlerden istihdama, Türk işaret dili hizmetinden toplumun bilinçlendirilmesi çalışmalarına, toplumda farkındalık oluşturma çalışmalarından eğitime, mesleki eğitimden sanata gibi örnek verilebilecek birçok alanda engelliye yerinde hizmet anlayışı benimsenmiştir.

Yine, Türkiye'de devlet veya merkezi hükümet nezdinde yürütülen engelli çalışmalarında engelli açısından bir devrim niteliğinde olan adım 2005 yılında atılmıştır. Atılan bu önemli adımla birlikte 2005 yılında yürürlüğe giren 5378 Sayılı "Özürlüler Kanunu'nu" yürürlüğe girmiş ve bu kanun neticesinde engellilerin toplumda herkesle eşit hale getirildiği, erişilebilirlik çalışmalarının yapıldığı, rehabilitasyon, habilitasyon ve eğitim hizmetlerinin planlandığı, destek ve bakım hizmetleriyle beraber istihdam ile alakalı çalışmalara değinilerek kanun çalışması tamamlanmıştır. Ayrıca, önemli bir diğer gelişme olan 1475 Sayılı İş Kanununun 25. Maddesi gereğince işverenler, yüz işçiye kadar işçi çalıştıran işyerlerinde her tam elli işçiye karşılık bir engelli veya eski hükümlü, işçi sayısının yüzden fazlası için her yüz işçiye karşılık iki engelli veya eski hükümlü çalıştırmakla yükümlü kılınmışlardır.[1] Tüm bu gerçekleştirilen yeniliklerle birlikte 2003 yılında yürürlüğe giren 4857 Sayılı

[1] http://www.basarmevzuat.com/dustur/kanun/5/1475/a/1475sk1.htm Çevrimiçi: 26.04.2017

İş Kanunu'nda 2008 yılında yapılan değişiklikle birlikte engellilerin istihdam edilmesi hem kamuda hem de özel sektörde 50 ve üzeri çalışanı bulunan kurum ve kuruluşlarda özelde yüzde üç oranında, kamudaysa yüzde dört oranında zorunlu hale getirilmiştir.

Türkiye'de 2011 yılına kadar devletin engellilere sunduğu hizmetler "Çocuk Esirgeme Kurumu" ile "Özürlüler İdaresi Başkanlığı" ve bu kurumlara bağlı kurum ve kuruluşlar tarafından yürütülüyordu. 2011 yılında 08.06.2011 tarihli ve 633 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile "Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı" kurulmuştur. Bakanlığa bağlı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, merkezi hükümet tarafından engellilerin temel hak ve özgürlüklerden tam ve eşit bir şekilde faydalanmasını ve topluma engellinin aktif bir şekilde katılımının sağlanması çalışmalarını yapmasını üstlenmiştir.

Zira AB, engellilik olgusuna son 20-30 yıldır farklı bir bakış açısıyla yaklaşmaktadır. Bu yaklaşımda engelli birey artık pasif, yardıma muhtaç olmaktan çıkıp aksine toplumda diğer bireylerle beraber eşit haklara sahip, toplumla bütünleşen bir yapıya sahiptir. Bunun bir neticesi olarak toplumsal ve ekonomik süreçler tüm insanları içerisine alacak şekilde yapılandırılmaya başlamıştır. AB'deki engellilik yaklaşımı anlayışına göre; engellilik olgusu, fırsat eşitliği ilkesinden hareketle "haklar" temeline dayanmakla beraber engelli bireyler kendi haklarını tanımalı ve korumalıdırlar. Örneğin 1975 yılında BM Genel Kurulu'nda "Özürlü Hakları Bildirgesi" ile engellilerin diğer insanlarla eşit haklara sahip oldukları vurgusu yapılmıştır. 1981 yılı "Uluslararası Özürlüler Yılı" olarak ilan edilmiş ve 1982 yılında "Özürlüler İçin Dünya Eylem Programı" kabul edilmiştir. 1980-90'lı yıllarda çeşitli bildirgeler ve kararlar yayımlanmıştır. Bu yıllarda eğitim, istihdam ve ayrımcılıkla mücadele AB'nin temel hedefi ve ana politikalarından birini oluşturmuştur. 2000 yılında engelli bireyler için "Engelsiz Bir Avrupa'ya Doğru" başlıklı bir tebliğ yayımlanmıştır. Bu tebliğ ile birlikte sosyal-mimari ve tasarım engellerinin ortadan kaldırılması esas alınmıştır. Tüm bu gelişmeler neticesinde Avrupa Komisyonu, 3 Aralık 2001 tarihinde alınan kararla 2003 yılını "Engelliler Yılı" ilan etmiştir.

AB almış olduğu kararlar ve atmış olduğu adımlarla engellilerin haklarıyla bilinç düzeyini arttırmayı, engellilerin ayrımcılığa ve dışlanmaya karşı korunmalarını,

bütün haklarını tam ve eşit şartlarda kullanmalarını sağlamayı amaçlamaktadır. Böylece, AB'de yaşayan engellilere fırsat eşitliği sağlamak için gerekli önlemleri almak diğer önemli bir adımı oluşturmuştur. Bundan dolayı yerel, ulusal ve AB düzeyinde edinilmiş tecrübelerin, uygulamaların paylaşılması ve etkin bir strateji haline dönüştürülmesi oldukça önemlidir. Bu bağlamda hükümetler, STK'lar, sosyal taraflar, sosyal hizmet kuruluşları, özel sektör ile engelliler ve aileleri arasında işbirliğinin güçlendirilmesi ve engelliler ile iletişim kanallarının açık olması ve geliştirilmesi gerekmektedir. Ayrıca, engelli çocuk ve gençlerin eşit öğrenim haklarının benimsenmesine özel eğilim gösterilmelidir. Bu bakış açısıyla birlikte engellilere yönelik hizmetlerin yönetimi ve sunumu çok daha önemli hale gelmiş ve geliştirilmesi verimli ve etkin yürütülmesi gereken bir alan haline dönüşmüştür.

Bu tezin amacı, engellilere yönelik hizmetlerin yönetimi ve sunumuna ilişkin iyi uygulama örneklerini inceleyerek, ülkemiz için kapsamlı bir kurumsal yapı önerisinde bulunmaktır. Kuşkusuz böyle bir öneri ortaya konulabilmesi amacıyla öncelikle mevcut durum analiz edilmiş ve ülke deneyimlerine yer verilmiştir. Bu amaçla hazırlanan ve üç bölümden oluşan tez çalışmasının birinci bölümünde sosyal politikanın tarihçesine, sosyal politika kavramına, sosyal politikanın hizmet üreten kurumlarına, sosyal hizmetlerin tanımına ve sosyal politikanın hedef kitlelerine değinilmiştir. Ayrıca yine birinci bölümde engellilik olgusuna, engellilik türlerine, Türkiye'de ve Avrupa'da engelliliğin boyutlarına da yer verilmiştir. Engellilik tanımı yapılırken Dünya Sağlık Örgütü'nün yapmış olduğu açıklamalar ve tanımlamalar dikkate alınmıştır. Yine birinci bölümde Türkiye'de ve AB'de çeşitli yıllarda yapılan engelli çalışmalarıyla ilgili istatistiki bilgilere de yer verilmiştir.

Tez çalışmasının ikinci bölümünde, AB'ye bağlı devletlerden Fransa, Avusturya ve İngiltere'nin engelli politikaları ve engelli hizmetlerinin hem yerel yönetimler düzeyinde hem de merkezi hükümet yani devlet tarafından nasıl sunulduğu ve yönetildiği açıklanmaya çalışılmıştır. Tez çalışmasında Türkiye ile birlikte değerlendirilen ülkelerin seçiminde dikkat edilen hususlar arasında; ülkelerin siyasi açıdan farklı yönetim biçimlerine sahip olmaları, gerek yerel yönetim anlamında gerekse devlet yapılanması anlamında köklü bir geleneğe sahip olmaları konusu ön planda çıkmıştır. Ülkeler arasındaki siyasi ve hukuki yapılanmaların dışında teze konu

olan seçili ülkelerin ekonomik ve sosyo-kültürel açıdan gelişmiş olmaları da ülke deneyimleri olarak örnek gösterilmelerinde ayrıca önemli bir yer tutmuştur. Üçüncü ve son bölümde olduğu gibi bu bölümde de teze mevzu bahis olan devletlerin ve yerel yönetimlerin engelli hizmetlerini nasıl yönettiği, organizasyonel yapıları, insan kaynakları, aktarılan bütçeler ve hizmetlerin çeşitliliği sunularak ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Tez çalışmasının üçüncü ve son kısmında, Türkiye'de engellilere yönelik hizmetlerin yönetimi ve sunumuna değinilmiştir. İlk aşamada cumhuriyet dönemi öncesi engelli politikası, engellilere hizmet veren kurumlar ve hizmetlerin çeşitliliği araştırılmış ve Osmanlı Devleti'nde engellilere kurumsal hizmetlerin hangi kurumlar aracılığıyla verildiği açıklanmıştır. Bir başka ifadeyle Osmanlı Devleti'nde engellilere hangi yardım başlığı altında hangi kurumlar tarafından hizmetlerin götürüldüğü aktarılmıştır. Osmanlı Devleti döneminden sonra yani 1923 yılından itibaren Türkiye'de engelli politikası ve bu politikanın gelişimsel sürecine aşama aşama değinilmiş ve tarihsel süreçte engelli politikasının aktarılmasından sonra Türkiye'de yerel yönetimler olarak engellilere yönelik hizmetlerin sunulması ve yönetilmesinde İBB Engelliler Müdürlüğü örnek alınarak bu müdürlük tarafından engellilere sunulan hizmetlerin çeşitliliği, engelli hizmetlerine aktarılan kaynak miktarı, bu alanda çalışan personelin sayısı ve niteliği, Engelliler Müdürlüğü'nce hizmet veren okulların ve mekânların kapasitesine değinilmiştir. Yine tez çalışmasının üçüncü bölümünde, engellilere yönelik verilen hizmetlerin sunulması ve yönetilmesinin kıyaslanması adına devlet tarafından engellilere hizmet veren kurumlardan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB)'na bağlı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün teşkilatlanma yapısına, vermiş olduğu hizmetlere, personel sayısı ve niteliğine, hizmetlerin götürülmesi ve devamlılığının sağlanması adına aktarılan bütçeye değinilmiştir. Bütün bu veriler, analizler ve incelemeler neticesinde Avusturya, Fransa, İngiltere ve Türkiye'nin gerek yerel yönetimler gerekse merkezi hükümet olarak engelli hizmetlerinin sunumunun değerlendirilmesi adına personel yapısı ve sayısı, bütçesi, hizmet çeşitliliği, kullanılan araç-gereç miktarı ve fiziki mekânlar karşılaştırılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM
SOSYAL POLİTİKA VE ENGELLİLİKLE İLGİLİ KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE ENGELLİLİĞİN BOYUTU

1.1. Sosyal Politika

1.1.1. Sosyal Politikanın Tarihçesi

Sosyal politika kavramına ilk kez 19. yy'da Alman Profesör Wilhelm Heinrich Riehl değinmiştir. Ayrıca 19. yy'da Sosyal Siyaset Derneği'nin kurulması ve iktisat ilminin akademik bir disiplin olmasına kadar devletin sosyal politikayı burjuvazi sınıfının karşısında alınması gereken bir politik kavram olarak görmüş ve ilerleyen gelişmeler ile birlikte ilk önce iktisat ilminin içerisinde iken daha sonra bağımsız bir disiplin halini almıştır.[2] Sosyal politikanın bir bilim dalı haline gelmesini sağlayan önemli gelişmelerden birisi 1911 yılında Otto v. Zwiedineck-Südenhorst'un yazmış olduğu "Sosyal Politika" eseri olmuştur.[3] Sosyal politika kavramı Türkiye'de ilk defa Ziya Gökalp'ın önderliğindeki "Yeni Mecmua "da görülmektedir. Ancak bu bilim dalının Türkiye'de gelişmesine en çok katkı sağlayanların başında Alman Profesör Gerhard Kessler gelmektedir.

Sosyal politika konusu kavramsal ve içerik yönünden oldukça tartışmaya açık konulardan birini oluşturmakla beraber sosyal politika kavramı ülkeler arasında farklılıklar göstermektedir. Örneğin, Kuzey Amerika literatüründe "sosyal refah politikası" olarak kullanılırken, Avrupa'da literatürde "sosyal politika" olarak ifade edilmektedir.[4]

Endüstri devrimi insanlık tarihinin seyrini değiştiren önemli bir olay olmakla birlikte sosyo-ekonomik hayatta da büyük değişimler meydana getirmiştir. Böylece

[2] Halis Yunus Ersöz, **Sosyal Politika Perspektifinden Yerel Yönetimler (İngiltere, İsveç ve Türkiye Örneği)**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2004, s. 7
[3] Murat Aydın, **Sosyal Politika ve Yerel Yönetimler**, İstanbul, Yedirenk, 2009, s. 23
[4] Aysu Serdar Bozkır, "Sosyal Politika Kavramı, Tarihsel Gelişimi ve Türkiye'de Sosyal Politika", **Sosyal Politika,** Ed. Yusuf Alper, Aysen Tokol, Kitap Evi, Bursa, 2013, s.1

var olan sosyal sınıflar değişip yeni bir sosyal sınıf meydana gelmiştir. Bütün bu gelişmelerin yanı sıra üretim sistemi değişmiş ve çalışma ilişkileri yeniden yapılanmaya başlamıştır. Tarımsal ekonomi ve üretim sistemi değişerek yeni üretim yeri olan fabrikalar kurulmaya başlamış ve çalışma ilişkilerindeki lonca sistemi yerini daha çok çıkar çatışmasına dayalı bir sisteme bırakmıştır. Bu yeni gelişmelerle birlikte hızlı nüfus artışı ve kentleşme meydana gelmiş ve kentlerdeki vatandaşa sunulan hizmetler tamamen değişmeye başlamıştır. Ayrıca, kentlerin özellikle fabrikaların yoğun olduğu bölgelerine göçler artmış ve neticesinde insanlar banliyölerde sağlıksız bir yaşam sürmeye başlamışlardır.[5]

Endüstrileşmenin tam manasıyla yerleşmediği toplumlarda sosyal politika hizmetleri çeşitli vasıtalar ile toplumdaki ihtiyaç sahiplerine ulaştırılıyordu. Nitekim aşağı yukarı 150 yıl önce birçok Amerikan çiftliklerin veya küçük kasabalarda yaşıyorlar ve bu kesimlerde yaşayan insanlarda yakın bir aile ve akrabalık ilişkileri bulunuyordu. Toplum içerisinde eğer yardıma muhtaç bir kimse varsa ki bu yoksunluk maddi veya diğer konularda da olabilmekle beraber, bu kişilerin ihtiyacı kiliseler, komşular ve akrabalar tarafından karşılanıyordu. Ayrıca, bu döneme ait problemler daha çok görünür ve kişisel olmaktaydı.[6]

Endüstri devrimi ile birlikte işverenlerin servetleri artış gösterirken yeni bir sınıf olarak meydana çıkan işçiler giderek yoksullaşmaktaydı. Bu dönemde işçiler sağlık koşulları bakımından kötü işyerlerinde, düşük ücretle ve çok uzun çalışma saatleriyle çalışıyorlardı. Bunun bir neticesi olarak iş kazaları ve meslek hastalıkları işçilerin çalışma yetisini kısa sürede kaybetmesine sebep olmuştur. İşçilere verilen ücretlerin yetersizliği nedeni ile kadınlar ve çocuklar da bu olumsuz çalışma hayatında kendilerini bulmuşlardır. Kadınların çok fazla süreli çalışmaları ve gece işlerine de katılmaları ile doğal olarak aile hayatı da olumsuz bir şekilde etkilenmiş ve[7] bu dönemde aile kurumu dağılmaya başlarken, bireyselliği ön plana çıkartan "Protestan Ahlak" önem kazanmaya başlamıştır. Protestan ahlaka göre, bireysellik ön plandadır

[5] Halis Yunus Ersöz, **Sosyal Politikada Yerelleşme**, İstanbul Ticaret Odası Yayınları 2010-99, İstanbul, 2011, s. 30
[6] Charles Zastrow, **İntroduction to Social Work and Social Welfare Emproving People**, USA, 2010, s.2
[7] Ersöz, **"Sosyal Politikada Yerelleşme",** s. 31

ve bireyin kendi menfaatini gözetmesi çok önemlidir. Parasal değerler, diğer manevi değerlerin önüne geçmektedir. Bu ahlaka göre, bireyin yoksul kalması veya yoksulluklar ile karşı karşıya kalması kendi kusurudur. Liberal ekonomik sistem dönemin hâkim unsurudur ve bu dönemde işçiyi koruyan, işçinin yanında olan yasalar mevcut değildir.

Ücretlerin asgari ve insan onuruna yaraşır ve yakışır bir seviyede olması için 19. yy. sonlarında işçiler arasında sosyal adalet talepleri oluşmaya başlamıştır. Yalnız bu sistem içerisinde işçilerin pazarlık gücünün olmayışı veya pazarlık gücünün eksikliği kadınları, çocukları ve vasıfsız işçileri olumsuz yönde etkilemiştir. Anayasaların ve mevzuat üretenlerin yiyecek, barınma, giyim, ulaşım, eğlence ve yaşamın diğer temel ihtiyaçlarını yeterli seviyeye getirmeleri gerekmektedir. Böylece, hayat onlara sosyal açıdan kabul edilebilir ve sağlıklı bir standart sunmalıdır.[8]

1.1.2. Sosyal Politika Kavramları

1.1.2.1. Dar Anlamda Sosyal Politika

19. yy. Avrupa'da sefaletin, emek ve sermaye çatışmasının en yoğun yaşandığı dönemlerden birisi olmuştur. Bu dönemde sosyal politikanın amacı, endüstrileşme ve kentleşme ile birlikte meydana gelen işsizlik, yaşlılık, iş kazaları ve hastalıklar gibi olumsuz durumları ortadan kaldırmak veya en aza indirgemek için bazı önlemlerin alınması olmuştur.

Dar manada sosyal politika, işçi sınıfının temel sorunlarına yönelik kapsamı geniş olmayan ve sınırlı bir politikayı oluşturmakla birlikte temelde emek ve sermaye çatışmasının ve ortaya çıkan eşitsizliklerin gün yüzüne çıkmasıyla birlikte sanayileşen toplumlara has bir politika olarak gözükmektedir.[9] Bu dönem çalışanlar için yasal mevzuatların ve uygulamaların oldukça zayıf olduğu bir dönemdir. Yine bu dönemde

[8] Wendy Cunningham, **Minimum Wages and Social Policy Lessons from Developing Countries**, Washington, 2007, s. 7-9
[9] Meryem Koray, **Sosyal Politika**, İmge Kitabevi, Ankara, 2005, s. 24-25

siyasal haklar imtiyaz sahibi kişilerin elinde bulunmakta ve devlet koruması ve demokrasi emekçi sınıfı için oldukça kötü olmakla beraber bu dönemde sigorta uygulamaları yaşlılık, işsizlik ve iş kazası ve hastalıklar için gündeme gelmiştir.

1.1.2.2. Geniş Anlamda Sosyal Politika

Geniş anlamda sosyal politikanın içeriğini belirleyen unsurlara bakıldığında sosyal politikanın sanayi devriminden öncesini de katmak suretiyle çok eskilere dayandığı bilinmektedir. Bu anlamda sosyal politika, sosyal hayatın bütününü kapsamaktadır.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında sosyal politikanın uygulanmasında teorik ve uygulama alanı olarak sosyal politikanın anlamının giderek değiştiği görülmektedir. Devam eden sorunlarla birlikte artık toplumun da sosyal politikanın içerisinde olduğu gözlemlenmektedir. Ayrıca, bu dönemde hizmetlerin çeşitliliği ve çevresi genişlemeye başlamıştır.

Geniş anlamda sosyal politika konuları içerisinde yoksullukla mücadele, konut politikaları, sağlık politikaları, sosyal hizmetler fazlasıyla yer edinmeye başlamıştır. Bu konulara ek olarak yoksulluk bağlamında sosyal dışlanma konusu da işlenmeye başlanmıştır. Böylece bu yaklaşımların hepsi toplumda sınıf farkı gözetmeden çok çeşitli sorunları ele alan bir politikayı göstermektedir.[10]

Ekonomik olarak zor şartlar içerisindeki köylüyle, savaşlar ve ekonomik olarak enflasyonun altında kalan işçi kesimi ve işsizler ile orta gelirli sınıfın sosyal olarak huzurunun korunması da sosyal politika tedbirleri olarak adlandırılabilir. Ayrıca, toplumsal entegrasyon da sosyal politikanın konuları arasında bulunmaktadır. Örneğin, uzun yıllar boyunca kentlerde yaşayan şehirliler için köylerden şehirlere göç eden ve şehirlere kendilerine özgü unsurları da getiren köylüler, yerleşmiş sakinlere nazaran bir yabancı konumundadırlar. Böylece bu iki kesimin birbirlerine entegre olması da bir sosyal politikadır.[11] Yine geniş anlamda sosyal politikaya giren unsurlara

[10] Faruk Taşçı, "Bir Sosyal Politika Olarak Göç", **Kamu-İş**, C: 10, S. 4, Ankara, 2009, s. 182
[11] Orhan Tuna, Nevzat Yalçıntaş, **Sosyal Siyaset**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2011, s. 31-32

bakılacak olunursa; bu konuya vergi reformları, toprak reformları ve aydın kesimin işsiz kalması örnek gösterilebilir. Bu sorunların önüne geçebilmek adına tedbirlerin alınması oldukça mühim ve zaruridir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra çalışma kabiliyetinin bir kısmını kaybetmiş kimselere de verilmesi gereken teknik ve mesleki eğitimler de geniş anlamda sosyal politika alanının içerisine girmektedir. Bunlara ilaveten kentlerde yaşayan ve çalışan zanaatkârların sorunları ile ilgilenmek ve onlara çözüm üretmek de geniş anlamda sosyal politika konusudur.

Geçmişten günümüze toplumların teknolojileri, ekonomik yapıları ve temelleri, sosyal kalıpları ve yaşam stilleri eskiye nazaran oldukça değişmiştir. Politika, ticaret, endüstri ilişkileri, eğitim ve dini kurumlar oldukça geniş bir bünyeye sahip olduklarından dolayı sosyal politika üreten kurumların kapasiteleri çağın ve toplumların ihtiyaçlarına göre değişiklik göstermektedir. Bahsi geçen ihtiyaçların giderilmesi ve tedbirlerin alınması adına; 1990 yılında çocuklar için "Dünya Zirvesi" toplanmıştır. Yine 1990 yılında "Herkes İçin Eğitim" konu başlığında bir dünya konferansı yapılmıştır. 1992 yılında BM tarafından "Çevre ve Geliştirme Konferansı" düzenlenmiştir. 1993 yılında BM tarafından "Nüfus ve Kalkınma Konferansı" yapılmıştır. 1995 yılında kadınlar için "4. Dünya Kadın Konferansı" etkinliği gerçekleştirilmiştir. Aynı yıl sosyal gelişmeler üzerine bir dünya zirvesi tertip edilmiştir.[12] Yapılan konferansların ve zirvelerin hepsinin ayrı birer konu başlığı altında toplanması sosyal politika kavramının ne kadar geniş bir çerçeveyi oluşturduğunu göstermektedir.

Günümüzde ihtiyaçların değişmesi ile birlikte sosyal politikaların kapsamı ve boyutu değişiklik göstermeye başlamış ve bu açıdan sosyal politika toplumsal yaşamı tehdit eden ve onu olumsuz yönde etkileyen her türlü problem ile başa çıkmaya yönelmiş olarak gözükmektedir. Bu anlamda dezavantajlı gruplar olarak nitelenen mahkûmlar, engelliler, yaşlılar, çocuklar, kadınlar vb. ile tüketici hakları, ayrımcılık ve dışlanma gibi konularda sosyal politika içerisinde değerlendirilmektedir.[13]

[12] Daniel Morales-Gomez, **Transnational Social Policies**, Ottowa, 1999, s. 3
[13] Serdar Bozkır, **a.g.m.**, s. 6

1.1.2.3. Sosyal Politika Kurumları

Sosyal refah hizmetlerinin insanoğlunun başlangıcından itibaren var olduğu ve bu hizmetlerin gerçekleştirilmesinde çeşitli kurumların rol aldığı bilinmektedir. Böylece, tarihin ilk dönemlerinde bu ihtiyaçların giderilmesi ve kendine bakmaya yetemeyen kişilerin karşılıklı yardımlaşma temeline dayalı sivil kesim olarak nitelenen aileler, hayır kurumları ve dini kurumlar daha aktif iken, ekonomik ve sosyal alanda ilerlemelerle birlikte sosyal problemlerin çoğalması ve beklentilerin artması ve çeşitlilik göstermesi ile kamu kurumlarının, sivil toplum kuruluşlarının ve özel sektörün bu konuda rolünün önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Sosyal hizmet üreten kurumların etki alanları, fonksiyonları ve rolü değişkenlik göstermekle birlikte bu kurumlar tarihsel süreçte toplumların gelişmişlik ve kalkınma seviyelerine göre meydana gelmektedir.[14]

Tablo 1. 1: Sosyal Hizmet Sağlayan Kurumlar ve Fonksiyonları

Sosyal Kurumlar	**Anahtar Örgütlenme Biçimleri**	**Birincil Fonksiyonları**	**Sosyal Refah Fonksiyonları**
Akrabalık-Sivil Kesim	Aile, Akraba, Soy	Sosyalleşme, üreme, dostluk, koruma, duygusal destek	Bağımlı insanların bakımı, aile içi mali destek
Din	Dini kurumlar, kiliseler	Manevi gelişmeler	İnanç temelli sağlık, sosyal hizmetler, eğitim
İşletme, Çalışma Alanı	İşletmeler, fabrikalar, çiftlikler	Mal ve Hizmet Üretimi, İstihdam	Çalışanlara sağlanan faydalar
Özel Sektör	Üreticiler ve tüketiciler	Hizmetlerin ve malların değişimi	Ticari sosyal refah malları ve hizmetleri
Sivil Toplum Kuruluşları	Gönüllü gruplar, vakıflar, dernekler, sendikalar, sosyal kurumlar	Sivil ve siyasi katılım teşviki, güçlü demokrasi	Sosyal hizmetler, karşılıklı yardımlaşma ve destek
Devlet, Hükümet	Federal, merkezi ve yerel hükümetler	Toplumsal amaçlarla kaynakların yönlendirilmesi ve dağıtılması	Sağlık, Ekonomik güvence, eğitim, yoksulluğun önlenmesi ve sosyal hizmetler

Kaynak: Neil Gilbert, Paul Terrell, **Dimensions of Social Welfare Policy**, MySearchLab, Eighth Edition, U.S.A., 2013, s. 3

[14] Ersöz, **Sosyal Politikada Yerelleşme**, s. 54-55

Sosyal refahın sağlanmasında ve toplum nezdinde toplumu ayakta tutan en önemli kurumlardan biri ailedir. Aile, sosyal, ekonomik ve duygusal destek sağlama mekanizmasıdır. Aynı zamanda aile sosyalleşmede de önemli işlevi olan bir araçtır. Toplumun nesilden nesile bir diğerine davranış, bilgi, değerler ve desenleri aktarmasında aile mühim ve kritik bir yer tutmaktadır. Sosyal refah aracı olarak kan bağı ve karşılıklı yardımlar temel bağları oluşturmaktadır. Örnek olarak ebeveynler, çocuklarının gelecekteki sağlığı, eğitimi ve refahı için yatırım ve birikim yapmaktadırlar. Bu sosyal refah anlayışı aileye bakış açısının genel çerçevesini göstermektedir. Spesifik olarak aileler, yaşlı ve engelli bakımında da aktif ve kritik rol oynamakla birlikte[15] bunlara ilave olarak, çocukların bakımını üstlenmek, ekonomik destek sağlamak, doğal afet gibi olumsuz durumlarda yardımlaşmak gibi görevler ifa etmektedir. Aynı zamanda aile, bu şekilde kritik bir rol oynayarak toplumun refahının artmasına yardımcı ve destek olmaktadır.

Din, toplumları bir arada tutan onlara paylaşmayı, yardımlaşmayı, hoşgörüyü öğreten ve öğütleyen bir inanç sistemidir. Neredeyse bütün dinler insanlara kardeşliği, güzel ahlakı, barışı, sevgiyi ve iyiliği nasihat etmektedir. Bu öğretiler, nasihatler dini kurumlarda veya kuruluşlarda din mensuplarınca insanlara aktarılmaktadır. Kişinin bedenen sağlıklı olması kadar ruhen de sağlıklı olması o derece önemli olduğundan dolayı kişinin manevi olarak doygunluğa ulaşması kişiyi günlük hayatında, iş hayatında, aile hayatında ve sosyal hayatta başarıya götürebilmekte ve olumsuz olan tüm düşüncelerden arındırabilmektedir. Dinin sosyal politikaya etkisinin sağlanması amacıyla günümüzde yerel yönetimler, dezavantajlı grupların kendilerini daha iyi hissetmelerini sağlamak amacıyla üniversitelerden akademik destek alarak çalıştaylar, seminerler düzenlemektedirler. Aynı zamanda yerel yönetimlerce grup ve bireysel olmak üzere manevi bakım seminerleri, çalışmaları yürütülmektedir. Bu şekilde toplumun inanç temelli huzurunun sağlanması amaçlanmaktadır.

Diğer yandan, işyerleri, fabrikalar, çiftlikler, üniversiteler, kurum ve kuruluşlar, şirketler, sosyal hizmet ajansları, işçilerin; sürekli maaş almalarını ve

[15] Neil Gilbert, Paul Terrell, **Dimensions of Social Welfare Policy**, MySearchLab, Eighth Edition, U.S.A., 2013, s. 3

refahlarının artmasını desteklemektedirler.[16] İş, finansal kaynaklar açısından oldukça önemli olmakla birlikte insanların günlük ve temel ihtiyaçlarını karşılaması bir işe sahip olması ve çalışmasıyla ilişkilendirilmektedir. İş ve çalışmayla birlikte kişi ek olanaklardan da (sağlık, emeklilik sigortası vb.) faydalanmaktadır. Birçok işyeri çalışanlarına hastalık, analık-babalık izni vermektedir. Ayrıca çalışan ailelerin çocukları için eğitim desteği sağlamakta ve çalışanlar için düşük maliyetli konutlar yapmaktadır.[17]

Piyasa, mal ve hizmet üreterek üretilen mal ve hizmetleri topluma tahsis ederek sunmaktadır. Bu açıdan bir değerlendirme yapıldığında insanları tatmin eden, her yerde ve her zaman başarılı ve güçlü ekonomik modelin özel piyasa koşulları tarafından sağlandığı gözlemlenmiştir. Özel işyerlerinin ekonomik avantajlarının birincil bileşenini STK'lar ve hükümetler oluşturmaktadır. Özel iş yerleri mal ve hizmet üretir ve dağıtırlar. İnsanların temel gereksinimlerini sırasıyla; yemek, barınma, giyim, ulaşım ve eğitim oluşturmaktadır. Ayrıca, günümüzde dünyada örneğin franchise sistemiyle 2000'den fazla gündüzlü bakım merkezi bulunmaktadır. Geleneksel sosyal hizmet alanları, çocuk refahını sağlayan kurumlar, evde bakım gibi birçok programın yarısından fazlası özel kuruluşlar tarafından işletilmektedir.[18]

Çağımızın en önemli hizmet üreten kurumlarından birisi de STK'dır. Bu kuruluşlar kimi zaman devlet desteğiyle kimi zamansa gönüllü kişilerin bir araya gelmesiyle oluşmaktadır. STK'ların bir ülkede serbest şekilde faaliyet göstermesi güçlü ve çoğulcu demokratik sistemlerle doğru orantılıdır. Dernek veya vakıflar aracılığıyla sivil ve siyasi katılım sağlanmaktadır. Derneklerin ve vakıfların kuruluş amaçları arasındaki en önemli özelliklerinden biri toplum yararına çalışma göstermeleridir. Bu örgütler, kar veya gelir amacı gütmeden toplum içerisinde karşılıklı yardımlaşma, birlik-beraberlik ve kardeşlik duygusunu ve paylaşmayı topluma empoze etmektedirler.

[16] Gilbert-Terrell, **a.g.e.**, s. 6
[17] Gilbert-Terrell, **a.g.e.**, s. 7
[18] Gilbert-Terrell, **a.g.e.**, s. 8

Sosyal hizmetlerin temel üreticisi, denetleyicisi, yönlendiricisi ve dağıtıcısı devlet kurumudur. Ayrıca, devletin toplumda eşitsizlikleri gideren ve refahı arttırıcı ve gelirin yeniden dağılımını sağlayan bir yapısı bulunmaktadır. Bununla birlikte devlet her dönemde toplumda ekonomik ve sosyal hayatta önemli rol ve işleve sahip olmuştur.

Yerel yönetimler ise, devlet tarafından yürütülen hizmetlerin yanında konut, eğitim, sağlık gibi ana sosyal politikaları kendi sınırları içerisinde sağlamaktadır.

1.1.3. Sosyal Hizmetler

Sosyal hizmetler, insanların sağlıklı olarak gelişiminde; insanların daha yetkin olmalarında ve kimseye bağımlı olmaması için tedbir alınmasında; ailedeki ilişkilerin kuvvetlendirilmesinde; fertlerin, ailelerin, grupların ve toplumların sosyal işlev ve fonksiyonlarının gerçekleşmesine yardımcı olmak için sosyal hizmet uzmanları ve diğer meslek grupları tarafından yerine getirilen etkinlikleri içermektedir.[19]

İnsanlığın başlangıcından itibaren kimsesizlere, engellilere, yaşlılara, yoksullara ve ihtiyaç sahiplerine ihtiyaçları nispetinde sosyal hizmetler üretilmeye çalışılmıştır. Endüstri devrimiyle birlikte değişen ekonomik ve sosyal hayat sosyal hizmetlere de farklı bir boyut kazandırmıştır. Endüstri devriminden önce sosyal hizmetleri sağlayan din ve hayır kurumları yetersiz kalınca sosyal hizmetler artık bir bilim ve meslek olmaya başlamıştır. Bundan dolayı sosyal hizmet biliminin ve mesleğinin ortaya çıkması sosyal refahı sağlayan kurumların oluşumundan sonra gerçekleşmiştir. Basit bir ifadeyle sosyal hizmet, aşırı göç alan şehirlerde kentleşmenin getirmiş olduğu sorunlar ve sanayileşen toplumlarda oluşan birtakım problemlerin çözülmesi için meydana gelen bir bilim dalıdır. [20]

[19] Devlet Planlama Teşkilatı, **Sosyal hizmetler ve Yardımlar Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Sekizinci Beş Yıllık Planı, Ankara**, 2001, s. 11

[20] Yasin Güleç, "Sosyal Hizmetlerin Yeniden Yapılandırılmasında Yerel Yönetimlerin Önemi ve İşlevi, Bağcılar Engelliler Sarayı Örneği", **Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi**, S. 1, İstanbul, 2014, s. 488-489

1800'li yıllarda şehirlerde evsizler, işsizler, ailesi bulunmayanlar, hiçbir sosyal güvencesi olmayanlar, dilencilik yapanlar devlet yönetim sistemini riskli hale getirmiştir. Sistemin riskli hale gelmesi, kurum ve kuruluşların sorun çözmede yetersiz kaldığını göstermiştir. Burada sosyal hizmetlerin sosyal, ekonomik, kültürel ve politik farklılıklarının bulunmasıyla, bu farklılıkların çözüme kavuşması gerekliliği ile ortaya çıkmıştır. Sosyal hizmetlerin ortaya çıkışı kendisinden önce var olan sosyal ve refah hizmetlerinin devamı niteliğindedir ve onlara büyük katkı sağlamaktadır. Ayrıca, sosyal hizmetlerin temel amacı toplumların refahını arttırmak ve sürekliliğini sağlamak olmuştur.

Sosyal hizmetlerin çalışma alanı sosyal politikada olduğu gibi oldukça geniş olmakla beraber genel itibariyle cinsiyet eşitsizliği, aile içi şiddet, ihmal ve istismar, yaşlılık, evsizlik, psikolojik bozukluklar ve kişilik bozuklukları, stres, madde bağımlılığı gibi alanlardan oluşmaktadır. [21]

Sosyal hizmetlerin hedef kitlesini genel olarak; engelliler, gençler, yoksul aileler oluştururken, özel olarak; yardıma muhtaç bireyler ve aileler, yaşlılar, kadınlar, çocuklar, işsizler, bağımsız hareket edemeyen yaşlılar, ruh sağlığı bozuk olanlar, sokak çocukları, suç işleme eğiliminde olan bireyler oluşturmaktadır.[22] Sosyal hizmetlerin temel hedef kitleleri ve çalışma alanları biraz daha açıklanırsa; fiziksel ve zihinsel engellilere mesleki rehabilitasyon sunmak, yoksulların finansal ihtiyaçlarını karşılamak, suç işleme eğiliminde olan gençler ve yetişkinlerin rehabilitesini yapmak, ayrımcılıkla mücadele etmek, yaşlılara hayatın daha anlamlı kılınmasını sağlamak, duygusal açıdan güçlük çeken bireylerin tedavi edilmesini sağlamak, alkol ve uyuşturucu bağımlılığı olan kişileri rehabilite etmek, evsiz çocuklara ev bulmaktır.[23]

ASPB, Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü'nden alınan verilere göre 2022 Sayılı Kanun gereğince sosyal yardım ve sosyal hizmet olarak maaş alan bakıma muhtaç engelli sayısı 2002 yılından 2014 yılına kadar yaklaşık 200.000 kişi artmıştır. Bu kişilere ödenen tutar 19 milyon TL'den 1 milyar 259 milyon TL'ye çıkmıştır.

[21] T.C. İçişleri Bakanlığı Strateji Geliştirme Merkezi Başkanlığı, **Yerel Yönetimler Sosyal Hizmet Rehberi**, Ankara, 2005, s. 20
[22] T.C. İçişleri Bakanlığı Strateji Geliştirme Merkezi Başkanlığı, **a.g.e.**, s. 21
[23] Zastrow, **a.g.e.,** s. 2

Engelli kişiler (%40-%69 engel oranı) 2002 yılından 2014 yılına kadar 193.780 kişiden 332.432 kişiye yükselmiştir. Engelli yakını aylığı alanlar 2007 yılında 8.877 kişi iken bu rakam 2014 yılında 87.084 kişi olarak tespit edilmiştir.[24] Rakamlar ve veriler gösteriyor ki; Türkiye'de engelli kişi sayısının artmasıyla birlikte verilerle doğru orantılı olarak engelli yakını aylığı alan kesim de 7 yılda yaklaşık 10 katı artış göstermiştir.

Tablo 1. 2: Engelli Maaşı Alan Bireyler ve Yıllara Göre Dağılımı

	Bakıma Muhtaç Engelli (% 70 ve Üzeri)		**Engelli (% 40-69)**		**Engelli Yakını Aylığı (18 Yaş Altı)**		**Silikozis**	
Yıllar	**Kişi Sayısı**	**Tutar (Milyon TL)**	**Kişi Sayısı**	**Tutar (Milyon TL)**	**Kişi Sayısı**	**Tutar (Milyon TL)**	**Kişi Sayısı**	**Tutar (Milyon TL)**
2014	268.038	1.259	332.432	1.069	87.084	262	201	1.155
2013	225.457	1.089	300.242	984	64.445	241	197	1.477
2012	201.670	847	298.617	848	59.517	167	200	1.251
2011	187.711	689	293.141	753	59.558	145	153	305
2010	168.559	616	290.558	728	55.727	151		
2009	142.288	565	275.028	632	44.541	141		
2008	114.518	396	255.990	581	28.631	91		
2007	92.904	299	239.110	516	8.877	26		
2006	82.891	159	233.910	377				
2005	84.072	88	243.519	251				
2004	79.811	53	220.600	149				
2003	72.805	48	204.332	136				
2002	68.598	19	193.780	56				

Kaynak: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, **Engelli ve Yaşlı Bireylere İlişkin İstatistiki Bilgiler**, Ankara, 2015, s. 6

2013 yılındaki "Engelli Yakını Aylığı" alanların sayısı 2014 yılında ciddi bir artış göstermiştir. Hem yardımı alan sayısı hem de devletin engelli yakını ailelere yapmış olduğu yardımların önemli derecede arttığı görülmektedir. 2002 yılından önce Türkiye'de devlet tarafından engelli çocuğu olan ailelere yönelik engelli bakım yardımı yapılmamaktaydı. Bu yardımların başlaması sosyal devlet anlayışı

[24] Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, **Engelli ve Yaşlı Bireylere İlişkin İstatistiki Bilgiler**, Ankara, 2015, s. 6

bakımından bir devrim niteliği taşımaktadır. Nitekim aile içerisinde var olan engelli birey veya bireyler aileye maddi bir külfet ve yük olmaktan çıkıp aile için ekstra bir gelir kaynağı haline gelmiştir. Böylece, önceki yıllara nazaran ötelenen, dışlanan engelli çocuklar aile tarafından daha benimsenir hale gelmişlerdir.

Diğer taraftan, konu sosyal hizmetlerin sunumu bağlamında incelendiğinde, AB'nin sosyal hizmet sunumunda üç farklı modelden söz etmek gerekmektedir. Bunlardan ilki; İskandinav Modeli, ikincisi Anglo-Sakson Modeli ve sonuncusu ise Korporatif Modeldir.[25]

İskandinav modelin önde gelen ilkeleri evrensellik, sınıflar arası eşitlik ve sosyal dayanışmadır.[26] Faydalar, çoğunlukla devlet ve yerel yönetimler tarafından sağlanmaktadır. STK'lar daha çok sistemin savunucusu ve destekleyicisi konumunda yer almaktadır. Ayrıca, bu modelde STK'lar lobi faaliyetlerini de yürütmektedir.

Anglo-Sakson refah modeli veya rejimi daha çok piyasa mantalitesi ile oluşturulmaktadır. Devletin vatandaşlara sağladığı fayda ve imkânlar asgari düzeyde kalmaktadır. Bu modelde STK'lar, sosyal sistemin içerisindeki eksiklikleri tamamlamaktadır.

Avusturya, Fransa ve Almanya gibi ülkeler Korporatif Refah Rejimi 'ne uyan ülkelerdendir denilebilir. Bu modelde STK'lar ve dini kurum ve kuruluşların sosyal koruma alanında etkileri hayli yüksektir.

Ayrıca, AB genelinde sosyal hizmetler konusunda yerellik ilkesi ön plandadır. AB ülkelerinde daha çok belediyeler ve bölgesel yönetimler sosyal hizmet alanında faaldirler. Merkez ve yerel yönetimler birbirlerinin alternatifi olarak görülmemekle birlikte aksine bu yönetim birimleri arasında görev dağılımı ve paylaşımı vurgusu yapılmaktadır.

[25]Nuray Gökçek Karaca, Emre Demirci, **Sosyal Hizmet Yönetimi**, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2876, Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1833, 1. Baskı, Eskişehir, 2013, s. 191

[26] Süleyman Özdemir, **Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti**, İstanbul Ticaret Odası Yayın No: 2007-57, Genişletilmiş 2. Baskı, İstanbul, 2007, s. 140

1.1.4. Engellilik Kavramı ve Engellilik Türleri

1.1.4.1. Engellilik Kavramı

Engellilik kavramı çok boyutlu ve tartışmalı konulardan birisini oluşturmaktadır. Geçmişten günümüze değin sağlık ve sosyal alanlarda pek çok araştırmacı sosyal ve fiziksel engellerin engelliliğin üzerindeki rolünü ve boyutunu tespit etmeye çalışmıştır. Bu dönem içerisinde bireysel tıbbi modelden toplum tarafından insanların engelli konuma düşürüldüğü sosyal modele geçiş olarak nitelendirilmiştir.[27] Engellilik kavramına daha çok fiziksel bir engel bakış açısıyla bakılmaktayken, daha sonraları engellilerin sosyal olarak toplumdan dışlanmaları, ötekileştirilmeleri, rehabilite edilememeleri sorunları üzerine çalışmalar yapılmıştır. Yine engelliliğe sadece tıbbi veya sosyal açıdan bakmak doğru olmamakla birlikte bu görüşler arasında bir denge sağlamak gerekmektedir. Tam manasıyla engellilik kavramanın açıklanabilmesi için psikolojik, sosyolojik ve biyolojik olmak üzere üç ana temelde etkileşim sağlanmalıdır. Engellilik olgusu, aktivitelerde yani günlük hayatta kısıtlamaya gitme, yetersiz olma ve topluma katılımda sınırlamaya gidilen ve bireye çevresel ve kişisel faktörler arasındaki olumsuzluklara atıfta bulunmaktadır.

Engellilik kavramı hakkında farklı kaynaklarda farklı kavramlar bulunmakla birlikte bunların arasında en çok kullanılanlar; "sakat", engelli" ve "özürlü" kavramlarıdır. Engelliler ile ilgili kavram konusunda yaşanan sıkıntılar sadece Türkçe 'ye özgü olmayıp birçok dilde aynı problemin yaşandığı görülmektedir. Örneğin, Türkçe 'de sakat, özürlü ve engelli kavramları birbirlerinde ayrı anlamları taşımakta olsalar dahi genel olarak aynı anlamda kullanılmaktadır.[28] Gerçi, engelli kavramının genel geçer bir tanımını yapmak bir hayli zordur. Literatürde çok değişik tanımlamalar yapıldığı gözükmektedir. Birleşmiş Milletler Sakat Hakları Bildirgesi'nde engelli birey: "Kişisel ya da sosyal yaşantısında kendi kendisine yapması gereken işleri herhangi bir noksanlık sonucu (bedensel ya da sonradan olma) yapamayanlar" olarak

[27] World Health Organization, **World Report on Disability**, Malta, 2011, s. 3-4
[28] Mustafa Öztürk, **Türkiye'de Engelli Gerçeği**, Müsiad Cep Kitapları: 30, İstanbul, 2011, s. 19

tarif edilmiştir. Ülkeden ülkeye farklılıklar söz konusu olmakla birlikte Almanya'da engelli kavramının sınırları daha esnektir. Örneğin, kalp krizi geçirmiş bir kişi en az iki yıl süre ile ağır engelli sınıfına girmektedir.[29]

Engelli sözcüğü genel olarak bir hareket yeteneğinin kısıtlanmış olmasını çağrışmaktadır. Bu hareket kısıtlılığı ise, doğuştan gelen, doğum sırasında veya sonradan meydana gelen bir olumsuz olay neticesinde olmuş olabilmektedir.[30]

Engelliliğin tanımlanması yapılırken bazı unsurların üzerinde durmak gerekmektedir. Özellikle sosyal unsurlar engellilik için oldukça önemlidirler. Bunlar da çalışmaya elverişlilik, erişebilirlilik, sosyal hayata adaptasyonun sağlanması, ulaşım probleminin ortadan kaldırılması, bakıma muhtaç olma durumları gibi çeşitli şekilde tanzim edilebilir.

Türkiye'de mevzuatta yapılan ilk düzenlemelerde özürlülük yerine "kör", "sakat", "sağır" gibi kavramlar kullanılmıştır. 06.01.1991 tarihinde yürürlüğe giren 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nda engellilere sağlanan haklar "sakatlık indirimi" olarak tarif edilmiştir. 1982 Anayasasının 61. maddesinde devlet sakatların korunmasından bahsetmektedir. Yine aynı Anayasa'nın 10. maddesine Meclis'te bir ekleme yapılarak "Kanun Önünde Eşitlik" başlıklı maddede özürlüler adına bir pozitif ayrımcılıktan bahsedilmektedir. Bu maddede özürlü kavramından da bahsedilmektedir. 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kanununun 572 Sayılı KHK'sine özürlü tanımı eklenerek bu kanunda öncesinde kullanılan "sakat" sözcüğü "özürlü" olarak, "kör" kelimesi "görme özürlü" olarak, "sağır" kelimesi de "işitme özürlü" olarak değişmiştir. [31]

5378 Sayılı Özürlüler Kanunu'na göre; "Doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal, duyusal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle toplumsal yaşama uyum sağlama ve günlük gereksinimlerini

[29] Nevruz Çınar, **Üniversite Kampüslerindeki Peyzaj Erişebilirliğinin Engelliler Açısından İrdelenmesi**, Ankara, 2010, s. 5
[30] Öztürk**, a.g.e.**, s. 20
[31] Şule Ürker, "Türk Mevzuatında Özürlülük Terminolojisi", **ÖZVERİ**, C. 7, S.1, Ankara, 2010, s. 1588

karşılama güçlükleri olan ve korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyan kişi "özürlü" olarak tarif edilmiştir.[32]

Dünya Sağlık Örgütü, özürlülük veya engelliliği daha çok hastalık sonuçlarına dayanan sağlığa ağırlık verecek bir biçimde tanımlamıştır. Bu tanımlamayı da üç gruba ayırmıştır. Bunlardan ilki yetersizlik, ikincisi özürlülük ve sonuncusu ise engelliliktir. Yetersizlik, sağlık bakımından bir eksik durumu ortaya koymaktadır. Psikolojik, fiziksel yapı ve fonksiyonlarda bir noksanlığı ifade etmektedir. Özürlülük ise, herhangi bir sakatlık neticesinde normal bir insanın yapabileceği bir işi yerine getirememeyi açıklamaktadır. Son olarak engellilik ise, herhangi bir sakatlık veya eksiklik neticesinde oluşan ve o kişinin cinsiyet, yaş, sosyo-kültürel durumuna göre normal kabul edilebilecek bir eylemi yerine getirmesini önleyen veya kısıtlayan olumsuz bir durumu anlatmaktadır.

Tablo 1. 3: Dünya Sağlık Örgütü'nün Yapmış Olduğu Kavramsal Tanımlamalara Örnekler

Yetersizlik (Impairment)	**Özürlülük (Disability)**	**Engellilik (Handicap)**
Kesik Bacak	Yürüme Güçlüğü	İşsizlik
Görme Bozukluğu	Okuma Güçlüğü	Okula Devam Edememe
Kol veya Bacaktaki Felç	Sınırlı Hareket	Sosyal Soyutlanma
İşitme Bozukluğu	Konuşmaları Anlamada Güçlük	Sosyal Soyutlanma
Zihinsel Bozukluk	Yavaş Öğrenme	Sosyal Soyutlanma

Kaynak: Nevruz Çınar, **Üniversite Kampüslerindeki Peyzaj Erişebilirliğinin Engelliler Açısından İrdelenmesi**, Ankara, 2010, s. 6

İşlevsellik ve engellilik iki farklı koşulu göstermektedir. İşlevsellik, vücut fonksiyonlarını ve yapısını kapsamaktadır. Aktiviteler ve katılımsa aktivite kısıtlamalarını, katılımsal kısıtlamaları ve yetersizliği içermektedir. Bu söylenilenler bazen zor ayırt edilmektedirler. ICF'e göre (İnternational Classification and Functioning) etkinlikler ve katılımlar için iki ayrı etki vermektedir. Bunları; bilginin

[32] Canan Koca, **Engelsiz Şehir Planlaması Bilgilendirme Raporu**, İstanbul, 2010, s. 4

öğrenmesi ve uygulanması, hareketlilik, öz bakım, eğitim, kazançlı istihdam ve ekonomik olarak kendi kendine yeterlilik oluşturmaktadır.[33]

Avrupa'nın önde gelen ülkelerinden biri olan Almanya'da engellilik tanımı "Sosyal Kanun'un" IX. Bölümü'nde tanımlamıştır. Bu kanuna göre; bedensel işlevsizlikler ile birlikte akli ve ruhsal yönden bir dengesizlik mevcutsa ve bu olumsuzluk 6 aydan fazla sürüyorsa ve toplumsal yaşama uyumda zorluk çekiliyorsa ve günlük ihtiyaçlar karşılanamıyorsa bu özelliklere sahip kişi engelli olarak tanımlanmaktadır. Anlaşılacağı üzere Almanya'da engelliliğin nedeni ve türü önemsenmemekle birlikte bireyin altı aydan az olmamak koşuluyla toplumsal yaşamdan mahrum kalması ve günlük ihtiyaçlarını karşılayamaması önemlidir. Eğer bir kişinin vücut fonksiyonlarında %50'den fazla hasar varsa o kişi Almanya'da ağır engelli kategorisine girmektedir. Ağır engeli bulunan bir kişinin Almanya'da yasal olarak ikamet etmesi veya önceden çalışması gerekmektedir.[34]

İngiliz hukukuna göre bir kişinin engellilik nedeni önemsizdir. Önemli olan husus engelin yaşama ve topluma uyum sağlamada ve günlük gereksinimlerini karşılama güçlüğü ve bu güçlüğün 12 aydan fazla olmasıdır. Yine İngiltere'de bir kişinin engelli olarak tanımlanabilmesi için; fiziksel veya zihinsel bir yetersizliği olması gerekmekte veya uzun bir süre zarfında kişinin günlük sosyal hayat içerisinde hareketinin ve kabiliyetinin sınırlılığı söz konusu olmalıdır.[35]

İsveç'te engelliliği tanımlayan veya engellilik haklarını tanımlayan özel bir kanun bulunmamaktadır. Engellilik iki ayrı kanunda geçmektedir. Bu kanunlardan ilki 7 Haziran 2001 tarihinde oluşturulan Sosyal Hizmet Kanunu'dur. Bu kanunun 7. maddesinde engelliler; zihinsel, fiziksel veya diğer nedenlerden dolayı yaşamını devam ettiremeyen, toplumsal hayata katılamayan veya diğer bireyler gibi günlük yaşamını sürdüremeyen kişiler olarak tanımlanmışlardır. İkinci kanun ise, 1994 yılında çıkarılan "Engelli Bireylere Hizmet ve Destek Sağlanması" ile ilgili kanundur. Bu

[33] Sophia Mitra, Aleksandra Posarac and Brandon Vick, **Disability and Poverty Countries: A Snapshot from The World Health Survey**, 2011, s. 3
[34] Theresia Degener, E.U. Network of Experts On Disability Discrimination, **Definition of Disability**, Brussels, 2004, s. 8
[35] Papworth Trust, **Disability in the United Kingdom 2014 Facts and figures**, Cambridge, 2015, s. 4

kanunla kişilerin normal yaşlanma süreçleri esnasında fiziksel veya zihinsel engeli bulunup, bu olumsuzluklardan dolayı günlük sosyal ve toplumsal yaşamlarını devam ettirememeleri için kapsamı geniş bir destek ve hizmet alanı oluşturulmuştur. Bu hizmete ve desteğe ihtiyaç duyanlar engelli olarak ifade edilmişlerdir.[36]

Türkiye'de ve Almanya'da ağır engelli kavramı bulunmakla birlikte, İngiltere ve İsveç'te ağır engelli kavramı bulunmamaktadır. Bir kişinin engelli sayılması için söz konusu engelinin İngiltere'de 12 aydan fazla, Almanya'da 6 aydan fazla sürmesi gerekmektedir.

1.1.4.2. Engellilik Türleri

Kişisel faktörler, çevresel faktörler ve kişinin sağlık durumu engellilik üzerinde oldukça önemlidir. Genel olarak engelli denildiği zaman görme engelli, işitme engelli veya tekerlekli sandalye kullanan engelli kategorisi içine girmektedir. Esasen engellilik konusu oldukça heterojen bir konudur. Mayına basarak ayağını kaybeden bir asker nasıl engelli oluyorsa, doğum esnasında oluşan bir olumsuzluktan dolayı kişi üzerinde fiziksel bir kayıp oluşması da bir engelliliktir. Bunlara demans hastaları ile şiddetli artrit hastaları da eklenebilir. Engellilik müddetince sağlık durumu geçici veya uzun süreli, ağrılı veya ağrısız veya önemsiz, görünür veyahut görünmez olabilmektedir. Burada önemli olan husus engelli bireyin kendisini sağlık açısından çoğu zaman iyi hissetmediğinin bilinmesidir. Engellilik üzerinde yapılmakta olan genellemeler yönlendirme açısından doğru olmayabilmektedir. Engelli kişilerin kişisel özellikleri değişkenlik arz edebilir. Çünkü kişiler arasında cinsiyet, yaş, kültür, sosyal ve ekonomik durum, cinsellik, etnik köken bakımından farklılıklar mevcuttur. [37]

Türkiye'de ve dünyada en çok bilinen ve tanımlanan engellilik türleri sırası ile aşağıdaki gibidir:

1) Zihinsel Engelliler
2) Ortopedik Engelliler

[36] Serkan Çınarlı, "Türkiye ile Bazı Avrupa Ülkelerinde Engellilik Kavramı ve Engelli İstihdamı ile İlgili Düzenlemelerin İncelenmesi", **ÖZVERİ**, C. 7, S. 1, Ankara, 2010, s. 1568
[37] WHO, **a.g.e.**, s. 8

3) Süreğen Hastalıklar
4) Görme Engelliler
5) İşitme Engelliler
6) Otistik Engelliler (Otizm)
7) Konuşma Engelliler

Zihinsel Engelliler: Zekâ, insanların doğuştan itibaren ve daha sonra tecrübelerle geliştirdiği problem çözme becerisidir. Hafıza, öğrenme, mantık, algı bu becerileri oluşturmaktadır. Öğrenme, algı, mantık ve hafızanın birbiri ile ahenk içerisinde çalışması zihinsel fonksiyonları uyumlu hale getirmektedir. Böylece insan önce kendini tanır daha sonra çevresini tanır, herhangi bir olay için doğru veya yanlış olanı ayırt edebilir. Kişinin zihinsel engelli olması toplum içerisinde ve sosyal hayatta karşılaştığı güçlüklerle başa çıkabilmesini olumsuz yönde etkilemektedir. Bir kişinin zihinsel engelli olması onu sağlığını korumasında, topluma katılmasında, yeterlilik gösterebilmesinde, iş hayatına girebilmesinde, hane içerisindeki yaşamında, insanlarla olan iletişiminde, temel kabiliyet ve becerilerinde her zaman olumsuz etkilemektedir. Zekâ geriliğine literatürde "Mental Retardasyon" denilmektedir. Bu engel grubuna Down Sendromu olanlar da girmektedir.[38]

Ortopedik Engelliler: Bir kişinin ortopedik engelli olabilmesi için kas ve iskelet sisteminde bir fonksiyon kaybı veya bir eksiklik olması gerekmektedir. Ortopedik engelli grubuna; serebral palsi olanlar, kişinin uzuvlarında ve organlarında bir sorun olması yani ayak, kol, parmak, bacak ve omurgalarında kısalık, fazlalık, eksik veya hiç olmaması, spastik hastalar, felçliler, spina bifida rahatsızlığı olanlar, kemik rahatsızlığı bulunanlar, kaslarında yeteri kadar gücü olmayanlar girmektedir. [39]

Süreğen Hastalıklar: Kişinin fonksiyonlarında veya çalışma kapasitesinde düşüş gösteren veya onlara mani olan sürekli bakım ve tedavi ihtiyacı duyulan hastalıklara süreğen hastalıklar denilmektedir. Bu hastalıklar arasında; HIV, üreme organı ve idrar

[38] İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Özürlüler Yerel Hizmet Rehberi İsöm Modeli**, İBB Basımevi, İstanbul, 2012, s. 505-506
[39] İ.B.B., **a.g.e.**, s. 504

yolları hastalıkları, kanser, cilt veya deri hastalıkları, kalp ve damar hastalıkları, ruhsal davranış bozuklukları vb. girmektedir.[40]

Görme Engelliler: Tek bir gözünde veya iki gözünde birden kısmen veya tamamen görme bozukluğu veya görme kaybı olan kişiye görme engelli denilmektedir. Gece körlüğü olanlar, renk körü olanlar ve gözlerinde göz protezi bulunanlar bu gruba girmektedir. [41]

İşitme Engelliler: Kulaklarının birinde veya ikisinde tam veya kısmi olarak bir işitme söz konusu ise bu kişilere işitme engelli denilmektedir. Eğer işitme cihazı kullanılıyorsa işitme cihazını kullanan kişiler de bu gruba girmektedir.[42]

Otistik Engelli (Otizm): Otizmin belirtileri insan hayatının başlangıcının ilk yıllarında ortaya çıkmaya başlar ve hayatı süresince devam eder. Otizm, iletişim alanında sapmalar ve gecikmeler, kısıtlayıcı ilgi alanları gibi karmaşık bir kişisel gelişimsel bir bozukluktur.

Otistik hastalar genelde dilsel, gelişimsel ve sosyal yetenek alanlarında problem yaşamaktadırlar. Diğer insanlarla iletişim kurmada, arkadaş olmada ve denilenleri yapmada güçlük yaşamaktadırlar. Otistik engellilerin düzenli bir aile, okul ve eğitim hayatları olursa bu hastalıkla ilgili değinilen olumsuzluklara karşı baş etmeyi öğrenebilirler. Otizmli çocuklar temelde üç ana alanda sıkıntı yaşamaktadırlar. İlki kişiler arası iletişim, ikincisi sosyal ilişkiler ve sonuncusu ilgi alanlarıdır. İlgi alanlarının genelde kapsamı dar ve tekrar edicidir.[43]

Konuşma Engelliler: Kişinin sözel veya sözel olmayan veyahut sembol-grafik gibi sistemleri kullanarak iletişim kurmada yetersiz kalmasıdır. Bu durum kişinin iş hayatını, sosyal hayatını ve eğitim hayatını olumsuz etkilemektedir. Bu yetersizlikler dil ve konuşma ve işitme süreçlerini en az seviyeden çok yüksek seviyeye kadar gidebilen gelişimsel veya sonradan ortaya çıkabilecek şekilde etkileyebilir. Bu

[40] Davut Kosor, **Çocukların Ağız ve Diş Sağlığının Değerlendirilmesi**, İzmir, 2011, s.5
[41] Öztürk, **a.g.e.,** s. 20
[42] T.C Milli Eğitim Bakanlığı, **Hasta ve Yaşlı Hizmetleri, Engelli Bakım Hizmetleri**, Ankara, 2013, s. 5
[43] Gülsen Erden, Serdal Akdur, Esra Angın vd., **Otizm Spektrum Bozukluğu**, Ankara, 2016, s.11

yetersizliklerin nedeni tıbbi olabileceği gibi olmama ihtimali de vardır. Kişinin bir engeli bulunuyorsa buna ilave olarak kişiye çoklu engel de olabilir. Bu engelin beş adet alt grubu bulunmaktadır. Sırasıyla değinilinecek olunursa ; Sesletim ve Ses Bilgisi Bozuklukları, Akıcı Konuşma Bozuklukları, Ses Bozuklukları, Gelişimsel Dil Bozuklukları ve Edinilmiş Dil Bozukluklarıdır.[44]

Avrupa'da kişilerin rencide olacağı düşüncesiyle, kavramların kullanılmasına oldukça önem gösterilmektedir. Örneğin, İngiliz özel eğitim sisteminde zihinsel engelli kelimesi yerine, öğrenme güçlüğü kelimesi kullanılmaktadır.[45]

1.1.4.3. Engelliliğin Boyutları

Engelliliği açıklamaya çalışan farklı engellilik boyutları bulunmaktadır. Bu engellilik boyutları arasında bilenenleri sırasıyla; ahlak modeli, tıbbi model, sosyal model, sosyo-politik model ve insan hakları modelleridir. Yine burada belirtilmesi gereken konulardan birisi Türkiye ve AB'de özellikle 1950'li yıllardan itibaren engellilik olgusu tıbbi modelden sosyal modele geçiş yapmıştır.

1.1.4.3.1. Âhlaki Model

Sosyal model açıklanırken genellikle kişinin engelliliği dinsel sebeplere dayandırılmıştır. Bu görüşe göre; engelli kişiler bir günah işlediklerinden dolayı Tanrı tarafından veya ilahi bir güç tarafından cezalandırılmıştır. Âhlaki, model 21. yy.'da görülmemekle birlikte genellikle Ortaçağ Avrupası'nda yaygın olarak görülmekteydi.[46]

1.1.4.3.2. Tıbbi Model

[44] T.C. MEB Özel Eğretim Kurumları Genel Müdürlüğü, **Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi Dil ve Konuşma Güçlüğü Destek Eğitim Programı**, Ankara, 2008, s. 4-5
[45] T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu, **Denetleme Raporu**, Ankara, 2009, s.14
[46] Serkan Kolat, **Avrupa Birliği Sosyal Politikası Çerçevesinde Özürlülere Yönelik Ayrımcılıkla Mücadele ve Türkiye'deki Yansımaları**, (Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi), Ankara, 2009, s. 8

Yakın bir tarihe kadar engelli kişiler tıbbi açıdan değerlendirilmiş ve araştırılmıştır. Tıbbi modele göre engelli bireyin sorunu kendisinin sahip olduğu eksiklikten kaynaklanmaktadır. Özellikle bu modelde, engelli bireyler ayrı bir konumda değerlendirilmişler. Ayrıca engellilik olgusunun tedavi edilerek ortadan kaldırılmasını veya en aza indirilmesi görüşünü benimsemişlerdir. Yine bu modele göre engelliliği ortadan kaldıracak ilim "Tıp" ilmi, kişiler ise doktorlardır.[47]

1.1.4.3.3. Sosyal Model

1960'lı yıllarda aktivistler engelli kişilerin yaşamlarını şekillendiren ve onları bağımlı hale getiren yoksulluk, barınma, düşük istihdam oranları ve eğitim eksikliği gibi faktörlerin biyolojik bir sebepten olmadığını, aksine engelli kişileri toplumdan dışlayan, toplum tarafından oluşturulan engellerden kaynaklandığını dile getirmişlerdir. [48]

Sosyal modelin oluşmasında engellilerin emeği oldukça büyük olmakla beraber 1970'ler ve 1980'lerde engelli bireylerin birlikte kurmuş oldukları örgütler sayesinde engelliliğe yönelik tıbbi model bu derneklerce eleştirilmiş ve engelliliğe karşı toplumsal bir yaklaşım sergilenmeye başlanmıştır. Hatta bu modele göre engellilik, kişinin engel türü ve durumundan ziyade engellerden kaynaklandığı görüşünü ileri sürmektedir. Bu engeller ise ayrımcılık ve ön yargı ile biçimlendirilmiştir. Yani bu modelin iddiasına göre engellilik, fiziksel veya zihinsel farklılıklardan ziyade toplumun ön yargısı, engellileri dışlaması ve engellilere ayrımcılık yapılmasından meydana gelmektedir. Kısacası bu modele göre toplum engellilerin ihtiyaçlarını tespit etmeli, dikkate almalı ve bu ihtiyaçları gidermelidir. Ayrıca sosyal model anlayışına göre engelliliği ortadan kaldıracak en iyi yöntem hukuk' tur. [49]

[47] Kolat, **a.g.e.**, s. 8-9.
[48] İlknur Meşe, "Engelliliği Açıklayan Sosyal Model Nedir?", **Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi**, Yıl: 14, S.33, Giresun, 2014, s. 83
[49] Kolat, **a.g.e.**, s. 10-11

Tablo 1. 4: Tıbbi Model ve Sosyal Model Arasındaki Görüş Farklılığı

Tıbbi Model Sorun Odaklıdır	**Sosyal Model Çözüm Odaklıdır**
Kavanoz kapaklarını, kapıları açmakta zorlanan veya açamayan eller	İyi düşünerek dizayn edilmiş kavanoz kapakları, otomatik kapılar
Uzun sure ayakta kalmakta zorluk çekme	Kamuya ait yerlerde oturabilecek daha fazla sayıda koltuk
Binalardaki merdivenleri çıkmakta başarısız olma	Tüm binalarda rampa ve asansörler
Yapamayacağını düşündükleri için insanların engelli iş vermemeleri	İnsanları "sorun aramak" yerine engellilerin "yeteneklerini görmek" yönünde eğitmek

Kaynak: Serkan Kolat, **Avrupa Birliği Sosyal Politikası Çerçevesinde Özürlülere Yönelik Ayrımcılıkla Mücadele ve Türkiye'deki Yansımaları**, (Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi), Ankara, 2009, s. 11

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü üzere tıbbi model daha çok eksiklikler üzerine durmaktadır. Oysaki sosyal model çözüm üretmeden yanadır. Örneğin rampası olmayan bir kamu binasına herhangi bir ortopedik engellinin engelliliğinden dolayı girememesi yerine kamu binasına bir rampa yapılarak engellerin ortadan kaldırılması daha çözüm odaklı bir yoldur. Buradan yola çıkılarak denilebilir ki, toplum ve çevre erişilebilir hale getirilse kişilerdeki fiziki engeller ortadan kaybolabilmektedir.

1.1.4.3.4. Sosyo-Politik ve Azınlık Grubu Modeli

Sosyo-politik model anlayışına göre bozukluk kavramı ve yetersizlik kavramı birbirinden farklılık arz etmektedir. Bu modelde bozukluk daha çok kronik bir fiziksel sınırlamayı veya belirli bir hastalığın sebep olduğu sınırlamayı ifade etmektedir. Aksine yetersizlik kavramı ise bozukluğun önüne engel koyan, yani yetersizlik oluşturan sosyal veya politik durumları göstermektedir.

Sosyo-politik modelin içerisinden azınlık grubu modeli meydana gelmiştir. Bu iki modelin paylaştığı şey ve bir çok ortak noktası bulunmaktadır. Azınlık grubu modeline göre, çevre ve birey arasındaki iletişimin bir ürünü olarak, sosyo-politik

engelli tanımının üzerine yapılandırılmıştır. Özetle bu modelde engellilik olgusu fiziksel bir bozukluktan öte yetersiz çevre koşullarına bağlanmaktadır.[50]

1.1.4.3.5. İnsan Hakları Modeli

İnsan hakları modeli, kimi yazarlar tarafından sosyal modelle birlikte ele alınırken; kimi yazarlara göre ise sosyal modelden farklı olarak ele alınmaktadır. Yalnız, her iki model de benzer fikirler üzerine kurulmuş ve birbirini tamamlamaktadır. İnsan hakları modeli, engelliliğin kendisini sosyal bir yapı olarak inşa etmiştir. Bu modele göre kişinin engeli yerine çevresel engeller, faktörler ve geleneksel yapılar gibi diğer bireylerin hareket ve davranışlarının değiştirilmesi gerekmektedir. Hatta bu model engelliliği pek önemsemeden bütün insanların doğasında var olan eşitliği tanımaktadır.[51]

1.1.5. Türkiye'de ve Avrupa Birliği'nde Engellilik

1.1.5.1. Türkiye'de Engellilik

Osmanlı Devleti döneminde engelliler şu şekilde tasnif edilmiştir: âlil, topal, yek-çeşm, âmâ mecnun, çolak ve meczûb. Türkiye'de 1925 yılında ortalama beş binden fazla sağır ve dilsiz bulunmaktaydı. 1945 nüfus sayımına göre ise, sağır, topal, kör ve dilsiz gibi 140 bin kişi vardı. Bunların muhtemelen büyük bir çoğunluğunu I. Dünya Savaşı'ndan kalan gaziler oluşturuyordu.

Engellilik üzerine yapılan ölçümler ve araştırmalar ülkeler arasında değişkenlik gösterebilmektedir ve bu değişkenliklere bağlı olarak sonuçlar da etkilenebilmektedir. Elde edilen engellilik göstergeleri engellilik konusunun nasıl algılandığına, sorulan soruların niteliğine, engelliliğin boyutsal özelliklerine, verilerin

[50] Kolat, **a.g.e.**, s. 12

[51] Kolat, **a.g.e.**, s. 13

nasıl toplandığına, verilerin amacına ve uygun olmasına, engelliliğin tanımlanmasına göre değişebilmektedir. Genellikle engellilik tanımı yapılırken engelliliğin fiziksel, ruhsal ve zihinsel ve duyusal bir bozuklukmuş gibi değerlendirilmektedir. Bazı durumlarda ise engellilik sadece sağlık durumu olarak nitelendirilmektedir.

Veri toplama yöntemleri sonuçlar üzerine etki etmektedir. Nitekim nüfus araştırmalarında veya sayımlarında engellilik ölçülürken değişik yaklaşımlara gidilmektedir. Farklı olarak toplanan verilere farklı yaklaşımlar ile gidilmesi aynı ülkede farklı engelli sayılarının ortaya çıkmasına neden olmaktadır.[52]

Türkiye'de geçmişten bugüne engelliler konusunda net bir veri veya bilgi bulunmamaktadır. 2002 yılında TÜİK ve ÖZİDA ortaklaşa bu bilgi eksikliğinin giderilmesi için "Türkiye Özürlüler Araştırması" yapmışlardır. Bu araştırmaya göre Türkiye'de engellilik çeşitleri; konuşma, işitme, görme, süreğen hastalıklar, ortopedik engelliler, zihinsel engelliler, duygusal, ruhsal ve sosyal problemi olanlar ile klinik olarak bakıma muhtaç olarak sınıflandırılmıştır. Yine bu araştırmaya göre; engelliliğin nedenleri doğumdan önce, doğum anına ait ve doğum sonrası nedenler olarak gösterilmiştir. Araştırma sonucunda, Türkiye'nin 2002 yılındaki toplam nüfusun %12,29'u engelli olarak açıklamıştır.[53]

[52] T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, **Dünya Engellilik Raporu**, Malta, 2011, s. 23-24
[53] Serhat Özgökçeler, "Özürlülere Yönelik Sosyal Politikalar", **Sosyal Politika**, Bursa, 2013, s. 320.

Tablo 1. 5: 2002 Yılında Türkiye'de Engelli Nüfusu

T: Toplam E: Erkek K: Kadın

	Toplam Özürlü Nüfus			**Ortopedik, Görme, İşitme, Dil ve Konuşma ve Zihinsel Engelli Nüfus**			**Süreğen Hastalığa Sahip Olan Nüfus**		
	T	**E**	**K**	**T**	**E**	**K**	**T**	**E**	**K**
Türkiye	12,29	11,10	13,45	2,58	3,05	2,12	9,70	8,05	11,33
0-9 Yaş Grubu	4,15	4,69	3,56	1,54	1,7	1,37	2,6	2,98	2,2
10-19 Yaş Grubu	4,63	4,98	4,28	1,96	2,26	1,65	2,67	2,72	2,63
20-29 Yaş Grubu	7,3	7,59	7,04	2,5	3,34	1,74	4,8	4,24	5,3
30-39 Yaş Grubu	11,44	10,43	12,42	2,56	3,18	1,95	8,89	7,26	10,46
40-49 Yaş Grubu	18,07	15,15	21,08	2,65	3,29	1,99	15,43	11,86	19,09
50-59 Yaş Grubu	27,67	22,56	32,67	3,23	3,73	2,74	24,44	18,83	29,94
60-69 Yaş Grubu	36,96	31,6	42,02	5,14	5,65	4,65	31,82	25,95	37,37
70+ Yaş Grubu	43,99	39,77	47,77	7,89	8,45	7,38	36,1	31,32	40,39
Bilinmeyen	11,68	6,3	14,17	0,34	0,53	0,25	11,33	5,77	14,09

Kaynak: T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı, T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, **Türkiye Özürlüler Araştırması 2002**, Ankara, 2009, s.6

Yukarıdaki tablo gösteriyor ki 2002 yılında Türkiye genelinde kadın engelli oranı erkek engelli oranına göre yaklaşık %2 daha fazladır. Ortopedik, görme, işitme, dil ve konuşma ve zihinsel engelli oranının genel oranın aksine erkeklerde daha fazla olduğu anlaşılmaktadır. Süreğen bir hastalığı olanlar ise yeniden kadınlarda erkeklere göre ve Türkiye ortalamasına göre yüksek bir oranda ortaya çıkmaktadır.

Türkiye'de yine 2002 yılında yapılan araştırmaya göre engelliler yaş gruplarına göre tasnif edildiklerinde engellilik oranı olarak en yüksek yaş gruplarında veyahut bireylerin yaşları ilerledikçe engellilik oranının arttığı göze çarpmaktadır. Engelliler yaş gruplarına göre tasnif edildiğinde yaş ilerledikçe kadın engelli oranı hem Türkiye hem de erkek oranına göre daha fazladır. 70 yaş ve üstünde engelli erkek nüfus oranı %43,99 iken bu rakam kadınlarda %47,77 olarak gerçekleşmiştir.

Süreğen hastalığa sahip olan nüfus incelendiğinde kadınlardaki oran Türkiye genelinde %11,33 iken bu oranın toplam nüfus oranının ve erkek nüfus oranının üzerinde olduğu görülmektedir. Türkiye toplamında bu oran %9,70 iken, erkeklerde %8,05 olarak gerçekleşmiştir.

2002 yılında yapılan bu anketin günümüzde güncelliği tartışma konusudur. Koruyucu ve önleyici politikaların geliştirilmesiyle engellilik oranında bir düşüş olduğu tahmin edilmektedir. Bununla birlikte, ASPB Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nce yapılan ve bazı verilere yayınların değişik bölümlerinde atıflarda bulunulmakta olan "Ulusal Özürlüler Veri Tabanı (ÖZVERİ)" yapılacak olan çalışmalar için bilgi sunmaktadır. ÖZVERİ gibi bir veri tabanının oluşturulması ve daha sonraki dönemde oluşturulacak olan verilerin paydaşlara dağıtılmasının planlanması ileriki dönemler için Türkiye'de engellilik üzerine yapılacak çalışmaların daha sağlıklı değerlendirilmesini sağlayacaktır. 2014 yılı Mart ayı verilerine göre toplam kayıtlı engelli sayısı 1.178.000 kişidir.[54]

2011 yılında TÜİK tarafından Türkiye genelinde yapılan "Nüfus ve Konut Araştırması'nda" hane halklarının yaklaşık %13'ünden bilgi edinilmiştir. Bu araştırma kapsamında ortalama 9 milyon kişi ile görüşmeler yapılmıştır. Yapılan araştırma yeti kaybı üzerinden değerlendirmeye tabi tutulmuştur.[55] Bu araştırmadaki rakamlar ile 2002 yılında gerçekleştirilen araştırma rakamları birbiri ile orantılı değildir. Çünkü ruhsal veya algısal, süreğen yeti kayıpları sorgulanmamıştır. 2011 yılında yapılan Nüfus ve Konut Araştırması'na göre; üç yaş ve daha üzeri olan ve en az bir engeli

[54] Süleyman Akbulut, Hakan Özgül, Tolga Tezcan, **Mevzuattan Uygulamaya Engelli Hakları İzleme Raporu 2013 "Erişebilirlik, Eğitim, Çalışma Hayatı ve Sağlık Verileri-Analizler"**, Hermes Tanıtım Ofset, İstanbul, 2014, s. 28
[55] Akbulut, Özgül, Tezcan, **a.g.e.,** s.21

bulunan nüfusun oranı %6,9'dur. Bu oran erkeklerde %5,9 iken bayanlarda %7,9'dur.[56] Burada engelliliğin ayrımı görme, konuşma, duyma, merdiven inme veya çıkma, bir şeyi taşıma veya tutma olarak ayrıştırılmıştır.[57]

Tablo 1. 6: 2011 Yılı Nüfus ve Konut Araştırmasına Göre Türkiye'de Engelli Nüfus (Bin)

En Az Bir Engeli Olan Nüfus						
Yaş Grubu	**Toplam**	**Erkek**	**Kadın**	**Toplam**	**Erkek**	**Kadın**
Toplam	4,876	2,085	2,792	6,9	5,9	7,9
3-9	196	110	86	2,3	2,5	2,1
10-14	139	81	58	2,1	2,4	1,8
15-19	145	85	61	2,3	2,6	2
20-24	170	110	60	2,7	3,4	2
25-29	166	96	70	2,6	3	2,3
30-34	207	111	96	3,2	3,4	3
35-39	228	115	113	4	4	4,1
40-44	241	112	128	5,1	4,7	5,6
45-49	332	143	188	6,9	5,9	7,8
50-54	330	133	198	8,8	7,1	10,7
55-59	417	157	259	12,1	9,2	15
60-64	419	149	269	16,5	12,3	20,4
65-69	425	158	267	23	18,3	27,2
70-74	458	169	288	31,9	26,3	36,3
75+	1,006	356	650	46,5	40,9	50,3

Kaynak: TÜİK, **Türkiye Nüfus ve Konut Araştırmaları 2011**, Ankara, 2013, s.90

Yukarıdaki tabloda engelli nüfus oranları araştırılırken; ilgili işin yapılması esnasında çok zorlanıldığını ve bu eylemleri hiç yapamadığını açıklayanların Türkiye'deki toplam nüfus içerisindeki payları gösterilmiştir.

2011 yılında yapılan araştırmaya göre; Türkiye'de engelli nüfusu 4.876.000 kişidir. Bu rakam kadınlarda 2.792.000 iken erkek engelli nüfusu 2.085.000 kişi olarak hesaplanmıştır.

[56] Akbulut, Özgül, Tezcan, **a.g.e.,** s.22
[57] TÜİK, **Nüfus ve Konut Araştırması 2011**, Ankara, 2013, s.79

Türkiye'de 2012 yılında ASPB uhdesinde olan ÖZVERİ, bazı kamu kurum ve kuruluşlarına herhangi bir sebepten ötürü başvuruda bulunan engelli bireylerin düzenlenmesini yapmıştır. Bu veri tabanında, engelli sağlık raporu, adresi ve kaydı bulunan kişiler yer almaktadır. Bu çalışmaya göre ise, Türkiye'de 1.559.222 engelli bulunmaktadır.[58] Aşağıdaki tabloda engellilerin engel grubuna göre dağılımı bulunmaktadır:

Tablo 1. 7: Türkiye'de Engel Grubuna Göre Kişi Sayısı (2012)

Engel Grubu	**Kişi**
Görme	216,077
İşitme	156,573
Dil ve Konuşma	37,494
Ortopedik	321,895
Zihinsel	482,361
Ruhsal ve Duygusal	176,475
Süreğen Hastalıklar	808,335

Kaynak: http://www.sgkrehberi.com/haber/11037, Çevrimiçi: 12.11.15

ASPB'nin bünyesinde yer alan ÖZVERİ, bazı kamu kurum ve kuruluşlarında herhangi bir nedenden dolayı başvuruda bulunmuş engelli bireylerin verilerini derlemiştir. Verilerin derlenmesinde engelli sağlık kurul raporu ve adresler önemli yer tutmuşlardır.

Yukarıdaki bilgiler engelli bireylere engel türlerine ve sayılarına, yaşına, eğitimine, istihdamına, yardım alma durumuna, engellilik nedenlerine gibi alanlarda bulunan istatistiklere ilişkin bilgilerden oluşmaktadır. ASPB'nın verilerine göre; 2012 yılı sonunda ev bakım hizmeti için ödeme yapılacak engelli kişi sayısı 398.335'tir. Yine 2012 yılı içerisinde özel bakım merkezleri için ödeme yapılan engelli kişi sayısı 9.328'dir.[59]

[58] http://www.sgkrehberi.com/haber/11037, çevrimiçi: 12.11.15
[59] http://www.sgkrehberi.com/haber/11037, Çevrimiçi: 12.11.15

1.1.5.2. Avrupa'da Engellilik

Avrupa Rönesans ve Reform Hareketleri neticesinde 16. yy.'da ilk defa görme engellilerin eğitim alması gerektiği görüşü ortaya çıkmış ve 1784 yılında Fransız Profesör Valentin Hauy Paris'te görme engelliler okulu açmıştır. Daha sonraki dönemlerde engelli okullarının Avrupa'da açıldığı görülmektedir. Örneğin 1806 yılında Berlin'de, 1826'yılında ise Bavyera'da görme engelliler okulu açılmıştır.[60]

Diğer bir engel grubunu oluşturan işitme engelliler için de eğitim faaliyetleri devam etmiştir. Örneğin 1550 yılında İspanya'da ilk defa işitme engelliler için eğitim faaliyetleri başlamıştır. Daha sonraki süreçte yine Avrupa'da işitme engelliler için okulların açıldığı bilinmektedir. 1770 yılında Paris'te, 1769 yılında ise Almanya'da işitme engelliler okulu açılmıştır.

İngiltere'de başlayan "Sanayi Devrimi" ile birlikte engelliler artık Avrupa'da cadı ve büyücü olarak nitelendirilmekten ve ölüm cezalarına çarptırılmaktan kurtulmuşlardır. Gerçi, Ortaçağ Avrupa'sında engelliler bazı dönemlerde engelliler kiliselerin himayesine girmişlerdir. Oysa sanayi devrimiyle beraber kiliselerin etkinliği azalmış ve böylece engelliler, devletin himayesine girmişlerdir. Bu süreçten sonra Avrupa'da 19. yy.'a kadar engelliler bir takım yasalarla koruma altına alınmışlardır ve bu süreçte tedavileri tarafından karşılanmıştır. Ancak devletin desteği engelliler için çalışma hayatına katılmasına kadar devam etmiştir. Çünkü kapitalizmle beraber engelli bireylerde işçi olarak algılanmaya başlamışlardır.[61]

1900'lü yılların başında Almanya'da ortalama 70 bin sakat çocuk ve ortalama 270 bin kötürüm bulunuyordu. 1924 itibari ile Fransa'da 23 bin sağır ve dilsiz çocuk vardı.

Avrupa Birliği'nde özellikle son 25-30 yıldır engellilik üzerine farklı bir yapılanma ve anlamlandırma hareketleri gözükmektedir. Bu yeni yaklaşımlar ile birlikte engelliler pasif ve yardıma muhtaç durumdan çıkartılarak toplum ile eşit ve

[60] Şule Çarkçı, **Engellilerin Mesleki Eğitimi ve İstihdam**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2011, s. 15
[61] Çarkçı, **a.g.e.,** s. 17-18

aynı haklara sahip bir birey olmaya başlamışlardır. 1975 yılında "Engelli Hakları Bildirgesi" yayımlanarak engellilerin diğer vatandaşlar ile eşit ve aynı haklara sahip oldukları vurgulanmıştır. 1981 yılı uluslararası engelliler yılı kabul edilmiştir. 1982 yılında "Engelliler İçin Dünya Eylem Planı" kabul görmüştür. 1986 yılında AB'de "Engellilerin İstihdamına Yönelik Konsey Tavsiye Kararı" alınmıştır. 1996 yılında "Engelliler için Fırsat Eşitliği" hakkında bir karar alınmıştır. 2000'li yıllarda gelecek yılları kapsayacak olan "Avrupa Konseyi ayrımcılıkla mücadele konusunda 2001-2006 yıllarını kapsayan topluluk eylem programı oluşturulması kararı" alınmıştır. Yine 2000 yılında AB "Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı'nı kabul etmiştir. Yine AB, 2003 yılının Avrupa Engelliler Yılı olarak saptanması konusunda 3 Aralık 2001 yılında bir karar almıştır.[62]

2002 yılında yapılan bir araştırmaya göre; dünya nüfusunun yaklaşık %10'u (650 milyon kişi) farklı türlerden oluşan engellilerden oluşmaktadır.[63] Dünya Sağlık Örgütü verilerine göre; dünya nüfusunun %15'i engellilerden oluşmaktadır.

Tablo 1. 8: Avrupa'daki Engelli Nüfus-2012 (Bin)

Coğrafya	Engelli	Engelli Değil	Toplam
AB 27 Ülke	73,030.6	342,560.8	415,591.4
Birleşik Krallık	**10,268.5**	**41,813.5**	**52,082.0**
İsveç	1,165.0	6,779.0	7,944.0
Polonya	5,805.1	26,914.3	32,719.5
İtalya	7,399.5	43,708.2	51,107.7
Fransa	**6,805.4**	**43,054.5**	**49,859.9**
Almanya	14,783.8	55,744.0	70,527.8
Danimarka	919.3	3,665.3	4,584.5
Norveç	823.5	3,238.8	4,062.3
Hollanda	2,395.1	11,506.5	13,901.7
Avusturya	**1,162.7**	**5,947.6**	**7,110.3**
Bulgaristan	1,369.5	5,019.8	6,389.4
Euro Bölgesi	73,894.9	346,014.2	419,909.0

Kaynak: Eurostat, http://ec.europa.eu/eurostat/data/database Çevrimiçi: 16.11.2015

[62] http://eyh.aile.gov.tr/mevzuat/uluslararasi-mevzuat/14-avrupa-birligi-ve-engellilik, Çevrimiçi: 11.08.2015
[63] Özgökçeler, **a.g.m.,** s. 312

2012 yılında cinsiyet ve yaş (15 ve üzeri) üzerinden yapılan araştırmaya göre; Avrupa Birliği'ne bağlı 27 ülkede toplam engelli sayısı ortalama 73 milyon kişidir. Yine üye ülkeler içerisinde engelli nüfusu en fazla olan ülke yaklaşık 15 milyon engelliye sahip olan Almanya'dır. Almanya'yı 10 milyon 268 bin engelli ile Birleşik Krallık takip etmektedir. Fransa'daki engelli kişi sayısı ortalama 7 milyon civarındadır. Avusturya'daki engelli kişi sayısı ise, ortalama 1,2 milyon kişidir. Yukarıdaki tabloya göre en az engelli nüfusa sahip ülke 823 bin engelli vatandaş ile Norveç'tir.[64]

Tablo 1. 9: AB'de Engellilik ve İşsizlik Oranı-2011 (Yaş 15-64)

	Engelli Kişi %	Engelli Olmayan%	Fark
AB 28	47.3	66.9	-19.6
Almanya	51.5	72.1	-20.6
Avusturya	**60.3**	**75.6**	**-15.3**
İsveç	66.2	75.7	-9.5
Birleşik Krallık	**47.6**	**75.4**	**-27.8**
Türkiye	**41.1**	**51.0**	**-9.9**
Fransa	**56.2**	**66.1**	**-9.9**
İtalya	45.6	58.9	-13.3
Hollanda	42.7	80.1	-37.4
İspanya	44.3	60.5	-16.2
Yunanistan	35.5	58.5	-23.0
İrlanda	29.Ağu	60.9	-31.1
Portekiz	51.0	67.8	-16.8

Kaynak: Eurostat, http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/6181592/3-02122014-BP-EN.pdf/aefdf716-f420-448f-8cba-893e90e6b460 Çevrimiçi: 22.12.15

AB ülkelerinde engelli istihdam oranı düşüktür. Hâlbuki az bir destekle birçok engelli istihdam edilebilir hale gelebilmektedir. AB Lizbon Stratejisi'nin temel özelliği de engelli kişilerin iş hayatına katılabilmelerini sağlamaktır. Bu amaçla üye ülkeler Avrupa İstihdam Stratejisi'ne istinaden kendi istihdam politikalarını

[64] Eurostat, http://ec.europa.eu/eurostat/data/database Çevrimiçi: 16.11.2015

belirlemişlerdir. Bundan dolayı üye ülkeler her yıl engelli kişileri de içeren ulusal istihdam politikaları hakkında rapor verirler. [65]

AB'de kişilerin istihdam edilme durumları da kişilerin engelli olması veyahut olmaması açısından farklılıklar göstermektedir. AB'de 2011 yılında yapılan ve 15-64 yaş arasını kapsayan bir çalışmaya göre 28 ülke arasındaki kişilerin istihdam edilme oranlarına bakıldığı zaman engelli istihdam oranlarının en az olduğu ülkeler İrlanda (%29,8), Yunanistan (%35,5) ve Türkiye'dir(%41,1). İstihdam oranlarının %50 ve daha yukarısı olan ülkeler ise, Almanya (%51,5), Fransa (%56,2) ve İsveç'tir(%66,2). Türkiye'de 2008 yılında İş Kanunu'nda özürlülerin istihdamını açıklayan 30. maddenin başlığı ile birlikte içeriği de değişmiştir. Bu değişiklikle birlikte özel sektörde ve kamuda 50 ve üstü çalışanı bulunan işletmeler, özel işletmeyse %3 oranında engelliyi, kamu kurumu ise %4 engelliyi kişilerin meslek, ruh halleri ve bedenlerine uygun şekilde çalıştırmakla zorunlu tutulmuşlardır.

[65] Seçil Ertem, **Avrupa Ülkelerinde Engellilere İlişkin Genel Politikalar ve Uygulamalar**, İzmir Ticaret Odası, İzmir, 2010, s. 4

Tablo 1. 10 : AB 28'de Engellilik ve Eğitim Durumu-2011 (Yaş 25-64)

	Engelli Kişi %	Engelli Olmayan %	Fark
AB 28	6.9	9.8	-2.8
Almanya	5.5	8.1	-2.5
Avusturya	**10.1**	**14.5**	**-4.4**
İsveç	26.2	27.3	-1.1
Birleşik Krallık	**11.7**	**16.2**	**-4.5**
Türkiye	**1.7**	**4.1**	**-2.4**
Fransa	**5.2**	**6.5**	**-1.3**
İtalya	4.6	6.2	-1.7
Hollanda	11.5	18.7	-7.2
İspanya	8.4	12.6	-4.3
Yunanistan	1.0	2.8	-1.8
İrlanda	20.7	25.8	-5.2
Portekiz	7.8	13.0	-5.1

Kaynak: Eurostat, http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/6181592/3-02122014-BP-EN.pdf/aefdf716-f420-448f-8cba-893e90e6b460 Çevrimiçi: 22.12.15

Eğitim ve yaşam boyu öğrenme sayesinde engelli kişiler topluma daha rahat katılabilmekte ve yaşam kalite ve standartlarını arttırabilmektedir. Avrupa Komisyonu, engellilerin eğitim hayatına katılmalarını desteklemektedir. Ayrıca komisyon, engelli kişiler için birçok eğitim girişimlerinde bulunmuştur. Bu girişimlerin en önemlilerinden bir tanesi; "European Agency for Development in Special Needs Education" olarak isimlendirilmiştir. Yani, özel eğitim ihtiyaçlarının giderilmesi ve geliştirilmesi olmuştur.[66]

2011 yılında yapılan araştırmaya göre AB genelinde yukarıdaki tabloya göre engelli bireylerin eğitime katılma oranlarının en az olduğu ülkeler; Yunanistan (%1,0), Türkiye (%1,7) ve İtalya'dır(%4,6). Engelli kişiler arasında eğitime katılma oranları en yüksek ülkeler incelendiğinde ilk sırada İsveç (%26,2) gelmektedir. İsveç'i, İrlanda

[66] Ertem, **a.g.e.,** s. 4

(%20,7) ve Birleşik Krallık (%11,7) takip etmektedir. Bu tabloda dikkat edilmesi gereken husus AB'ye üye ülkelerde eğitim ve öğretime katılma oranı yaş olarak 25-64 olarak alınmıştır.

AB'deki engelli vatandaşların da diğer insanlar gibi kendi başlarına yaşamlarını sürdürebilmeleri amacıyla engelliler için ulaşılabilir ve kaliteli sosyal servislere ihtiyaç vardır. Avrupa Engellilik Forumu (European Disability Forum), devletten bağımsız, engelliler ve ailelerinin oluşturduğu ve yönettiği bir organizasyonu oluşturmaktadır. Ayrıca bu forum engelli insanların sesi olabilecek tek bir platform niteliğini taşımaktadır. Öyleyse buradan yola çıkılarak denilebilir ki; forum AB'nin engelli politikalarını oluşturmada önemli ve kritik bir rol oynamaktadır. Tüm bu gelişmelerin dışında Avrupa Parlamento'su 2010 yılı Nisan ayında bir açıklamada bulunmuştur. Bu açıklamaya göre, engelliler için ayrı bir AB yasasına ihtiyaç duyulmaktadır. Böylece bu oluşturulacak yasa ile birlikte çalışma hayatı, eğitim, sigortalar, haksızlık ve ayrımcılığım önüne geçilebileceği düşünülmüştür.[67]

Tablo 1. 11: AB 28'de Engellilik ve Açlık Riski-2011 (Yaş 16+)

	Engelli Kişi %	**Engelli Olmayan%**	**Fark**
AB 28	29.9	21.4	+8.5
Almanya	27.6	14.9	+12.7
Avusturya	**24.0**	**15.2**	**+8.8**
İsveç	25.6	14.3	+11.3
Birleşik Krallık	**34.8**	**19.8**	**+15.0**
Danimarka	27.4	16.5	+10.9
Fransa	**21.8**	**16.0**	**+5.8**
İtalya	30.8	26.4	+4.4
Hollanda	21.4	11.3	+10.1
İspanya	29.4	25.7	+3.7
Yunanistan	36.8	34.5	+2.3
İsviçre	22.9	13.8	+9.1
Portekiz	31.6	25.2	+6.4

Kaynak: Eurostat, http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/6181592/3-02122014-BP-EN.pdf/aefdf716-f420-448f-8cba-893e90e6b460 Çevrimiçi: 22.12.15

[67] Ertem, **a.g.e.**, s. 4-5

Yine 2011 yılında AB'de yapılan araştırmaya ve yukarıdaki tabloya göre herhangi bir engeli bulunan vatandaşın engeli olmayan bir vatandaşa göre açlık riski daha fazladır. AB'ye üye ülkeler içerisinde engelli bir birey engeli olmayan birine göre %8,5 daha fazla açlık riski ile karşı karşıyadır. Yukarıdaki tabloya göre açlık riskinin en yoğun olduğu ülke %15 ile Birleşik Krallıktır. Birleşik Krallığı %12,7 ile Almanya takip etmektedir. Açlık riskinin en yoğun olduğu diğer bir ülke ise, %11,3 ile İsveç'tir. Yine tabloya göre AB ortalamasının üzerinde en fazla açlık riskinin karşılaşıldığı ülkeler sırasıyla; Yunanistan, Birleşik Krallık ve Portekiz'dir. Engeli olan ve engeli bulunmayan kişilerin açlık riski ile karşı karşıya kalmaları Yunanistan'da %2,3'tür. Bu oran AB üyesi ülkeler arasındaki en küçük oranı göstermektedir.

Tablo 1. 12: En Sık Bildirilen Temel Etkinlik Güçlükleri Erkek ve Kadın (Yaş 15-64)

Avrupa	Bayan	Erkek
Kaldırma ve Taşıma Güçlükleri	5.6	4.4
Yürüyüş Güçlükleri	4.2	3.4
Eğilme Güçlükleri	3.0	2.8
Oturma-Ayakta Durma Güçlükleri	2.7	1.9
Görme Güçlükleri	2.1	1.8
Hatırlama ve Konsantre Güçlükleri	1.6	1.5
İşitme Güçlükleri	1.0	1.3

Kaynak: Eurostat, http://ec.europa.eu/eurostat/news/themes-in-the-spotlight/disability-statistics Çevrimiçi: 07.12.2015

Yukarıdaki tablo AB'de temel etkinlik güçlüklerini yapmada zorlananlar açısından işitme güçlükleri hariç kadınların erkeklere göre daha fazla zorlandığını göstermektedir. Temel etkinlik güçlükleri arasında hem kadın hem de erkeklerde en diğer etkinliklere göre en zor olanı kaldırma ve taşıma güçlükleridir. Bunu sırasıyla

yürüyüş, eğilme, oturma-ayakta durma, görme, hatırlama ve konsantre ve son olarak işitme güçlükleri takip etmektedir.

AB'de engellilikle ilgili önemli çalışmalardan biri de, Avrupa Komisyonu tarafından başlatılan 4 Kasım 2009 yılında 2 aylık kamusal istişare toplantılarıdır. Bu istişare mekanizması Avrupa'nın 2010-2020 yılları arasını kapsayan yeni bir engellilik stratejisini belirlemeyi amaçlamıştır. Burada farklı paydaşlar ve onların üyeleri (yerel yönetimler, organizasyonlar, teşkilatlar vb.) bir araya gelerek engellilerin problemlerine yeni fikirler, bakış açıları ve çözümler getirmeyi hedeflemişlerdir.[68] Bu istişareler ve yapılan anketler sonucunda farklı alanlarda çözüm arayışları ve yeni stratejiler ortaya konulmuştur. Bu alanlar sırasıyla; erişilebilirlik, eğitim, istihdam, sağlık, serbest dolaşım, bağımsız yaşam, dinlenme ve eğlence, politik hayata katılım ve yaşam standartlarından oluşmaktadır.

Kamu araştırması 6 farklı gruba bölünmüştür. Bunlardan ilkini katılımcıların profili oluşturmaktadır. İkinci grupta, AB engellilik stratejisinin kimleri kapsamasının gerekliliği vurgulanmıştır. Üçüncü grupta, konu olan alanlara değinilmiştir (Erişebilirlik, çalışma hayatı, eğitim, sağlık ve bakım, serbest hareketlilik, bağımsız yaşam, serbest zaman aktiviteleri ve spor, sosyal korumanın ve sosyal yaşamın standardizasyonu ve yeterli hale getirilmesi ve özgürlük ve haysiyet). Dördüncü bölümde, yönetişim sorunları ele alınmıştır. Beşinci bölümde, AB'nin rolüne değinilmiştir. Altıncı ve son bölümdeyse, farklı açıklamalara bakılmıştır.

AB'de her altı kişiden biri engellidir. Yaklaşık seksen milyon insan topluma ve günlük hayata tam anlamıyla katılamamaktadır. Engellilerde yoksulluk oranı, çoğunlukla istihdama sınırlı erişimden dolayı normal insanlardan ortalama %70 oranında daha yüksektir. Ayrıca 75 yaş ve üzeri olan insanların üçte birinden fazlası bir engele sahiptir. Tüm bu gelişmeler göz önüne alındığında AB'de engellilikle ilgili araştırmalar yapılmakta, hedefler ve stratejiler belirlenmekte ve ileriki yıllara ait engellilikle ilgili planlar oluşturulmaya çalışılmaktadır. Gelişmiş bütün ülkelerde olduğu gibi AB mensubu ülkeler ve AB engellileri bağımsızlaştırmayı, üretime

[68] Euro Commission Employment, Social Affairs and Equal Opportunities, **Preparation of a new EU Disability Strategy 2010-2020 Summary of the main outcomes of the public consultation**, 2010, s.5

katabilmeyi, topluma entegre edebilmeyi, eğitime ve istihdama erişebilmelerini sağlamayı, engelli haklarından tam ve eşit bir şekilde faydalanabilmelerini amaçlamaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM
AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİNDE ENGELLİLERE YÖNELİK HİZMETLERİN YÖNETİMİ VE SUNUMU

2.1.FRANSA

2.1.1. Fransız Sosyal Güvenlik Sisteminde Engellilere Yönelik Hizmetler

Fransa'da sosyal güvenlik alanındaki genel sistem; hastalık, analık, engellilik, ölüm, dulluk, yaşlılık ve iş kazası sigortalarını kapsamaktadır. Ayrıca aile yardımları ve bakıma muhtaçlık bu kapsamda değerlendirilebilmektedir. Genel sigorta içerisindeki zorunlu sigortalılık sanayi, ekonomi ve hizmet sektörlerinde bağımlı olarak çalışan herkesi kapsamaktadır. İsteğe bağlı sigortalar içerisinde engellilik sigortası da yer almaktadır. Engellilik sigortası ise, isteğe bağlı sigortalar içerisinde yer almaktadır.

Fransız sosyal güvenlik sistemine göre üç tür engellilik bulunmaktadır. Birinci engellilik türü; engelli bireyin ücretli bir faaliyet içerisinde bulunmasından kaynaklı oluşmaktadır. İkinci engellilik türü; engellinin mesleki bir faaliyet içerisinde olamamasını kapsamaktadır. Son engellilik türü ise; mesleki bir icraat halinde olamamasına ek olarak kişinin kendi günlük hayatında da gereksinimlerini karşılayamaması ve bir başka kişiye muhtaç olması durumudur.

Fransız sosyal güvenlik sistemi kendi içerisinde beş ayrı bileşenden oluşmaktadır. Bunlardan ilki genel sistemi oluşturmaktadır. Bu sistem çalışanların çoğunluğunu ve diğer vatandaşları (öğrenciler, sakinler, diğer fayda sağlayıcılar) kapsamaktadır.

İkinci bileşen çalışanların özel sigortalarıdır. Bu sigorta kapsamında yaşlılık maaşı sigortası ve bazı riskler sigorta kapsamı içerisindedir. Vatandaşları genel plan çerçevesinde sigortalamaktadır.

Üçüncü bileşen tarım sektöründe çalışanların tüm risklerini kapsamaktadır. Fakat bu sistem içerisinde iki ayrı kol bulunmaktadır. Bunlardan ilki çiftçileri diğeri ise tarım işçilerini kapsamaktadır.

Dördüncü bileşen kendi işinde çalışan ve tarım dışı istihdam edilen çalışanları kapsamaktadır. Bu sistem içerisinde üç bağımsız yaşlı aylığı bulunmaktadır. Bunlardan ilki zanaatla uğraşanları, ikincisi ticaret erbabını ve üreticileri, üçüncü ve son olarak mesleki faaliyette olanları içermektedir. Bunlara ek olarak hastalık sigortası programı da bu bileşende yerini almaktadır.

Beşinci ve son bileşen işsizlik programı ile zorunlu destekleyici maaş programından oluşmaktadır.[69]

Bu şekilde olan genel sistem yine kendi içerisinde dört gruba ayrılmaktadır. İlk grupta; hastalık, engellilik, annelik ve ölüm, ikinci grupta; iş kazaları ve mesleki hastalıklar, üçüncü grupta; yaşlılık maaşı ve son olarak dördüncü grupta; aile yardımları yer almaktadır.

Genel sisteme dâhil olmanın da bazı kuralları mevcuttur. Eğer Fransa'da bir iş yerinde çalıyorsanız, genel sosyal sigorta kapsamında gerekli olan tüm koşullar kendiliğinden sağlanmış olmaktadır. Buna ek olarak bu bağlamda işsizlik ve emeklilik maaşından faydalanma imkânı da kendiliğinden doğmuş olmaktadır.

Fransa'da eğer kişi bir işte çalışıyorsa, sigorta için gerekli olan tüm prosedürleri yerine getirmiş olmaktadır. Bu kapsamda kişi işsiz kaldığında işsizlik sigortası ve destekleyici maaştan da faydalanmış olabilecektir. Ayrıca, herhangi biri eğer kendi işini yapıyorsa, genel sigortadan faydalanmak amacıyla bütün gereken usul ve esasları kendisi yerine getirmek mecburiyetindedir.

[69] European Comission, **Employment, Social Affairs and Inclusion Your social security rights in France,** European Union 2013, s. 5

Sosyal güvenlik sisteminin finansmanı ulusal sigortaların katkısıyla karşılanmakla birlikte fonun gelirleri işverenler, çalışanlar ve vergilerden ve tahsis ücretlerinden karşılanmaktadır.[70] Fransa'da sosyal yardımlar vergilerden finanse edilmekte, sosyal yardımlardan faydalananlar genel itibariyle üç ayrı gruba ayrılarak ve sırasıyla, çocuklar, yaşlılar ve engellilerden oluşmaktadır.

Fransa'da %80'den fazla engeli olan ve engelinden dolayı evde bakılması gereken veya özel eğitim alması gereken çocuğu olan ailelere eğitim yardımları yapılmaktadır. Fransa'da çeşitli aile yardımlarının içerisinde engelli ve ailelerinin de faydalandığı yardımlar bulunmaktadır. Örneğin, hasta çocuk için aile yardımından faydalanmak isteyen bir aile, bu yardımdan faydalanabilmek istiyorsa hasta, tedavi gören veya engelli çocuğundan dolayı çalışmasını kısmen veya tamamen durduran aileler kategorisine girmelidir. Eğer aile bu yardımdan faydalanıyorsa engelli çocuğu için özel aile yardımından veya azalan çalışma yardımından faydalanamamaktadır. Bu yardım kapsamında aile çalışılmayan her gün için 41,17 Euro ödenek almaktadır. 1 ay 22 iş günü üzerinden hesaplanır ve koşullara bağlı olarak 12 ay süresince ödenek alınabilir veya zamanla azalan bir ödeme de yapılabilmektedir. Diğer bir yardım şekli ise, engelli çocuk için aile yardımlarıdır. Bu yardımlar engel oranı en az %50 olan çocuklar için ödenmekte ve yardımlar 20 yaşına kadar devam etmektedir. Ancak, yardımlardan faydalananlara gelir testi yapılmamaktadır. Aylık yardım miktarı ise 124,54 Euro'dur.[71]

Engellilik yardımları içerisinde engelli aylığı kişinin hayatını kolaylaştırmada en işlevsel durumda görünmektedir. Engelli aylığı engelli kişinin özür derecesi ve durumuna göre değişkenlik gösterebilmektedir. [72]

Fransa'da sigortalı olan herkes sosyal güvenlik kapsamı içerisindedir. Bir kişinin çalışma kapasitesi 2/3 oranında azalma gösterirse bu kişi en az 12 ay süresince sigortalı kapsamına alınmaktadır. Bu kişiler ayrıca malullük aylığından da fayda

[70] European Comission, **a.g.e.**, s. 6
[71] Asuman Aktaş, **Sosyal Dışlanma Bağlamında Sosyal Yardımlar ve Karşılaştırmalı Politika Önerileri**, (Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi), Ankara, 2014, s. 59-62
[72] Otto Kaufmann, Çev: Tankut Centel, **Çimento İşveren Dergisi**, Cilt, Sayı, "Fransa'da Sosyal Güvenlik Genel Sistem", Basım Yeri, Yılı, s. 4-7 genel 4-15

sağlamaya hak kazanmış olmaktadır. Engelli bir kişi malullük aylığını almaya hak kazanmış ise sağlık masraflarının geri ödenmesi hakkına sahiptir. Bu geri ödemeler belirlenen ve onaylanan fiyat üzerinden %100 oranında tahsil edilebilmektedir.

Fransa'da yaşayan bir kişinin engelli maaşı alabilmesi için öncelikli hastalık sigortasına başvuru yapması gerekmektedir. Engellilik aylığı için kişi kendi bölgesindeki sigorta fonuna başvurmalıdır. Bunun dışında eğer kişi bütünleyici genel sağlık sigortası kapsamında değilse, işverenden veya kendi şirketinden yatırım fonu olarak destekleyici sağlık sigortası yaptırmayı tercih edebilmektedir.[73]

2.1.1.1. Fransız Hükümeti Tarafından Engellilere Sunulan Hizmetlerin Yönetimi, Mali ve İdari Bilgiler

Fransız hükümetinin başında başbakan görev yapmakta ve hükümette toplamda 17 bakanlık hizmet vermektedir. Engelli vatandaşlara hizmet veren bakanlık Sağlık ve Sosyal İşler Bakanlığı'dır. [74]

2014 yılı içerisinde Fransız hükümeti yaşlı ve engellilerin yaşam koşullarını ve standartlarının iyileştirilmesi için 18,8 milyar € harcama gerçekleştirmiştir. Bu gelişmeler Fransa'da artan kamu harcamalarının denetlenmesinin yoğun olmasına rağmen önceki yıllara oranla tüm sahada %3,2 oranında büyüme göstermiştir.[75]Yine 2015 yılı içerisinde, yardıma ve bakıma muhtaç kişiler, yaşlı ve engelli bireyler, okul hizmetleri ve huzurevleri için 19,2 milyar € sağlık ve sosyal hizmetler alanında kullanılmıştır. İnsanların bağımsızlıklarının sağlanması konusunda geçen yıllara oranla %2,5 artış görülmüştür. Bu oran ortalama 476 milyon € bir atışı temsil etmektedir.

[73] European Comission, **a.g.e.**, s. 14
[74] http://www.gouvernement.fr/en/composition-of-the-government Çevrimiçi: 01.09.2017
[75] Ministere Des Affaires Sociales Et De La Sente, **Projet De Loi De Financement De La Securite Sociale 2014,** Paris, 2013, s. 29

19,2 milyar € sadece merkezi hükümet tarafından değil Belediyeler, Valilik, ONDAM, CNSA, MDPH ve PCH gibi kurum ve kuruluşlar tarafından verilmektedir.

Yeni yapılacak önlemler 476 milyon € tutarında olacaktır. Bu yardım ve önlemler sayesinde hükümete ait mevcut tesis ve hizmetlere ayrılan hizmetlerdeki %8 oranında artan giderler karşılanacaktır. Engellilere yönelik yeni hizmet alanlarının kurulması için yürütülen çalışmalara 145 milyon € ödenek tahsisi yapılmıştır. Bunlara ek olarak otizm çalışmaları kapsamında hizmetlerin iyileştirilmesi maksadıyla "2013-2017 otizm planı" kapsamında 21,4 milyon €'luk destek sağlanmıştır. Ayrıca bakıma muhtaç vatandaşlara hizmet veren kurumların hizmetlerinin denetimini güçlendirmek için 100 milyon € para transferi gerçekleştirilmiştir.[76]

Fransa'da engelli bireyler gerek doğum öncesi gerekse doğum sonrasında birçok alanda (sağlık, eğitim, kültür, spor, topluma katılım, istihdam, konaklama, bakım, eğlence vb.) devlet tarafından kapsamlı bir şekilde hizmet almaktadırlar. Bu hizmetlerden sadece engelliler değil onlara bakmakla yükümlü olan aileleri ve bakım sorumluluğunu üstlenen kişiler de faydalanmaktadır. Fransız devleti engelli vatandaşların ihtiyaçlarını ve eğitimlerini karşılamak için; Engelliler Yardım Kurumu (MDPH)'nu, Engelli İstihdam Yardım Merkezi (ESAT)'ni ve engellilere yardım eden birçok kurum ve kuruluşu desteklemekte ve finanse etmektedir. Ayrıca, hükümet Engelli Yetişkinlere Yardım Merkezine (AAH)'ne maddi olarak katkıda bulunmaktadır. Fransız hükümetinin destek ve yardımlarından engellilere hizmet sunan dernekler de finansal açıdan destek görmektedirler.

2013 yılında engellilere yapılan yardımların ve harcamaların %24'ü devlet desteği ile gerçekleştirilmiştir. 2015 yılında Fransız Hükümetinin 157. Programı çerçevesinde engellilerin eğitim, ihtiyaç ve istihdamları için 11,6 milyar Euro bütçe ayrılmıştır.

[76] Ministere Des Affaires Sociales, De La Sante Et Des Droits Des Femmes, **Projet De Loi De Financement De La Securite Sociale 2015,** Paris, 2014, s.45-46

2.1.1.2. İnsan Kaynakları

Yetişkin, çocuk ve genç engelli vatandaşlara ve onların ailelerine Fransa'da Türkiye'de olduğu gibi çeşitli meslek elemanlarıyla hizmet verilmektedir. Bu hizmetleri sunan personelin vasıfları ve meslekleri Türkiye'deki hizmetlerden farklılık göstermektedir. Fransa'da Türkiye'de olduğu gibi hem devlet düzeyinde hem de yerel yönetim düzeyinde engelli hizmetinde aynı alanda çalışan personel türü bulunmaktadır. Bunlar arasında idari ve ofis personeli, işçi, doktor, bakıcı, hemşire, fizyoterapist, psikolog, eğitimci, çocuk gelişimcisi, ev eğitimcisi, uzman eğitmenler vb. bulunmaktadır. Türkiye'den farklı olarak Fransa'da ayrıca ses protezisti, ortoptist, psikiyatr, sosyal ve aile ekonomisi danışmanı, paramedikal personeli, aile ve anne yardımcısı, lokomosyon eğitmeni, sosyal animatör, braille alfabesi transkriptörü, işaret dili tercümanı, ip uçlu konuşma kodlayıcısı gibi çeşitli alanlarda hizmet gösteren personeller yer almaktadır. Oysa İBB'de işaret dili tercümanıyla konuşma dil terapisti hizmeti seans olarak sunulmaktadır.

2.1.1.3. Yetişkin Engellilere Hizmet Veren Personel Türü ve Sayısı

Tablo 2. 1: Fransa'da Yetişkin Engellilere Hizmet Veren Personel Türü ve Sayısı (2006-2010)

	2006	**2010**		**2006**	**2010**
Yönetim ve İdare Personeli	**20.116**	**24.230**	**Genel Hizmetler Personeli**	**29.589**	**32.220**
Müdür	4.488	5.340	Günlük İşler Personeli (Temizlikçi, aşçı...)	14.366	15.270
Başhekim	65	40	Vasıflı İşçi (tesisatçı, elektrikçi, bahçıvan, ...)	6.550	6.860
Müdür Yardımcısı	2.385	2.730	Diğerleri;	8.673	10.090
İdare ve Ofis Personeli	9.479	11.380	**İş ve İstihdam**		

Diğerleri...	3.699	4.740	Uzman Teknik Eğitimci	1.461	1.730
Sağlık ve Sosyal Destek Personeli	**6.194**	**7.750**	Teknik Eğitimci	635	530
Uzman Eğitimci	430	750	Atölye Ustası	12.734	13.850
Teknik Eğitimci	214	100	**Özel Eğitim**		
Uzman Teknik Eğitimci	152	170	Uzman Eğitimci	8.006	9.910
Atölye Şefi	783	860	Eğitimci (Monitör)	9.188	10.360
Sosyal Hizmetler Asistanı	81	120	Genç Çocuk Eğitimcisi veya Anaokulu Eğitimcisi	48	30
Küçük Çocuk Eğitmeni	29	0	Tıbbi ve Psikolojik Yardım	23.734	28.200
Sosyal ve Aile Ekonomisi Danışmanı	103	170	**Eğitim, Pedagoji ve Sosyal Yardım Personeli**	**64.870**	**76.600**
Eğitim Hizmeti Şefi	3.002	3.610	**Öğretim**		
Kadrolu Hemşire ve Çocuk Bakıcısı					
Bakıcısı	267	320	Eğitimci	61	20
Kadrolu Psikiyatri Hemşiresi	69	60	Uzman Öğretmen ve Özel Okul Profesörü	16	30
Diğer Kadrolu Eğitim ve Sosyal Hizmet Personeli	156	240	Uzman Öğretmen ve Okul Profesörü	56	160
Diğer Kadrolu Paramedikal Personeli	81	130	Ortaöğretim/Lise-Genel Öğretim Öğretmeni	132	550
Genel Hizmetler ve Dokümantasyon Hizmetleri Şefi	150	230	Ortaöğretim/Lise–Meslek Öğretim Öğretmeni		
Öğretim Öğretmeni	673	90			
Diğer Personeller	677	990	Spor Eğitmeni	578	200
İletişim			**İletişim**		
Braille Alfabesi Transkriptörü	13	20	Mesleki Terapist (Ergoterapist)	856	1.120
İşaret Dili Tercümanı	7	20	Konuşma Terapisti	126	130
İpuçlu Konuşma Kodlayıcısı	2	0	Ses Protezisti	--	--
Tıbbi Yardım Personeli	3.002	3.380	Ortoptist	19	30
Psikiyatrist	1.602	1.680	Psikomotor, Psikomotor Terapisti	943	920
Çocuk Doktoru	19	20	Bakıcı	10.156	14.770

Fonksiyonel Rehabilitasyon Doktoru	215	270	Çocuk Doktoru Yardımcısı	157	140
Diğer Uzmanlar	172	200	Diğer Paramedikal Personeli	1.783	2.460
Aile Hekimi	994	1.210	Aday-Seçilen Öğrenci Eğitimci	4.679	4.510
Psikolog ve Paramedikal Personeli	23.532	31.910	**TOPLAM**	**151.982**	**180.600**
Psikolog	3.612	4.900			
Hemşire ve Çocuk Bakıcısı	4.829	6.390			
Psikiyatri Hemşiresi	452	360			
Çocuk Doktoru	7	10			
Masör Fizyoterapist	592	680			

Kaynak: Yara Makdessi, **Document De Travail**, Direction de larecherche, des études, de I'évaluation et des statistiques DREES, 2010, s. 23-24

Yetişkin engellilere hizmet veren personel sayısı ve yapısı yıllar itibariyle (2006-2010) değişkenlik göstermiştir. Bu bağlamda 2006 yılında 65 başhekim bulunurken 2010 yılında başhekim sayısı 40'a düşmüştür. Teknik eğitimci sayısı 2006 yılında 214 iken 2010 yılında 100 teknik personele düşmüştür. Yine aynı şekilde küçük çocuk eğitmeni sayısı 29'dan 0'a düşmüştür. Ortaöğretim ve lise mesleki eğitim öğretmeni sayısı 673'den 90'a düşmüştür. Spor eğitmeni sayısında da ciddi bir düşüş olduğu görülmektedir. 2006 yılında 578 olan spor eğitmeni sayısı 2010 yılında 200 olmuştur. Lokomosyon eğitmeni 2006 yılında 14 iken 2010 yılında bu alanda 10 personelin istihdam edildiği görülmektedir. Ev işleri eğitmeni önceki yıllarda bulunurken 2010 yılında ev işleri eğitmeninin hizmet dışı bırakıldığı görülmektedir. Ayrıca, psikiyatr hemşiresi, çocuk doktoru yardımcısı, psikomotor terapisti, sosyal animatör ve ip uçlu konuşma kodlayıcısı personelinde de düşüş gözlemlenmektedir. 2006 ila 2010 yıllarında engelli ve ailelerine verilen hizmetin boyutundaki artışa göre; genel sağır ve kör eğitmeni, teknik sağır ve kör eğitmeni, aile ve anne yardımcı personeli, aile ve sosyal müdahale uzmanı, psikiyatr, doktor, hemşire, müdür, müdür yardımcısı, idari işler personeli, günlük işler personeli, vasıflı işçi, uzman eğitimci, uzman teknik eğitimci, atölye şefi, sosyal hizmet asistanı, sosyal ve aile ekonomisi

danışmanı, eğitim hizmetleri şefi, hemşire çocuk bakıcısı, kadrolu sosyal ve eğitim hizmeti personeli, paramedikal personeli, fizyoterapist, konuşma terapisti, ortoptist, braille transkriptörü ve işaret dili tercümanı personellerinin sayısı artış göstermiştir.

Tablo 2. 2: Fransa'da Engelli Genç ve Çocuklara Hizmet Veren Personel Türü ve Sayısı (2006-2010)

	2006	**2010**		**2006**	**2010**
Yönetim ve İdare Personeli	**13.363**	**14.610**	**Genel Hizmetler Personeli**	**20.766**	**20.810**
Müdür	2.878	3.000	Günlük işler personeli (Temizlikçi, Aşçı)	10.654	10.300
Başhekim	65	70	Vasıflı işçi (tesisatçı, elektrikçi, bahçıvan, ...)	5.003	5.220
Müdür Yardımcısı	1.534	1.720	Diğer Personel	5.109	5.290
İdare ve Ofis Personeli	6.451	7.060	**İş ve İstihdam**		
Diğer Personel	2.436	2.760	Uzman Teknik Eğitimci	2.129	2.170
Sağlık ve Sosyal Destek Personeli	**3.939**	**4.480**	Teknik Eğitimci	1.461	1.340
Uzman Eğitimci	330	500	Atölye Ustası	601	710
Teknik Eğitimci	49	40	**Özel Eğitim**		
Uzman Teknik Eğitimci	70	90	Uzman Eğitimci	16.168	18.020
Atölye Şefi	25	20	Eğitimci	8.484	8.610
Sosyal Hizmetler Asistanı	81	70	Genç Çocuk Eğitimcisi veya Anaokulu Eğitimcisi	1.046	990
Küçük Çocuk Eğitmeni	38	20	Tıbbi ve Psikolojik Yardım	5.750	6.400
Sosyal ve Aile Ekonomisi Danışmanı	40	30	**İletişim**		
Eğitim Hizmeti Şefi	2.531	2.870	Braille Alfabesi Transkriptörü	141	170
Kadrolu Hemşire ve Çocuk Bakıcısı	85	70	İşaret Dili Tercümanı	142	160
Kadrolu Psikiyatri Hemşiresi	9	0	İpuçlu Konuşma Kodlayıcısı	97	150
Diğer Kadrolu Eğitim ve Sosyal Hizmet Personeli	196	210	**Tıbbi Yardım Personeli**		
Diğer Kadrolu Paramedikal Personeli	137	150	Psikiyatrist	2.747	2.390

Genel Hizmetler ve Dokümantasyon Hizmetleri Şefi	117	150	Çocuk Doktoru	568	540
Diğer Personeller	232	270	Fonksiyonel Rehabilitasyon Doktoru	438	480
Eğitim, Pedagoji ve Sosyal Yardım Personeli	**48.888**	**53.810**	Diğer uzmanlar	474	460
Öğretim			Aile Hekimi	964	950
Eğitimci	616	2120	**Aile ve Grup**		
Uzman Öğretmen ve Özel Okul Profesörü	2693	3650	Sosyal Hizmet Asistanı	1.784	2.080
Uzman Öğretmen ve Okul Profesörü	2020	510	Ev işleri eğitmeni	35	20
Ortaöğretim/lise - Genel Öğretim Öğretmeni	375	150	Sosyal ve Aile Ekonomisi Danışmanı	303	350
Ortaöğretim/lise - Meslek Öğretim Öğretmeni	74	750	Aile veya Anne Yardımcısı	562	780
Spor Eğitmeni	1.153	160	Sosyal Yaşam Yardımcıları	19	10
Ulusal Kurumlar Genç Sağır ve Kör Genel Eğitim Profesörü	900	1330	Günlük Aktivitelere Yardım Personeli	165	140
Ulusal Kurumlar Genç Sağır ve Kör Teknik Eğitim Profesörü	118	650	Lokomosyon Eğitmeni	77	100
Psikolog ve Paramedikal Personeli	**21.408**	**23.180**	Sosyal ve Aile Müdahale Uzmanı	13	30
Psikolog	5.298	6.040	Sosyal Animatör	355	260
Hemşire ve Çocuk Bakıcısı	2.534	2.800	Diğer eğitim, Pedagoji ve Sosyal Personel	1606	2000
Psikiyatri Hemşiresi	94	70			
Çocuk Doktoru	41	60			
Masör Fizyoterapist	1.755	1.670			
Mesleki Terapist (Ergoterapist)	1.148	1.320			
Konuşma Terapisti	3.694	3.670			
Ses Protezisti	78	60			
Ortoptist	324	370			
Psikomotor, Psikomotor Terapist	3.722	4.020			
Bakıcı	1.771	2.100			
Çocuk Doktoru Yardımcısı	518	470			

Diğer Paramedikal Personeli	431	530			
Aday-Seçilen Öğrenci Eğitimci	**2.490**	**2.220**			
TOPLAM	**115.773**	**123.930**			

Kaynak: Yara Makdessi, Luc Masson, Alice MAINGUENÉ, **Document de Travail Serie STATISTIQUES**, Fransa, 2010, s. 25-26-27

Engelli çocuk ve genç hizmetlerinde çalışan personel türüyle yetişkin engelli hizmetleri personeli mesleki anlamda aynıdır. Engelli çocuk ve genç hizmetlerinde çalışan ve 2006 yılından 2010 yılına kadar düşüş gözlemlenen ve hizmette daralmaya gidilen meslek grupları; günlük işler personeli, teknik eğitimci, atölye şefi, sosyal hizmet asistanı, küçük çocuk eğitmeni, sosyal ve ekonomi danışmanı, kadrolu hemşire ve çocuk bakıcısı, kadrolu psikiyatr hemşiresi, uzman öğretmen ve okul profesörü, ortaöğretim-lise genel öğretmeni, spor eğitmeni, teknik eğitimci, genç çocuk eğitimcisi veya anaokulu eğitimcisi, ev işleri eğitimcisi, sosyal yaşam yardımcısı, günlük aktivite yardımcı personeli, sosyal canlandırıcı, psikiyatr, çocuk doktoru, diğer uzmanlar, aile hekimi, psikiyatr hemşiresi, fizik tedavi uzmanı, konuşma terapisti, ses protezisti ve çocuk doktoru yardımcılarıdır.

Engelli çocuk ve genç hizmetlerinde çalışan ve 2006-2010 yılları arasında artış gözlemlenen meslek gruplarıysa; müdür, başhekim, müdür yardımcısı, idari ofis personeli, vasıflı işçi, uzman eğitimci, uzman teknik eğitimci, eğitim hizmeti şefi, diğer kadrolu eğitmen ve sosyal hizmet personeli, paramedikal personeli, genel hizmetler ve dökümantasyon hizmetleri şefi, eğitimci, uzman öğretmen ve özel okul profesörü, ortaöğretim-lise mesleki öğretmen, genel ve teknik sağır ve kör eğitmeni, atölye ustası, uzman eğitimci, eğitimci, tıbbi ve psikolojik yardımcı personeli, sosyal hizmet asistanı, sosyal ve aile ekonomisi danışmanı, aile ve anne yardımcısı, lokomosyon eğitmeni, sosyal ve aile müdahale uzmanı, pedagog, braille alfabesi transkriptörü, işaret dili tercümanı, ipuçlu konuşma kodlayıcısı fonksiyonel iyileştirme doktoru, psikolog, hemşire ve çocuk bakıcısı, çocuk doktoru, ergoterapist, ortoptist, psikomotor terapisti, bakıcı ve paramedikal personelleridir.

2.1.2. Paris Belediyesi Tarafından Engellilere Yönelik Sunulan Hizmetler, Hizmetlerin Yönetimi ve Mali Bilgiler

2.1.2.1. Fransa'da Sosyal Hizmetlerde Yerel Yönetimlerin Rolü

Fransa 1982 yılına kadar daha merkeziyetçi bir görünüme sahipken, 1982 reformlarından sonra yerel yönetimler merkezi yönetime karşı daha güçlü bir yapıya bürünmüştür. 1982 yılına kadar bir kamu kurumu özelliğine sahip "bölge", 1982'den sonra yerel yönetim birimi haline getirilmiştir. Bu tarihten sonra Fransa'da yerel otorite üçlü bir yapıya dönüşmüştür. Bunlar sırasıyla Belediyeler, iller ve bölgelerdir. İller ve bölgeler merkezi otoritenin taşra teşkilatının örgütlendiği aynı zamanda yerel yönetim birimi olarak örgütlenen birimlerden oluşmuşlardır. [77]

Fransa'da illerin, bölgelerin ve yerel yönetimlerin üstlendikleri ve yapmakla yükümlü oldukları görevler ve sorumluluklar farklılık göstermektedir. Fransız belediyelerinin görevleri arasında; belediye sınırları dâhilindeki yolları yapmak, sosyal hizmetlerle ilgili olan görevleri icra etmek, park alanları ve eğlence merkezleri kurmak, bayındırlık işlerini yürütmek, sosyal konut yapmak, spor tesisleri oluşturmak ve sportif faaliyetlerin artmasını desteklemek, belediye sınırları içerisindeki ulaşımı planlamak gibi görev ve sorumlulukları bulunmaktadır.[78]

Fransa'da çeşitli amaçlar doğrultusunda komünler (belediyeler) arasında kurulan birlik biçimlerinden birisi de "district"lerdir. Ayrıca ülkede komünler arası iş birlikleri esas hale getirilmiştir. Her bir komün birlik bütçesine katkı sağlamaktadır. Birliklerin üyeleri belediye meclis üyeleri arasından oluşmaktadır. Birliklerin özetle görevleri belirtilecek olunursa; çevre koruma, yol yapımı, sokak hayvanlarının

[77] Sabrina Kayıkçı, "1982 Reform Yasası Sonrası Fransa'da Yerel Yönetimler ve Yerel Özerklik şartı", **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, C. 12, S. 3, Ankara, 2003, s. 22
[78] Yusuf Erbay, "Fransa'da İdari Sistem ve Yerel Yönetimler", **Çağdaş Yerel Yönetimler**, C. 8, S. 2, Ankara, 1999, s. 63 (58-74)

korunması ve toplanması, engellilere yardımlar, istihdam ve işsizlikle mücadele, fakir ve muhtaç kimselere yardımlar, sosyal konut projelerinin desteklenmesidir.[79]

Fransa'nın bir diğer yönetim mekanizması iller yani departmanlardır. Departmanların görev tanımlarının başlıkları sırasıyla; eğitim, ekonomi, ulaşım, kültür, spor, turizm, çevre, bayındırlık, tarım ve hayvancılık ve sosyal politika ve sosyal hizmetlerdir. İllerde sosyal politika ve sosyal hizmetlerin en önemli amaçlarından birisi kimsesizler ve yardıma muhtaç engellilere barınma imkânı sunmaktır. Diğeri ise, engellilerin ulaşımlarının sağlanmasıdır. Bunun yanı sıra iller, muhtaç olan kimselere işsizlik yardımında bulunurlar ve çocuk bakım evleri kurarlar. Ayrıca, iller koruyucu sağlık hizmetlerini sunarlar.[80]

İl yönetim yapısına benzer diğer bir yönetim organı bölgelerdir. Bölgelerin görevleri; eğitim, bayındırlık, ticari ve ekonomik faaliyetlerde bulunmaktır. Bölgelerin gücü ve ağırlığı illere oranla daha zayıftır.

[79] Erbay, **a.g.m.,** s. 64
[80] Erbay, **a.g.m.,** s. 65

Tablo 2. 3: Fransa'da Yerel Yönetimlerin Görev Dağılımı

Yerel Yönetimlerin Görevleri	Yetki Düzeyi			Yetki Türü				Yetki Kullanımı		
	Devlet	Orta Kademeli Yönetim	Belediye	Tam	Ortak	Zorunlu	Kısmi	Doğrudan	Dolaylı	İsteğe Bağlı
Genel Yönetim										
Güvenlik			X	X		X				X
İtfaiye			X	X		X				X
Sivil Koruma	X					X		X		X
Adalet	X		X		X	X		X	X	X
Resmi Kayıt İşleri	X			X				X		
İstatistik Kayıtları	X			X				X		
Seçim Kayıtları			X	X		X		X		
Eğitim								X		
Okul Öncesi Eğitim	X		X		X	X		X		
İlköğretim	X		X		X	X		X		
Ortaöğretim	X	Bölge			X	X		X		
Mesleki ve Teknik Eğitim	X	Bölge				X				
Yüksek Öğrenim	X			X		X		X		
Yetişkin Eğitimi										
Diğer										
Kamu Sağlığı										
Hastaneler	X				X				X	
Sağlık Koruması	X	İl	X		X			X		
Sosyal Refah										
Yuvalar			X	X				X		
Sosyal Hizmet		İl			X	X		X		
Yardım Evleri	X	İl			X				X	X
Sosyal Güvenlik	X			X				X		
Şehir Planlama			X		X					X
Su ve Atık Su	X		X		X	X		X		
Çöp Toplama			X	X		X		X		
Mezarlıklar			X	X		X		X		
Mezbaha										
Çevre Koruma	X		X		X	X		X		
Tüketici Hakları	X			X		X		X		
Tiyatro ve Konser	X	İl	X	X						
Müze ve Kütüphane	X	İl	X		X					
Parklar			X	X				X		
Spor ve Boş Zaman	X		X				X			
Yollar	X		X		X			X		
Ulaşım	X	İl	X		X			X		
Şehir Kara Ulaşımı			X		X			X		
Şehir Raylı Sistemleri		Bölge					X			
Limanlar	X	İl	X							
Hava Alanı	X		X				X	X		
Su			X	X						
Elektrik	X	X			X				X	
Ekonomik Teşvik	X		X		X					X
Turizm	X		X		X					X

Kaynak: Ahmet Yıldız, **AB ve Türkiye'de Kültürel Çeşitlilik ve Yerel Yönetimler**, Aydın, 2014, s. 14.

2.1.2.2. Paris Belediyesi Yönetimi ve Organizasyon Şeması

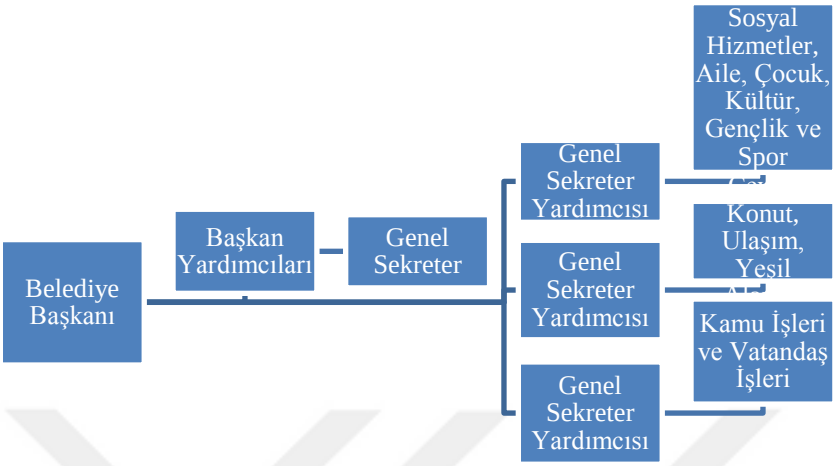
Paris Belediyesi, başta belediye başkanı olmak üzere ona bağlı yirmi bir tane başkan yardımcısı, genel sekreter ve genel sekreter yardımcıları ile birlikte yönetilmektedir. Başkan yardımcılarının görevleri arasında; çevre politikaları, konut

politikaları, finans ve ekonomi politikaları, sağlık hizmetleri, spor, kültür, ulaşım gibi çeşitli alanlarda sorumlulukları bulunmaktadır. [81]

Aşağıdaki grafikte de görüldüğü üzere Paris Belediyesi'nin üst yönetimini Belediye Başkanı, Başkan Yardımcıları, Genel Sekreter ve Genel Sekreter Yardımcıları oluşturmaktadır. Her bir Genel Sekreter Yardımcısı'nın görevi Belediye Başkan Yardımcılarında olduğu gibi farklılık arz etmektedir. Alt yönetim şeması incelendiğinde Paris Belediyesi'nin vatandaşlarına hizmet sunumunda hizmetlerin daha verimli ve kaliteli olabilmesi amacıyla çeşitli hizmet dairelerinin ve şubelerinin kurulduğu görülmektedir. Şehrin yönetimi; Emlak Müdürlüğü, Bilgi ve İletişim Müdürlüğü, Temizlik İşleri Müdürlüğü, Kültür İşleri Müdürlüğü, Demokrasi ve Vatandaşlık İşleri Müdürlüğü, İstihdam Birimi, Hukuk Müşavirliği, Yeşil Alanlar ve Çevre Hizmetleri Müdürlüğü, Gençlik ve Spor Müdürlüğü, İnsan Kaynakları Müdürlüğü, Eğitim Hizmetleri Müdürlüğü, İhale ve Finans İşleri Müdürlüğü, Konut ve Mesken Müdürlüğü, Güvenlik Müdürlüğü, Bilgi Teknolojileri Müdürlüğü, Sağlık ve Sosyal Hizmetler Müdürlükleri, Aile ve Çocuk Hizmetleri Müdürlüğü, İmar Müdürlüğü, Planlama Müdürlüğü, Ulaştırma Müdürlüğü ve Paris Şehri Sosyal Eylem Merkezi'nden meydana gelmektedir.

[81] https://www.paris.fr/municipalite/la-maire-et-les-elus/adjoints-a-la-maire Çevrimiçi: 20.07.2017

Grafik 2. 1 : Paris Belediyesi Yönetim Şeması

Kaynak: https://www.paris.fr/municipalite/l-hotel-de-ville-organigramme-de-la-ville-de-paris-2380?#organigramme-du-secretariat-general_3 Çevrimiçi: 20.07.2017

2.1.2.3. Paris Belediyesi'nce Engellilere Sunulan Hizmetler

Paris Belediyesi'nin engellilere yönelik hizmetlerini toplamda üç kategori üzerinde incelemek mümkündür. Bunlardan ilki kapsayıcı, temel hizmet gruplarıdır. Bunların içerisinde şehir çalışmaları başta gelmektedir. Ulaşım, kamu alanları ve kamu binalarına erişebilirlik, derneklerin desteklenmesi, bilgilendirme ve iletişim, kamu dijital alanları, işaret dili hizmetleri ve engellilerin kendi haklarına ilişkin erişebilirliğidir. Hizmetlerin ikinci sırasında daha adil ve vefalı bir şehir olma politikaları görülmektedir. Sırasıyla bu hizmet ve politikalara bakılacak olunursa; bölgesel yardım programları, zorunluluk arz etmeyen yardımlar ve kamu personellerinin faydalanması için verilen yardımlar bulunmaktadır. Üçüncü ve son engelli hizmet ve politikasında A'dan Z'ye destek programları ve yardımları mevcuttur. Burada daha çok erken tanı ve tedavinin desteklenmesi, bu amaca hizmet veren STK'ların finansal açıdan iyileştirilmesi, okul içi/dışı hayatın öneminin vurgulanması, kültür-eğlence ve spor alanında çalışmaların yapılması, istihdamın

engelliler arasında teşvik edilmesi, konutların oluşturulması önde gelen politikalar ve hizmetlerdir.

Paris Belediyesi'nce uygulanan engelli hizmet ve politikalarının daha kapsamlı ve açıklayıcı olmasını sağlamak adına hizmet başlıkları ve kategorileri aşağıdaki gibi sıralanmıştır;

A) Kapsayıcı Hizmetler

1. Şehir Çalışmaları; kapsayıcı şehir çalışmaları için 35.556.000 € kaynak aktarımı yapılmıştır.

1.1. Ulaşım Alanı; toplu taşıma araçlarının ve duraklarının engelli vatandaşlar tarafından kullanılabilir olmasının sağlanması[82] amacıyla Paris Belediyesi'nce toplam 14.740.000 € kaynak aktarılmıştır.

1.2. Kamu Alanları (1.531.000 €)[83]; amaç kamuya ait kurum ve kuruluşların engelli vatandaşlar açısından erişebilir hale getirilmesini sağlamaktır. Yol ve yaya geçitleri için sesli işaret panolarının yapılması ve engelli araçlar için özel park alanları oluşturulması amacıyla 1.309.000 €, yeşil alanların doğal parkların ve mezarlıkların erişilebilir hale getirilmesi maksadıyla 222.000 € finansal destek sağlanmıştır. Engelli vatandaşların şehir içerisinde seyahat sorunu çekmemesi adına yapılan şehir planlamasının yapılması ayrıca bu konular arasında işlenmiştir.

1.3. Kamu Binalarının Erişilebilirliği 19.285.000 €; Paris Belediyesi'nce, İlçe Belediye binalarının erişebilirliği için 539.000 €, oy kullanma merkezlerinin erişebilirliği için 135.000 €, kültürel alanların erişebilirliği için 1.200.000 €, eğitim alanlarının erişebilirliği için 14.400.000 €, erken çocukluk dönemi kurumlarının ulaşılabilirliği için 616.000 €, anne ve çocuk sağlığı merkezlerinin ulaşılabilirliği adına 15.000 €, spor alanlarının ve sosyal hareket merkezleri alanlarının engelli vatandaşlara uygun hale getirilmesi amacıyla toplam 2.380.000 €[84] bütçe ayrılmıştır.

[82] Mairie De Paris, **La Politique De La Collectivité Parisienne En Direction Des Personnes En Situation De Handicap**, Bleu budgétaire 2015, Paris, s. 3
[83] Mairie De Paris, **a.g.e.**, s. 4
[84] Mairie De Paris, **a.g.e.**, s. 7-11

1.4. Derneklerin Desteklenmesi 1.747.600 €; Paris Belediyesi sadece erişebilirlik, kamu erişebilirliği veya ulaşım alanında finansal yatırımlar gerçekleştirmeyip ayrıca soyo-kültürel hayatı, eğitimi, sporu vb. alanları da desteklemektedir. Sosyal amaçlı derneklere 640.000 €, kültürel alanda hizmet veren derneklere 522.000 €, sportif hizmet sunan derneklere 219.000 €, eğitim alanında faaliyet gösteren derneklere 250.000 €, yüksek eğitimi destekleyen derneklere 50.000 €, turizm ve topluma entegrasyon alanlarında faaliyet gösteren derneklerin maddi açıdan desteklenmesi için 66.000 € kaynak kullandırılmıştır.

1.5. Bilgilendirmek, duyarlaştırmak veya farkındalığın arttırılması ve iletişim kurma alanlarındaki hizmetler için ayrılan kaynak toplamda 357.000 €'dur.

1.6. Önemli Günler ve Aylar 195.000 €; Toplumun bütünleşmesi, fikir alışverişleri ve engellilerin hedeflerinin belirlenmesinin sağlanması amacıyla 195.000 € bütçe ayrılmıştır.

1.7. Dijital Kamusal Alanlar; Yeni teknolojilerin engelli vatandaşların yenilenen ihtiyaçlarını karşılamak için yeni teknoloji alanlarının belirtilmesi ve düzenlenmesi için yapılan çalışmaları kapsamaktadır.

1.8. İşaret Dili Çalışmaları 162.000 €; Bütün resmi kurumlarca düzenlenen organizasyonlara engelli vatandaşlarında katılımını sağlamak ve işitme engeli olanları eğitilmesine katkı sağlamak için 162.000 €'luk destek sağlanmıştır.

1.9. Engellilerin Haklarına Erişebilirlik

B) Engelliler için Sosyal Yardımlar

1. Bölgesel Yardım Politikaları 73.080.000 €

1.1. Engelliler Yardım Kurumu (MDPH) 5.780.000 €; Kurum maddi ve teknik açıdan engellilerin ihtiyaçlarının belirlenmesi ve o ihtiyaçların karşılanmasını hedeflemektedir. Bununla birlikte ailede engelli bulunması durumunda engellinin ailesine de yardımda bulunulmaktadır.

1.1.1. Destek Politikaları (PCH) 67.300.000 €; MDPH'nin kararlarına bağlı olarak, engellilere bakıcı desteği, teknik altyapı desteği, ev/araba donanımları desteği ve özel yardımlarda bulunmak amacıyla toplam 67.300.000 € kaynak aktarılmıştır.

1.2. İsteğe Bağlı Yardımlar 36.074.000 €; Dayanışma aylığı, ev sağlık sigortası, ev yardımı, toplu taşımada indirim kartı, doğalgaz indirim yardımı, eve kuaför,

vücut bakım uzmanı ve yemek yollamak gibi çeşitli yardımlardan oluşmaktadır.

1.3. Kamu Görevlileri için Özel Yardımlar 950.000 €;

C) A'dan Z'ye Destek Politikaları ve Hizmetleri

1. Erken Çocukluk Dönemi; 8.530.567 €

Erken çocukluk dönemine ait kurumların kaynak miktarları kurumların fonksiyonlarına göre değişebilmektedir. Örneğin, karşılama ve refakat hizmetleri için ayrılan kaynak miktarı 1.337.100 €'dur. Psikomotor uzmanlarının müdahalesi hizmetleri için ayrılan bütçe 725.000 €'dur. Erken çocukluk döneminde engelli çocukların eğitimi için pilot merkezlerin oluşturulmasına ayrılan bütçe 950.000 €'dur. Ayrıca, engelli çocuklara özel amaçlar doğrultusunda faaliyet gösteren derneklere yardımlar yapılmaktadır. Bu derneklerin faaliyetlerini geliştirebilmesi ve sürdürebilmesi adına 4.218.467 € ödenek ayrılmıştır. Bunlara ek olarak Paris Belediyesi tıbbi sosyal merkezler ile anne ve çocuk sağlığı merkezlerinin hizmet sunabilmesi adına 1.300.000 € finansman desteği sağlamıştır.

Engelli çocukların okul içindeki faaliyetleri ve okul dışarısındaki hayatlarının kolaylaştırılması adına çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar kapsamında kurumların engelli alt yapısına uygun hale getirilmesi için teknik ve maddi destekler verilmiştir. Özellikle engellinin okul dışında gerçekleştirmesi gereken ve okul hayatına bağımlı olan aktiviteleri yerine getirebilmesi adına çalışmalar yapılmış ve engellinin eğitim kapsamındaki aktiviteleri geliştirilmeye çalışılmıştır. Tüm bu hizmetlerin sağlanabilmesi için Paris Belediyesi 14.395.167 € kaynak aktarımı gerçekleştirmiştir.

Paris Belediyesi, engelli bireylerin kültürel-sanatsal ve spor hayatından yoksun kalmamaları adına farklı çalışma uygulamalarına gitmiştir. Örnek olarak görme engelliler için kütüphanelerin tesis edilmesi bu çalışmalardan bir tanesidir. Bu hizmetlerin yürütülmesi adına 109.717 € bütçe ayrılmıştır.

Engelli bireylerin en büyük problemlerinden bir tanesini çalışabilirlikleri, iş hayatına katılabilmeleri yani istihdam edilebilmeleri oluşturmaktadır. Paris Belediyesi bu sorunu minimuma indirgemek adına farklı yol ve yöntemler izlemiştir. Bu açıdan

engelli bireylerin kamuda istihdam edilebilmeleri adına yürütülen faaliyetler oldukça önemlidir. Engelli bireyin iş yaşamına adaptasyonun sağlanması ve gerekli eğitimleri alması da diğer bir önemli hususu meydana getirmektedir. Engelli bireyin iş yerinde rahatça iş görebilmesi için iş ortamının engelli için gerekli teknik donanımlara haiz olması gerekmektedir. Bu sayede engelli bireyden maksimum verimlilik elde etmek mümkün olacaktır. Böylece, engelli bireylere ergonomi çalışmaları yapmak, günlük iş hayatında onlara refakat etmek, taksi hizmeti sunmak, sosyal yardımlardan faydalanmalarını sağlamak ve iş değiştirme olanaklarını oldukça esnek tutmak engelli bireylerin iş hayatında daha kalıcı olmalarını ve devlete veya herhangi bir yardım sandığına onları bağımlı kılmaktan kurtaracaktır. Paris Belediyesi tüm bu imkân, olanak ve hizmetlerin yürütülmesi adına 2015 yılında 3.586.800 € ödenek ayırmıştır. Bu hizmet kategorilerinin dışında Paris Belediyesi engelli vatandaşların sosyal tesislere kolay ve rahatça erişebilmeleri adına ve engellilerin engel gruplarına uygun olarak özel konutların tesis edilmesi için toplamda 1.790.600 € harcama yapmıştır.

Paris Belediyesi engelli bakımı hizmeti vererek engellilerin bakım evlerinde konaklamasını sağlama imkânını vermiştir. Bu hizmet kategorisinde üç farklı yol izlendiği görülmektedir. Bu yollardan ilki olarak engellilerin kurumlarda bakımı için belediye 140.900.000 € harcamıştır. İkinci bir yol olarak konaklama kurumlarının oluşturulmasına destek sağlamak amacıyla 2.080.000 € kaynak ayırmıştır. Son ve üçüncü bir yol olarak güncel bakım ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlaması amacıyla 9.897.000 € ödenek ayırarak engelli vatandaşların konaklama esnasındaki taleplerini gidermeye çalışmıştır.

Paris Belediyesi, engelli bireylerin ev yaşamında hayatlarını kolaylaştırabilmelerini sağlamak için çeşitli ev desteği hizmetlerinde bulunmuş ve engelli bireylerin evlerine bakıcı göndermiştir. Bunun dışında ev işlerinin giderilmesi ve yemek ihtiyaçlarının karşılanması konusunda hizmetler üretmiştir. Bu hizmetlerin karşılanabilmesi adına belediye 4.762.000 € bütçe ayırmıştır.

2.2. AVUSTURYA

2.2.1. Avusturya Hükümetinin Engellilik Politikası

24 Temmuz 2012 tarihinde Avusturya Hükümeti'nin Bakanlar Kurulu tarafından, engelliler için ulusal eylem planı 2012-2020 kararlaştırılmıştır. Alınan bu karar doğrultusunda BM Engelli Hakları Sözleşmesi Avusturya'da yürürlüğe girmiştir. Bu sözleşme kapsamında 250 maddenin 2020 yılına kadar yürürlüğe girmesi gerekmektedir.[85]

2012 yılı Ekim ayından itibaren Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde engelli hakları sözleşmesi gereğince bir destek grubu bulunmaktadır. Bu destek grubu: İl Bakanlıklarının Temsilcileri, Sosyal Ortaklar, Bilimsel Topluluklar, Engelli Örgütleri, İzleme Komitesi (2008 Yılında BM sözleşmesi kontrolü için kurulmuştur) ve birliğin engelliler için avukatından oluşmaktadır. Önceki oturumlarda (yılda iki ile üç kere) destek grubu özellikle engelliler konusunda veri ve istatistiki bilgi ile ilgilenmiş ve bunların yanı sıra engelliler için ulusal eylem planı maddelerinin önem sırasını ve engelliler için ulusal eylem planı için hedef göstergeleri oluşturmuşlardır.

Avusturya Federal Hükümeti'nin 2013-2018 yılları iş programına göre, işyerinde tek tip olan kişisel asistan programı geliştirilmelidir. Ayrıca, hayatın geri kalan bölümleri için ülke çapında yapılan hizmetlerin tek tip şeklinde uyum içerisinde olması gerekmektedir. Bu amaçların yerine getirilebilmesi için federe devletlerin temsilcileriyle görüşmeler sürdürülmektedir.[86]

[85] Sozial Ministerium, **Sozialbericht 2013-2014 Ressortaktivitäten und sozialpolitische Analysen**, Wien, 2014, s. 162
[86] Sozial Ministerium, **Sozialbericht 2013-2014**, s. 162

2.2.2. Avusturya'da Engelliler için Sosyal ve İstihdamı Arttırıcı Tedbirler

Avusturya Engelli İstihdam Yasası'na göre 25 işçi ve daha fazla işçi çalıştıran her bir iş yerinin, her bir 25 işçiye karşılık 1 engelli işçi kadrosu açması gerekmektedir. Eğer işveren bu yasayı eksik uygularsa veya uygulamazsa, her çalıştırmadığı işçi için telafi vergisi ödemek zorunda kalmaktadır. 2014 yılı için çalıştırılmayan her bir engelli işçi için aylık telafi vergisi 25-99 arası işçi çalıştıran kurumlar için 244 €; 100-399 arası işçi çalıştıran kurumlar için 342 €; 400 veya daha fazla çalıştıranlar için ise 364 € olarak belirlenmiştir. Toplanan telafi vergileri Telafi Vergi Fonu'na aktarılmaktadır. Bu fonda toplanan paralar doğrudan engelli insanlar ve engelli çalıştıran kurumlar için kullanılmaktadır. 2013 yılı verilerine göre 138,44 milyon € telafi vergisi toplandığı görülmektedir.[87]

2014 yılı Ocak ayı itibarıyla engelli istihdam profiline bakılacak olunursa; 96.428 engelli kaydı bulunduğu görülmektedir. Engelli vatandaşların 60.424'ü meslek ve iş sahibi 36.004'ü ise çalışmaktadır. Hükümetçe belirtilen kriterlere uyan iş imkânı sayısı ise 105.138 kişidir. Bu sayının 67.615'i doldurulmuşken, 37. 523 kişilik iş açığı devam etmiştir.[88] Diğer bir ifadeyle, engelli kadroları doldurulamamıştır.

2.2.3. Federal Engelli Yasası Gereğince Yapılan Mali Yardımlar

Bu yasaya göre engelli vatandaşlar bulundukları fiziksel veya bedensel durumlarından dolayı sosyal hayata katılımda bir zorluk yaşıyorlarsa ve bu sorun hızlı bir yardım ile ortadan kalkabiliyorsa veya minimize edilebiliyorsa, engelli vatandaşlara Destek Fonu'ndan mali transferler gerçekleşmektedir. 2013 yılında

[87] Sozial Ministerium, **Sozialbericht 2013-2014**, s. 162
[88] Sozial Ministerium, **Sozialbericht 2013-2014**, s. 162

yaklaşık 1700 kişi bu yardımlardan faydalanmış ve bu yardımların tutarı 3 milyon € civarında gerçekleşmiştir. [89]

2.2.4. Avusturya Sosyal Güvenlik Sistemi ve Engellilere Yönelik Hizmetler

Avusturya sosyal güvenlik sistemi genel olarak, merkezi ve merkezi olmayan kavramların bileşiminden oluşmaktadır. Merkezi hükümet daha çok sosyal koruma meselelerine eğilim göstermektedir. Bölgesel olarak eyaletler, belediyeler ve şehirler; barınma, sosyal hizmetlerin büyük bir bölümü, sağlık, çocuk bakım kuruluşları ve talep odaklı asgari koruma gibi unsurları içerisine alarak hizmet vermektedir.

Avusturya'da sosyal devlet her bireyin güvenliğini garanti altına almayı hedeflemektedir. Yaşlılık ve bağımlılığı gerektiren zor koşullarda sosyal ağ; sosyal rehabilitasyonu ve tıbbi ihtiyaçları gidermektedir. Ülkede sosyal güvenlik sistemi üç sacayağına oturtulmuştur. Sistemin ilk ayağını sosyal sigortalar, ikinci ayağını sosyal bakım, üçüncü ve son ayağını ise sosyal yardımlar oluşturmaktadır.[90]

Sosyal yardımlar muhtaçlık temelinde yapılan yardımları kapsamakta ve aileleri hiç yoktan açlık sınırının üstünde tutmayı hedeflemektedir. Bu yardımlar içerisinde; eğitim yardımı, kira yardımı, engelli yardımları vb. bulunmaktadır.

Sosyal bakım ise; yasa gereğince bakımı gerektiren durumlarda sunulan hizmetlerdir. Bu hizmetler çocuk bakım parası, aile yardımı, bakım parası vb. hizmetleri kapsamaktadır.

2013 yılı verilerine göre; verilen en yüksek yardım tutarı 790 Euro'yu geçmemektedir. Yine bu yardımlardan faydalanmak isteyen kişilerin mal varlığının 3800 Euro'yu geçmemesi gerekmektedir. Burada önemli olan konu yardımların

[89] Sozial Ministerium, **Sozialbericht 2013-2014**, s. 164
[90] Selim Coşkun, Nevzat Ferit Kunduracı, **Dünyada Sosyal Politika ve Sosyal Konut Uygulamaları**, Ankara, 2013, s. 42

bölgesel olarak farklılık göstermesidir. Yapılan tüm yardımların finansmanı genel vergilerden karşılanmaktadır.[91]

2010 yılında Avusturya'da sosyal harcamaların Gayri Safi Milli Hasıla'ya oranı %30,4'tür. Genel harcamaların tutarı ise 86,9 milyar Euro'dur. 2011 yılında bu oran %29,3 olarak gerçekleşmiştir. Oransal olarak 2014 yılı sosyal harcamaları toplam 99,2 milyar €'dur. Bu harcamaların % 5,6'sını eyaletler ve belediyeler gerçekleştirmiştir.

Tablo 2. 4: Avusturya'da Sosyal Harcama Oranları (2014)

Federal Yönetim	93,7
Eyaletler	4,28
Belediyeler	1,25

Kaynak: Sozial Ministerium, **Sozialstaat Österreich Leistungen, Ausgaben und Finanzierung 2016**, Wien, 2016, s. 17

Avusturya'da, sosyal ortaklar, görüş ve yasallaşma süreçlerinde önemli rol oynamaktadırlar. Sosyal politika kararları çoğunlukla karşılıklı anlayış içerisinde alınmaktadır. Karar alma süreçlerinde genelde İşçi Odası (AK), Ekonomi Odası (WKO), Ziraat Odası (LK), Avusturya Sendikaları Federasyonu (KGB), Sanayiciler Derneği, Sosyal Güvenlik Kurumlarının Yönetim Organları, Kamu İstihdam Servisi ve diğer organlar etkili bir şekilde faaliyet göstermektedir. Yeni yeni yaşlılar ve engelliler alanında hizmet götüren STK'lar Avusturya'da büyük bir ivme kazanmaya başlamışlardır. Aynı zamanda bu STK'lar karar alma süreçlerinde kurum ve kuruluşlarda etkili olmaya başlamışlardır.

Avusturya'da sosyal koruma alanları aşağıdaki gibi sınıflandırılabilmektedir:

[91] Coşkun, Kunduracı, **a.g.e.**, s. 43-44

Tablo 2. 5: Avusturya'da Sosyal Koruma Sistemi

Sosyal Koruma Sistemi	**Özellikler ve Örnekler**
Sosyal Güvenlik: emeklilik, sağlık ve kaza sigortası	Giriş şartları ve nakdi yardımın ölçümü yaşlılık ve sakatlıkta (eski) ise çoğunlukla toplama veya gelir durumu ile bağlantılıdır. Sigorta hakları onun ötesini kapsamaktadır (Örneğin; sağlık sigortasındaki müşterek sigorta).
İşsizlik Sigortası	Olası ve var olan işsizlik durumundaki hizmetleri içerir (AMS çerçevesinde); örneğin işsizlik parası, acil durum yardımı ve aktif iş piyasası tedbirleri bulunmaktadır.
Genel Sistemler	Şu anki ya da daha önce ki geliriniz ile bağlantılı olmayan ve bütün ev sakinlerini kapsayan bir hizmettir. Örneğin; aile yardımı ve çocuklardan düşülen miktar, çocuk bakım parası, bakım parası ve nesnel sağlık yardımları vb.
İhtiyaç Odaklı Hizmetler	Gelir soruşturması ile verilen hizmetler; sadece ihtiyaç halinde ödenen paralar; maaşı ve mal varlığının bir kısmı esas alınmaktadır. Örneğin; emeklilik sigortasındaki asgari yardımlar, işsizlik halinde acil durum parası, ihtiyaç halinde gereken asgari yardım ve öğrenciler için verilen burslar vb.
Memurlar için Sosyal Güvenceler	Kamu hizmet düzenlemelerinde yönetilmiş; Bireysel emeklilik yasası
Sosyal Tazminatlar	Tedarik yasaları; gaziler, ağır suç kurbanları ve aşı kurbanları için hizmetler vb.
İşçi Haklarının Koruması	Emek talepleri (örneğin; hastalık anında ücret ödenmesi)
Mesleki Emeklilik Tasarrufları	Örneğin; emeklilik taahhütleri, direkt yardım tasdiki
Sosyal Hizmetler	Birçok farklı mecradan sosyal hizmetleri kapsamaktadır. Örneğin; danışma (şiddet, uyuşturucu, evsizlik vb.), çocuk ve aile ilişkisi hizmetleri, huzur ve bakımevleri, özel ihtiyaçları olan insanlar için yaşama ve iş olanakları vb.

Kaynak: Sozial Ministerium, **Sozialstatt Österreich Leistungen, Ausgaben und Finanzierung 2016**, Wien, 2016, s. 18

Avusturya sosyal sigortası; zorunlu sigorta, dayanışma prensibi ve öz yönetimi esas almaktadır. Sosyal sigortaların finansmanı genel olarak işveren ve işçilerden alınan ödemelerle sağlanmaktadır.

Avusturya'nın sosyal politikası genel olarak incelendiğinde; sosyal politika eyaletlere bölünmüş yani parçalanmış bir görünüm arz etmektedir. Sosyal hizmetler kamu kurumlarının yerine geçerli akretide olmuş STK'lar aracılığı ile proje bazlı sunulmakta ve yürütülmektedir. Kamu kaynağı bu projeler vasıtasıyla STK'lara aktarılmaktadır. Ayrıca, Avusturya'da çalışabilecek durumda olan engellilerin istihdama kazandırılması önemli bir yer tutmaktadır. Engellilerin sosyal olarak hayattan dışlanmış bir biçimde yaşamalarından çok engeli olmayan vatandaşların faydalandığı hizmetlerin engelli vatandaşların erişebileceği bir özelliğe getirilmesi çabası görülmektedir. Avusturya'daki sosyal politikada dikkat arz eden bir diğer husus

sosyal hizmetlere muhtaç kesimin tespiti tarama yönteminden ziyade ihbar/alarm mekanizmaları ile yürütülmektedir. Burada doktorların, öğretmenlerin, polislerin ve din hizmetlerinde çalışan görevlilerin aktif olarak rol aldığı görülmektedir.[92]

Tablo 2. 6: Avusturya'da Yasal Engelli Aylıkları (2014)

	Milyar Euro	**Bin**
Yasal Emeklilik Sigortası Kapsamında Engelli Aylığı	3,1	188,41
Engelli Memurlar için Emekli Aylığı	0,84	25,61
Bakım Yasaları	0,02	1,61
Engelli Aylığı (İş Kazası Sigortası)	0,3	46,02
Toplam	**4,26**	**261,65**

Kaynak: Sozial Ministerium, **Sozialstatt Österreich Leistungen, Ausgaben und Finanzierung 2016**, Wien, 2016, s. 136

Avusturya'da yasal emeklilik sigortası kapsamında engelli aylığı için Avusturya devleti 2014 yılında toplam 3.10 milyar Euro harcamıştır. Yine devlet 2014 yılında engelli memur emekli aylığı için ortalama 1 milyar Euro kaynak ayırmıştır. Bakım yasası gereğince devlet engellilere 2 milyon Euro harcamıştır. Ayrıca Avusturya hükümeti 2014 yılında iş kazası sigortası kapsamında engelli vatandaşlara 300 milyon Euro vermiştir. Toplam olarak 2014 yılında Avusturya devleti sigorta kapsamında engelli vatandaşlara 4.26 milyar Euro kaynak ayırmıştır.

Tablo 2. 7: Avusturya'da Kadınların ve Erkeklerin Ortalama Engelli Aylığı (Euro)

	Kadın	**Erkek**
İşçi	787	1.150
Memur	984	1.541
Serbest Meslek Sahibi	898	1.340
Çiftçi	782	1.125
Toplam	**876**	**1.239**

Kaynak: Sozial Ministerium, **Sozialstatt Österreich Leistungen, Ausgaben und Finanzierung 2016**, Wien, 2016, s. 137

[92] Coşkun, Kunduracı, **a.g.e.**, s. 54

Avusturya'da engelli kadınların ve erkeklerin işçi, memur, çiftçi ve serbest meslek sahibi olarak emeklilik sigortası kapsamında aldıkları aylık emeklilik maaşı ortalaması erkeklerde 1.239 Euro iken kadınlarda 876 Euro'dur. İşçi emeklisi bir kadının ortalama emekli aylığı 787 Euro iken engelli işçi erkek bir kişinin ortalama emekli aylığı 1.150 Euro'dur. Engelli kadın memur aylığı ortalama 984 Euro iken engelli erkek memur aylığı 1.541 Euro'dur. Engelli çiftçi ve serbest mesleki sahibi de dâhil olmak üzere kadın ve erkek engelli emekli aylık ortalamaları erkeklerde kadınlara nazaran yüksektir.

Tablo 2. 8: Avusturya'da Sosyal Harcama Oranları (Koşullara Göre)

Hastalık	25%
Engellilik	7%
Yaşlılık	43%
Yakınlarını Kaybedenler	6%
Çocuklar ve Aile	9%
İşsizlik	5%
Sosyal Dışlanma	2%
Diğer Harcamalar	3%

Kaynak: Sozial Ministerium, **Sozialstatt Österreich Leistungen, Ausgaben und Finanzierung 2016**, Wien, 2016, s. 31

Avusturya devletinin koşullara göre sosyal harcama oranları incelendiğinde yıllık harcama gruplara ayrılmıştır. Bu grupları sırasıyla; hastalık, engellilik, yaşlılık, yakınlarını kaybedenler, çocuklar ve aile, işsizlik, sosyal dışlanma ve diğer harcama oranlarından oluşmaktadır. Ayrıca, Avusturya devleti sosyal harcamalar arasında en fazla finans aktarımını yaşlılara yapmaktadır. Tam tersi olarak devlet en az finans aktarımını sosyal dışlanmaya ayırmıştır.

Tablo 2. 9: Avusturya'da Ayni ve Nakdi Yardımlar (2015)

	Nakdi Yardımlar		**Ayni Yardımlar**		**Toplam**
	Milyar Euro	**Yüzde (%)**	**Milyar Euro**	**Yüzde (%)**	**Milyar Euro**
Hastalık	3.399	5	21.037	71	24.436
Engellilik	**5.043**	**8**	**1.702**	**6**	**6.746**
Yaşlılık	40.995	61	1.953	7	42.948
Yakınlarını Kaybedenler	5.953	9	37	0	5.990
Çocuklar ve Aile	6.695	10	2.499	8	9.193
İşsizlik	4.122	6	1.268	4	5.391
Sosyal Dışlanma	917	1	989	3	1.906
Diğer Harcamalar					
Toplam	**67.123**	**100**	**29.486**	**100**	**99.226**

Kaynak: Sozial Ministerium, **Sozialstatt Österreich Leistungen, Ausgaben und Finanzierung 2016**, Wien, 2016, s. 33

Avusturya'da dezavantajlı gruplara yapılan sosyal harcamalar ayni ve nakdi olarak tasnif edilerek ikiye ayrılmıştır. 2015 yılında dezavantajlı gruplara yapılan nakdi yardımlar toplamda 67.123 milyar Euro'dur. Dezavantajlı gruplar içerisinde engellilere ayrılan nakdi yardım tutarı yaklaşık 5 milyar Euro'dur. Toplam nakdi yardımlar içerisindeki oranı %8'dir. Yine 2015 yılında dezavantajlı gruplara dağıtılan ayni yardımların toplam miktarı 29.486 milyar Euro'dur. Yine dezavantajlı gruplar arasında bulunan engellilere ayrılan ayni yardım miktarı 1.702 milyar Euro'dur. Engellilere yönelik yapılan bu yardımların genel ayni yardımlar içerisindeki oranı ise %6'dır.

2.2.5. İnsan Kaynakları

Avusturya'da federal yönetim departmanlar halinde bölünmüştür. Bu departmanların bir bölümünü merkezi hükümet kanadı oluştururken bir bölümünü ise alt kuruluşlar oluşturmuştur. Merkezi ofis çalışanlarının oranı %6,8'dir. Alt kuruluşlarda (polis, vergi dairesi, okul vb.) çalışan personelin oranı ise %92,3'tür. Diğer organlarda (Parlamento, Cumhurbaşkanlığı, Anayasa ve İdare Mahkemesi ve Sayıştay vb.) çalışanların oranı %0,9'dur.

Tablo 2. 10: Avusturya Hükümeti'nde Çalışan Memur Sayısı (31.12.2014)

Bölüm	Personel Sayısı	Merkez Ofis
Çalışma, Sosyal ve Tüketicinin Korunması	1.519	539
Toplam	**130.992**	**8.965**

Kaynak: Bundeskanzleramt Öffentlicher Dienst, **Personal Des Bundes 2015 in Zahlen Daten und Fankten**, Digitalprintcenter BM. I, Wien, 2015, s. 2

Avusturya'da 31.12.2014 tarihine göre, devlet hizmetinde çalışan toplam memur sayısı 130.992 kişidir. Burada görevli yaklaşık 130.992 memurun 8.965'i merkezde görev yapmaktadır. Toplamda ortalama 131.000 memur çalışmasına rağmen sosyal hizmet alanında çalışan toplam memur sayısının oldukça düşük olduğu görülmektedir. Bu alanda çalışan 1.519 memurun 539'u merkezde çalışırken geriye kalan memurlar taşra da görev yapmaktadırlar. Zira burada önemli olan ve dikkat edilmesi gereken noktanın diğer incelen ülkelere göre memur sayısın az olmasının sebebi ülke nüfusunun da diğer ülkelerin nüfuslarına oranla neredeyse %10'u gibi bir orana denk gelmesidir.

2.2.6. Viyana Belediyesi Tarafından Engellilere Yönelik Sunulan Hizmetler, Hizmetlerin Yönetimi ve Mali Bilgiler

Viyana genelinde toplam 23 ilçe bulunmaktadır. Her ilçeye ait bir belediye başkanı ve farklı siyasi partilere mensup meclis üyeleri yer almaktadır. Viyana Belediyesi'nce hizmet üreten daireler ve çalışma grupları arasında; sağlık, sosyal işler ve kuşak politikaları dairesi, finans ve ekonomi dairesi, kadın, eğitim, entegrasyon, gençlik ve personel dairesi, kültür, bilim ve spor dairesi, kentsel gelişim, ulaşım, iklim koruma, enerji planlaması dairesi, çevre ve viyana belediyesi işletmeleri, iskan, konut yapımı ve şehir yenileme daireleri bulunmaktadır. Bu dairelerin altında hizmet üreten ve

sağlayan 70 adet şube bulunmaktadır. Engellilere yönelik hizmetler sosyal işler ve sağlık işleri şubeleri tarafından yürütülmektedir.[93]

Viyana Eyalet Hükümeti ve Viyana Şehir Senatosu, bir başkan, bir başkan yardımcısı, sekiz bakan ve dört şehir senatosu üyesinden oluşmaktadır. Başkan, Viyana'nın eyalet başkanı hem de belediye başkanıdır. Engelli hizmetlerinin bağlı olduğu bakanlık "Sosyal İşler, Sağlık ve Kadından Sorumlu" eyalet bakanlığıdır.

Grafik 2. 2: Viyana Belediyesi ve Eyalet Yönetimi

Kaynak: https://www.wien.gv.at/tr/idare/sehirsenatosu.htm Çevrimiçi: 14.07.2017

[93] https://www.wien.gv.at/tr/idare/viyana-genel.htm Çevrimiçi: 14.07.2017

2.2.6.1. Viyana Sosyal Fonu Yönetim Şeması

Grafik 2. 3: VSF Yönetim Tablosu

Kaynak: Petra Lepusohitz, **Geschäftsbericht 2015 Fonds Soziales Wien**, Wien, AV+Astoria Druckzentrum GmbH, 2016, s. 70

VSF'nun üst yönetim organı; başkan, mütevelli heyeti ve konseyden oluşmaktadır. Başkanın iki tane başkanvekili bulunmaktadır. Mütevelli heyeti on kişilik bir gruptan meydana gelmektedir. Danışma kurullarında, Avusturya'daki siyasi parti mensuplarından oluşan on sekizi asil olmak üzere on sekiz tane de yedek üye mevcuttur.

2.2.6.2. Viyana Sosyal İşler Fonu

Viyana Sosyal İşler Fonu (VSF), Viyana'da yaşayan engelliler, evsizler, yardıma ve bakıma muhtaç insanlar, mülteciler ve borç sorunu olan insanların sosyal güvenliklerini sağlamak ve yaşam kalitelerini arttırmak ve garantilemek için çalışmaktadır. 2015 yılında bu fondan faydalanan kişi sayısı 118.560'tır. Sosyal fon dezavantajlı grubun taleplerini eş zamanlı olarak karşılayabilmek için 160 adet partnerle birlikte çalışmalarını sürdürmektedir. Fon 2015 yılında Viyanalılara toplam 1,366 milyar € harcamıştır. Sosyal İşler Fonu'nun toplam 5 iştiraki bulunmaktadır.[94]

VSF'nin engellilere yönelik desteklerinin amacı engelli vatandaşların sosyal bütünleşmelerinin sağlanması maksadıyla hayatları boyunca farklı şekillerde onları desteklemektir. Küçük çocuklar için erken sınıf geçme, iş hayatında bütünleşme ve

[94] Petra Lepusohitz, **Geschäftsbericht 2015 Fonds Soziales Wien**, Wien, AV+Astoria Druckzentrum GmbH, 2016, s. 72

mesleki eğitimler bu desteklerden birkaçını oluşturmaktadır. Ayrıca, Tam destekli ya da kısmi destekli konut hizmeti de engelli vatandaşlara sunulmaktadır.[95]

2.2.6.3. Viyana Sosyal İşler Fonu'nun Organizasyon Şeması

1) Müşteri Hizmetleri

a) Bakım ve Yardım Danışma Merkezleri
b) Engelli Yardımları Danışma Merkezleri
c) Evsiz Yardımları Danışma Merkezleri
d) Giderlere Katkı Hesabı
e) Yaşlılar ve Tıbbi İşlemler

2) Uzmanlık Alanları

a) Bakım ve Yardım
b) Engelli ile Çalışma, Hareketlilik ve Danışma
c) Destekli Yaşam

3) Personel

a) Raporlama ve Geliştirme
b) Muhasebe
c) Kontrol
d) Tesis Yönetimi
e) İntern Revizyon
f) IT Management
g) Personel Geliştirme ve Çalışanların Hakları
h) Personel Yönetimi
i) Kurumsal İletişim
j) Kurumsal Organizasyon

[95] Coşkun, Kunduracı, **a.g.e.**, s. 49

k) Teknik ve Yenilikler[96]

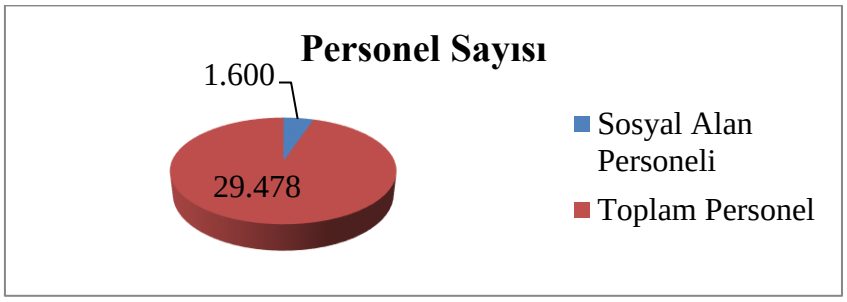
2.2.6.4. Personel Yapısı

Viyana Belediyesi Sosyal İşler Fonu'nun iştiraklerinde toplamda 716 personel bulunmaktadır. Burada çalışan 716 personelin %72'si kadın %28'i ise erkeklerden oluşmaktadır. Bu çalışanların %23'lük kısmı belediye çalışanı iken diğer %77'lik kesim özel kesim çalışanlarından meydana gelmektedir. Burada çalışan 716 personelin %80'i tam zamanlı hizmet verirken %20'si yarı zamanlı hizmet vermektedir. 716 personelin %10'u yöneticileri kapsamaktadır. Burada hizmet veren personeller çalışma alanları bakımından üç ayrı kategoride hizmet vermektedirler. Bu kategorilerden ilkini müşteri hizmetleri oluşturmakta ve bu alanda 371 kişi hizmet vermektedir. İkinci kategori alanı ise, ofis ve yönetim kısmıdır. Bu kısımda da 264 kişi bulunmaktadır. Son olarak 81 kişi de kendi uzmanlık alanlarında faaliyet göstermektedir.[97]

Viyana Belediyesi bünyesinde sosyal alanda çalışan personel sayısı 1.600'dür.[98] Yine Viyana Belediyesi bünyesinde çalışan toplam personel sayısı 29.478'dir.[99] Sosyal alanda çalışan personel sayısının toplam çalışan personel sayısına oranı %5,43'tür.

[96] Lepusohitz, **a.g.e.,** s. 70
[97] Lepusohitz, **a.g.e.,** s. 73
[98] http://www.fsw.at/ueber_uns Çevrimiçi: 14.04.2017
[99] http://www.wien.gv.at/statistik/verwaltung/personel/ Çevrimiçi: 14.04.2017

Grafik 2. 4: Viyana Belediyesi Personel Yapısı

Kaynak: http://www.fsw.at/ueber_uns Çevrimiçi: 14.04.2017

2.2.6.5. Viyana Belediyesi Mobil Evde Hemşire Hizmeti

Mobil evde hemşire hizmeti kendi içerisinde yardım ve bakım olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Tablo 2. 11: VSF'nin Engelli Yardımları – 2010 (Euro)

Özellikler	Avusturya	Burgenland	Kärnten	Aşağı-Avusturya	Yukarı-Avusturya	Salzburg	Steiermark	Tirol	Vorarl-berg	Wien
Toplam										
Harcama	1.325,44	25,25	55,938	179,736	334,758	69,724	224,174	121,314	81,045	233,505
Konaklama, Bakım										
Harcama	599,642	1,088	10,079	79.747.125	173,978	4,654	78,842	87,815	51,462	111,976
Personel	-	89	282	3.127	-	521	3.228	-	21.467	3.190
Ergo Terapi										
Harcama	400,112	21,484	40,483	54.890.691	73,134	49,505	83,719	0,835	17,022	59,039
Personel	-				-			-		
Korumalı İş										
Harcama	44,315	419	1,715	6,825	16	5,593	5,419	1,913	4,485	1,947
Personel	-	94	290	2.076	-	558	2.269	-	557	220
Bağımlılık Yardımları										
Harcama	28,734	-	1,064	-	12,83	2,082	4,514	2,355	5,889	-
Personel	-	-	-	-	-	270	193	-	776	-
İlaç, Tedavi ve Diğer Yardımlar										
Harcama	125,524	2,26	1,354	34,53	10,356	7,847	33,254	15,875	539	19,51
Personel	-	-	-	12.016	-	270	3.141	-	136	-
Diğer Hizmetler										
Harcama	127,116	-	1,243	3,743	48,46	42	18,425	12,52	1,648	41,034
Personel	-	-	-	1.318	-	43	-	-	-	-

Kaynak:http://www.statistik.at/web_de/statistiken/menschen_und_gesellschaft/soziales/sozialleistungen_auf_landesebene/behindertenhilfe/index.html Çevrimiçi: 17.10.2016

Yardım ve bakım hizmetleri tabloda görüldüğü üzere bölgeler arasında farklılık göstermektedir. Yardım ve bakım hizmetleri arasında konaklama ve bakım, ergo terapi, korumalı iş, bağımlılık yardımları, ilaç tedavi ve diğer hizmetler bulunmaktadır. Avusturya genelinde toplam yardım içerisinde ekonomik açıdan en fazla yardım alan eyalet "Yukarı Avusturya"dır. Tam tersi olarak yardımlardan en az pay alan eyaletse, "Burgenland"tır. Viyana eyaleti, genel harcamalarda ikinci sırada en yüksek pay alan eyaleti oluşturmaktadır. Konaklama ve bakım yardımlarında en az pay sahibi eyalet genel görünümde olduğu gibi "Burgenland"tadır. En yüksek paysa yine "Yukarı Avusturya" eyaletidir. Ergo terapi hizmetinde en fazla parasal açıdan yardım alan eyalet "Steirmark"tır. En az yardım alan eyalet ise "Tirol"dur. Korumalı iş yerlerinin yaygın olarak hizmet aldığı eyaletlerin başında "Yukarı Avusturya" gelmektedir. Yine korumalı iş yerlerinde en az hizmet alan eyalet "Burgenland"tır. Bütün yardımlar içerisinde bağımlılık yardımları, toplam yardımlar içerisindeki yeri en az olan yardım türünü oluşturmaktadır. Bağımlılık yardımından Avusturya genelinde üç eyaletin faydalanamadığı görülmektedir. Bu hizmetlerden en fazla yararlanan eyalet "Yukarı Avusturya" iken en az faydalanan eyalet Kärnten'dir. İlaç/tedavi yardımlarının en yoğun olduğu eyalet "Steirmark"tır.

Tablo 2. 12: Viyana'da Sosyal Hizmet Harcamaları (2010-2014)

Viyana'da Sosyal Hizmetler-Engelliler 2010-2014					
Performans	**Yıllar**				
	2010	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**
Çalışma Önlemlerinin Alınması ve Günlük Yapı					
Günlük Yapı İçerisinde Harçlık ve Yemek	4.390	4.410	4.430	4.470	4.600
Mesleki Entegrasyon, Çıraklık ve Ücret Sübvansiyonları	650	710	790	800	880
Eğitim, Danışmanlık ve Yardım	4.830	5.030	5.210	6.010	6.570
Ulaşım İmkânları (anaokulu ve okul taşımacılığı hizmet kapsamı dışındadır)					
Seyahat Hizmetleri (Aylık Ortalama)	4.030	3.990	3.990	4.040	4.130
Refakatçi Eşliliğinde	58	63	68	71	61
Özel Hareketlilik ve Ulaşım Desteği					
Eğlence-seyahat	5.780	5.180	4.480	3.970	3.620
Görme ve İşitme Engelliler için Yıllık Kartlar	3.130	3.140	3.050	2.690	3.100
Engelliler İçin Konut					
Tam Destekli Yaşam	1.890	1.890	1.890	1.950	1.940
Bölünmüş Destekli Yaşam	1.360	1.440	1.570	1.650	1.750

Kaynak: Magistrat Der Stadt Wien, **Statistisches Jahrbuch Der Stadt Wien 2015**, s. 163

Engellilerin günlük yaşamda ihtiyaç duyduğu temel gereksinimler arasında konut yardımları, topluma entegrasyon ve çalışma yaşamı, ulaşım ve sosyalleşmenin gelebileceği söylenilebilir. Bu amaçla, "Viyana Belediyesi Sosyal İşler Fonu" engellilere ihtiyaçlarının giderilmesi için her yıl onları destekleyici yardımlarda bulunmaktadır. Yukarıdaki tabloda da engellilerin günlük yaşamda ve çalışma hayatında, ulaşımda, sosyalleşmelerinde ve destekli veya kısmi destekli barınma ihtiyaçlarının karşılanmasında finansal açıdan hangi hizmete ne kadar pay ayrıldığı görülmektedir.

Tablo 2. 13: Viyana'da Engelli Yardımları (2010-2014)

Viyana'da Sosyal Hizmetler-Engelliler için Yıllık Giderler 2010-2014					
Performans	**Yıllar**				
	2010	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**
	1.000 Euro				
Yıllık Giderler	206.570	219.883	219.113	234.815	261.156
Günlük Yapı İçerisinde Harçlık ve Yemek	56.538	59.145	61.122	64.188	67.071
Mesleki Entegrasyon, Çıraklık ve Ücret Sübvansiyonları	6.564	9.729	7.749	7.050	12.352
Eğitim, Danışmanlık ve Yardım	26.404	29.603	24.905	32.144	43.302
Düzenli Ulaşım Hizmetleri	13.375	14.298	14.626	15.526	17.224
Seyahat Hizmetleri(Boş Zaman-Eğlence-Kültürel Gezi vb.)	4.896	4.535	3.989	3.624	3.730
Mobilite ve Ulaşım Hizmetleri	2.286	1.916	1.452	1.326	1.426
Engelliler için Konutlar(Tam Denetimli)	79.734	83.857	87.337	91.013	95.463
Engelliler için Konutlar(Kısmi Denetimli)	16.773	16.800	17.933	19.944	21.588

Kaynak: Magistrat Der Stadt Wien, **Statistisches Jahrbuch Der Stadt Wien 2015**, s. 163

Engellilere yapılan yardımlar 2012 yılı hariç sürekli artış göstermiştir. Günlük yaşamda ihtiyaçlarının karşılanması için verilen harçlık ve yemek yardımı 2010 yılından 2014 yılına kadar sürekli yükselmiştir. Mesleki Entegrasyon, Çıraklık ve Ücret Sübvansiyonları 2010 ve 2011 yıllarında artış göstermesine karşılık 2012 ve 2013 yıllarında düşüş göstermiş ve 2014 yılında tekrar artışa geçmiştir. Eğitim ve danışmalık yardımları 2012 yılına kadar nakdi olarak yükselirken 2012 yılında düşüş göstermiş ve bu yıldan itibaren tekrar yükselişe geçmiştir. Ulaşım hizmetinde sunulan yardımlarda maddi olarak yapılan yardımlar 2010-2104 yılları arasında sürekli bir artış

yakalamıştır. Ulaşım hizmeti olarak verilen sosyo-kültürel gezilere yapılan maddi yardımlarda 2010 yılından 2013 yılına kadar bir azalma görülmektedir. 2013 yılından sonra bu hizmete ayrılan yardım miktarı tekrar artmaya başlamıştır. Hareketlilik yardımlarında da 2010 yılından 2013 yılına kadar maddi olarak hizmette düşüş yaşanırken bu yıldan itibaren tekrar bir artış gözlemlenmiştir. Engelli konut desteği yardımları 2010 yılından 2014 yılına kadar sürekli finansal yönden desteklenmiştir.

Tablo 2. 14: Viyana'da Destekli Yaşam

2015	**Engelliler için Konut**
Toplam Gelir	17.283
Performans ve Finans Giderleri	-124.639
Personel Giderleri	-429
Diğer Giderler	-147
Toplam Gider	-125.216
2014	**Engelliler için Konut**
Toplam Gelir	17.041
Performans ve Finans Giderleri	-117.051
Personel Giderleri	-449
Diğer Giderler	-127
Toplam Gider	-117.627
2013	**Engelliler için Konut**
Toplam Gelir	16.773
Performans ve Finans Giderleri	-110.957
Personel Giderleri	-539
Diğer Giderler	-210
Toplam Gider	-111.716

Kaynak: Petra Lepusohitz, **Geschäftsbericht 2015 Fonds Soziales Wien**, Wien, AV+Astoria Druckzentrum GmbH, 2016, s. 87

Engelli vatandaşlara yapılan konut/barınma yardımlarında "Viyana Sosyal Fonu'nun 2013, 2014 ve 2015 yıllarında gelir gider dengesinden uzaklaştığı görülmektedir. Mevzubahis üç yıl için elde edilen gelirle aynı hizmete ayrılan yıllık giderler arasında eksi yönde sonuçlar ortaya çıkmıştır. Her üç yılda da finansman, personel ve diğer giderler gelirleri fazlasıyla geçmiştir.

Tablo 2. 15: Engelli Çalışmaları, Mobilite ve Danışma Hizmetleri

2015	**İstihdam ve Günlük Yaşam**	**Bina, Danışma ve Yardım**	**Hareketlilik ve Ulaşım Hizmetleri**	**Toplam**
Toplam Gelir	3.023	191	345	3.558
Toplam Gider	-84.564	-36.165	-23.707	144.436
2014	**İstihdam ve Günlük Yaşam**	**Bina, Danışma ve Yardım**	**Hareketlilik ve Ulaşım Hizmetleri**	**Toplam**
Toplam Gelir	3.327	171	432	3.930
Toplam Gider	-79.973	-42.780	-24.033	-146.787
2013	**İstihdam ve Günlük Yaşam**	**Bina, Danışma ve Yardım**	**Hareketlilik ve Ulaşım Hizmetleri**	**Toplam**
Toplam Gelir	2.866	114	743	3.722
Toplam Gider	-71.679	-32.513	-23.339	-127.531

Kaynak: Petra Lepusohitz, **Geschäftsbericht 2015 Fonds Soziales Wien**, Wien, AV+Astoria Druckzentrum GmbH, 2016, s. 88

Viyana Sosyal İşler Fonu'nun engellilere yönelik istihdam, ulaşım, mobilite, danışma ve günlük yaşam ihtiyaçlarının karşılanması için elde ettiği toplam gelirler hizmetlerin karşılanmasında yetersiz kalmaktadır. Bahsi geçen hizmetlerin sürdürülebilmesi için sosyal fon finans aktararak hizmetleri karşılamaktadır.

Tablo 2. 16: FSV'nin 2015 Yılı Toplam Giderleri (Yüzde)

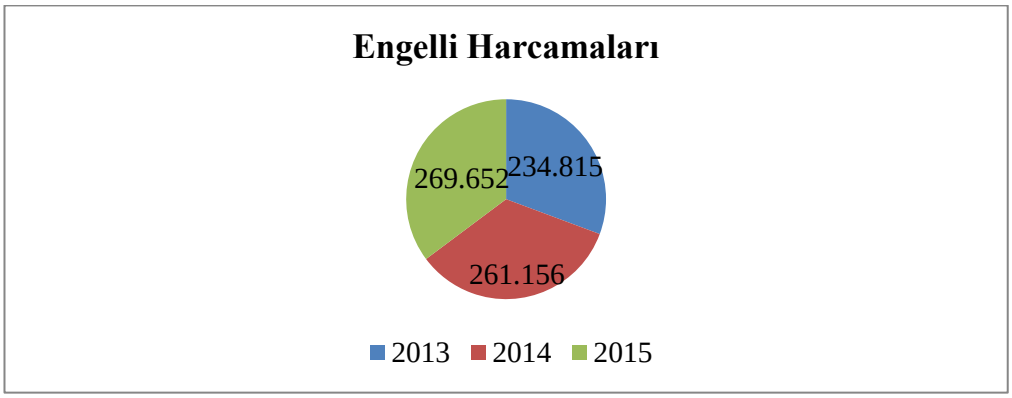
Personel ve Genel Yönetim Giderleri	4.8
Genel (Amortisman) Giderler	0.4
Performans ve Finans	94.8

Kaynak: Petra Lepusohitz, **Geschäftsbericht 2015 Fonds Soziales Wien**, Wien, AV+Astoria Druckzentrum GmbH, 2016, s. 85

"Viyana Sosyal İşler Fonu"nun giderleri genel itibariyle üç kısma ayrılmıştır. Bunlar sırasıyla; personel ve genel yönetim giderleri, genel giderler ve finans giderleridir. Fonun en fazla harcama yaptığı kısmı iş süreçleri ve finans bölümüdür. İkinci olarak finansmanın aktarıldığı bütçe kalemi personel ve genel yönetim giderleridir. Üçüncü ve son olarak bütçe harcamasının en az olduğu kalemi oluşturan genel giderleridir.

Viyana Belediyesi tarafından engellilere yapılan son üç yıla ait harcamalar aşağıdaki grafikte belirtilmiştir.

Grafik 2. 5: Viyana Belediyesi Engelli Harcamaları (Milyon Euro)

Kaynak: Petra Lepusohitz, **Geschäftsbericht 2015 Fonds Soziales Wien**, Wien, AV+Astoria Druckzentrum GmbH, 2016, s. 87-88

Yukarıdaki grafikte de görüldüğü üzere Viyana Belediyesi'nin engellilik alanında yaptığı toplam harcamalarda 2013, 2014 ve 2015 yıllarına ait yıllık ortalama 30.000.000 Euro bir artış söz konusudur. 2013 yılında 234.815.000 Euro, 2014 yılında 261.156.000 Euro ve 2015 yılında 269.652.000 Euro'luk bütçe engelli vatandaşlar için ayrılmıştır.

2.3.İNGİLTERE

2.3.1. İngiltere'de Merkezi Hükümetin Ekonomik Anlamda Sosyal Politika Üretmedeki Rolü ve Fonksiyonu

İngiltere'de toplumun tüm kesimleri başta olmak üzere özelde dezavantajlı grubun rahat bir şekilde geleceklerini tayin etmesi adına özellikle 2000'li yıllardan sonra birçok ekonomik önlemler alınmıştır. Sosyal refahın artması, toplumun tabanına geniş bir şekilde yayılması ve sosyal sigorta sisteminin işlevsellik kazanması adına çeşitli reformlar gerçekleştirilmiştir. Yeni yapılmış düzenlemelerde aileleri destekleyen önemli ekonomik faktörlerden biri "Çocuk Vergi Kredisi" (Child Tax Credit)'dir. Bu krediler çocuklu ailelerin refahlarını arttırıcı kredilerden oluşmaktadır.

Aileler bakmakla yükümlü oldukları çocuk sayısına göre bu kredilerden faydalanabilmektedir. Yine ailelerin bakmakla yükümlü olduğu ağır engellisi veya engellisi bulunuyorsa bu imkân ve olanaklardan engel durumunun şiddeti oranında yararlanabilmektedir. Doğal olarak bu yardımlardan ve sosyal transferlerden faydalanabilmek için gerekli koşulların oluşturulması gerekmektedir.[100]

İngiltere'de oluşturulan sosyal-ekonomik transferlerden bir diğeri ise; "Çalışanın Vergi Kredisi" (Working Tax Credit)'dir. Bu krediden özellikle 50 yaş ve üstü, ağır engelliler ve engelliler ek ödemelerle destek almaktadırlar.[101] Sosyal refah reformlarının bir diğeri "Kapasitesizlik Ödemeleridir" (Incapacity Benefits). Bu destekteki hedef çalışma kabiliyeti olmayan veya yaşamları boyunca yeteri miktarda sosyal güvenlik katkı payı ödemesi yapmış olanlara sağlanan bir refah transferidir. Bu reformun temelinde kapasitesizlik ve ağır engellilik indirimleri bulunmaktadır.

İngiltere'de 1990'lı yıllardan sonra engellilik alanında engelli olmanın ve toplumda engelli olarak var olmanın getirmiş olduğu ek maliyetlerin dengelenmesi adına birçok reform yapıldığı gözlemlenmiştir. Bu reformlar sayesinde engelli vatandaşlar engel durumlarına göre çeşitli desteklerden faydalanmışlardır. Bu desteklerden biri, "Engelli Geçim İndirimi" (Disability Living Allowance)'dir. Bu destekten faydalanmak isteyen bir kişinin 65 yaşının altında olması ve kişisel bakıma muhtaç olması gerekmektedir. Bir diğer destek, "Bakım İndirimi" (Attendance Allowance)'dir. Bakım indiriminden faydalanmak isteyen kişinin 65 yaş üstü olması ve hasta veya engelli olması gerekmektedir.[102]

İngiltere'de sosyal koruma sistemi katkı payına dayalı, katkı payına dayalı olmayan ve gelire dayalı yardımları ve aylıkları kapsamaktadır. Katkı payına dayalı olmayan yardımlar içerisinde ağır engellilik ödeneği, iş görememezlik yardımı ve bakım ödenekleri bulunmaktadır. Katkı payları vergilerden karşılanmaktadır. Ülkede dar gelirlilere yönelik verilen ve gelir vergisine ait olmayan yardımların içerisinde engelliler için geçim ödeneği, bakım ödeneği ve ağır engellilik ödeneği yer almaktadır. Bir engellinin gelir desteği alabilmesi için bazı kriterleri yerine getirmesi

[100] Hale Balseven, "İngiltere'de Refah Reformlarının Ekonomi Politiği", **Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi**, C. 18, Antalya, 2009, s. 6
[101] Balseven, **a.g.m.**, s. 6
[102] Balseven, **a.g.m.**, s. 10

gerekmektedir. Bu kriterlerin içerisinde; hastalıktan veya engellilikten dolayı çalışamıyor olmak, İngiltere'de yaşıyor olmak, 16 yaş ve üstü olmak ve haftada en az 16 saat çalışıyor olmak vardır.[103] Bu kriterleri sağlayan kimseler sosyal koruma sisteminden faydalanabilmektedir.

2.3.2. İngiltere'de Engellilik Ödenekleri, Yardımlar ve Bütçe

2014-2015 mali yılında, İngiltere hükümeti, hükümet harcamalarının yüzde 35'ini oluşturan 258 milyar sterlini refah için ve bütün refah harcamalarının yüzde 16'sını oluşturan 41 milyar sterlini engellilik yardımları için harcamıştır.

2.3.2.1. Engellilere Yönelik Finansal Yardımlar

Engellilik ve Hastalık Yardımları

İngiltere'de 1990'lı yılların başından itibaren hasta ve engelliler için engelli olmanın veya engelli olarak toplumda yaşayabilmenin ek maliyetlerinin giderilmesi adına destek programları uygulanmaktadır. Bu desteklerden hasta ve engelliler hastalık durumuna veya engel grubuna göre fayda sağlamaktadır. Örneğin; kişisel bakım ya da hareket desteği ihtiyacı olan ve 65 yaş altında olan kişiler için engelli geçim indirimi (disability living allowance) programı bulunmaktadır. Yine aynı şekilde 65 yaş ve üstü engelli kişilere ödenen (attendance allowance) bakım indirimleri programları mevcuttur. İngiltere'de toplam refah bütçesinin 13 milyar sterlini engellilik ve hastalık yardımları için harcanmaktadır. Bu yardımlar kişilerin engel durumuna, yaş grubuna, sosyal ve ekonomik durumuna göre değişkenlik göstermektedir. Ayrıca, engellilik ve hastalık yardımları; çocuklar için yapılan yardımlar, yetişkinler için yapılan yardımlar, kişisel bağımsızlık ödenekleri, bakım ödeneği, istihdam ve destek ödenekleri ve bakıcı yardımlarından oluşmaktadır.

Çocuklar için engelli yaşam ödeneği 16 yaşından küçük veya yürüme zorluğu

[103] Aktaş, **a.g.e.**, s. 73-76

çeken ve engeli olmadığı halde yaşıtlarından daha fazla bakıma ihtiyacı olan çocukların diğer bakım masraflarını karşılamak için yapılmaktadır. Bu yardımdan faydalanabilmek için bütün uygunluk şartlarının yerine getirilmesi gerekmektedir. Engelli yaşam ödeneği oranı haftalık 21,80 sterlin ila 139,75 sterlin arasında değişip, çocuğun ihtiyaç duyduğu yardım düzeyine bağlı olarak tahakkuk ettirilmektedir. Merkezi hükümet çocuğun ihtiyaç duyduğu yardımı hesaplamak için bir değerlendirmeye ihtiyaç duyabilir.[104]

Çocuklar için engelli yaşam ödeneği iki bileşenden oluşan, vergiye tabi tutulmayan bir yardımdır. Çocuklar bir veya her iki bileşeni de almaya hak kazanabilir. Ekstra yardımlar olarak haftada en az 35 saat orta ve en yüksek düzeyde engelli yaşam ödeneği alan bir çocuğa bakanlar bakıcı yardımı almaya hak kazanabilir.

Tablo 2. 17: İngiltere'de Çocuklar İçin Engelli Yaşam Ödeneği

Bakım Bileşeni	**Haftalık Oran (Sterlin)**
En düşük	21,8
Orta	55,1
En yüksek	82,3
Hareket engeli ödeneği	**Haftalık Oran (Sterlin)**
Düşük	21,8
Yüksek	57,45

Kaynak: https://www.gov.uk/disability-living-allowance-children/rates Çevrimiçi: 20.01.2017

Engelli yaşam ödeneği vergiye tabi tutulmayan ve hareket veya bakım masraflarında yardıma ihtiyacı olan engelli kişilere yönelik bir yardımdır. 16 yaşın altındakiler ve 8 Nisan 1948'den sonra doğmuş olup aynı yılda engelli yaşam ödeneği almayı bırakmış kişiler yardım talep edebilirler.[105] Alınan yardım oranı iki bileşenden oluşmaktadır. Bu bileşenler engel veya sağlık durumunun kişiyi nasıl etkilediğine bağlı olarak belirlenmektedir.

[104] https://www.gov.uk/disability-living-allowance-children/overview Çevrimiçi: 20.01.2017
[105] https://www.gov.uk/disability-living-allowance-children/overview Çevrimiçi: 20.01.2017

Tablo 2. 18: İngiltere'de Engelli Bakım Ödeneği

Bakım Bileşeni	**Haftalık Oran (Sterlin)**	**İhtiyaç duyulan yardım seviyesi**
En Düşük	21,8	Günün bir kısmı için yardım veya pişmiş yemek hazırlama
Orta	55,1	Gün boyunca sık sık yardım veya sürekli denetim, gece boyunca gözetim veya diyaliz sırasında yardımcıya ihtiyaç duyma
Yüksek	82,3	Gündüz ve gece boyunca yardım veya gözetim veya ölümcül hastalık
Hareket Engeli Ödeneği	**Haftalık Oran (Sterlin)**	**İhtiyaç duyulan yardım seviyesi**
Düşük	21,8	Dış mekânlarda rehberlik veya denetim
Yüksek	57,45	Diğer daha ağır yürüme zorlukları

Kaynak: https://www.gov.uk/dla-disability-living-allowance-benefit/what-youll-get Çevrimiçi: 20.01.2017

Ekstra yardım olarak engelli yaşam ödeneği alanlar ilave yardım ve vergi kredisi alabilirler. Bu engelli ödeneğinden nasıl faydalanacağı merkezi yardım hattı ya da yardımlarla ilgilenen büro ile irtibata geçilerek öğrenilebilmektedir.

Kişisel bağımsızlık ödemesi 16 ila 64 yaşları arasındaki kişilerin uzun süreli sağlık sorunlarının veya engelliliğin neden olduğu ek maliyetlerin bir kısmının karşılanmasına yardımcı olmaktadır. Kişisel bağımsızlık ödemesi olarak haftada 21,80 sterlin ile 139,75 sterlin arasında değişen bir ücret ödenmektedir. Oran, durumun kendisine değil kişiyi nasıl etkilediğine bağlı olarak belirlenmektedir. Alınacak yardım düzeyini hesaplamak için bir değerlendirmeye ihtiyaç vardır. Doğru desteğin alındığından emin olmak için oran düzenli olarak yeniden değerlendirilmektedir.[106]

Bu yardımlar iki bileşenden meydana gelmektedir. Bu bileşenlerden birini ya da her ikisini alma engel veya sağlık durumunun kişiyi nasıl etkilediğine bağlı olarak belirlenmektedir.

[106] https://www.gov.uk/pip Çevrimiçi: 20.01.2017

Tablo 2. 19: İngiltere'de Kişisel Bağımsızlık Ödeneği

Günlük Yaşam Bileşeni	**Haftalık Oran (Sterlin)**
Standart	55,1
Geliştirilmiş	82,3
Hareket Engelli Ödeneği	**Haftalık Oran (Sterlin)**
Standart	21,8
Geliştirilmiş	57,45

Kaynak: https://www.gov.uk/pip/what-youll-get Çevrimiçi: 20.01.2017

Ölümcül hastalıklara yakalanan kimseler yani altı aydan daha uzun bir süre yaşaması beklenmeyen kişiler geliştirilmiş günlük yaşama bileşeni alabilirler. Hareket engeli ödeneğinin oranı ihtiyaçlara bağlıdır.

Fiziksel veya zihinsel engeli olan kişilerle 65 ve üzeri yaştakiler kişisel bakımına yardımcı olmak için haftada 55,10 sterlinle 82,30 sterlin arasında değişen bakım ödeneği alabilirler. İki farklı oranda ödenmekte olan bu ödenek kişinin engeli nedeniyle ihtiyacı olan bakım seviyesine bağlıdır. Bakım ödeneği alan kişinin alacağı diğer yardımlar artabilir.[107] Bakım ödeneği kişinin ihtiyaç duyduğu yardım seviyesine bağlı olarak haftalık iki farklı oranda ödenmektedir.

Tablo 2. 20: İngiltere'de Bakım Ödeneği Alan Kişilerin İhtiyaç Yardım Seviyesi ve Aldıkları Bakım Ödeneği

Oran Ödenek (Sterlin)	**İhtiyaç duyulan yardım seviyesi**
Düşük – 55,10	Gün boyunca sık sık yardım veya sürekli denetim veya gece gözetimi
Yüksek –82,30	Gündüz ve gece boyunca yardım veya gözetim veya ölümcül hastalık

Kaynak: https://www.gov.uk/attendance-allowance/what-youll-get Çevrimiçi: 20.01.2017

Bakım ödeneği alan kişi ilaveten Emeklilik Kredisi, Konut Yardımı veya Belediye Vergisi indiriminden yararlanabilmektedir. Bu engelli ödeneği merkezi yardım hattı ya da yardımlarla ilgilenen büro ile irtibata geçilerek öğrenilebilir.

"İstihdam ve Destek Ödeneği" çalışamayan engellilere finansal destek,

[107] https://www.gov.uk/attendance-allowance Çevrimiçi: 20.01.2017

çalışabilen engellilere ise çalışabilmeleri için kişiye özel destek sunmaktadır. İşi olan, işi olmayan veya serbest meslek sahibi kişiler istihdam ve destek ödeneğine başvurabilirler. "Gelir Destek ve İş Göremezlik Ödeneği" gibi diğer yardımları talep eden kişiler "İstihdam ve Destek Ödeneğine" geçebilirler.

İş yeteneği değerlendirmesinde "İstihdam ve Destek Ödeneği" başvurusu değerlendirilen kişinin bir iş yeteneğine sahip olması gerekir. Bu, hastalıkların veya engelliliğin kişinin çalışma yeteneğini ne derecede etkilediğini görmek içindir. "İstihdam ve Destek Ödeneği" kullanmaya hak kazanan kişi, aşağıdaki iki grubun birinde yer alabilmektedir. Bu iki gruptan ilki bir danışmanla düzenli olarak görüşmeler yapılacak işle ilgili etkinlik grubunu kapsarken, ikinci grup ise; görüşmeler olmadan gerçekleşen destek grubundan oluşmaktadır.

Engelli kişinin ne kadar "İstihdam ve Devlet Ödeneği" alacağı, kişinin yaşam koşulları, örneğin geliri, hak kazandığı "İstihdam ve Destek Ödeneği" türü ve kişinin değerlendirme sürecinde nerede olduğu olmak üzere üç kritere bağlanmıştır.
Kişi istihdam ve destek ödeneği üzerinden finansal ve işle ilgili destek alabilir. Finansal destek normal olarak kişinin talebinden sonra 13 haftalık değerlendirme sürecinden sonra destek oranlarını farklı şekillerde almaktadırlar. Birinci grup 25 yaş altındaki gruptur. Bu grupta olanlar haftada 57,90 sterline kadar destek alabilmektedirler. İkinci gruba dâhil olanlar 25 yaş ve üzeri kişilerdir. Bu kişiler de haftada 73,10 sterline kadar destek alabilmektedirler. Bu süreçten sonra kişi "İstihdam ve Destek Ödeneği" almaya hak kazanmışsa, iki gruptan birine yerleştirilir. İşle ilgili etkinlik grubuna dâhil olanlar haftada 102,15 sterline kadar destek alabilmektedirler. Destek grubu kapsamında olanlar ise, haftada 109,30 sterline kadar yardım alabilmektedirler.

Destek grubundaki ve gelirle ilgili "İstihdam ve Destek Ödeneği" grubunda olanların haftada 15,75 sterlin oranında gelişmiş engellilik primi almaya hakları bulunmaktadır. Ayrıca, bu grupta bulunanlar haftalık 61,85 sterlin ağır bedensel engel primi alma hakkına da sahiptir. [108]

Haftada en az 35 saat birine bakan bir kişi haftalık 62,10 sterlin alabilir ve onlar da birtakım avantajlar ve faydalar elde edebilmektedir. Kişinin baktığı kişi ile bir

[108] https://www.gov.uk/employment-support-allowance/what-youll-get Çevrimiçi: 23.01.2017

ilişkisi olması ya da birlikte yaşaması gerekmemektedir. Birden fazla kişiye bakan kişiye fazladan para ödenmemektedir.

2008 yılında İngiltere'de 2,9 milyon kişi engelli geçim indirimlerinden faydalanmıştır. Bu 2,9 milyon kişinin 1,7 milyonu çalışma çağında bulunmaktadır ve yine bu 1,7 milyon kişinin 1,25 milyonu hem kapasitesizlik ödeneklerinden hem de engelli geçim indirimlerinden istifade etmek istemiştir. 2008 yılı verilerine göre bu grubu oluşturanlar toplam çalışma nüfusunun %3,4'ünü oluşturmaktadırlar.

Merkezi hükümetin engelli vatandaşlara sağladığı imkânları sekiz ana başlık altında anlatmak mümkündür. Bu hizmetler sırasıyla; araçlar ve ulaşım, konut ve barınma, düşük maaş desteği, televizyon lisans indirimi, katma değer vergisi indirimi, çalışmaya bağlı hastalıklar ve yaralanmalara bağlı destekler, koşullara bağlı yardımlar ve son olarak engellilere oluşturulan sosyal yardımlardır.

A. Araçlar ve Ulaşım

İngiltere'de otobüslerin yüzde 89'u, taksilerin yüzde 58'i ve trenlerin yüzde 50'si engellilerin erişimine açıktır. 2004-2005 yılından itibaren 2011-2012 yılına kadar İngiltere'de otobüslerde tekerlekli sandalye erişimi yüzde 52'den yüzde 88'e yükselmiştir.[109] İngiltere'de araç ve ulaşım hizmetlerinde engelliler için bir takım avantajlar bulunmaktadır. Bu avantajlar ise,

a) Mavi Kart Park Programı:

"Mavi Kart" programı şoför veya yolcu olarak seyahat eden ağır yürüme zorluğu çeken engelli kişilere çeşitli park avantajları sağlamaktadır.

Araç vergisi muafiyeti için aşağıdaki özelliklere sahip olan kişiler araç vergi ödemesi muafiyetini elde etmek için başvurabilmektedirler. Başvuruda bulunabilmek için aranan özellikler; engelli yaşam ödeneğinin yüksek oranlı hareket engeli ödeneği bileşeni, kişisel bağımsızlık ödemesinin gelişmiş hareket engeli ödeneği bileşeni, savaş emeklilerinin hareket engeli ekleri, silahlı kuvvetler bağımsızlık ödemeleridir. Engelli aracı, özürlü kişinin adına veya yetki verilen şoför adına kayıtlı olmalıdır.

[109] https://www.gov.uk/government/publications/disability-facts-and-figures/disability-facts-and-figures#fnref:16 Çevrimiçi: 14.03.2017

Sadece özürlü kişinin kişisel ihtiyaçları için kullanılmalıdır. Aday sürücüler kendi kişisel amaçları için aracı kullanılamazlar.

b) Araç Vergisi İndirimi:

"Kişisel Bağımsızlık Ödemesi"nin standart oranda hareket engeli ödeneği alan kişiler araç vergisinde yüzde 50 indirim kazanabilirler.[110]

c) Hareketlilik Planı:

Hareketlilik planı bir araba, akülü tekerlekli sandalye veya scooter kiralama konusunda, aşağıdakilerden birini alma şartıyla, kişiye yardımcı olabilir. "Engelli Yaşam Ödeneği" hareket engeli ödeneği bileşeninin daha yüksek oranı, savaş emeklilerinin hareket engeli ekleri, "Silahlı Kuvvetler Bağımsızlık Ödemesi", "Kişisel Bağımsızlık Ödemesi" hareket engeli ödeneğinin gelişmiş oranıdır.

d) Araçlar için KDV İndirimi:

Kişinin durumuna uyacak şekilde uyarlanmış bir aracının bulunması veya bir hareketlilik aracını kiralaması üzerine KDV ödemesi yapması gerekmeyebilir; bu KDV muafiyeti olarak da bilinmektedir.

e) Toplum ve Toplu Taşıma:

Belediyeler, örneğin, fişler veya jetonlar kullanarak, engellilere yönelik kapıdan kapıya sistemini veya taksi programlarını uygulayabilir. Kişiler bir otobüs kartı, engellilere yönelik "Railcard" veya her ikisi içini de almak için uygun olabilirler.

B. Konut ve Barınma

a) Doğrudan Ödemeler – Kişinin kendi bakımını ve hizmetlerini düzenleme yardımları:

Belediyelerin bakım ve destek hizmetlerine ihtiyacı olduğu yönünde bir değerlendirme yaptığı kişiler, doğrudan yapılan ödemeleri seçebilirler. Onları doğrudan belediyeden almak yerine, kişiye kendisinin almasına ve kendisine yapılan yardımı düzenlemesine izin verilebilmektedir.

b) Engellilere Yönelik Yardımlar:

Genel olarak evinde değişiklik yapılması gereken engelliler aşağıdaki iş ve işlemler için belediyelerden bir yardım ve destek alabilmektedirler. Örneğin,

[110] https://www.gov.uk/financial-help-disabled/vehicles-and-transport Çevrimiçi: 01.02.2017

belediyeler kapıları genişletme, kapı girişlerini ayarlama, oda ve merdiven asansörleri veya alt kattaki banyo gibi bölümlere erişimi geliştirme, ihtiyaçlara uygun bir ısıtma sistemi sağlama, ısıtma veya aydınlatma kontrollerini yapma, kullanımı daha kolay hale getirmek için uyarlamaları planlamak gibi yardımlarda bulunabilmektedir.[111] Alınacak yardımların oranları hane halkı gelirine ve/veya 6.000 sterlinden fazla olan hane halkı tasarruflarına bağlı olarak değişiklik göstermektedir.

Tablo 2. 21: Engellilere Yönelik Ev İçi Tadilat Yardımları

Ülke	**Yardım (Sterlin)**
İngiltere	30.000'e Kadar
Galler	36.000'e Kadar
Kuzey İrlanda	25.000' e Kadar
İskoçya	Engellilik imkanlarına yönelik yardımlar mevcut değil - donanım ve adaptasyon desteği hakkında bilgi edinilebilir.

Kaynak:https://www.gov.uk/disabled-facilities-grants/what-youll-get Çevrimiçi: 01.02.2017

Kişinin gelirine bağlı olarak, mülke yapılan işin maliyetine karşılık ödeme yapılması gerekebilir.

c) Belediye Vergisi:

Kişinin evinde yaşaması için gerekli olan bazı özellikler sahip olduğu takdirde, belediye vergisi faturasını azaltma hakkına sahip olabilmektedir. Örneğin, alt katta bir yatak odası varsa, ve bu yatak odası mülkün boyutunu arttırıyorsa ve kişiyi daha fazla belediye vergisi ödemek zorunda bırakacaktır. Bununla birlikte, o oda kişinin engelliliği yüzünden inşa edildi ise, yeni yüksek belediye vergisi oranını düşürebilir, böylece kişi daha önce olduğu oranda vergi ödeyebilir.

d) Konut ve Belediye Vergisi İndirimi:

Konut yardımı ve belediye vergisi indirimi, belediyeler tarafından gerçekleştirilmektedir. Düşük gelirli kişiler ve kira ödeyen kişiler, konut yardımı talep edebilmektedirler.

[111] https://www.gov.uk/disabled-facilities-grants/overview Çevrimiçi: 01.02.2017

C. Düşük Maaş Desteği

a) Gelir desteği:

İngiltere'de engelli bir bireyin düşük bir geliri varsa engellinin hayat standartlarının iyileştirilmesi adına gelir desteği ve transferi sağlanmaktadır. Bu gelir desteğinin sağlanması için bir takım şartların yerine getirilmesi gerekmektedir. Eğer engelli kişi 16 ila 60 yaşları arasındaysa, düşük bir gelire sahipse, 1 hafta içerisinde ortalama 16 saatten az çalışıyorsa veya hiç çalışmıyorsa bu kişiler bu desteklerden faydalanma imkânı bulabilmektedir.[112]Ayrıca engelliler, engellilik primi, ağır engellilik primi ve geliştirilmiş engellilik primlerinden fayda sağlayabilmektedirler.

Engellilik primi, hak kazanan kişilerin gelir desteğine veya gelir temelli "İş Arama Ödeneğine" otomatik olarak eklenen ek bir tutarı ifade etmektedir. Örneğin, bir engelli eğer bekârsa haftada 32,25 sterlini, evliyse 45,95 sterlini almaya hak kazanabilmektedir. Ekstra olarak ağır bedensel engellilik primi ve geliştirilmiş engellilik primi gibi yardımlara hak kazanan kişiler daha fazlasını alabilmektedir. Eğer kişi elde ettiği gelirle ilgili "İstihdam ve Destek Ödeneği" elde ederse, temel engellilik primi alamaz, ancak ağır ve gelişmiş primler için hak kazanabilmektedir.

Engelli kişiler temel engellilik primleri ve ekstra primler alabilmektedirler. Temel engellilik primi bekârlarda haftada 32,25 sterlinken evli çiftler için bu oran 49,95 sterlindir. Ek olarak ödenen ağır engellilik priminde; kişinin kendisi veya eşi hak kazandıysa bu oran farklılık göstermektedir. Eğer kişinin kendisi bu primi almayı hak ettiyse oran 61,85 sterlindir. Kişinin hem kendisi hem de eşi bu hakkı kazandıysa oran 123,70 sterline çıkmaktadır.

Geliştirilmiş engellilik primi bekârlar için 15,75 sterlin, çiftlerden en azından herhangi biri hak kazanırsa 22,60 sterlin olarak belirlenmektedir. Kişiler ayrıca otomatik olarak konut yardımı ve belediye vergisi indirimine de hak kazanacaklardır ve reçeteler gibi masraflarını karşılamaya yönelik yardım alabileceklerdir.

b) Çalışma Vergisi Kredisi:

[112] https://www.gov.uk/financial-help-disabled/on-a-low-salary Çevrimiçi: 01.02.2017

Çalışan fakat düşük ücret alan kişiler kazançlarına artı değer olarak "Çalışma Vergisi Kredisine" başvurabilirler. Eğer hane halkında engelli biri var ise daha fazlasını hak edebilirler.

c) İş Arama Ödeneği:

İş arayan ve iş arama ödeneği alan kişiler ayrıca engellilik primlerine hak kazanabilmektedirler.

d) Görme Engellilere Yönelik Yardımlar:

Körlere yönelik yardımlar, vergiden muaf bir ödenekten ekstra bir miktardan oluşmaktadır. Bu kişinin gelir vergisini ödemeye başlamadan önce daha fazla kazanabileceği anlamına gelmektedir.

Körlere yönelik yardımlar kişinin gelir vergisi ödemeye başlamadan önce kazanabileceği tutar olan yıllık kişisel ödeneğine eklenmektedir. Bu oran 2.290 sterlindir ve 6 Nisan 2015 tarihinden bu yana aynı miktar geçerlidir. Kişi ve eşi ya da hemcins eşi ikisi de uygunsa, her biri bir ödenek alabilir. Kişi körlere yönelik yardımı vergi ödemediği veya tüm ödenek miktarını kullanacak kadar para kazanmadığı takdirde eşine veya hemcins eşine aktarabilir.[113]

D. Televizyon Lisans İndirimi

Kayıtlı olarak kör veya ciddi derecede görme engeli olan biriyle yaşayan kişiler televizyon lisansını yüzde 50 indirimli alabilmektedir. Kayıtlı olarak kör olan kişi adresin geçerli lisans sahibi değilse, lisansını onların adına devretmesi gerekmektedir.[114]

E. Vergi İndirimi

İngiltere hükümeti engelli veya uzun süreli rahatsızlığı olan kişilerin kendi kişisel veya ev içi kullanımı için tasarlanmış veya uyarlanmış ürünler üzerinden vergi tahsil etmemektedir. Ayrıca, kurulum veya bunun parçası olan ekstra işler ve onarım

[113] https://www.gov.uk/blind-persons-allowance/what-youll-get Çevrimiçi: 01.02.2017
[114] https://www.gov.uk/financial-help-disabled/television-licence-discount Çevrimiçi: 01.02.2017

veya bakım yedek parçaları veya aksesuarları için vergi tahsil edilmemektedir.[115]

F. Çalışmaya Bağlı Yaralanmalar ve Hasarlar

a) Endüstriyel Yaralanmalara Bağlı Engelli Yardımları:

İş yerlerinde kaza, hastalık veya iş nedeniyle kişinin işitme engelli kalması gibi endüstriyel yaralanmalara maruz kalanlar bu engelli yardımını alabilmektedirler.[116]

İşyerinde veya onaylanmış bir mesleki eğitim programında veya kursundaki kaza ve hastalıkların sonucunda hastalanan veya engelli kalan kişiler endüstriyel yaralanmalara bağlı engelli yardımı alabilirler. Alınacak miktar kişinin bireysel şartlarına bağlı olmakta ve kişinin engellilik seviyesi alınacak yardımın miktarını belirleyebilmektedir. Bu yardım miktarı %1'den %100'e değişen oranlar arasında tıbbi bir danışman tarafından değerlendirilmektedir.

b) Sürekli Bakıcı Yardımı

Bir engelden dolayı günlük bakıma ve ilgiye ihtiyacı olan kişiler "Sürekli Bakıcı Yardımı ve Endüstriyel Yaralanmalara Bağlı Engelli Yardımı" talebinde bulunabilmektedir. Endüstriyel yaralanmalardan dolayı alınan engelli yardımı veya savaş engellisi emekli maaşı alan kişiler ve bir engelden dolayı günlük bakıma ve ilgiye ihtiyacı olan kişiler sürekli bakıcı yardımı alma talebinde bulunabilmektedirler. Sürekli bakıcı yardımının dört farklı haftalık oranı mevcuttur ve ne kadar yardım alınacağı engelin ve ihtiyaç duyulan bakımın derecesiyle orantılıdır.

Tablo 2. 22: İngiltere'de Sürekli Bakıcı Yardımı Oranları

Oran	**Haftalık Miktar (Sterlin)**
Olağanüstü oran	134,4
Ara oran	100,8
Tam gün oranı	67,2
Yarım gün oranı	33,6

Kaynak: https://www.gov.uk/constant-attendance-allowance/what-youll-get Çevrimiçi: 01.02.2017

[115] https://www.gov.uk/financial-help-disabled/vat-relief Çevrimiçi: 01.02.2017
[116] https://www.gov.uk/financial-help-disabled/injuries-illness-caused-at-work Çevrimiçi: 01.02.2017

G. Koşullara Bağlı Yardımlar

İngiltere'de seçimlere katılmak isteyen engelli vatandaşlara seçimle elde edilen makamlara erişim yardımı bulunmaktadır. Engelli vatandaşlar; İngiltere Parlamentosu, İngiltere Yerel Yönetimi, Londra Büyükşehir Meclisi, Belediye Başkanlığı Seçimleri (sadece İngiltere için geçerli), Polis ve Suçlarla Mücadele Komisyon Üyeliği, İngiliz Cemaati ve Belde Meclisleri makamlarına aday oldukları takdirde 250 sterlin ile 40.000 sterlin arasında değişen miktarlarda yardım alabilmektedirler. Fon, seçimler için aday olarak ödenen engellilikle ilgili masraflar için kurulmuştur. Ayrıca fon, genel kampanya masraflarını (broşürler gibi) veya yaşam maliyetlerini kapsamamaktadır. Fonun kapsadığı alanlar ise; Ulaşım İhtiyaçları (toplu taşımada zorluk çeken adaylar için), İşaret Dili Tercümanları, Bakıcı ihtiyacı olan engelliler için ekstra seyahat ve konaklama masraflarından oluşmaktadır. Engelli vatandaşlar fona bir kereden fazla başvurulabilmektedirler. Ancak bir takvim yılında yapılan başvuruların toplamı 40.000 sterlini geçememekte ve bununla birlikte seçim yardımları, teklif mektubunun verildiği tarihten iki ay önceye kadar çekilebilmektedir.

H. Engelli Tesisleri Yardımı (Engellilerin evde temel ihtiyaçlarının karşılanması)

Engelli kişiler, engelli tesisleri yardımını alabilmek için yerel meclislere başvurabilmektedirler. Yardımlar kişilerin evininin engelli bir kişi için uygun hale getirilmesine yardımcı olmaktadır.

İ. Engellilere Yönelik Kamu Yardımlarının Seyri

Engellilere yönelik yardım desteği için mevcut olan bütçe, bir belediyeden diğer bir belediyeye göre değişmektedir. Kişiler bulundukları belediyenin sunduğu fonları belirlemek için posta kodu araması yapabilmektedirler.

Tablo 2. 23: İngiltere'de Kamu Sektörü Harcamaları-Toplam Sosyal Harcama 2011-2016 (Sterlin Milyon)

Sosyal Koruma Hastalık ve Engellilik	2011-2012	2012-2013	2013-2014	2014-2015	2015-2016
Sosyal Hizmetler	9.902	9.835	9.348	9.422	9.515
Engellilik, Yaralanma ve Kapasitesizlik	33.916	36.410	37.538	40.733	43.440
Toplam Sosyal Harcama	244.844	253.438	253.971	260.908	264.151

Kaynak: Presented to Parliament by the Chief Secretary to the Treasury by command of Her Majesty, **Public Expenditure Statistical Analyses 2016**, London, 2016. s. 75

İngiltere'de son beş yılda kamu sektörü harcamalarına bakıldığı zaman engellilik, yaralanma ve kapasitesizlik yardımlarında toplamda 10 milyon sterlinlik bir artış olduğu görülmektedir. Yine aynı yıllara bakıldığında toplam sosyal harcamalarda ortalama 20 milyon sterlinlik bir artış söz konusu olmuştur. Kamu sektöründe hem engellilik harcamalarında hem de sosyal harcamalarda 2011-2016 yıllarında periyodik ve düzenli artışlar olmamasına rağmen ciddi artışların olduğu söylenebilir.

Tablo 2. 24: Merkezi Hükümetin Sosyal Hizmetler, Hastalık ve Engellilik Harcamaları 2011-2015 (Sterlin Milyon)

Sosyal Koruma Hastalık ve Engellilik	2011-2012	2012-2013	2013-2014	2014-2015	2015-2016
Sosyal Hizmetler	6.862	8.331	8.142	7.663	7.567
Engellilik, Yaralanma ve Kapasitesizlik	24.886	26.155	28.198	29.740	32.145
Toplam Sosyal Koruma Harcamaları	186.406	194.489	202.798	203.135	208.482
Toplam Harcama	448.670	455.111	453.293	461.228	469.198

Kaynak: Presented to Parliament by the Chief Secretary to the Treasury by command of Her Majesty, **Public Expenditure Statistical Analyses 2016**, London, 2016. s. 156

Merkezi hükümet harcamalarında sosyal hizmetler, engellilik ve sosyal koruma harcamalarının son beş yıla ait verileri incelendiğinde merkezi hükümetin sosyal politika alanında önemli derecede yardımlar yaptığı görülmektedir. 2013-2014 yıllarında bir düşüş olduğu görülmekle birlikte bu düşüşün sosyal hizmetler alanındaki bir daralmadan kaynaklandığını söyleyebiliriz.

Tablo 2. 25: İngiltere'de Kişi Başına Düşen Sosyal Hizmetler, Hastalık ve Engellilik Harcamaları 2011-2012 ile 2015-2016 (Sterlin Milyon)

Sosyal Koruma Hastalık ve Engellilik	2011-2012	2012-2013	2013-2014	2014-2015	2015-2016
Sosyal Hizmetler	130	157	152	142	139
Engellilik, Yaralanma ve Kapasitesizlik	473	493	527	552	592
Toplam Sosyal Koruma Harcamaları	3.541	3.662	3.791	3.771	3.838
Toplam Harcamalar	8.523	8.381	8.474	8.563	8.638

Kaynak: Presented to Parliament by the Chief Secretary to the Treasury by command of Her Majesty, **Public Expenditure Statistical Analyses 2016**, London, 2016. s. 164

Kişi başına düşen sosyal harcama oranları aynı merkezi hükümet harcamalarında olduğu gibi 2013-2014 yıllarında bir düşüşü göstermektedir. Yine söz konusu yıllarda engellilik ve sosyal koruma oranlarında son beş yıla ait herhangi bir düşüş yaşanmadığı da gözlemlenmiştir. Kişi başı sosyal harcamalarda 2011-2016 yıllarında artış olmasına rağmen 2012 yılından 2016 yılına kadar sosyal harcamalardaki düşüş kayda değerdir. Sosyal koruma harcamalarında da 2014-2015 yıllarında bir düşüş olduğu görülmektedir.

Tablo 2. 26: İngiltere'de Bölgelere Göre Sosyal Koruma Harcamaları 2014-2015 (Sterlin Milyon)

	North East	North West	Yorkshire the Hamber	East Midlands	West Midlands	East	London	South East	South West	Toplam İngiltere
Sosyal Koruma Harcamaları	378	1.042	702	584	765	873	1.285	1.175	762	**7.567**
Hastalık ve Engellilik Harcamaları	2.129	5.632	3.461	2.901	3.711	3.022	4.090	4.115	3.084	**32.145**

Kaynak: Presented to Parliament by the Chief Secretary to the Treasury by command of Her Majesty, **Public Expenditure Statistical Analyses 2016**, London, 2016. s. 173

İngiltere'de bölgeler arası sosyal koruma harcamaları ve hastalık ve engellilik harcamaları arasında en fazla sosyal koruma harcamaları South East bölgesindeyken hastalık ve engellilik harcamalarının en yüksek olduğu bölge North West olmuştur. Sosyal koruma harcamalarının en düşük olduğu bölge North East iken en yüksek olduğu bölge South East'tir. Hastalık ve engellilik yardımlarından en fazla faydalanan bölge North West bölgesiyken en az yardımların yapıldığı bölge North East'tir.

Tabloda da görüldüğü üzere bölgeler arasında sosyal koruma harcama oranları arasında farklılıklar mevcuttur ve bu farklılıklar sosyal koruma harcamalarının bölgeler arasında eşit dağılmadığını göstermektedir.

2.3.3. İngiltere'de Yerel Yönetimlerin Yapısı ve Londra Belediyesi'nin Engellilere Sunduğu Hizmetler

Yerel yönetimlerin güçlü olduğu ülkelerden birisi İngiltere'dir. Bir yerel yönetim sisteminin üniter bir devlet yapılanması içerisinde etkin bir şekilde çalışabilmesi için o ülkenin yerinden yönetim anlayışını benimsemesi, kuvvetli bir yerel yönetim geleneğine sahip olması ve anayasal düzenin de yerinden yönetim sistemini desteklemesi gerekmektedir.[117] İngiltere'de yerel yönetimlerin yapısı dörde ayrılmıştır. Bu yerel yönetim mekanizmaları; İl, Bölge, Köy ve ayrı bir düzenlemeye sahip Büyük Londra yönetimlerinden oluşmaktadır.

İngiltere'de yerel yönetimlerin sahip oldukları özelliklere kısaca değinilecek olunursa; yerel yönetimlerde karar verme yetkisi seçilmiş üyelerden oluşan yerel meclislere aittir. Ayrıca, yerel yönetimlerin belli alanlarda vergi toplama ve harcama yetkisi bulunmaktadır. Bununla birlikte merkezi hükümet de yerel yönetimlere genel hizmet amaçlı yardımlarda bulunmaktadır. Yalnız yerel yönetimlerde katı bir hiyerarşik yapılanma mevcut değildir. Bunlara ek olarak merkezi hükümetin yerel yönetimler üzerinde yönetsel ve hukuki bağlayıcılığı bulunmaktadır.

Yerel yönetimlerin yerelde verdikleri hizmetlerin sunumu Londra'da, büyük kent ve büyük olmayan kent bölgelerinde farklılıklar gösterebilmektedir. İngiltere'de ana hatlarıyla yerel yönetimlerin vatandaşlara sundukları hizmetler arasında koruyucu hizmetler (polis, itfaiye, tüketicinin korunması vb.), çevre ve alt yapı hizmetleri, eğitim hizmetleri, sağlık ve sosyal hizmetler bulunmaktadır. Ancak, engellilere sunulan hizmetler sosyal hizmetler kapsamında yer almaktadır. Yerel yönetimlerin görev

[117] Hüsamettin İnanç, Feyzullah Ünal, "İngiltere'de Yerel Yönetimler", **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S. 16, Kütahya, 2006, s. 125.

alanlarındaki bir kısım hizmetler merkezi hükümete, guangolara, STK'lara ve bölgesel özerk kuruluşlara devredilmiştir.[118]

Londra Belediyesi'nce yürütülen görevler arasında planlama, ekonomik gelişmeler, toplu taşımacılık, polis, itfaiye, çevre, spor, kültür, kamu sağlığı, medya gibi alanlar yer almaktadır. Bu hizmetlerden birkaçı kurulan hizmet organları ile faaliyette bulunmaktadırlar. Bu kurumlardan ilki toplu taşımacılık kurumu (Transport for London) ve hizmetidir. İkinci kurum, Londra Kalkınma Teşkilatı (The London Development Agency)'dır. Diğer bir kurum Metropolitan Polis Otoritesi (The Metropolitan Police Authority)'dir. Dördüncü ve son kurumsa, Londra İtfaiye veAcil Planlama Otoritesi (The London Fire and Emergency Planning Authority)'dir.[119]

2.3.3.1. Londra Belediyesi ve Engellilere Sunulan Hizmetler

Londra Belediyesi, sakinleri için hayatın birçok alanını etkileyen bir role ve öneme sahiptir. Londra Belediyesi'nin yönetiminde bir belediye başkanı ve 25 meclis üyesi bulunmaktadır. Ayrıca, Londra'da 33 yerel yönetim otoritesi mevcuttur. Londra Belediyesi, Greater London Authority (GLA) olarak da bilinen Londra'da belediye başkanı seçimleri her dört yılda bir yapılmaktadır. Londra'daki meclis üyeleri ekonomi, ulaşım, konut ve suç gibi önemli konularda vatandaşların lehine işler yapmak için çalışmalarını yürütmektedirler. Londra Belediyesi'nin bir çok hizmeti olmasına rağmen önemle yürüttüğü hizmetler arasında; sanat ve kültür, iş dünyası ve ekonomi, çevre politikaları, ulaşım, itfaiye, konut ve planlama, yenileme çalışmaları, emniyet, eğitim ve gençlik hizmetleri bulunmaktadır.

Merkezi ve yerel yönetimlerin rollerine bakılacak olunursa; merkezi hükümet daha çok sağlık, dış politika, savunma, refah ve vergilendirme işleriyle ilgilenmektedir. Yerel yönetimlerse, belediye konutları, çöp, otopark, okul, belediye vergileri, sosyal bakım ve halk sağlığı ve eğlence-kültür işleriyle ilgilenmektedir.

[118] Hüsamettin İnanç, Feyzullah Ünal, **a.g.m.**, s. 133
[119] Hüsamettin İnanç, Feyzullah Ünal, **a.g.m.**, s. 134

GLA Yasası yerel yönetim çalışmalarının daha da güçlenebilmesi için, 1999, 2007 ve 2011 yıllarında değişikliğe uğramıştır. Londra Belediye Başkanı'nın yedi stratejik görevi bulunmaktadır. Bu stratejik görevler; çevre, mekânsal genişleme, ulaşım, ekonomik kalkınma, konut, kültür ve sağlığın eşit bir şekilde dağıtılmasıdır.[120]

Londra Belediyesi engellilerin ihtiyaçlarını göz önüne alarak çalışmalarını sürdürmektedir. Ayrıca, belediye, engellilere faydalı ve yenilikçi hizmetler sunabilmek adına engellilerle işbirliği içerisinde olan bütün kurum ve kuruluşlarla çalışmalar yapmaktadır.

Londra Belediyesi, engelli insanların ihtiyaçlarının tam olarak değerlendirilebilmesi adına ulaşım konusunda üç ayrı grupla birlikte çalışmaktadır. Bu üç grup; yurttaş jürisi, engelli danışma grubu ve fiziksel engeli bulunan kişilerden meydana gelmektedir.

Sağlık hizmetinin herkes için erişebilir ve eşit olması gerekmektedir. Bundan dolayı belediye, kaliteli bir sağlık ve sosyal bakım hizmetlerine adil bir erişim sağlamak zorundadır ve gelir eşitsizliğini ortadan kaldırmayı hedeflemektedir.

Londra'da engelliler adına en önemli alanları; mobilite, ulaşım, erişilebilir konut, istihdam ve eğitime erişim, yapılı fiziki mekâna erişim, işitme engelliler için tesislere ve hizmetlere erişim, bağımsız yaşama hakkı, sağlık hizmetlerine erişim ve ayrımcılığa karşı olma oluşturmaktadır. [121]

Londra Belediyesi, erişilebilir bir ulaşım ağını oluşturmayı planlamaktadır. Londra'da ortalama her gün 1,3 milyon seyahat engelliler tarafından gerçekleştirilmektedir. Londra'nın 22.000 Black Cabs'ının tamamı %100 tekerlekli sandalye erişimine uygundur. Bir çok takside renkli tutma kolları, koltuklarda renk kontrast yamaları, ara basamak vb. aparatlar bulunmaktadır. TfL, engelliler için ücretsiz ve kapıdan kapıya servis hizmeti olan Dial-a-Ride da işletmektedir. Bu hizmet, toplu taşımayı kullanamayanlara alışveriş, aile ve arkadaş ziyareti ve soyo-kültürel etkinliklere gitmelerine yardımcı olmaktadır. Londra Belediyesi'nce otobüs

[120] https://www.london.gov.uk/about-us/how-we-work-london Çevrimiçi: 28.03.2017
[121] https://www.london.gov.uk/what-we-do/communities-london-how-were-improving-equality/deaf-and-disabled-communities Çevrimiçi: 28.03.2017

duraklarının %95'inin erişilebilir hale getirilmesi için 2016 yılında 17 milyon sterlin yatırım yapılmıştır. [122]

Londra Belediyesi'ndeki yetişkin sosyal bakım hizmetlerinden yaşlılar, yetişkin fiziksel engelliler, öğrenme zorluğu çeken engelliler, zihinsel engelliler ve diğer sosyal bakım hizmetlerine ihtiyacı olanlar faydalanmaktadırlar.[123]

2.3.3.2. Londra Belediyesi'nce Yapılan Harcamalar

Londra Belediyesi 2014-2015 yılında 21,9 milyar sterlin harcama yapmıştır.

[122] https://www.london.gov.uk/what-we-do/transport/improving-londons-roads/investing-accesible-transport-network Çevrimiçi: 28.03.2017

[123] London Councils, **Adult Social Care in London November 2015**, London, 2015, s. 8

Tablo 2. 27: 2014-2015 Yılları Londra Belediyesi Harcama Oranları (%)

Yetişkinlere Yönelik Sosyal Bakım (Yüzde)	28
Zihinsel Rahatsızlıkları Olan Yaşlılar Dahil Olmak Üzere 65 Yaş ve Üstündekiler	9
65 Yaş Altı Öğrenme Engelliler	8
65 Yaş Altı Fiziksek Engelliler veya Duyu Bozukluğu Olanlar	3
65 Yaş Altı Zihinsel Sağlık İhtiyacı Olanlar	2
Diğer Yetişkinlere Yönelik Sosyal Bakım	6
Çocuklara Yönelik Sosyal Bakım	18
Bakılan Çocuklar	8
Çocukların ve Gençlerin Korunması Hizmetleri	4
Aile Desteği, Gençlik Adaleti ve Sığınma Hizmetleri	3
Gençler için Hizmetler	2
Çocuk Merkezleri	1
Okul Dışı Eğitim	8
Halk Sağlığı	7
Diğer Halk Sağlığı Hizmetleri	3
Madde Bağımlılığı	2
Cinsel Sağlık	2
Konut	6
Konut Refahı	2
Evsizlik	2
Konut Yardımı ve Diğerleri	3
Koruyucu, Merkezi ve Diğer Hizmetler	11
Koruyucu Hizmetler	1
Kurallar ve Vergiler	3
Merkezi ve Diğer Hizmetler	7
Karayolu ve Ulaşım	4
Kültürel, Çevresel Düzenleme ve Planlama	17
Çevresel Hizmetler	10
Kültürel ve Kültürle İlgili Hizmetler	5
Planlama ve kalkınma hizmetleri	2
Diğer	1

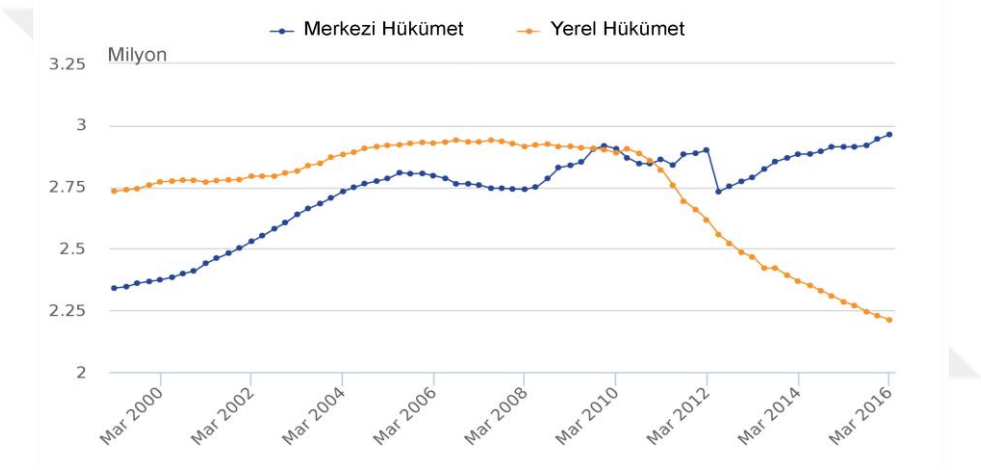
Kaynak: www.londoncouncils.gov.uk Çevrimiçi: 09.04.2017

Londra Belediyesi, yukarıdaki tabloda da görüldüğü üzere sosyal bakım, eğitim, konut, koruyucu hizmetler, karayolu ve ulaşım ve kültür, çevre düzenlemesi ve planlamaya toplam 21,9 milyar sterlin bütçe ödeneği gerçekleştirmiştir. Yetişkinlere hem 65 yaş altı hem de 65 yaş üstü olmak üzere sosyal bakım kapsamından 21,9 milyar sterlinin %28'ini maddi kaynak olarak ayırmıştır. Bu hizmetler kapsamında 65 yaş ve üstü zihinsel engelliler ve yaşlılar da dâhil olmak üzere, 65 yaş altı öğrenme zorluğu çeken engelliler, 65 yaş altı fiziksek engelliler veya duyu bozukluğu olanlar, 65 yaş altı zihinsel sağlık ihtiyacı olanlar ve diğer yetişkinlere yönelik sosyal bakım gibi hizmet kategorilerden yararlanmışlardır. Yetişkinlere

yönelik yapılan harcamaların fonu kamu sektörü, özel kişiler ve doğrudan yapılan ödemelerden sağlanmaktadır.

2.3.3.3. İnsan Kaynakları

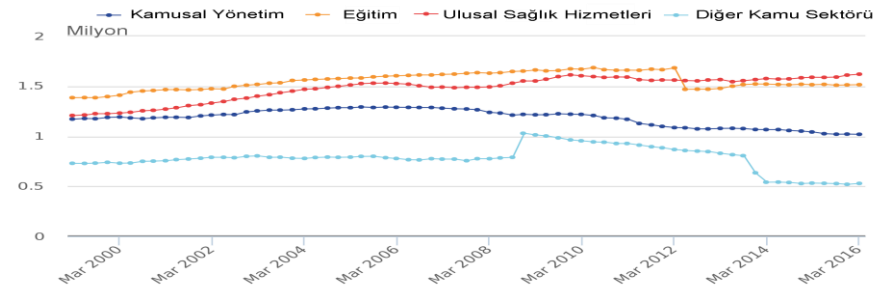
Grafik 2. 6: İngiltere'de Merkezi ve Yerel Hükümette Çalışan Personel Sayısı (2000-2016)

Kaynak: ONS, **Public Sector Employment, UK: March 2016**, London, 2016, s. 4

Grafikte de görüldüğü üzere yerel hükümetlerde çalışan personel sayısı 2010-2012 yıllarından itibaren ciddi bir azalmaya geçmiştir. 2000'li yıllarda ortalama 3 milyon olan yerel hükümet çalışanları 16 yıl sonra 2.25 milyon personelin altına düşmüştür. Aksi olarak merkezi hükümet personeli sayısı 2.25 milyon kişiden ortalama 3 milyon kişiye çıkmıştır.

Grafik 2. 7: İngiltere'de Sektörlere Göre Kamu Çalışanı Sayısı (2000-2016)

Kaynak: ONS, **Public Sector Employment, UK: March 2016**, London, 2016, s. 6

İngiltere'de kamu sektöründe çalışan personelin sektörlere göre ayrılmış hali incelediğinde, en fazla kamu personelinin "Ulusal Sağlık Hizmetleri'nde" çalıştığı görülmektedir. Eğitim sektöründe çalışan personel sayısı sağlık hizmetlerinde çalışan personelden sonra ikinci sırada yer almaktadır. Kamu yönetimi alanında çalışan personel sayısınınsa sağlık ve eğitim sektörlerinin hemen altında bulunduğu gözlemlenmektedir. Ortalama yarım milyon personel de diğer kamu hizmetlerinde istihdam edilmiştir.

Londra'da yetişkin bakımlarında hizmeti sağlayanlar; özel kesim, kamu kesimi, gönüllü hizmet sağlayıcılar ve doğrudan istihdam edilenlerden oluşmaktadır.

Yetişkin sosyal bakım politikasında artan ihtiyaçlar neticesinde son yıllarda istihdamda bir artış söz konusu olmuştur. Bu alandaki hizmetlerin değişmesi, gelişmesi ve farklılık göstermesi bunun somut örneğini oluşturmaktadır. Örneğin 2009 ila 2013 yıllarında bu alanda özel sektör %18,5 büyüme gösterirken yerel yönetimlerdeki büyüme %21,2 olarak gerçekleşmiştir. Genel olarak yetişkin sosyal bakım hizmetlerinde çalışanların %79'u bayan ve %21'i erkeklerden oluşmaktadır. Yaşlı hizmetlerinde çalışanların %69'u erkeklerden oluşurken geriye kalan %31'i bayanlardan oluşmaktadır. Bakım elemanı olarak çalışanların %84'ü bayanlardan %16'sı erkeklerden meydana gelmektedir.[124]

[124] London Councils, **a.g.e.**, s. 10

Tablo 2. 28: Londra'da Yetişkin Bakımında Çalışanların Sayı ve Oranları (2013-2014)

Sektör	Meslek		Çalışanlar	
	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)
Özel Sektör	148.000	76	145.000	75
Yerel Yönetimler	15.000	8	14.000	8
Dolaysız Gelir Ödemesi Alanlar	22.000	11	20.000	11
Ulusal Sağlık Hizmetleri	8.000	4	8.000	4
Toplam	195.000		185.000	

Kaynak: London Councils, **Adult Social Care in London November 2015**, London, 2015, s.11

2013-2014 verilerine bakıldığında Londra'da bakım hizmetlerinde çalışan personel sayısı toplam 195.000 kişidir. Ayrıca, Londra'da bakım hizmetlerinde çalışan personelin çoğu özel sektörde istihdam edilmiştir. 195.000 personelin 148.000'i özel sektörde çalışmaktadır. Özel sektörün oran olarak toplam çalışanlar içerisindeki payı %76'dır. Bu bağlamda yerel yönetimler bünyesinde çalışan personel sayısı 15.000 kişidir. Genel oran içerisindeki payı %8'dir. Tablodan da anlaşılacağı üzere engelli ve yaşlı yetişkin bakımında çalışan personel içerisinde genel anlamda personelin çoğu özel işletmeler üzerinden sağlanmaktadır. Yerel yönetimlerin payının oldukça az olduğu görülmektedir. Londra'da NHS kapsamında yetişkin engelli ve yaşlı bakımında çalışan personel sayısının yerel yönetimlerde olduğu gibi genel sayı ve oran içerisindeki payı oldukça düşüktür. NHS'de çalışan toplam personel sayısı 8.000 kişidir. Ayrıca toplam çalışanların oranı içinde %8'lik bir paya sahiptir.

Tablo 2. 29: İngiltere'de Yetişkin Bakımında Çalışanların Sayısı

	İNGİLTERE
İşçi (Mavi Yaka)	1.45 milyon
İşçi (Beyaz Yaka)	1.52 milyon
Kuruluşlar	38.900

Kaynak: Skills for Care, **Adult Social Care Sector and Workforce in the London Region, London**, 2015, s.4

Tabloda da görüldüğü üzere İngiltere'de yetişkin bakımında çalışanların sayısı ortalama üç milyon civarında gözükmektedir. Yetişkin bakımı hizmetlerinde çalışan personelin görüldüğü gibi ortalama yarısı mavi yakalı çalışanlardan oluşurken diğer

yarısı beyaz yakalı çalışanlardan oluşmaktadır. Kurum ve kuruluşlarda çalışan personel sayısı ise 2015 yılı verilerine göre 38.900 kişidir. Bu kurum ve kuruluşlar arasında resmi kiliseler, şirketler, birlikler vb. bulunmaktadır.

Tablo 2. 30: İngiltere'de Sosyal Bakım Çalışanlarının İşveren Tipi (2013-2014)

Sektör	**İşçi (Mavi Yaka)**		**İşçi (Beyaz Yaka)**	
	Sayı	**Oran**	**Sayı**	**Oran**
Bağımsız	1.155.000	76%	1.140.000	79%
Yerel Yönetim	140.000	9%	134.000	9%
Dolaysız Gelir Ödemesi Alanlar	141.000	9%	120.000	8%
NHS (Ulusal Sağlık Hizmeti)	80.000	5%	81.000	6%
Toplam	1.520.000		1.450.000	

Kaynak: Skills for Care, **Adult Social Care Sector and Workforce in the London Region, London**, 2015, s. 13

İngiltere'de 2013-2014 yılı yetişkin bakımında çalışanların iş veren türleri incelendiğinde toplam pay içerisinde en çok paya sahip sektörün bağımsız sektör olduğu görülmektedir. Bu sayılar hem beyaz yakalı çalışanlar hem de mavi yakalı çalışanlar açısından geçerlidir. Bağımsız sektörün hemen ardından bu hizmeti sağlayan ikinci önemli kurum olarak yerel yönetimler gelmektedir. Yerel yönetimleri sırasıyla dolaysız gelir ödemesi alanlar ile NHS takip etmektedir. Bu bilgilerden yola çıkarak devletin ve yerel idarelerin yetişkin bakımında toplam hizmet sunumu içerisindeki payının az olduğu söylenebilmektedir. Genel olarak yetişkin bakımı hizmetinin 2/3'ü serbest piyasa tarafından sağlanmaktadır.

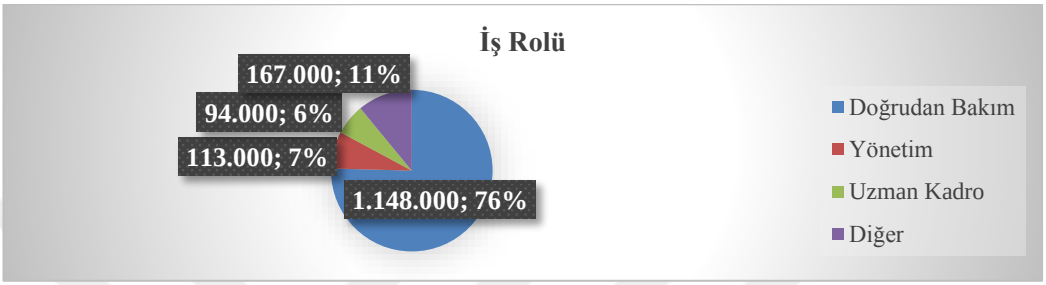
Tablo 2. 31: İngiltere'de Yıllara Göre Yetişkin Sosyal Çalışmacı Sayıları

2009	1.320.000
2010	1.390.000
2011	1.430.000
2012	1.490.000
2013	1.520.000
2025*	2.200.000

Kaynak: Skills for Care, **Adult Social Care Sector and Workforce in the London Region, London**, 2015 s. 10
***Tahmini

Yukarıdaki tablo yetişkin bakımında hizmet sağlayan sosyal çalışmacıları göstermektedir. Görüldüğü üzere 2009-2013 yılları arasında sosyal çalışmacıların sayısı her yıl artış göstermiştir. Bu alanda hizmet veren sosyal çalışmacıların 2025 yılında ulaşacağı sayı ise tahmini olarak verilmiştir.

Grafik 2. 8: Mesleklere Göre İş Rolü Dağılımı-2015

Kaynak: Skills for Care, **Adult Social Care Sector and Workforce in the London Region, London**, 2015 s. 10

Yetişkin bakımında çalışan 1.522.000 sosyal çalışmacının 1.148.000'i yani %76'sı doğrudan bakım hizmetlerinde görev almaktadır. Diğer %24'lük kısmı uzman çalışmacılar, yönetim kadrosu ve diğer çalışanlar oluşturmaktadır.

NMDS-SC her nevi bakım ve destek için bilgiler toplayan bir kuruluştur. İşverenler 42 tür hizmet kategorilerinden istediklerini seçebilmektedirler. Bunlar içerisinde; engelliler, otizmliler, demans hastaları, zihinsel ve ruhsal engeli bulunanlar vb. bulunmaktadır. Kuruluşlar birden fazla gruba destek ve bakım sağlayabilmektedirler. Aşağıdaki tablo üç bölümü kapsamaktadır. Demans hastalarına sağlanan destek ve bakım hizmetlerinde çalışan sosyal çalışmacıların sayısı 14.500 ila 736.500 kişi arasında değişmektedir. Engellilere destek ve bakım hizmeti sağlayan çalışanların sayısı 127.000 ila 504.000 kişi arasındadır. Ruhsal bozuklukları olan bireylere bakım ve destek sağlayan çalışanların sayısı ise 28.500 ila 438.000'dir.[125]

[125] Skills for Care, **The State of the Adult Social Care Sector and Workforce in England**, Leeds, 2016, s.23

Tablo 2. 32: İngiltere'de Dezavantajlı Gruplara Bakım ve Destek Sağlayan İş ve Sektörler

	Toplam	Yasal Yerel Yönetimler	Bağımsız Sektör	Doğrudan Ödeme Alanlar
Demans Hastalarına Bakım ve Destek Sağlayan İş ve Meslekler				
Özel olarak	14,500	3,500	6,500	4,500
Diğer Bakım ve Destek Sağlayıcıları	736,500	62,000	674,500	0
Otizm ve Engelli Bireylere Bakım ve Destek Sağlayan İş ve Meslekler				
Özel olarak	127,000	6,000	87,500	34,000
Diğer Bakım ve Destek Sağlayıcıları	504,000	57,000	447,000	0
Ruhsal Bozuklukları Olan Bireylere Bakım ve Destek Sağlayan İş ve Meslekler				
Özel olarak	28,500	1,500	15,000	12,500
Diğer Bakım ve Destek Sağlayıcıları	438,500	56,000	428,000	0

Kaynak: Skills For Care, **The State of the Adult Social Care Sector and Workforce in England**, Leeds, 2016, s.23

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
TÜRKİYE'DE ENGELLİLERE YÖNELİK HİZMETLERİN YÖNETİMİ VE SUNUMU

3.1.Cumhuriyet Dönemi Öncesi Engellilik Politikası

3.1.1. Osmanlı Devleti'nde Engellilere Yönelik Kurumsal Hizmetler

Osmanlı Devleti'nde engellilere yönelik kurumsal hizmetler genel itibariyle Bimarhane (Hastane), Darülaceze ve Himaye-i Eftal gibi kurumlar tarafından verilmekteydi.

Bimarhaneler, engellilere devletin o dönemde bakış açısını gösteren önemli kurumlardan bir tanesini oluşturmaktadır. Bimarhaneler bazı metinlerde halk tarafından söylenen ismiyle "Tımarhane" şekliyle yer almıştır. Burada akıl ve ruh sağlığı yerinde olmayanlar ayrı bir yerde tutularak tedavi altına alınmışlardır. "Tımar" kelimesi tıp literatüründe hasta veya yaralıya bakma yani tedavi etme anlamında olmakla birlikte bu işi yapana "Tımarcı" denilmekteydi.[126] Osmanlı Devleti'nde akıl hastalarının tedavisinde herhangi bir ayrım yapılmadan her millete ve dine mensup erkekler ve bayanlar tedavi altına alınmıştır. Yapılan tedaviler ücretsiz olarak verilmiştir ve hastalara insancıl davranış sergilenmiştir. 19. yy.'ın ikinci yarısından itibaren sistem bozularak bimarhaneler ortadan kalkmıştır.

Osmanlı Devleti'nde oluşturulan Bimarhanelere örnek vermek gerekirse, ilk Bimarhane Yıldırım Bayezid tarafından 1399 tarihinde kurulmuştur. Osmanlı Devleti'ndeki diğer bir hastane Fatih Darüşşifas'ıdır. Osmanlı Devleti'ndeki diğer hastanelere bakıldığında, Hafsa Sultan Darüşşifası, Haseki Darüşşifası, Süleymaniye

[126] Nuri Güçtekin, , "Osmanlı Devleti Kurumlarında Engellilere Yönelik Uygulamalar", **Eğitime Bakış**, S. 31, Ankara, 2014, s. 25

Darüşşifası ve Atik Valide Bimarhanesi o dönemde dikkat çeken hastaneleri oluşturmaktadır. II. Bayezid Darüşşifası (1484-1488) tarihi bir öneme sahiptir ki bu dönemde Avrupa'da akıl ve ruh sağlığı yerinde olmayanlar yakılırken, Osmanlı Devleti'nde bu hastalıklara haiz olan hastalar müzik ile tedavi edilmekteydi. [127].

19. yy.'da çağın sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarının da değişmesiyle birlikte Osmanlı Devleti'nde yeni hizmet kurumları da devreye girmiştir. Devlet halkın refah ve mutluğunu sağlamakla görevli bir rol üstlenmiştir. Bu doğrultuda Osmanlı Devleti'nde engellilere yönelik hizmet sunan diğer bir kurum Darülaceze kurumu olmuştur. Darülaceze kavramı "dar"(ev) ile "aceze" sözcüklerinden oluşan Arapça isim tamlamasıdır. Darülaceze aynı zamanda kelime olarak "düşkünler evi" anlamına gelmektedir.[128] Bu kurum hem Osmanlı Devleti için hem de Sultan II. Abdülhamid için önemli bir vazife üstlenmiştir. II. Abdülhamid İstanbul'da yaşayan dilenciler, kimsesiz çocuklar, evsiz, hasta gibi kimseleri bir arada tutup onları rehabilite ve meslek sahibi yapıp topluma kazandırmayı ve ömürlerinin son dönemlerini yaşayan insanların rahat ve huzur içinde yaşamalarını amaç edinmiş ve bu doğrultuda 31 Ocak 1896 tarihinde Darülaceze kurumunu hizmete açmıştır.[129] Bu sosyal refah kurumu bünyesinde evsiz, barksız, hasta, yaşlı kişileri sadece bünyesinde bulundurmamakla kalmamış ayrıca sakat kimsesizlere de ihtiyaçları doğrultusunda hizmet vermiştir.

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde sosyal, sağlık ve güvenlik alanlarında yapılan değişimler ile adalet dengesi kurulmaya çalışılmıştır. Bu sayede halkın kendini güvende hissetmesi ile devlete olan bağlılığının artacağı düşüncesi ile daha fazla modern kurumlar ortaya çıkmaya başlamıştır.

Osmanlı Devleti Dönemi'nde engellilere hizmet veren bir diğer kurum olan Himaye-i Eftal Cemiyeti, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk sosyal hizmet kurumlarından biridir. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu olarak bilinen kurumun eski adı Himaye-i Etfal Cemiyeti'dir. Bu kurumun kurulması yeni kurulan devletin sosyal hizmetler ve sosyal politika alanlarına ne derece önem verdiğini açıkça

[127] Güçtekin, **a.g.m.**, s. 27
[128] Nuran Yıldırım, **İstanbul Darülaceze Müessesi Tarihi**, Darülaceze Vakfı Yayınları, İstanbul, 1996, s. 1
[129] http://www.darulaceze.gov.tr/Kurumsal/KurulusAmaci Çevrimiçi: 24.03.2016

göstermektedir. Cemiyet 1921 yılında kurulmuş ve hizmet vermeye başlamıştır. Kimsesiz ve korunmaya muhtaç çocuklar burada hizmet almaya başlamıştır.

I. Dünya Savaşı ve daha öncesinden yaşanmış savaşlar Osmanlı Devleti'ni ekonomik, sosyal ve politik açıdan birçok zaafa uğratmıştır. Cemiyetin amacı; burada babaları şehit olmuş çocukların bakılması, korunması, yedirilip içirilmesi, diğer olumsuz durumlardan etkilenen memleketin her çocuğunun korunup himaye edilmesi, maneviyatlarının güçlenmesi ve eğitim desteğinin sağlanması olmuştur.[130]

3.1.2. Osmanlı Devletinde Engelli Politikası

Osmanlı devletinde, ihtiyaç sahibi kişiler padişaha durumlarını belirten bir mektup yazarlardı ve bunun neticesinde bu kişilere maddi yardımlar yapılırdı. Bu yardımlar genellikle "muhtacîn" adı altında yapılıyordu ve arşiv belgeleri bu yardımları şöyle göstermektedir: 1853 tarihinde Eğriboyun Dilsiz Hasan'a Padişah II. Mahmut devrinde 15, 1858 yılında dilsiz Süleyman'a aylık 15 kuruş maaş ve 3 okka erzak ve 1,5 okka zeytin, dilsiz Abdullah'a 1860 yılından itibaren Sayda Eyaleti'nin bütçesinden aylık 50 kuruş maaş bağlandığı görülmektedir.

Osmanlı Devleti döneminde İstanbul'daki imarethanelerde körlere düzenli ve devamlı olarak yemek verilmekteydi. Önceleri bu yemekler aylık şeklinde körlere bakan kişilere verilirken daha sonraları bu uygulamadan vazgeçilmiş ve bizzat yemekler günlük olarak körlere verilmeye başlanmıştır. Yine kayıtlarda Müslüman olan 65 köre muhtacîn olarak günlük 3 tayın ile 6 tane pide veriliyordu. Önceleri körlerin aldıkları maaşlar 20 ila 100 kuruş arasında değişirken, 14 Nisan 1914'ten itibaren bu maaşlar 100 kuruşla sabitlenmişlerdir.[131]

19. yy'ın ikinci yarısından sonra Osmanlı Devleti'nde yerel yönetimlerin gelişmesi ve şekillenmesiyle birlikte yoksulların korunması ve barınması

[130] Makbule Sarıkaya, "Cumhuriyetin İlk Yıllarında Bir Sosyal Hizmet Kurumu Türkiye Himaye-i Etfal Cemiyeti", **A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, S. 34, Erzurum, 2007, s. 322
[131] Sezai Balcı, **Osmanlı Devleti'nde Engelliler ve Engelli Eğitimi Sağır Dilsiz ve Körler Mektebi**, Libra Kitapçılık ve Yayıncılık, İstanbul, 2013, s. 83-85

farklılaşmaya başlamıştır. 1868 tarihli Dersaadet İdare-i Belediye Nizamnamesi'ne göre; âmâ, kör ve dilsizler ve yetim çocukların terbiyesi ve bunların ihtiyaçlarının karşılanması belediyelerin görevleri arasında sayılmıştır. Belediyeler bu dönemde kendi kaynaklarından engellilere yardımlarda bulunmuşlardır. Örneğin, 1893 yılında katırcılık yapan ve daha sonra sağ ayağı kesilen Kertiloğlu Mustafa ve ailesine Giresun Belediyesi aylık 140 kuruş yardımda bulunmuştur.[132]Yine Osmanlı Devleti döneminde sağır ve dilsiz kimselerin askerden muaf olmaları için İstanbul'a gelip muayene olmaları gerekmekteydi. Ayrıca, bu uygulama çok uzun sürmekle birlikte maddi açıdan birçok külfeti beraberinde de getirmekteydi. Nitekim, 26 Kasım 1911 tarihinde "Askerlik Kanunu'nda" iki gözü kör olanlarla, sağır ve dilsizlerin askerlikten muaf olmaları görüşülmüştür. İki gözü kör, akıl hastası, felçli ve kendi başına hiçbir iş yapamamakta olan engellilerin şayet babaları memur ise, bu kişilere yaş farkı gözetilmeksizin maaş veriliyordu. Osmanlı Devleti'nde adli uygulamalarda engelli kişilere herhangi bir ayrım yapılmadığı da görülmektedir. Eğer engelli kişi bir suça karışmışsa, o engelli ceza kanununa göre yargılanmıştır. Osmanlı arşivlerindeki örneğe bakılırsa, 1859 yılında Dilsiz Mustafa, Çivizade semtinde komşusunun evine girerek hırsızlık yapmış ve kaçarken bahçede yakalanmıştır. Dilsiz Mustafa hırsızlık suçundan yargılanmış ve 5 ay hapse çarptırılmıştır.

3.2.Türkiye Cumhuriyeti'nde Engelli Politikasının Gelişimi

Cumhuriyetin ilanından sonra engelli politikası üzerine yapılan en önemli çalışma 1924 yılında imzalanan "Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi olmuştur. Burada engelli kişiler anayasa karşısında herkes gibi eşit hak ve özgürlüklerden faydalanma hakkına sahip olmuşlardır. Sosyal hukuk devleti olma, tüm bireylere fırsat eşitliği sağlama gibi kavramlar cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren sistemli bir şekilde oturmaya başlamıştır. Türkiye'de engelli politikaları ve hizmetleri 1980'lerden sonra gelişme göstermeye başlamıştır. 1981 yılında "Sakatları Koruma Milli Koordinasyon

[132] Balcı, **a.g.e.**, s. 85-86

Kurulu" kurulmuştur. 1982 Anayasası'nda engelli bireylerin hak ve özgürlükleri koruma altına alınmıştır.

20. yy'ın ikinci yarısı Türkiye'de engellilere yönelik politikalar üretilmesinde önemli bir yer tutmaktadır. 1950'li yıllara kadar engelli bireylere uygulanan politikalar ve hizmetler daha çok tıbbi nitelikte olmakta ve bu yıllardan sonra engelli politika ve hizmetleri tıbbi nitelikten çıkıp değişim göstermeye başlamıştır. Önceki yıllarda özel eğitimler Sağlık Bakanlığı tarafından yürütülmekteyken bu hizmet çıkartılan bir yasa ile Milli Eğitim Bakanlığı'nca yürütülmeye başlanmıştır. Yani, tıbbi modelden sosyal modele geçiş süreci söz konusu olmuştur. Böylece engellilerin toplumsal hayata katılımlarının ve rehabilite edilmelerinin ilk adımı atılmıştır.[133]

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1963-67) engelli birey ve ailelerine yönelik kapsamı geniş olmamakla birlikte sosyal yardımlardan ve politikalardan bahsedilmiştir. Bu dönemde engellilerin işe alıştırılmaları hedeflenmiştir. Ayrıca, intibaksız ve kişisel gelişim bozukluğu gösteren çocukların sorunlarının çözülmesi yönünde politikaların geliştirilmesi gerekliliği üzerinde durulmuştur.[134]

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda istatistiki veriler ışığında Türkiye'de bulunan engelli sayısı, engelli eğitimi hakkında bilgi ve veriler gösterilmektedir. Bu dönemde sosyal refah hizmetleri, rehabilitasyon hizmetleri ve özel eğitim verecek kurumların planlanması oluşturulmuştur. Sosyal güvenlik konusuna değinilmiş, ihtisas kurumları ve hizmetlerinin geliştirilmesi planlanmıştır. Kalkınma politikası olarak toplumun ruh ve beden sağlığının geliştirilmesi esas alınmıştır. Çalışamayacak durumda olan engelli bireylerin bakımı tıbbi ve rehabilite olarak dile getirilmiştir.

Türkiye'de 1955 yılında ruhen ve bedenen gelişim geriliği gösteren 62.630 engelli birey, dönemin ifadesi ile "arızalı çocuk" bulunmaktaydı. 1966 yılında Türkiye'de 5 sağır okulu ile 2 adet körler okulu 1.465 engelli çocuğa hizmet sunmaktaydı. Gelişimsel gerilik gösteren 1.768 çocuğa 95 derslikte eğitim

[133] Adnan Küçükali, "Engellilere Uygulanan Sosyal Yardımlar", **Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi**, S. 35, Erzurum, 2015, s. 105
[134] T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, **Kalkınma Planı (Birinci Beş Yıl) 1963-1967**, Ankara, 1963, s. 423

verilmekteydi. Yine 1955 yılında Türkiye'de 316.943 engelli birey mevcuttu. O dönemin nüfusa oranına göre engelli oranı %3,6'ya denk geliyordu. Bu dönemde toplamda 20 tane rehabilitasyon merkezi hizmet vermekteydi yalnız kurum sayısı oldukça yetersizdi.[135]

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda; sakatların işe yerleştirilmesi dar bir çerçevede konu edinilmiştir. Ayrıca rehabilitasyon konusu üzerine çalışmalar Ankara Rehabilitasyon Merkezinde program dâhiline alınmıştır.[136] Yine, Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı dâhilinde 1977 yılında 65 yaşını doldurmuş tüm yaşlı, muhtaç ve engellilere maaş bağlanmasını tasarlayan yasa yürürlüğe girmiş ve 780.000 vatandaş bu hizmetten faydalanmıştır. Bu yasada bulunan eksiklikler açık bir şekilde ifade edilmiştir.

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1979-1983); "Toplumsal güvenlik sisteminin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması amacıyla kimsesizlere, yaşlılara, engellilere, korunmaya muhtaç çocuklara, gençlere, zihinsel engellilere sosyal yardımların ve hizmetlerin götürülmesi maksadıyla açılan kreşler, rehabilitasyon merkezleri, huzurevleri gibi topluma hizmet eden tesislerin tek çatı altında toplanması için bir sosyal hizmetler kurumunun kurulması sağlanacaktır" diye planlama yapılmıştır.

1975 yılında 0-19 yaş arası görme engelli 586 öğrenciye toplam 4 kurumda hizmet sunulmuştur. Bu eğitim programı dahilinde bu hizmeti almayı bekleyen ortalama 40 bin görme engelli öğrenci bulunmaktaydı.

Duyma yetisi bulunmayan engelli bireylere yönelik programlar toplam 13 kurumda 2.454 kişiye ulaştırılmıştır. 1977 yılında Türkiye'de 0-19 yaş arası işitme engelli birey sayısı 46.450 kişidir. Yine, 1977 yılında Türkiye'de gelişimsel geriliği olan 8.747 kişiye Milli Eğitim Bakanlığına bağlı alt sınıflarda eğitim verilmiştir.[137]

---

[135] T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, **İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1968-1972**, Ankara, 1968, s. 231-233

[136] www.kalkinma.gov.tr/Lists/Kalkinma%20Planlar/Attachments/7/plan3.pdf Çevrimiçi: 26.04.2016

[137] T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, **Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı 1979-1983**, Yayın No, DPT: 1664, Ankara, 1979, s. 143

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1985-1989); özel eğitim alanında görev yapacak personelin ve öğretmenlerin yetiştirilmesi için tedbirlerin alınması söz konusu olmakla birlikte özel eğitim gerektiren geri ve üstün zekâlılar ile ortopedik, işitme ve konuşma engelliler ile uyumsuzlar ve sürekli rahatsızlığı bulunan çocukların eğitimine önem verilmesi hususuna değinilmiştir. Aynı zamanda sosyal hizmet programlarının engellilerle birlikte diğer dezavantajlı gruplar açısından hizmetlerin ihtiyaçlar nispetinde iyileşmesi ve yaygınlaşması planlanmıştır. Ayrıca, "Sosyal hizmetlerin yaygınlaşmasında ise, engelli, yaşlı, çocuk ve muhtaç bireylere öncelik tanınacaktır" ifadesi kullanılmıştır. Engelli bireylere (görme, işitme, ortopedik engelli ve uyumsuz çocuklar) hizmet veren özel eğitim kurumlarının niteliklerinin arttırılması kararlaştırılmış ve engelliler ve diğer dezavantajlı grupların istihdamı, sosyo-ekonomik yapısı ve psikolojik durumları göz önünde bulundurularak ilgili kuruluşların koordinasyonunun sağlanması ve etkili bir hal alması düşünülmüştür.[138]

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1990-1994) engelli, yaşlı ve akıl hastalarına yönelik rehabilite hizmetlerinin gelişmesi ve kapasitesinin geliştirilmesini öngörmektedir. Aynı zamanda Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı, eğitim konusunda engelli bireylerin eğitim alt yapısının iyileştirilmesine de önem vermektedir. Engelli bireylerin iş piyasasına girişlerindeki zorlukların giderilmesi konusu gündeme gelmiş ve engellilere ödenen aylıkların ayarlanması tasarlanmıştır. Yine bu dönemde engellilere hizmet veren rehabilitasyon merkezlerinin açılmasında özel sektörün ve vakıfların girişim yapmasının teşvik edilmesi ayrı bir önemli konu olarak gündeme taşınmıştır.[139]

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda, (1996-2000) engellilere yönelik sağlık, gençlik ve sosyal güvenlik politikaları için amaç ve ilkeler belirlenmiştir. Örneğin, sağlık politikası olarak; engellilerin sağlık bakımları ve evde bakım hizmetleri, beslenme eğitimi konularına yönelik programların geliştirilmesi

[138] T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, **Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1985-1989**, Yayın No, DPT:1974, s. 142-156
[139] T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, **Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı 1990-1994**, Yayın No, DPT: 2174, s. 290-306

amaçlanmıştır.[140] Gençlik politikası olarak; "Engellilerin boş zamanlarını değerlendirebilecekleri alan ve tesisler geliştirilecektir" ifadesine yer verilmiştir. Ayrıca, geniş bir sosyal güvenlik anlayışı içerisinde engelli bireylerin de içerisinde olduğu tüm dezavantajlı gruplara yönelik hizmetlerin geliştirilmesi için sorumlu bir "Sosyal Yardım ve Hizmet Kurumu'nun oluşturulması gündeme gelmiştir. Bunların yanında gönüllü kuruluşların aktiviteleri desteklenerek, kaynakların etkin ve verimli bir şekilde kullanılması söz konusu amaçlar arasında olmuştur. Ailelerin, engelli bakımlarında eğitilmesine karar verilmekle birlikte, ailenin gelir sürekliliğinin sağlanması ve kriz dönemlerinde ihtiyaçlarının ve sorunlarının giderilmesinin sağlanması hedeflenmiştir.

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda ; "Aile, engelli bakımında eğitilecektir. Ayrıca aile ile ilgili kurumlar arası eşgüdüm sağlanacaktır" ifadesi yer almaktadır.[141] Yerel yönetimler, çocuklar, gençler, yaşlılar ve engelliler konusunda hizmet planlaması yaparken bu grupların ihtiyaçlarını göz önünde bulunduracaktır. Kentsel ulaşım, engelliler de düşünülerek planlanacaktır. 1999 yılı itibari ile 2022 Sayılı Kanun gereğince sakatlık, yaşlılık, malullük kapsamında 937.878 kişiye yardım ulaştırılmıştır. Yine 1999 yılında "Sakatların Mesleki Rehabilitasyonu" kapsamında ILO Sözleşmesi onaylanarak yürürlüğe girmiştir. 1997 yılında 571 Sayılı KHK ile "Özürlüler İdaresi Başkanlığı" kurulmuştur. Yine Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'na göre; engellilerin aktif olarak işgücü piyasasına katılmaları, mesleki eğitim almaları, istihdamlarının arttırılması için önemli adımlar atılmıştır.

Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde (2009-2013), Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda olduğu gibi engellilerin beceri ve yeteneklerinin geliştirilmesi, engelliler için aktif işgücü politikalarının üretilmesi, işgücüne tecrübeli ve nitelikli insan gücü yetiştirme faaliyetleri, mesleğe yöneltme, mesleki danışmanlık hizmetlerinin verilmesi, iş arama ve bulma stratejilerinin geliştirilmesi, girişimcilik,

---

140 http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/Kalknma%20Planlar/Attachments/3/plan7.pdf Çevrimiçi: 28.04.2016

141 http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/Kalknma%20Planlar/Attachments/2/plan8.pdf Çevrimiçi: 29.04.2016

istihdam garantili eğitim programlarının oluşturulması gibi konulara verilen önemin arttığı görülmektedir.

Gelir dağılımının iyileştirilmesi, sosyal içerme ve yoksullukla olan mücadelede de önemli adımlar atılmıştır. 2001 yılı sonrası yüksek büyüme oranları neticesinde kişi başına düşen milli gelir artmış ve gelir dağılımındaki tablolarda eşitsizliklerde iyileşme olduğu görülmüştür. Dezavantajlı gruplar için gelir artışı sağlayacak transferler gerçekleşmiştir.

Yine 2000'li yıllardan sonra engellilerin eğitim, istihdam, sağlık ve sosyal güvenliğe olan erişimleri arttırılarak topluma katılımlarını sağlayan 5378 Sayılı "Özürlüler Kanunu" 2005 yılında yürürlüğe girmiştir.[142]

Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı'na göre (2014-2018); "Eğitim kapsamında başta engelli bireyler olmak üzere herkesin okullara erişimi sağlanacak ve okullarda okul terki minimum seviyeye getirilecek" denilmektedir. Bu plan döneminde geri kalmış bölgelerde SODES (Sosyal Destek Programı) başta olmak üzere bölgesel kalkınma programları uygulanmıştır. Kalkınma planı fiziksel çevre şartlarının engellilere uyumlu hale getirilmesini öngörmüş ve engellilere yönelik istihdam, eğitim ve bakım hizmetlerinde denetimlerin arttırılmasını ve kaynakların verimli bir şekilde kullanılmasını dile getirmiştir. Yaşanabilirliğin arttırılması adına kentsel tasarım ve mekânsal planlamaların hayata geçirilmesi planlanmıştır. Mevcut durum analizi yapılacak olunursa, engellilerin ihtiyaçlarına göre dizayn edilmiş konut ihtiyacı Türkiye'de oldukça fazladır. Binaların girişleri, toplu taşıma araçları, kamu binaları, bilgi teknolojilerine erişim, spor, hukuk, iş piyasası, yazılı ve görsel materyaller mevzuat açısından yeterli olmakla ve bu konuda uygulamada yol kat etmekle birlikte uygulamada pek çok engellinin toplumsal hayata katılımında hâlihazırdaki sorunları devam etmektedir.

Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı, kırsal alanların geliştirilmesi ve nüfus yoğunluğunun düşmesini azaltmak için engelli bireylerin sosyo-ekonomik olarak toplumsal hayata katılımının sağlanması, bakımının ve diğer hizmetlere erişimlerinin

142 http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/Kalknma%20Planlar/Attachments/1/plan9.pdf Çevrimiçi: 02.05.2016

kolaylaştırılması maksadıyla yerel seviyede kamu hizmet sunumunun güçlendirilmesini ve yenilikçi projeler üretmesini hedeflemektedir. Yine Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda bir ilk olarak engelli ve sağlık turizminden bahsedilmektedir. Bu alanda fiziki ve teknik alt yapıların oluşturulması, geliştirilmesi ve iyileşmesi planlanmıştır. Ayrıca, termal otel, hastane ve engelli bakım merkezlerinin engelli ve yaşlı bireyler için sağlık turizminde kullanım imkânlarının arttırılması ön görülmüştür.

Türkiye'de 2005 yılında 5378 sayılı "Özürlüler Kanunu" yürürlüğe girmiş ve bu kanun engelliler açısından bir dönüm noktası olmuştur. Kanun engellilerin istekleri dikkate alınarak hazırlanmış ve 52 maddeden oluşmuştur. Ayrıca, 4 geçici madde ile birlikte toplam 56 madde bulunmaktadır. 5378 Sayılı Kanun'da 3 bölüm bulunmaktadır. Birinci bölümde, tanımlar, amaç, kapsam ve genel esaslar yer almaktadır. İkinci bölümde, rehabilitasyon ve habilitasyon, destek ve bakım, engellilik durumu, istihdam, eğitim ve öğretim ve erişilebilirlikle alakalı kanunlar bulunmaktadır. Son bölümde ise, değiştirilen hükümler mevcuttur. Bu kanunun amacı engellilerin onurlu bir biçimde yaşam sürmelerini, temel hak ve özgürlüklerden faydalanmalarını, topluma herkes gibi eşit bir şekilde katılmalarını sağlamaktır. Kanun, engelli ve ailelerini ve onlara hizmet veren kurum ve kuruluşları kapsamaktadır. [143]

2003 yılında yürürlüğe giren 4857 Sayılı İş Kanunu'nda 30. maddesi ile 15.05. 2008 tarihinde kabul edilen 5763 Sayılı İş Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un 2. maddesinde değişikliğe gidilmiştir. Bu kanunlar kapsamında 50 ve üzeri işçi çalıştırılan özel sektöre ait iş yerlerinde yüzde 3 engelli, kamuya ait iş yerlerinde ise yüzde 4 engelli işçi engel durum ve oranlarına uygun işlerde çalıştırılmakla yükümlü hale getirilmiştir. Bu kanuna uymayan iş yerleri her bir işçi ve her bir ay için maddi para cezası ile cezalandırılmışlardır. 4857 Sayılı İş Kanun'un 30. maddesine göre, engelliler yer altı ve su altı işlerinde çalıştırılamamaktadır.

[143] **Resmi Gazete**, S. 25868, 7.7.2005

3.3. Merkezi Hükümetin Engellilere Yönelik Hizmet Yönetimi ve Sunumu

3.3.1. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı

ASPB, 08.06.2011 tarihinde 633 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile kurulmuştur. Daha öncesinde Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü ile Özürlüler İdaresi Başkanlığı ve onlara bağlı kurum ve kuruluşlar merkezi hükümetçe engelli ve yakınlarına hizmet vermekteydi.

ASPB'nin kuruluş amacı ve görevleri genel olarak değerlendirilecek olunursa, bakanlığın ulusal boyutta sosyal yardım ve hizmetlere ilişkin politikalar ve planlar ürettiği söylenebilir. Ayrıca, ASPB'nin bir diğer önemli amacıysa üretilen politikaları ve planları uygulamak, uygulama sürecini takip etmek, meydana gelen yeni hizmet modellerini takip etmek ve güncel olarak ülkedeki hizmet modellerine entegre olmasını sağlamaktır.

ASPB'nın daha özele indirgeyerek engellilere yönelik amaç ve görevleri açıklanacak olunursa; ilk olarak engelli bireylerin sosyal hayatta her türlü ihmal, dışlanma ve ayrımcılığa maruz kalmalarının önüne geçmektir. Diğer taraftan toplumsal hayata engelli bireylerin daha aktif ve üretken bir biçimde katılmalarını sağlamaktır. Bunun yanında engellilere yönelik ulusal politika ve stratejilerin belirlenmesi ve koordine edilmesini sağlamaktır. Yine bakanlığın diğer amacı ve görevi engelli bireylerin sosyal yardım ve hizmet işlerini yürütmektir. Ayrıca engellilerle ilgili hizmet veren kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler, STK'lar ile ortaklaşa çalışmalar yapmak ve koordinasyonun sağlanmasına öncülük etmektir. Bakanlığın önemli görev ve amaçlarından bir tanesi de engelli bireyin ve ailenin tespit edilmesi ve engelli bireylerin bakımı, korunması, rehabilite edilip yetiştirilmesini sağlamaktır. Tüm bu amaç ve görevlere ek olarak ASPB bu hizmetlerin yürütülmesi

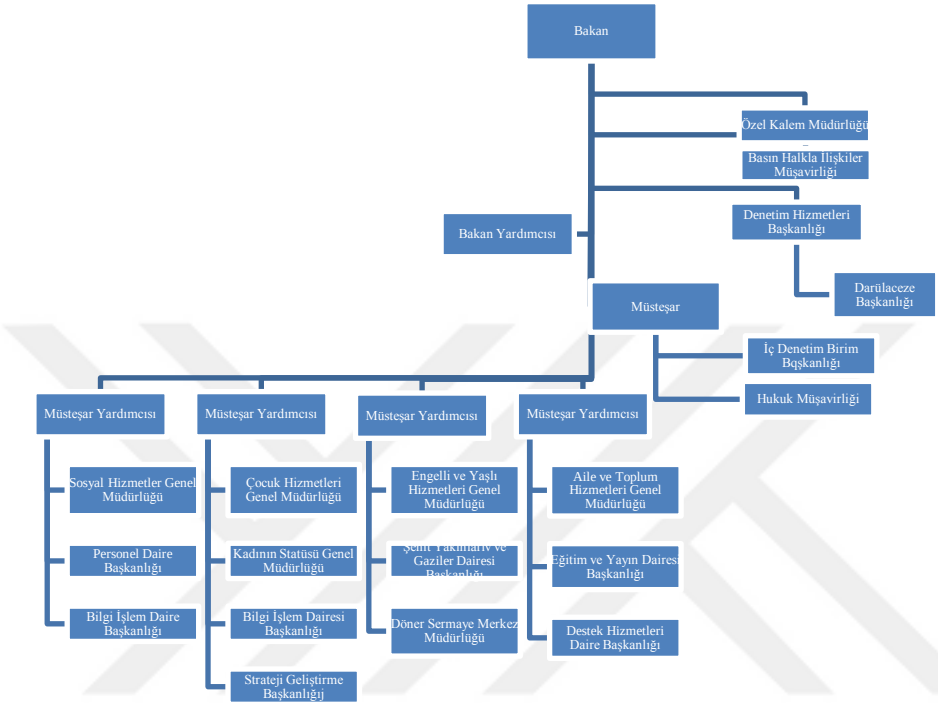
için gündüzlü ve yatılı olmak üzere sosyal hizmet kuruluşları açmakta ve işletmektedir.[144]

3.3.1.1. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın Hizmet Yönetim Şekli ve Yapısı

Bakanlık teşkilatının en üst amiri bakandır ve bakan, bakanlığın faaliyetlerinden ve emri altında çalışanların faaliyetlerinden başbakan'a karşı sorumludur. Bakandan sonra bakanlık içerisindeki en üst derecedeki kamu görevlisi müsteşardır. Müsteşar bakan adına, bakanın emir ve yönlendirmelerini mevzuata uygun olarak uygulamakla yükümlüdür. Ayrıca, müsteşar, bakana karşı sorumlu olmakla birlikte hizmetlerin daha etkin ve işlevsel yürütülebilmesi için dört yardımcısı bulunmaktadır.

[144] **Resmi Gazete**, S. 27958, 8.6.2011

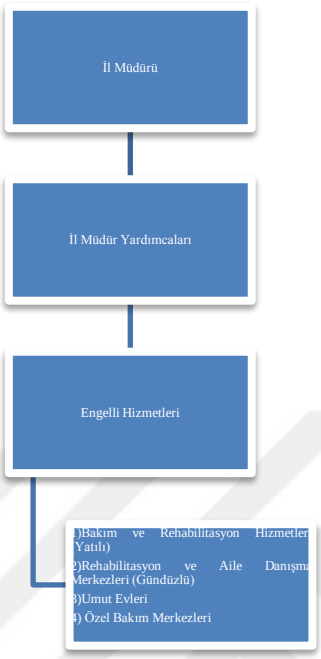
Grafik 3. 1: ASPB Yönetim Organizasyon Şeması-Merkez Teşkilatı ve Taşra Teşkilatı

Kaynak:http://www.aile.gov.tr/data/58b58e4c691407119c139239/2016%20%20Faaliyet%20Raporu.pdf Çevrimiçi: 01.01.2018

ASPB merkez teşkilatının başında bakan yer almaktadır. Bakanın altında bakan yardımcı, müsteşar ve müsteşar yardımcıları bulunmaktadır. Mevcut dört müsteşar yardımcısına bağlı olarak kendi görev ve hizmet alanlarına giren daire başkanlıkları, genel müdürlükler ve müdürlükler bulunmaktadır. ASPB hizmet çatısı altında "Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü" bulunmakta ve genel müdürlük, bakanlık adına engelli ve yaşlılara yönelik çalışmalar yürütmektedir.

Grafik 3. 2: ASPB Taşra Teşkilatı Yönetim Şeması

Kaynak: T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, **2015 Yılı İdari Faaliyet Raporu**, Ankara, 2016, s. 14

ASPB merkez teşkilatının yanısıra bakanlığa ait bir de taşra teşkilatı bulunmakta ve bu taşra teşkilat yapılanmasının başında il müdürlükleri bulunmaktadır. İl müdürüne bağlı il müdür yardımcıları kendilerine ibraz edilen yetki ve görev çerçevesinde il müdürü adına hizmetleri yürütmektedirler. Ayrıca, il müdürlüklerinde de engelli vatandaşlar ve onların ailelerinden sorumlu bir müdür yardımcısı bulunmaktadır. Engelli hizmetlerinin kapsamı; bakım ve rehabilitasyon hizmetleri (yatılı), rehabilitasyon ve aile danışma merkezleri (gündüzlü), umut evleri ve özel bakım merkezlerinden ibarettir.

Tablo 3. 1: ASPB Fon Kurulu

Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü	Fon Kurulu	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları
	ASP Bakanı (Başkan)	Mütevelli Heyeti
	Başbakanlık Müsteşarı	Mülki İdare Amiri (Vali/Kaymakam)
	İçişleri Bakanlığı Müsteşarı	Belediye Başkanı
	Sağlık Bakanlığı Müsteşarı	İl ve İlçe Müdürleri
	Maliye Bakanlığı Müsteşarı	Köy ve Mahalle Muhtarı
	ASPB Müsteşarı	STK Temsilcisi
	Vakıflar Genel Müdürü	Hayırsever Vatandaş
	Sosyal Yardımlar Genel Müdürü	

Kaynak: T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, **2014 Yılı İdari Faaliyet Raporu**, Ankara, 2015, s. 16

ASPB Fon Kurulu'nda başta bakan olmak üzere toplam sekiz üye bulunmaktadır. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarında görevli mütevelli heyeti içerisinde, vakfın bulunduğu yerin il veya ilçe olmasından kaynaklı vali veya kaymakam, belediye başkanı, il ve ilçe müdürleri, köy ve mahalle muhtarı, STK temsilcisi ve hayırsever vatandaş bulunmaktadır. Böylece, vakıf yönetimi geniş katılımlı, şeffaf ve hızlı karar alabilen bir yapıya sahiptir.

3.3.2. Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü ve Engellilere Sunulan Hizmetler

ASPB Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün kuruluş amacı; engelli kişilerin temel hak ve özgürlüklerinden tam ve eşit bir biçimde yararlanmasını ve topluma aktif bir şekilde katılımlarını sağlamaktır.

Dünyada değişen şartlara göre engelli ve yakınlarına yönelik çeşitli politikalar ve standartlar geliştirilmekle birlikte uygulamaya da geçilmektedir. Bu bakımdan, yaşanan değişimler Türkiye açısından da değerlendirilerek politikaların belirlenmesinde etkili olmaktadır.

Değişen ve gelişen dünyada 1981 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda "Engelliler 10 Yılı" ilan edilmiş ve yeni hedef stratejiler belirlenmiştir. Bütün ülkelerde engellilere verilmekte olan hizmetlerin koordine edilmesi amacıyla sorumlu

bir kurumun var olması tasarlanmış ve bu doğrultuda Türkiye'de Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı'nın başkanlığında "Sakatları Koruma Milli Koordinasyon Kurulu" kurulmuştur. Bu kurul 1983 yılında "Sürekli Kurul" şeklini alarak hizmetlerin devamlılığı sağlanmıştır. Ancak, bu kurulun görevi 1997 yılında "Özürlüler İdaresi Başkanlığı'"nın kurulması ile sona ermiştir.

Özürlüler İdaresi Başkanlığı'nın kurulmasının en önemli nedeni, engellilere yönelik sunulan hizmetlerin zaman esaslı, etkin ve verimli bir şekilde yürütülmesi amacıyla; ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arası iş birliğini sağlamak, engelli konusunda ulusal politika üretilmesine katkı sağlamak, engelli ve ailelerinin problemlerini tespit edip onlara çözüm bulmaya çalışmaktır. Bu amaçlarla kurulan Özürlüler İdaresi Başkanlığı 2011 yılına kadar çalışmalarına devam etmiş[145] ve 2011 yılında bakanlığın kurulmasıyla birlikte kapatılmıştır. Ayrıca, genel müdürlüğün oluşum sürecinde Özürlü Bakım Hizmetleri Daire Başkanlığı önemli ve etkin bir rol oynamıştır.

Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün görev ve yükümlülükleri genel olarak; Bakanlık tarafından engellilere yönelik önleyici, eğitici, geliştirici, koruyucu ve rehabilite edici sosyal hizmet işlerini yürütmektir. Diğer bir görevi engellilerin sorunlarına çözüm üretmek ve onlara ait programlar ortaya çıkarmaktır. Bu amaçlar doğrultusunda ayrıca engellilerin hiçbir ayrımcılığa uğramadan topluma katılmalarını sağlamak ve onlara istihdam ve eğitim konusunda yardımcı olmaktır. Bununla birlikte engelli konusunda araştırma ve incelemelerde bulunmak ve engelli kimlik kartları konusunda yürütülen işleri takip etmektir.

ASPB'ce engellilere ve ailelerine sunulan hizmetler incelendiğinde Türkiye genelinde sunulan hizmet sayısı ve çeşidinin farklı kategorilerde olduğu görülmektedir. Araştırma ve geliştirmeden sağlığa, istihdamdan eğitime, erişebilirlikten evde bakım hizmetlerine, mevzuat düzenlemelerinden engelli haklarına ilişkin eylem planı oluşturmaya ve işbirliği ve protokoller yapmaya, sürekli bakım ve rehabilitasyon hizmetlerinden sosyal güvenliğe, engelli haklarından engellilerin toplumsal hayata entegrasyonu projelerine kadar geniş bir yelpaze ile hizmetler

[145] http://eyh.aile.gov.tr/kurumsal/kurum-hakkinda Çevrimiçi: 06.06.2016

sunulmaktadır. [146]ASPB'nın ana gruplar bazında engelli sosyal yardım programları da bulunmaktadır. Bu yardımlar sırasıyla; 2022 Sayılı Kanun'la belirlenen engelli yardımı, engelli yakını yardımı (18 yaşın altındaki engelliler), evde bakım yardımı ve silikozis yardımlarıdır.

Tablo 3. 2: 2015 Yılı Engelli ve Yakınlarına Yapılan Sosyal Yardımlar

2022 Sayılı Kanun Kapsamından Yapılan Yardımlar ve Faydalanan Kişi Sayısı (2015)			
Aylık Türü	**Aylık Tutar**	**Kişi Sayısı***	**Aktarılan Miktar TL**
Engelli (%70 ve üzeri)	458,26	280.288	1.408.307.764,20
Engelli (%40-%69)	305,51	338.588	1.159.339.722,48
Engelli Yakını Aylığı (18 Yaş Altı)	305,51	89.631	285.098.166,68
Silikozis (%15-34)	660,13	195	1.637.162,61
Silikozis (%35-54)	754,44		
Silikozis (%55 ve üzeri)	840,66		

Kaynak: T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, **2015 Yılı İdari Faaliyet Raporu**, Ankara, 2016, s. 135

*****2015 Ocak-Aralık Dönemi'nde en az bir defa ödeme almış toplam faydalanan kişi sayısıdır.

ASPB tarafından engelli ve yakınlarına engellilik oranına ve yaşa göre hayat standartlarının iyileştirilmesi adına aylık ödemeler yapılmaktadır. 2015 yılında engel oranı %70 ve üzeri olan 280.288 kişiye aylık 458,26 TL ödeme yapılmıştır. Bu ödemelerin yıl içerisindeki toplam tutarı 1.408.307.764,20 TL'dir. Yine %40 ila 69 oranında engeli bulunan 338,588 kişiye aylık 305,51 TL ödeme yapılmıştır. Bu ödemelerin yıl içerisindeki toplam tutarı 1.159.339.722,48 TL'dir. 18 yaş altı engelli yakını aylığı alan 89.631 kişiye aylık 305,51 TL ödeme yapılmıştır. Bu ödemelerin yıl içerisindeki toplam miktarı 285.098.166,68 TL'dir. 195 tane silikozis hastasına engel oranına göre 2015 yılı içerisinde toplamda 1.637.162,61 TL ödeme yapılmıştır.

[146] T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, **2014 Yılı İdari Faaliyet Raporu**, Ankara, 2015, s. 205-244

Tablo 3. 3: ASPB Engelli Evde Bakımı İçin Sosyal Destek Yardımları

2828 Sayılı Kanun Ek 7. Madde Gereğince Evde Bakım Yardımı Alan Kişi			
Aylık Türü	**Aylık Yardım Tutarı**	**Kişi Sayısı***	**Aktarılan Miktar**
Engellilerin Evde Bakımına Destek Sosyal Yardımlar	830,84	508.481	4.378.200.241

Kaynak: T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, **2015 Yılı İdari Faaliyet Raporu**, Ankara, 2016, s. 136

*2015 Ocak-Aralık Dönemi'nde en az bir defa ödeme almış toplam faydalanan kişi sayısıdır.

ASPB tarafından "Engellilerin Evde Bakımına Destek Sosyal Yardımlar" yapılmıştır. Toplam 508.481 kişiye aylık 830,84 TL ödeme evde bakım yardımı yapılmıştır. Bu yardımlar için 2015 yılında aktarılan toplam kaynak miktarı 4.378.200.241 TL'dir.

3.3.2.1. Kurumsal Kapasite

ASPB'nın ana hizmet binası olan "Bakanlık" yerleşkesi Ankara ili sınırlarında olmakla birlikte yeni hizmet binası toplam 15.814,63 m2 dir.[147] ASPB tarafından engelli hizmetleri Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nce teşkilatlanmış özel ve resmi bakım merkezleri ve umut evleri tarafından yürütülmektedir.

Türkiye genelinde ASPB Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü Engelli Bakım Hizmetleri Dairesi'ne bağlı 158 adet "Özel Bakım Merkezi" bulunmaktadır. Bu merkezlerde farklı yaş gruplarına ait engelli bireylere hizmet sunulmaktadır. Engel grubu olarak zihinsel, bedensel ve ruhsal yönden engeli bulunanlar bu merkezlerden hizmet almaktadır. Ayrıca, cinsiyet durumu açısından erkek veya kadın ayrımı yapılmayarak karma gruplar özel bakım merkezlerinden faydalanmaktadır. Özel bakım merkezlerinin engelli kapasiteleri il engelli nüfusuna ve merkezin fiziki

[147] T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, **2014,** s. 14

şartlarına göre çeşitlilik göstermekle birlikte özel bakım merkezlerinden 2014 yılı içerisinde toplam 13.771 engelli kişi hizmet satın almıştır.[148]

ASPB Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü Bakım Hizmetleri Dairesi Başkanlığı'na bağlı Türkiye genelinde 2014 yılında toplam 95 adet "Resmi Bakım Merkezi" bulunmaktadır. Resmi bakım merkezlerinde engel grubu olarak; karma, zihinsel engelli, bakıma muhtaç engelli, görme engelli, bedensel engelli, karma bakıma muhtaç engelli, zihinsel-ruhsal engelliler faydalanmaktadırlar. Yaş grubu açısından merkezler kendi içlerinde yaş gruplarını tasnif etmekle birlikte herhangi bir yaş grubu sınırlandırılması bulunmamaktadır. Yine 2014 yılı verilerine göre resmi bakım merkezlerinin yatılı kapasitesi toplam 6.610 kişidir. İllerde bulunan resmi bakım merkezlerinde yatılı/gündüzlü ve yatılı müdürlükler ve ek üniteler bulunmaktadır. Cinsiyet kriteri merkezlerin yapısına göre farklılık göstermekle birlikte karma gruplar da bu merkezlerden hizmet almaktadır.[149]

ASPB'ye ait Türkiye genelinde 2014 yılında toplam 113 adet "Umut Evi" bulunmaktaydı. Bu merkezler, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı Bakım Hizmetleri Dairesi Başkanlığı uhdesinde hizmet vermektedir. Umut Evleri'nden faydalanan engelliler için merkezin yapısına göre yaş grubu çeşitliliği bulunmakla birlikte yaş sınırı uygulaması yoktur. Merkezlerde hizmetlerden faydalanan engelli grupları sırasıyla; zihinsel engelli, otistik, bedensel engelli, ruhsal-zihinsel engelli, zihinsel bedensel engelli ve bakıma muhtaç engellilerdir. 2014 yılı verilerine göre Umut Evlerinin Türkiye'deki yatılı kapasitesi 652'dir. [150]

3.3.2.2. İnsan Kaynakları

ASPB'nın 31.12.2105 tarihi itibariyle merkezde ve taşrada bulunan personel sayısı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

[148] http://eyh.aile.gov.tr/kuruluslarimiz/kuruluslarimiz-engelli/ozel-bakim-merkezleri Çevrimiçi: 06.10.2016

[149] http://eyh.aile.gov.tr/kuruluslarimiz/kuruluslarimiz-engelli/genel-mudurlugumuze-bagli-bakim-rehabilitasyon-ve-aile-danisma-merkezleri Çevrimiçi: 06.10.2016

[150] http://eyh.aile.gov.tr/kuruluslarimiz/kuruluslarimiz-engelli/umut-evleri Çevrimiçi: 06.10.2016

Tablo 3. 4: ASPB Merkez ve Taşra Personel Durumu

Fiili Çalışan Personel Durumu								
Teşkilat		**2010**	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**
Merkez	Kadrolu	508	966	1.173	1.301	1.374	1.411	1.243
	Sözleşmeli (4/B)		4	7	2	1	19	18
	Geçici Personel (4/C)				4	4	4	4
	İşçi (4/D)							
Taşra	Kadrolu	9.210	9.681	10.422	11.777	13.019	14.392	13.633
	Sözleşmeli (4/B)	24	864	925	21	6	44	43
	Geçici Personel (4/C)	25	22	32		55	90	87
	İşçi (4/D)				21	21	21	20
Döner Sermaye	Kadrolu	32	69	60	61	61	74	71
	Sözleşmeli (4/B)	47	2	2	2			
	Geçici Personel (4/C)							
	İşçi (4/D)				14	14	14	14
Toplam Kadrolu		**9.750**	**10.176**	**11.655**	**13.139**	**14.454**	**15.887**	**14.947**
Toplam Sözleşmeli		**71**	**890**	**934**	**25**	**7**	**63**	**61**
Toplam Geçici Personel					**4**	**59**	**94**	**91**
Toplam İşçi		**25**	**22**	**32**	**35**	**35**	**35**	**34**
Genel Toplam		**9.846**	**11.628**	**12.621**	**13.203**	**14.555**	**16.069**	**15.133**

Kaynak: T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, **2015 Yılı İdari Faaliyet Raporu**, Ankara, 2016, s. 73, T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, **2016 Yılı Faaliyet Raporu**, Ankara, 2017, s. 19

ASPB bünyesinde hem merkez teşkilatlanmasında hem de taşra teşkilatlanmasında personel yapısının kadrolu, sözleşmeli, geçici personel ve işçi olduğu görülmektedir. Taşra teşkilatındaki kadrolu personel sayısı yıllar itibariyle merkez teşkilatı personel sayısından yüksektir. Sözleşmeli personel, geçici personel ve işçi sayılarında da durum aynıdır. Son yedi yıllık veriler incelendiğinde görülen o ki 2016 yılına kadar personel sayısı genel olarak sürekli artış göstermesine rağmen 2016 yılında genel personel sayısı bir önceki yıla göre düşüş göstermiştir. Bu düşüş tabloya göre genel anlamda taşra teşkilatı personelinden kaynaklı olmuştur. Burada dikkati çeken husus ASPB'nın yıllık faaliyet raporlarındaki personel sayısının yıllar itibariyle birbirini tutması da personel sayısındaki düşüşe gerekçe olabilmektedir.

Tablo 3. 5: ASPB Engelli ve Yaşlı Hizmetlerinde Çalışanların Meslek Grupları (Merkez/Taşra 31.12.2015)

Meslek Grupları							
Unvanlar	**2010**	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**
ASP Uzmanı		93	93	97	103	99	103
ASP Uzman Yardımcısı		33	32	92	146	137	136
Sosyal Çalışmacı	1.054	1.155	1.142	1.136	1.854	2.073	2.075
Psikolog	223	332	332	401	867	1.015	1.018
Çocuk Gelişimcisi	194	236	236	243	415	471	472
Öğretmen	1.090	1.097	1.121	1.445	1.703	1.661	1.662
Doktor	76	78	75	68	61	60	60
Fizyoterapist	134	200	204	201	200	194	194
Diyetisyen	57	62	61	63	60	57	57
Hemşire	580	651	649	673	1.015	1.005	1.004
Sosyolog	90	81	79	193	572	742	744
Yurt Yönetim Memuru	307	353	347	364	349	365	366
Sağlık Memuru	33	52	53	56	182	181	182
Çocuk Eğiticisi	465	398	394	393	478	467	467
Bakıcı Anne	232	194	188	179	170	167	167
Toplam	**4.535**	**5.015**	**5.006**	**5.604**	**8.175**	**8.694**	**8.707**

Kaynak: T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, **2015 Yılı İdari Faaliyet Raporu**, Ankara, 2016, s. 74

ASPB'de mesleki sınıflandırma olarak 15 farklı meslek elemanı çalışmaktadır. Bakanlıkta yıllar itibariyle en fazla çalışan meslek grubu sosyal çalışmacılardan meydana gelmektedir. Yıllar itibariyle en az ihtiyaç duyulan meslek grubunu da diyetisyenler oluşturmaktadırlar. Bakanlığın ilk kurulduğu yıllarda sağlık memuru sayısı az iken ilerleyen yıllar itibariyle sağlık memuru sayısı diyetisyen ve doktor sayısını geçmiştir. Diğer meslek grupları tabloda da görüldüğü üzere yıllar içerisinde bakanlığın ihtiyacı doğrultusunda azalmış veya artmıştır. Ayrıca, 2016 yılı faaliyet raporuna göre bir önceki yıl yayımlanan faaliyet raporu ile merkez ve taşra teşkilatında olduğu gibi meslek gruplarının personel sayısı da yayımlanan faaliyet raporlarında tutarsızlık arz etmektedir.

3.3.2.3. Mali Bilgiler

ASPB'nin 2014-2015 yıllarına ilişkin bütçe ödeneklerinin genel bütçe içerisindeki payı ve oranı aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 3. 6: ASPB Genel Bütçe ve Bütçe Ödeneği (TL)

Yıl	Bütçe Ödeneği	Genel Bütçe	Oran(%)
2014	17.024.807.000	428.396.493.000	3,98
2015	18.249.634.000	464.163.399.000	3,93
2016	24.799.651.000	560.782.309.000	4,42

Kaynak: T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, **2015 Yılı İdari Faaliyet Raporu**, Ankara, 2016, s. 111, T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, **2016 Yılı Faaliyet Raporu**, Ankara, 2017, s. 42

ASPB'nin genel bütçe içerisindeki ödeneği 2014 yılına nazaran 2015 yılında artış göstermiştir. 2014 yılında ASPB'nin bütçe ödeneği 17.024.807.000 TL iken bu rakam 2015 yılında ortalama 1.200.000.00 TL artışla 18.249.634.000 TL olmuştur. Fakat bakanlığa ayrılan genel bütçe içerisindeki ödenek rakamsal olarak artış göstermesine rağmen oransal olarak düşüş göstermiştir. Yine 2016 yılı verilerine göre bakanlığın bütçe ödeneği hem oransal hem de rakamsal olarak bir yıl öncesine göre artış göstermiştir.

Tablo 3. 7: 2015 ve 2016 Yılı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün Ödenek Miktarları (TL)

Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü	Başlangıç Ödeneği	Toplam Ödenek	Bütçe Gideri	İptal Edilen Ödenek Miktarı
2015	34.879.000	29.294.497	28.777.988	516.509
2016	31.324.000	29.997.578	29.802.507	195.071

Kaynak: T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, **2015 Yılı İdari Faaliyet Raporu**, Ankara, 2016, s. 114, T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, **2016 Yılı Faaliyet Raporu**, Ankara, 2017, s. 46

Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün son iki yıllık başlangıç ödeneklerinin kıyaslaması yapıldığında 2016 yılı başlangıç bütçesinin 2015 yılı

başlangıç bütçesine göre düşük olduğu görülmektedir. Aksine iptal edilen ödenek miktarı da düşmesine rağmen toplam ödenek ve bütçe gideri miktarı 2015 yılına göre 2016 yılında artış göstermiştir.

3.3.3. Merkezi Yönetim Anlayışı ve Hizmet Sunumunda Yaşanan Eksiklikler ve Faydalar

Türkiye'de sosyal hizmetler ve yardımlar genel itibariyle devlet eliyle yürütülmektedir. Oysa, Batı'da ve modern çağda hizmetlerin sunumu ve yönetimi rekabete dayalı, hizmet odaklı ve bölgesel farklılıklar gözetilerek gerçekleştirilmektedir. Böylece, kamunun etkinliği azaltılarak hizmetlerin sunumu kamudan ziyade özel sektöre aktarılmıştır. Bu açıklamaların aksine gelişmekte olan ülkelerde ise sosyal hizmetlerin ve yardımların özel kuruluşlara ve STK'lara devri sisteminin tam anlamıyla teşkil edilememesi hizmetlerin bir takım aksamalara uğramasına neden olmakta ve sorunları daha da büyütebilmektedir.

Sosyal hizmetlerin tek merkezde toplanması ve merkezi yönetim tarafından verilmesi uygulamada yavaş işleyiş ve yavaş ilerleyişe sebep olmaktadır. Ayrıca devlet memurluğu felsefesi ve yapısıyla mesleki uygulamaların yürütülmeye çalışılması hizmetleri eksik ve aksak işleyişe götürebilmektedir. Ancak, sosyal hizmetler, her ne kadar devlet eliyle verilse de esasen sosyal hizmetler yoğun bir gönüllülük çalışmasını gerektirmektedir. Bu bağlamda Batılı gelişmeler ülkelerde gönüllülük hizmetleri profesyonelleşmiş ve standart hale getirilmiş ve bu alan özelleştirilmiştir. Bu sistem ile çalışan devlet, bu alanda daha çok standardı belirleyen, fırsat veren, imkân tanıyan ve denetim hizmetleriyle ön plana çıkan kurum durumundadır.

Türkiye'de sosyal hizmetlerin devlet eliyle ve merkezi yönetim anlayışıyla verilmeye çalışılması bir takım aksamalara sebebiyet verebilmektedir. Bu aksaklıkların en önemli nedenlerinden biri kamu hizmetlerine ilişkin bütün yetki, görev ve sorumluluğun ülkenin coğrafi açıdan tamamını kapsayacak şekilde tek elden yönetilmeye çalışılmasıdır. Merkezi yönetimin bu hizmetleri tek elden yürütmeye çalışması belli bir süre zarfından sonra hizmetlerin yürütülmesinde verimsizliğe,

tükenmişliğe ve hantallaşmaya kadar gidebilmektedir. Özellikle tam gün süren bakım hizmetleri mesai kavramının olmadığı ve zaman sınırlamasının yaşanmadığı bir yaklaşımı gerektirmektedir.

Merkezi yönetim anlayışına sahip ülkelerde yetki ve sorumluluk merkezde toplanmıştır. Durumun böyle olmasından kaynaklı olarak taşra teşkilatında görev yapan memurlar inisiyatif kullanamamaktadırlar. Bundan ötürü taşrada çalışan memur sürekli olarak merkezden bilgi ve yetki almaya çalışmasından dolayı hizmetlerde aksamalar meydana gelebilmekte ve yazışmaların uzun sürmesi münasebetiyle hizmet üretmede ve yönetmede yavaşlamalar ortaya çıkabilmektedir.[151] Tüm bu gelişmelerle birlikte merkezden yönetim anlayışında hizmetler coğrafi şartlar, ananeler ve iklimsel koşullar dikkate alınmaksızın yürütülmektedir. Bununla beraber bütün memurların özlük işlemlerinin merkez tarafından takip edilmesi, emir ve ödeneklerin merkezden çıkması, aşırı bürokratikleşmeye gidilmesi ve kırtasiyeciliğin artması hizmetlerin işlerliğini zayıflatmaktadır. Ayrıca, merkezden yönetim anlayışıyla birlikte daimi olarak merkezden talimat beklenmesi ve taşradaki yetkinin sınırlandırılmış olması girişimci ve yaratıcı ruhu zedelemekle beraber geçmişten gelen birikimlerden de istifade edilmesinin önünü kapamaktadır. Nitekim kamu yönetiminin tıkanması,[152] kaynakların boş yere kullanılması ve israf edilmesi, aşırı politizasyon, kısır döngü ve içine düşülen yönetsel açmazlar ve çıkmazların ortaya çıkması gibi sebeplerden dolayı merkezi yönetim sisteminde bir takım problemler meydana gelmektedir.

Buna karşılık merkezi hükümet tarafından hizmetlerin sunulmasının dezavantajları olduğu gibi avantajları da olmaktadır. Örneğin merkezi hükümetin hizmet sunumuyla beraber üniter devlet yapısı korunmakta ve yönetimde birlik sağlanmış olmaktadır. Ayrıca, hizmetlerde ülke genelinde standardizasyon sağlanabilmektedir. İlave olarak sunulan hizmetlerin daha verimli, etkin ve faal bir şekilde yürütülebilmesi için gerekli olan uzmanlık ve maddi meseleler merkezi hükümet tarafından kolayca temin edilebilmektedir.[153] Böylece hizmet maliyetleri

[151] http://www.jasstudies.com/DergiTamDetay.aspx?ID=2745 Çevrimiçi: 15.05.2017
[152] Burhan Aykaç, "Türkiye'de Kamu Yönetiminin Küçülmesi, Yerel Yönetimler ve Yerel Demokrasinin Amaçları", **Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi**, C. 1, S. 1, Ankara, 1999, s. 5
[153] Karaca, Demirci, **a.g.e.**, s. 158

planlı bir şekilde kullanılarak düşürülebilmekte ve kamu hizmeti sunan görevliler merkezden atandıkları için yerel seviyedeki çeşitli çıkar gruplarının etkisinde kalmaktan da uzaklaşmaktadır.

3.3.4. Türkiye'de Yerel Yönetimlerde Sosyal Politikanın Doğuşu, Gelişimi ve Rolü

Türkiye'de 1990'lı yıllara kadar birkaç büyükşehir belediyesi dışında diğer belediyeler genellikle asfaltlama çalışmaları, yol yapımı, temiz su, çöplerin toplanması vb. işleri yerine getirmekteydi. Bu yıllarda belediyeler sosyal ve kültürel alanlarda önemli bir gelişim gösterememişlerdir.[154]Türkiye'de sosyal belediyecilik kavramı 1973-77 yılları arasındaki belediyelerin tanımlamasında kullanılmıştır. Ersöz'e göre; kavramın, batılı gelişmiş ülkelerdeki " yerel refah devleti" ve "refah belediyeciliği" kavramını karşılamak amacıyla türetildiği düşünülmektedir. Bahsi geçen yıllarda belediyeler tarafından sadece fırın ve aşevi açılması hizmetlerinin belediyelere sosyal bir anlam kattığı algısı oluşmuştur.[155] Oysa bu dönemde batılı manada bir sosyal belediyecilik anlayışından bahsedilemez.

1990'lı yıllarda genelde belediyelerde özelde büyükşehir belediyelerince önceleri kentsel hizmetler yerine getirilmekle beraber bu tarihten itibaren belediyeler eğitim, konut, sosyal yardımlar, sosyal hizmetler, sağlık vb. hizmetlere yönelmişlerdir. Belediyeler bu yıllarda çocuklara, yaşlılara, engellilere, muhtaçlara, kadınlara vb. dezavantajlı gruplara hizmet eden birimler oluşturmaya başlamışlardır. 2000'li yıllardan sonra yerel yönetimlerde sosyal politika anlayışı yeni bir bakış açısı kazanmış ve tüm yerel yönetimlerde sunulan sosyal yardım hizmetleri çeşitlilik göstermeye başlamıştır. İleriki yıllarda belediyeler daha programlı kültürel etkinlikler, sosyal yardım ve sosyal hizmet çalışmaları gerçekleştirmeye başlamışlardır. Birkaç büyükşehir belediyesince halka sunulan hizmetler, diğer belediye sınırları içerisinde ikamet eden vatandaşlar tarafından da talep edilmeye başlanmıştır. Böylece halkı

[154] Ersöz, **Sosyal Politikada Yerelleşme**, s. 142-143
[155] Ersöz, **Sosyal Politikada Yerelleşme**, s. 143

yanında görmek isteyen belediyeler de aynı hizmetleri farklı şekilde sunmaya başlamaya mecbur kalmışlardır.

Türkiye'de geçmiş yıllarda yerel yönetimlerde sosyal politika alanı özetlenecek olursa, sosyal yardım ve sosyal hizmetlerin çoğu büyükşehir Belediyelerince yürütüldüğü görülmektedir. 1980'li yıllarda Türkiye'deki yüksek enflasyon, düşük ekonomik büyüme ve işsizliğin artması nedeniyle giderek fakirleşen halkın sosyal yardım ve sosyal hizmet taleplerindeki artışlarla birlikte, öğrencilere burs, fakir halka aşevi, yakacak yardımı, giyecek, ilaç vb. hizmetlerin başlaması, mesleki kursların açılması, yaşlı ve engelli hizmetlerine eğilim, kapsamlı ve planlı kültürel etkinlikler yapılmasının sağlanması ve kadın sığınma evlerinin kurulmasıyla birlikte sosyal politika alanı yerel yönetimlerde çeşitlilik göstermeye başlamıştır.[156]

3.3.5. Yerel Yönetimlerin Engellilere Yönelik Hizmet Yönetimi ve Sunumu "İstanbul Büyükşehir Belediyesi" Örneği

Türkiye'nin tarihi, sosyal dokusu, ekonomisi, sosyal ve politik durumu anlamında en önemli belediyesi olan İBB, her alanda başarı ve gelişme gösterdiği gibi engellilik konusunda da Türkiye için rol model olmuştur. İBB, 1994 yılında açtığı engelliler birimi ile hem Türkiye hem de İstanbul için yeni bir hizmet alanının tohumlarını atmıştır. Günümüzde engelli hizmeti olarak sosyal belediyeciliğin çok önemli boyutunu temsil etmeyi başarmıştır. Engellilik olgusu ilk bölümde de açıklandığı üzere çok boyutlu bir meseleyi oluşturmaktadır. Bundan dolayı sağlık hizmetleri, sosyal hizmetler ve psikolojik hizmetler bu olgunun iyileştirilmesi ve rehabilite edilmesini sağlayan önemli unsurların başında gelmektedir.

Bir kamu kuruluşu olan İBB hizmetleri yürütürken hizmetlerin hepsini bir hukuki temele dayandırmış ve 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 5393 Sayılı Belediye Kanunu ve 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu hizmetlerin

[156] Ersöz, **Sosyal Politikada Yerelleşme**, s. 145

yürütülmesi ve sunulmasında belirleyici rol oynamıştır. Burada hukuksal mevzuattan çok İBB'nin engellileri ilgilendiren görev, yetki ve sorumlulukları açıklanacaktır. 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nun 7. Maddesi gereğince belediyelerin görevi hastaneler, sağlık merkezleri, gezici sağlık üniteleri ile yaşlılar, yetişkinler, kadınlar, gençler, engelliler ve çocukları kapsayan her çeşit sosyo-kültürel hizmetleri yürütmek, iyileştirmek ve geliştirmek, sosyal tesisler oluşturmak, kişisel ve mesleki kurslar açmak, açılan kursları işletmek veya işlettirmek, hizmetler sürdürülürken, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler, yüksekokullar ve meslek liseleri ile iş birliği halinde olmaktır.[157]

Yine 5216 Sayılı Kanun'un ek 1. Maddesi'ne göre "*Büyükşehir belediyelerinde engellilerle ilgili bilgilendirme, bilinçlendirme, yönlendirme, danışmanlık, sosyal ve mesleki rehabilitasyon hizmetleri vermek üzere engelli hizmet birimleri oluşturulur. Bu birimler, faaliyetlerini engellilere hizmet amacıyla kurulmuş vakıf, dernek ve bunların üst kuruluşlarıyla işbirliği hâlinde sürdürürler. Engelli hizmet birimlerinin kuruluş, görev, yetki, sorumluluk ve işleyişine ilişkin usûl ve esaslar Özürlüler İdaresi Başkanlığı'nın görüşü alınarak İçişleri Bakanlığınca hazırlanacak yönetmelikle belirlenir.*"[158]

5393 Sayılı Belediye Kanunun 38. Maddesi'ne göre; belediye başkanının görev ve yetkileri arasında bütçeden ihtiyaç sahipleri ve yoksullar için ayrılan ödeneği kullanmak, engellilere yönelik hizmetleri yönetmek ve engelli merkezleri açmak yer almaktadır.

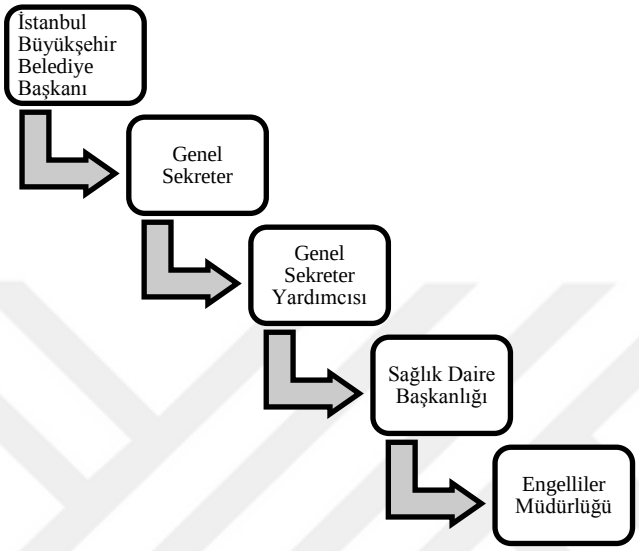
3.3.5.1. İBB ve Engelliler Müdürlüğü Hizmet Yönetim Şekli ve Şeması

İBB'nin çatı yönetim şeması incelendiğinde Büyükşehir Belediyesinin yönetim şekli ve yapısının oldukça kompleks olduğu görülmektedir. İBB bünyesindeki üst yönetimde, Belediye Başkanı, belediye başkanına bağlı Büyükşehir Belediyesi Meclisi, Encümeni, Teftiş Kurulu Başkanlığı, İ.E.T.T., İ.S.K.İ., İç Denetim Birim Başkanlığı, Basın Danışmanlığı, UKOME ve AYKOME yer almaktadır. Yönetim

[157] İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **İstanbul Büyükşehir Belediyesi 2014 Faaliyet Raporu**, İstanbul, 2015, s. 13
[158] **Resmi Gazete**, S. 25531, 23.07.2004

sistemi olarak daha aşağı kademelere doğru bir Genel Sekreter, yedi Genel Sekreter Yardımcısı, yirmi beş Daire Başkanı ve doksan altı adet müdürlük bulunmaktadır.[159]

Grafik 3. 3: İBB Yönetim Şeması

Kaynak: İBB, **İBB 2015 Faaliyet Raporu**, İstanbul, 2016, s. 22

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü üzere Engelliler Müdürlüğü öncelikli olarak Sağlık Daire Başkanlığı'na bağlı bulunmaktadır. Sağlık Daire Başkanlığı, Genel Sekreter Yardımcılığı ve onun üstü olan Genel Sekreter'in himayesinde hizmet üretmekte ve yürütmektedir. Genel Sekreterlik makamıysa doğrudan İBB Başkanı'na bağlı olarak çalışmaktadır. Üst yönetimin başında ise İBB Başkanı bulunmaktadır.

[159] http://www.ibb.istanbul/tr-TR/kurumsal/Pages/YonetimSemasi.aspx Çevrimiçi: 06.05.2016

Grafik 3. 4: Engelliler Müdürlüğü Yönetim Şeması

Kaynak: İBB, **Sağlık Daire Başkanlığı Birim Faaliyet Raporu 2016**, İstanbul, 2016, s. 13

Engelliler Müdürlüğü organizasyon şemasında da görüldüğü üzere müdürlüğün üst kademesini müdür ve müdür yardımcıları oluşturmaktadır. Hizmetlerin yönetimi müdür yardımcılarına bağlı şeflikler üzerinden sağlanmaktadır. Engelliler Müdürlüğü, 2016 yılı organizasyon şemasına göre 3 müdür yardımcılığı 11 şeflik ve 1 daire amirliği ile yöneltilmektedir.

3.3.5.2. İBB Engelliler Müdürlüğü ve Sunulan Hizmetler

İBB'de engellilere yönelik çalışmalar yürütmek üzere Sağlık Daire Başkanlığı bünyesinde hizmet veren ve üreten Engelliler Müdürlüğü bulunmaktadır. Engelliler Müdürlüğü, 1994 yılında "Özürlüler Koordinasyon Merkezi" olarak kurulmuştur. Ancak, bu merkez Temmuz 2006 tarihinde müdürlüğe dönüştürülerek kurumsallaşmıştır. Engelliler Müdürlüğü, İstanbul'da hem Avrupa hem de Anadolu yakasında olmak üzere çeşitli noktalarda yer alan merkezler ve irtibat büroları üzerinden engelli ve yakınlarına hizmet vermekte, üretmekte ve yönetmektedir.[160] Bu

[160] İstanbul Büyükşehir Belediyesi, **Engelliler Müdürlüğü**, 15.12.2015

kapsamda, 25 Engelli Merkezi ve 9 İrtibat Bürosu ve 1 tane Yaz Kampı mevcut olup bu birimler aracılığı ile çalışmalar devam ettirilmektedir.

Engelliler Müdürlüğü bünyesinde engelli ve yakınlarına hizmet vermek amacıyla psikologlar, sosyologlar, hemşireler, çocuk gelişimciler, özel eğitimciler ve eğitmenler, konuşma dil terapistleri, avukatlar gibi meslek elemanları yer almaktadır.

İBB Engelliler Müdürlüğü'nce engelli ve ailelerine verilen kurumsal hizmetler sırasıyla aşağıdaki gibidir:

A) "PSİKO-SOSYAL SERVİS HİZMETLERİ

1- Sosyal Destek Hizmetleri

a) Kültür-Sanat Festivalleri

b) Gezi ve Eğlence Programları

c) Spor Etkinlikleri

2- Psikolojik Destek Hizmetleri

a) Bireysel ve Grupla Psikolojik Danışmanlık

b) Aile Eğitim ve Seminer Çalışmaları

c) Konuşma Terapisi

d) Aile Erken Eğitim Programı

3- Yasal Haklar Danışmanlığı

4- İstihdam Destek Hizmetleri

B) EĞİTİM HİZMETLERİ

1- Zihinsel Engelliler Beceri Kazandırma ve Mesleki Rehabilitasyon Merkezleri

2- Karma Eğitim Hizmetleri

3- Yaz Okulu Hizmetleri

4- Türk İşaret Dili Eğitimleri

5- E- KPSS ve Hazırlık Kursu Eğitimleri

C) ULAŞIM HİZMETLERİ VE ÇAĞRI MERKEZİ

1- Ulaşım Hizmetleri

2- Çağrı Merkezi (Alo 153-5-3)

D) SAĞLIK DESTEK HİZMETLERİ

1- Sporla Rehabilitasyon Hizmetleri

2- *Hidroterapi*
3- *Medikal Malzeme Desteği*
4- *Medikal Bakım Onarım Hizmeti*
5- *Hipoterapi*

E) *TOPLUMUN BİLİNÇLENDİRİLMESİ (ESHA) Engellilerin Sosyal Hayata Adaptasyonu ya da Toplumun Engellilere Adaptasyonu Projesi*

ESHA, ilk ve ortaöğretim öğrencilerini engellilik konusunda bilinçlendirmeyi amaçlayan bir projeyi oluşturmaktadır. Bu bilinçlendirme ve farkındalık oluşturma faaliyetini gerçekleştirmek adına İstanbul il sınırları içerisindeki okullara gidilmekte ve öğrencilere psiko-drama şeklinde bir tayatral gösteri sunulmakta veya öğrenciler Engelliler Müdürlüğü merkezlerine çağırılmakta ve bilgilendirme faaliyetleri yürütülmüş olmaktadır.

F) *ENGELLİLERE YÖNELİK KUAFÖRLÜK HİZMETLERİ*
G) *YAZ KAMPI"* hizmetleridir.

İstanbul'da Bakırköy Belediyesi sınırları içerisinde olan Florya sahilinde 1 adet yaz kampı mevcuttur. Bu yaz kampında engelli bireyler ve aileleri bir hafta boyunca burada tatil yapma imkânına sahip olurlar. Kamp hizmeti genellikle nisan-ekim ayları arasında gerçekleştirilmektedir. Kampa gelen misafirler 1 hafta boyunca sosyal aktiviteler, geziler, vapur turları, yemek ve içecek hizmetlerinden tamamen ücretsiz faydalanırlar.

Tablo 3. 8: İBB Engelliler Müdürlüğü Tarafından Engellilere Sunulan Hizmetler (2010-2014)

	Ölçü	2010	2011	2012	2013	2014
Kayıt Altına Alınan Engelli Sayısı (*)	Kişi	91.191	100.831	112.337	121.551	155.566
Tıbbi Rehabilitasyon (Seans)	Seans	6.138	8.233	11.055	7.383	2.264
Sporla Rehabilitasyon (Seans)	Seans	102.696	217.509	212.270	78.232	143.825
Sosyal Organizasyonlar	Adet	418	865	778	642	575
Sosyal Organizasyonlara Katılan Kişi Sayısı	Kişi	13.336	25.565	30.893	31.361	18.064
Yaz Kampına Katılan Kişi Sayısı	Kişi	5.058	4.976	5.227	4.878	6.351
İstihdam Edilen Kişi Sayısı	Kişi	239	213	255	193	181
Yasal Haklar Danışmanlığı	Kişi	17.660	18.223	20.616	21.250	24.745
Bilgilendirme-Yönlendirme-Danışmanlık	Kişi	181.784	276.373	309.932	267.891	290.664
Yaz Okulu Eğitimleri	Kişi	285	222	230	0	221
Engellilere Yönelik Verilen Eğitimlerin Toplam Seans (Saat) Sayısı	Seans	745.529	711.983	753.743	680.713	854.841
ESHA (Engellilerin Sosyal Hayata ya da Toplumun Engellilere Adaptasyonu) kapsamında sunum yapılan kişi sayısı	Kişi	28.457	38.718	41.307	45.900	48.655
Engellilere Yönelik Ulaşım Hizmeti	Kişi	53.095	104.457	110.309	104.853	148.656

Kaynak: İBB Sağlık ve Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı, **2014 Yılı Birim Faaliyet Raporu**, İstanbul, 2014, s. 46
*Sayılar kümülatiftir.

İBB verilerine göre Engelliler Müdürlüğü'nden 2014 yılına kadar hizmet alan engelli ve yakını sayısı 155.566 kişidir. İBB Engelliler Müdürlüğü 2014 yılı verilerine göre 148.656 kişi ulaşım hizmetlerinden faydalanmıştır. Tıbbi rehabilitasyon hizmeti sayısı 2010 yılından 2012 yılına kadar artış göstermekle birlikte 2013 yılından sonra seans sayılarında ciddi anlamda düşüşün olduğu görülmektedir. Bu verilerdeki düşüş hizmetlerin tıbbi modelden sosyal modele geçiş olduğunu göstermektedir. Sporla rehabilitasyon hizmetlerinde 2010 yılında seans sayısı 102.696 iken bu sayı 2014 yılında 143.825'e çıkmıştır. Sosyal organizasyonlara katılan kişi sayısı 2010 yılıyla 2013 yılı arasında artış göstermesine karşın 2014 yılında sosyal organizasyonlara katılan kişi sayısında ortalama 13.000 civarında bir katılımcı azlığı veya düşüklüğü

görülmektedir. Yapılan sosyal organizasyon sayısında da son üç yıl içerisinde ortalama 300 kadar organizasyonun gerçekleşmediği veya gerçekleşemediği tespit edilmiştir. Yaz kampı hizmetinde 2010 yılıyla 2014 yılları arasında katılımcı sayısında yıllara göre kişi sayılarında farklılık olduğu söylenebilmektedir. Engelli bireylerin çalışma hayatına katılmalarına yardımcı ve aracı olan İBB Engelliler Müdürlüğü 2010-2014 yıllarında ortalama yıllık 200 kişiyi çalışma hayatına sokarak iş sahibi yapmıştır. 2017 yılında bu rakam 342 kişi olarak gerçekleşmiştir. Bu bağlamda bu hizmet sayesinde engelli birey bağımlı bir halden bağımsız bir hale gelerek gelir elde etmiş ve üretime katılmış olmaktadır. Aslında, engelli bireyler, çoğunlukla okuma yazma bilmeyen, eğitim seviyesi düşük, dışa bağımlı ve kendi haklarının ne olduğunu tam anlamıyla öğrenememiş kişilerden oluşmaktadır. Belediye tarafından alanında uzman personel tarafından engelli ve ailesi yasal danışmanlık hizmeti verilmesi suretiyle engelli ve ailesinin kamu kurum ve kuruluşlarından hangi haklara ne ölçüde sahip olduklarını öğrenebilmektedirler. Engelli bireylere ve onların ailelerine İBB tarafından engelli merkezleri ve irtibat büroları aracılığı ile yönlendirme, danışmanlık ve bilgilendirme hizmetleri sunulmaktadır. Engellilere, İBB engelli merkezlerinde 2014 yılı boyunca verilen kişisel gelişim ve mesleki eğitimlerin toplam seans sayısı ise 854.841'dir. Ayrıca, İBB Engelliler Müdürlüğü engellilerin sosyal hayata adaptasyonu veya tam tersi olarak toplumun sosyal hayatta engellilere adaptasyonu hizmeti ile MEB'e bağlı ilköğretim okullarına, resmi kurum ve kuruluşlara gidilerek engelli ile olan iletişim, toplumda engelli varlığı ve gerçeği konusunda yapılan seminerler sayesinde engelli farkındalığı oluşturulmaktadır.

3.3.6. İBB Sağlık Daire Başkanlığı Engelliler Müdürlüğü'nce Sunulan Hizmetlerin Yönetimi

3.3.6.1. Fiziksel Yapı

3.6.1.1.1. Araçlar

İBB, doğrudan satın alma veya hizmet alımı kapsamında kiralama yoluyla araç ihtiyacını karşılamaktadır. İBB bünyesinde hizmet ihaleleri ile birlikte yürütülen projeler dâhilinde, projenin gerektirdiği özelliklere göre araçlar temin edilmektedir. Bu kapsamda alınan araçlar proje bitiminde geriye iade edilmektedirler. Ayrıca araçların bakım ve onarımları hizmet ihalesini alan firma tarafından üstlenilmektedir.[161]

İBB Engelliler Müdürlüğü, toplu taşıma kullanamayacak düzeyde ağır engeli bulunan engelli ve yakınlarına 43 adet özel donanımlı (asansörlü) ve 43 adet koltuklu minibüslerle birlikte, 17 binek araç, 3 kamyonet ve 1 resmi plakalı minibüs ve 1 resmi plakalı otobüs ile hizmet vermektedir.

3.6.1.1.2. Binalar

İBB'nin hizmet binaları ve ofisleri ayrı kapsamda değerlendirilmektedir. Kurumlar tarafından yürütülen hizmetlerin fazla olması ve çeşitlilik arz etmesi binaların ihtiyaç potansiyelini belirleyen en önemli faktörlerin başında gelmektedir. Zabıta, park ve bahçeler, sağlık, sosyal destek hizmetleri, itfaiye, kütüphane ve tiyatro gibi hizmetlerin kendine ait özelliklerinin olması hasebiyle, bu tür hizmetleri yürüten birimler ana hizmet binalarının dışında da yapılandırılmış ve örgütlendirilmiştir. Hizmetlerin gerektiği gibi karşılanabilmesi adına bina tedariki satın alma, kiralama veya inşa etme yöntemlerinden hangisi uygunsa o tercih edilerek hizmetler orada yürütülmektedir. Bununla beraber imar izni olmayan veya yapılaşmaya müsait olmayan yerlerde geçici olarak prefabrike yapılardan da faydalanılmaktadır.[162]

Tablo 3. 9: Engelliler Müdürlüğü Danışma, Sosyal ve Kültürel Amaçlı Binaları

Bina Kategorisi	**Bina Türü**	**Sayı**	**Alan (m^2)**
	Engelli Merkezleri	34	**23.857**
	Engelliler Yaz Kampı	1	**60.000**

Kaynak: İBB, **2015 Faaliyet Raporu**, İstanbul, 2016, s. 17

[161] İBB, **2015 Faaliyet Raporu**, İstanbul, 2016, s. 18
[162] İBB, **2015 Faaliyet Raporu**, İstanbul, 2016, s. 17

İBB Engelliler Müdürlüğü, 2015 yılında 34 engelli merkezi ve irtibat bürosu ile engelli ve yakınlarına hizmet vermiştir. Ayrıca İBB Engelliler Müdürlüğü'ne ait engellilere yaz tatili hizmeti sunan 1 adet engelli yaz kampı mevcuttur. 60.000 metrekare alana sahip yaz kampının içerisinde 55 adet bungalov tarzı ev, kafeterya, mescit, yazlık sinema alanı, yemekhane, tiyatro sahnesi, spor sahası, revir, bilişim teknolojileri vb. sosyal ve yaşamsal donatı alanları bulunmaktadır. 34 engelli merkezi ve irtibat bürosunun kullanım alanı toplam 23.857 metrekareden oluşmaktadır.

Tablo 3. 10: İBB Engelliler Müdürlüğü (İdari)

Kullanıcı Birim	**TOPLAM Alanı (m^2)**	**TOPLAM Ofis Alanı (m^2)**	**TOPLAM Kişi Başına Düşen Alan (m^2)**
Engelliler Müdürlüğü	1130	380	6,55

Kaynak: İBB, **Sağlık Daire Başkanlığı Birim Faaliyet Raporu 2016**, İstanbul, 2016, s. 13

İBB Sağlık Daire Başkanlığı Engelliler Müdürlüğü'nün hizmet sunmada kullandığı toplam alan 1.130 metrekaredir. Toplam ofis alanıysa 380 metrekare olup kişi başına düşen alan 6.55 metrekaredir.

3.6.1.1.3. İnsan Kaynakları

İBB Sağlık Daire Başkanlığı bünyesinde memur, sözleşmeli personel ve işçi istihdam türlerinin her üçü de bulunmaktadır. Memur sayısı 2016 yılı itibari ile 302, işçi personel sayısı 101 ve sözleşmeli personel sayısı ise 2'dir. Bunların dışında hizmet ihaleleri kapsamında Kadın Sağlığı Hizmetleri'nde 392, Vektörle Mücadele Hizmetleri'nde 513, Engellilere Yönelik Hizmetlerde 444, Ayaktan Teşhis ve Tedavi Hizmetleri'nde 77, Darülaceze Hizmetleri'nde 833, Evde Sağlık Hizmetleri'nde 268 ve İş Sağlığı ve Güvenliği'nde 30 personel görev yapmaktadır. Temizlik ve güvenlik

dışında hizmet ihalesi kapsamında toplam 2.557 personel çalışmakta olup daire başkanlığında görev yapan toplam personel sayısı 2.963'tür.[163]

Tablo 3. 11: İBB Sağlık Daire Başkanlığı Personelinin İstihdam Şekline Göre Dağılımı

Kadro Durumu	Personel Sayısı (Kişi)	Yüzdesi(%)
Memur	302	10,19
Sözleşmeli	2	0,1
İşçi	101	3,41
Hizmet Alımı	2.557	86,3
TOPLAM	2.963	100

Kaynak: İBB, **Sağlık Daire Başkanlığı Birim Faaliyet Raporu 2016**, İstanbul, 2016, s. 18

3.6.1.1.4. Mali Bilgiler

2017 yılı verilerine İBB Sağlık Daire Başkanlığı'nın 2017 yılı bütçe ödeneği 310.774.000 TL'dir.[164] 2013 yılında, Engelliler Müdürlüğü'nce engelli ve ailelerine yönelik hizmetlerin sağlanması için harcanan toplam tutar 27.209.946,00 TL'dir.[165]Engelliler Müdürlüğü'nce 2014 yılında verilen hizmetlerin gerçekleşmesi adına ayrılan maddi tutar 32.001.243 TL'dir**.** [166]

[163] İBB Sağlık ve Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı, **2014 Yılı Birim Faaliyet Raporu**, İstanbul, 2014, s. 17
[164] İBB, **2017 Mali Yılı Bütçesi 2018-2019 Gelir-Gider Tahminleri**, İstanbul, 2017, s. 24
[165] İBB Sağlık ve Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı, **2013 Yılı Birim Faaliyet Raporu**, İstanbul, 2013, s. 46
[166] İBB, **Faaliyet Raporu 2014**, s. 120

Tablo 3. 12: Engelliler Müdürlüğü 2013-2017 Yılları Bütçesi

YIL	TOPLAM TUTAR
2013	31.239.234,68
2014	33.989.037,62
2015	37.651.892,14
2016	45.204.074,04
2017	54.947.000,00

Kaynak: Engelliler Müdürlüğü, 12.05.2017

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü üzere Engelliler Müdürlüğü'ne aktarılan bütçe son beş yıl içerisinde sürekli artış göstermiştir. 2013 yılından 2017 yılına kadar bütçe yaklaşık iki katı kadar artış göstermiştir. Bu bütçe artışının göstergesi olarak engellilere verilen hizmetlerin süreklilik arz ettiğini, yenilendiğini ve artarak devam ettiğini söylemek mümkündür.

3.3.7. Yerel Yönetimlerin Hizmet Sunum Yöntemi

Belediyeler, ulusal sınırlar içerisinde kurulmuş, değişik büyüklüklerdeki topluluklarda yaşayan insanların ortak ve mahalli nitelikteki gereksinimlerini karşılamak amacıyla kurulan ve hukuk düzeni içerisinde oluşturulmuş olan anayasal kuruluşlardır.

Belediyeler, geleneksel olarak sundukları hizmetleri kendi bünyesinde tesis ettikleri birimler ve çalışan personel ile doğrudan doğruya hizmeti üreterek sundukları gibi gelişmiş bazı ülkelerde sunulan bu hizmetler özel sektör veya STK'lar aracılığı ile hizmet alınarak da yerine getirilebilmektedir.

Özelleştirmelerin yaygın olarak kullanıldığı günümüzde, yerel yönetimler de birtakım hizmetlerin yerine getirilmesinde farklı yöntemler kullanmakla beraber, hizmetlerin bürokrasinin hantal yapısına takılmaması'na ve verimliliğin artmasını sağlamaya çalışmaktadırlar. Bürokrasiden sıyrılmak, kaynakları etkin kullanmak, teknik personel eksikliğinden kaçınmak, vesayete dayalı denetimin dışına çıkmak gibi çeşitli arayışlar, belediyeleri alternatif çözüm üretmeye ve hizmet sunmaya

yönlendirmektedir. Yerel yönetimler kaliteli hizmet sunmaya, kaynakları etkin kullanmaya ve nispeten ucuz hizmet sunmaya çalışmaktadırlar.[167]

Yerel yönetimler, çeşitlenen hizmet yelpazeleriyle birlikte mali ve idari açıdan özerk bir yapıya sahip değillerdir. Mali kaynakların yetersiz olması ve merkezi vesayetin mahalli idareleri, etkin ve verimli hizmet sunabilmek adına çeşitli özelleştirme türlerinden yararlanmaya sevk etmektedir. Bu özelleştirmelerden önemli olanlar sırasıyla; ihale yöntemi, imtiyaz yöntemi, BİT'ler, yap-işlet-devret yöntemi, satış yöntemi, yönetimler arası işbirliği, kupon yöntemi, şirketleşme ve ortak girişim, vergi teşvikleri ve idari düzenlemeler yöntemi, ücretlendirme yöntemi, kendi kendine hizmet yöntemi ve gönüllü organizasyonlardır. Bu kapsamda mahalli idareler, dezavantajlı gruplara daha iyi hizmet verebilmek adına genellikle ihale yöntemi, yönetimler arası işbirliği yöntemi, kupon yöntemi, gönüllü organizasyonlar, BİT'ler, vergi teşvikleri ve idari düzenlemeler yöntemini benimsemektedirler.

İhale yönteminde, yerel yönetimler, vatandaş ve özel firmalar arasında bir ilişki bulunmaktadır. Bu yöntemle yerel yönetimler hizmetleri bir sözleşme çerçevesinde sunmaktadırlar. Burada belediyeler, finansmanı ve denetimi sağlamakla beraber hizmetler özel sektör tarafından sunulmaktadır.

Yerel yönetimler arası iş birliği yöntemi, genelde yakın coğrafya bölgelerinde bulunan belediyeler tarafından uygulanan bir yöntemdir. Belediyeler, yüklü finansman, teknik personel ve donanım gerektiren hizmetleri bazı zamanlarda tek başına yerine getirememektedir. Bazı durumlarda ise hizmetlerin özelliklerinden dolayı işbirliği yapmak gerekmektedir. Yerel yönetimler arası işbirliği çalışmaları kapsamında Fransa'da, bir takım hizmetler için mali özerkliği bulunan ve tüzel kişiliğe sahip kamu kurumu özelliğinde birlikler kurulabilmektedir.[168]

Kupon yöntemi, tüketicilere maddi bir değeri olan ve satın almaya yarayan hizmetlerden faydalanmalarını sağlayan bir sistemdir. Yerel idareler, kuponları genellikle dar gelirli aileler, yaşlılar ve engelliler gibi dezavantajlı kesimlere

[167] Ertuğrul Acartürk, "Yerel Yöntemlerin Hizmet Sunumunda Alternatif Yöntemler", **Sosyal Bilimler Dergisi**, S. 6, Balıkesir, 2001, s. 46
[168] Acartürk, **a.g.m.**, s. 52

vermektedirler. Böylece, vatandaşlar istedikleri mal veya hizmeti serbest piyasa ortamında elde edebilmektedirler. Tüketiciler, istemiş oldukları mal veya hizmetlerin tamamını veya bir kısmını kuponlar yöntemiyle de karşılayabilmektedirler.

Gönüllü organizasyonlar daha çok kamu kaynakları'nın kısıtlı olmasından ve bürokrasinin hantal ve ağır işleyen yapısından kaynaklanan sorunların giderilmesi amacıyla bazı hizmetlerin dernek ve vakıf gibi gönüllü teşekküller tarafından sağlanmasına yardımcı olmaktadır. Gelişmiş ülkelerde STK'ların hizmet üretme ve sunmada aktif olarak rol aldığı görülmektedir. İdari yönetimler gönüllü teşekküller vasıtasıyla hem insan kaynağından hem de finansman kaynağından tasarruf edebilmektedirler.

Mahalli idareler yöntemlerinden bir diğeri BİT olarak nitelendirilen "Belediye İktisadi Teşebbüsleridir." BİT'ler, özel şirket statüsüne sahip olmakla birlikte, bağımsız bir bütçeye ve tüzel kişiliğe sahiptirler. Büyükşehir belediyeleri yapmakla yükümlü olduğu hizmetleri daha hızlı, kolay, etkin ve verimli yerine getirebilmek amacıyla 1980'li yıllardan itibaren BİT'ler kurulmaya başlamıştır. BİT'lerin sunmuş olduğu hizmetlerde, belediyeler hizmetlerin sağlanması ve düzenlenmesi görevini üstlenmektedirler. [169]

Son olarak vergi teşvikleri ve idari düzenlemeler yöntemiyle dezavantajlı gruplar yerel yönetimlerce yapılan idari düzenlemeler ve vergi indirimlerinden faydalanmaktadırlar. Bu yöntem birçok ülkede sosyal hizmet uygulamalarında kullanılmaktadır. Örnek olarak; yaşlıların ve engellilerin bakımı, düşük gelirli aileler için konut politikaları ve gündüzlü bakım evleri gibi sosyal politikalarda düzenlemeler ve vergi indirimleri yapılmaktadır.

Sosyal belediyecilik anlayışıysa; belediyelere sosyal çalışma alanında planlama ve düzenleme işlevlerini yüklemektedir. Böylece, devlete ait harcamalar konut, eğitim, sağlık hizmetleri gibi çalışma alanlarını da kapsayacak şekilde sosyal amaca uygun ve uyumlu hale getirilmesiyle birlikte sosyal dayanışmayı tesis eden, yoksullara yardım yapılmasını sağlayan, sosyo-kültürel faaliyetleri gerçekleştiren,

[169] Gürbüz Özdemir, "Belediye İktisadi Teşebbüslerinin Özelleştirilmesi", **Sayıştay Dergisi**, S. 71, Ankara, 2008, s. 42

bilinçli politikalar üreten, sosyal güvenlik ve eşitlik ilkesini güçlendiren ve sosyal kontrolü sağlayan bir model yerel yönetimlerce oluşmaya başlamıştır. Sosyal belediyecilik anlayışı, yalnız alt yapı hizmetlerini üstlenmeyerek bu gibi hizmetlerin yanında sosyal sorunların da çözümünü bulmaya çalışmaktır. Bundan ötürü belediye sakinlerinin talepleri sadece yol ve su hizmetleri olmamakla birlikte belediyeler bu gibi hizmetlerin yanısıra vatandaşlarına kültürel, sosyal ve sportif ihtiyaçlarının da giderilebilmesi adına bu hizmetleri de değerlendirir ve sunmaya çalışır. Sosyal belediyeciliğin fonksiyonları arasında; yönlendirme hizmetleri, mobilize etme, yardım etme, sosyalleştirme, rehabilite etme, sosyal kontrol sağlama, rehberlik etme ve yatırımlar bulunmaktadır.[170]

Sosyal hizmetlerin sunulmasında, hangi hizmetlerin öncelikli olması ülkeden ülkeye farklılık gösterebilmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde sosyal hizmetler öncelikli olarak yoksul ve muhtaç kimseleri hedeflemektedir ve burada sosyal yardım esaslı hizmetlerin ön plana çıktığı bilinmektedir. Sosyal hizmetler belediyelerin esas ve öncelikli görevleri arasında bulunmaktadır. Sosyal hizmetlerde belediyelerin başarılı bir grafik sergileyebilmeleri için belediyelerin kaynaklarını etkin ve verimli kullanmasının yanında hedef kitlenin de doğru olarak seçilmesi gerekmektedir. Ayrıca, sosyal hizmetlere bir standardizasyon getirilmesiyle birlikte hizmeti uygulayanların alanlarında uzman kişiler olması gerekmektedir. Bunlara ek olarak belediyelerin STK'larla ilişkilerini gerçekçi ve sağlam bir şekilde tesis etmesi gerekmektedir. Belediyeler ancak bu şartları yerine getirerek optimum fayda sağlayabileceklerdir.[171]

5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nun 26. Maddesi gereğince, Büyükşehir Belediyesi kendisinin yapmakla yükümlü olduğu görev ve hizmet alanlarıyla alakalı, yine ilgili mevzuat kapsamına göre sermaye şirketleri kurabilmektedirler. Bu şirketler, ayrı bir tüzel kişiliğe ve bütçeye sahip olmakla birlikte yarı ticari özellik taşımaktadırlar. Yalnız, bu şirketler, yerel yönetime bağlı ve

---

170 http://akademikpersonel.kocaeli.edu.tr/ahmet.ucakturk/bildiri/ahmet.ucakturk11.08.2011_04.20.14bildiri.pdf Çevrimiçi: 21.11.2017

171 Nuray Özkaran, "Ankara Büyükşehir Belediyesi ile Çankaya Belediyesi'nde Sosyal Hizmet Uygulamaları" **Çağdaş Yerel Yönetimler**, C. 2, S. 3, Ankara, 1993, s. 68-77

yerel idarenin genel denetimi altında iş gören, çalışan ve faaliyetlerini yürüten kuruluşlardır. Bu şirketler birçok hizmetin üretimini sağlamaktadırlar. İBB'de 2017 yılında toplamda 28 tane BİT bulunmaktadır.[172]

Yerel yönetimler kamu yönetiminin önemli ve vazgeçilmez unsurlarından birisidir. Bir ülkedeki yerel yönetimlerin etkinliği o ülkedeki demokrasi düzeyi ile yakından ilişkilidir. Yerel yönetimler, yerel demokrasi ve demokrasinin standartlarının korunması ve demokrasinin değerinin teşvikini ön plana çıkartmaktadır. Burada yerel demokrasinin rolü kollektif olarak kendi yerel vatandaşlarının temel özgürlüğünü sağlamaktadır.[173] Yerel yönetimlerin demokrasinin korunmasında üç temel refleksi bulunmaktadır. Bunlardan ilki, demokrasinin yapısı ve yerelde sağlanması açısından kurumsal bir kültür oluşturur. İkinci olarak, yerel yönetimler aracılığıyla katılımcı demokrasi gelişmektedir. Son olarak ise, yerel yönetimler vasıtasıyla yerel demokrasi korunmuş olabilmektedir. Bu anlamda yerel yönetimler, kaynakların verimli ve rasyonel kullanımında merkezi idareye göre daha ulusal araçlara sahiptir. Yerel yönetimlerde gönüllü katılım uygulamalarının yaygınlaştığı ülkelerde güçlü bir yerinden yönetimin varlığı söz konusudur. Gönüllü katılım uygulamalarının yerel yönetimlere etkisi ise, karar alımına ve uygulamasına katılımın insanlara projelere sahip çıkma hissini vermesi ve bu projenin başarılı olmasında önemli katkı sağlamasıdır.[174]

Türkiye örneğinde, gönüllü katılımın yerel yönetimlerdeki yasal dayanağı 5393 Sayılı Belediye Kanunu'dur. 5393 Sayılı Belediye Kanunu'nun 77. Maddesi yerel yönetimlere sağlık, eğitim, spor, çevre, sosyal hizmet ve yardım, kütüphane, park, trafik ve kültür hizmetleriyle yaşlılara, kadın ve çocuklara, engellilere, yoksul ve düşkünlere yönelik hizmetlerini sunmaya yasal olarak zemin hazırlamaktadır. Söz konusu bu hizmetlerde etkinlik, tasarruf ve verimliliği arttırmak amacıyla gönüllü kişilerin katılımına imkân verilmiştir.

---

[172] https://www.ibb.istanbul/SitePage/Index/149 Çevrimiçi: 04.05.2017

[173] Jing Pan, **The Role of Local Government in Shaping and Influencing Inter National Policy Frameworks**, Leicester, 2014, s. 38

[174] Namık Kemal Öztürk, "Bürokratik Devletten Etkin Yönetime Geçiş: İyi Yönetişim", **Türk İdare Dergisi**, S. 437, Ankara, 2002, s. 29

Şüphesiz, gönüllü katılım uygulama modellerinin arkasında yönetişim (governance) kavramı yatmaktadır. Yönetişim bu anlamda "farklı stratejileri kullanarak farklı problemlerle ilgili esnek politikalarda resmi ve resmi olmayan organlarla ilgili bir yönetim süreci" olarak karşımıza çıkmaktadır.[175]

Bu anlamda söz konusu kavram, yönetimin önceki dönemde tek başına yapmaya çalıştığı şeyin, farklı aktörlerin de sürece dâhil olmasıyla kolektif bir tarza bürünmesiyle ilgilenmektedir. İşbirliği ve etkileşim ya da başka bir ifadeyle toplumun geneli ile birlikte düşünme gönüllü katılım uygulamalarının paradigmasıdır.[176] Bu tarz uygulamaların yaygınlaşması, sorumluluk dengesinin devletten sivil topluma kaymakta olduğunun işaretleri olarak değerlendirilmektedir.[177] Ayrıca, yerel yönetimlerde merkezin etkisinin azaltılarak, çoğulcu yapıların yerel yönetim hizmetlerinde etkin hale getirilmesini sağlamış olacaktır.

Yukarıda da bahsedildiği üzere yerel yönetimler demokrasinin vazgeçilmez ve etkili bir aktörüdür. Yerel yönetimler özerkliğe sahip bir kuruluşu ifade etmekle birlikte halkın yönetime katılımına imkân veren yönetsel birimlerdir. Yerel yönetimler mahalli seviyedeki kamu hizmetlerinin vatandaşa doğrudan, etkin ve verimli bir şekilde sağlanmasında merkezi hükümete göre daha başarılı olmaktadır. Ayrıca yerel yönetimler vatandaşa en yakın yönetim birimleridirler.[178]

Nitekim yerel yönetimlerin sosyal politikada ve sosyal refah hizmetlerinin sağlanmasında etkin rol üstlenmesinin güçlü bir deneyime dayandığı ifade edilmelidir. İngiltere'de 1601 yılında yayımlanan "Yoksulluk Yasası" gereğince belediyeler harcamalarını yerel halktan alınacak bağışlarla ve vergilerle karşılamak suretiyle çalışamayacak durumdaki yoksullara (yaşlılar, körler, sağırlar, çocuklu anneler, fiziki ve zihinsel engelliler) yardımda bulunacak ve yaşlılar için sığınacakları barınaklar inşa

[175] Âdem Esen, "Kent Yönetimlerinde Katılım", **Yerel Siyaset**, Okutan Yayıncılık, İstanbul, 2008, s. 87

[176] Ahmet Uçar, "Belediye Hizmetlerinin Etkinliği Açısından Hizmette Yerellik (Subsidiarite) İlkesi İle Yönetişim (Govarnance) Kavramın Üzerine İnceleme", **Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C. 2, S. 1, Manisa, 2004, s. 103

[177] Bilal Eryılmaz, **Kamu Yönetimi**, Genişletilmiş ve Güncellenmiş Yeni Baskı, Erkam Matbaası, İstanbul, 2007, s. 27

[178] Halis Yunus Ersöz, "Türkiye'de Belediyelerin Sosyal Politika Alanındaki Rolü ve Yeni Belediyecilik Anlayışının Esasları", **Kamu'da Sosyal Politika**, S. 9, Ankara, 2009, s. 39

edecektir. Yine, İngiltere'de 2006 yılı itibariyle ise belediyeler yoksul, yaşlı, engelli, hasta, kadın ve çocuklara yönelik sosyal yardım ve sosyal hizmetler sunmakta, eğitim ve sağlık alanında çok kapsamlı görevleri yerine getirmekte, bölgesel gelişme ve kalkınma ile istihdamı geliştirme programlarını hayata geçirmektedir.[179]

21. yy'da değişimin ve gelişimin yoğun olarak yaşanmaya başlamasıyla birlikte devlete ait görevlerde de değişim yaşanabilmektedir. Bu değişim genel olarak açıklanacak olunursa, toplumun istek, talep ve ihtiyaçlarına duyarlı, demokratik katılımcılığı gözeten, yerel, hedefi belli, şeffaf, hesap verebilen bir yönetim anlayışını benimsemek olacaktır.

Yerelleşme, yerinden yönetim, adem-i merkeziyet, desentralizasyon, Subsidiarite gibi değişik tanımlarla ifade edilen yerel yönetimler, güçlendirilmesi açısından, merkezi yönetimin görev ve yetki tanımlamasının iyi yapılıp, görev ve yetkilerinin ayrıntılı olarak belirlenmesi ve devletin yapısının hizmet sunumu açısından küçültülmesi ve devletin tanımlanmış diğer bütün görevlerinin yerel yönetimlerce yapılacağını gerektirmektedir. Avrupa'da yerel yönetimler daha fazla yetkilerle donatılmış, içinde bulunduğu bölgenin çevre şartları, sosyal, kültürel, ekonomik, etnik ve yönetim durumuna göre şekil almış adem-i merkeziyetçi yönetim anlayışına daha yakındır.

AB'de sosyal hizmetler esasen belediyelerin ve bölgesel yönetimlerin faaliyet alanlarına girmektedir. Bu hususta "subsidiarity" (hizmette yerellik) ilkesi ön plana çıkmaktadır. Ancak, AB'de ve Türkiye'de sosyal hizmetlerin önemli sorunlarından birisi hizmet sağlayanların sayıca fazla ve çeşitli olmasıdır. Bundan ötürü hizmette standardizasyona gidilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. AB, bundan dolayı mümkün olduğunca hizmette yerellik ilkesi yolunu tercih etmektedir. AB hukukunda sosyal hizmetlerin çeşitliliğinin yanında hizmetlerin kalitesi de bir o kadar önemlidir. Bundan dolayı belediyeler tarafından sunulan hizmetlerin çeşitliliği, kalitesi,

[179] Ersöz, **a.g.m.**, s. 40

yoğunluğu belediyelerin yapısına, personel sayısına, sahip olduğu kaynağa ve hizmet verilen toplumun gelişmişliğine göre değişebilmektedir. [180]

Belediyeler, merkezi yönetimin altında ama merkezi rahatlatan, büroksiyi azaltan, gerekli müdahalelerin daha kolay ve hızlı yapıldığı, hizmetlerin verimli üretildiği ve insanlara daha rahat ulaşılabildiği bir yapı arz etmektedir.

Türkiye'de yerel yönetimlerde son zamanlarda daha fazla güçlendirilmiş, kaynak aktarımı yükseltilmiş, etki ve yetki alanları genişletilmiş bir değişim yaşanmaktadır. Merkezi yönetim halkın yerel ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalacağından yerinden yönetim anlayışı burada önem taşımaktadır.[181]

Yerel yönetimlerin var oluş nedenleri ekonomik, hukuki, siyasi ve sosyal etkenlere bağlanabilir. Demokrasinin güçlendirilmesi ve yaygınlaştırılmasında yerel yönetimlere çokça iş düşmektedir. Sosyal belediyecilik ve sosyal hizmetler boyutuyla belediyecilik hizmetlerine sosyalleştirme, sosyal kontrol, rehabilitasyon, sosyal müdahale, sosyal danışmanlık ve rehberlik, pedagojik ve kültürel hizmetler girmektedir.

Türkiye'de merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasındaki görev paylaşımı yerine yetki karmaşasının önlenmesi gerekmektedir. Yeni oluşturulmaya çalışılan sosyal devlet anlayışı yereli güçlendirmeli, kabiliyet ve yeteneklerini arttırmalı ve halka yakın olmasını sağlamalıdır. Rekabetin güçlü ve seviyeli olduğu toplumlarda hizmet kaliteleri üst seviyelere çıkmaktadır. Merkezi yönetimin kaynaklarıyla beraber hizmet sektörünü yerele veya hizmet alımıyla birlikte yerele devretmelidir. Zira yerel yönetimler, kendini yöneten bir topluluktur ve yerel ihtiyaçları karşılayan bir yapılanmadır. Ayrıca, merkezi hükümetin alt birimini oluşturmaktadır.

Hizmet sektörünün yerelleşmesi ve hizmetlerin erişiminin kolaylaştırılması sağlanmalı ve merkezden yönetilen ve yürütülen sosyal hizmetlerin birçoğu belediyeler tarafından verilebilir ve daha verimli hale getirilebilir. Merkezi yönetim

[180] Hakan Aydın, "Avrupa Birliği'ne Uyum Çabaları Ekseninde Yerel Yönetimler ve Sosyal Hizmetler İlişkisi", **Türk İdare Dergisi**, S. 465, Ankara, 2009, s. 28-33
[181] Yusuf Genç, "Yerel Yönetimler ve Sosyal Hizmet Uygulamaları", **Kamu'da Sosyal Politika**, S. 9, Ankara, 2009, s. 60

burada daha çok standart belirleyecek, politika üretecek, yeterlilik belirleyecek ve denetlemeleri gerçekleştirecektir. Müracaat eden yani talep eden kesimin bulunduğu ortamda ve mekânda yürütülmesi yaklaşımı yerel sosyal hizmeti tanımlamaktadır. Hizmetin kim tarafından verileceğinden çok talepte bulunanlar verimin arttırılmasına ve amacına uygun olup olmadığına bakmaktadır. Gelişmiş ülkelerde belediyeler tarafından oluşturulan politikalar ülke genelindeki uygulamaları etkilemektedir. Buradan hareketle merkezden yönetim veya yerinden yönetim anlayışı ülkelerin sosyal, ekonomik, kültürel ve tarihi özelliklerine göre değişim gösterebilmektedir. Ülkeler her iki yönetim şekilleri arasında denge kurmaya çalışırlar veya iki yönetim sisteminden birisine ağırlık verirler. Bu noktada önemli olan husus hangi hizmetlerin merkezden hangi hizmetlerin yerinden yönetim kuruluşları marifetiyle yerine getirilmesi gerektiğidir.[182]

Merkezden yönetim anlayışıyla yerel yönetimler arasındaki idari ve mali paylaşımı İngilizler "Inter Government Fiscal Relations", Fransızlar ise "Comproms Fiscal" terimleriyle ifade etmişlerdir. Türkiye'de ise kavram genel olarak "Mali Denkleşme" olarak kullanılmaktadır.

Türkiye'de kamu harcamalarının ortalama %85'i merkezi yönetim tarafından %15'i ise yerel yönetimler tarafından gerçekleşmektedir. Bu oran AB ülkelerinde yaklaşık olarak yarı yarıya seviyesindedir. Burada devletin rolü tartışılmalı ve yeniden tanımlamaya, yapılanmaya gidilmelidir. Kamu kesiminin daraltılması ve hizmet etkinliğinin arttırılması gibi temel yaklaşımlar tartışılmalıdır. Yeni oluşturulan tanımlamalarda yerel nitelik taşıyan ve devletin asli fonksiyonları dışında kalan hizmetlerin yerel yönetimlere devredilmesi gerekliliği ön planda tutulmalıdır.

Ayrıca, yerelleşmenin sağlayacağı avantajlar sırasıyla aşağıdaki gibidir:

1) Yerelleşme, yerinden yönetim ilkelerine geçişte önemli bir role sahiptir. Yerelleşmeyle birlikte yerel aktörler merkezi denetimden uzaklaşıyor ve daha serbest hale geliyor ve bununla birlikte uygulamada potansiyel olarak daha fazla fırsatlar, imkânlar ve olanaklar meydana gelmektedir.

[182] Nagehan Talat ARSLAN, "İdari ve Mali Paylaşım Açısından Merkezi Yönetim Yerel Yönetim İlişkileri", **İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, S. 33, İstanbul, 2005, s. 197.

2) Yerelleşmeyle birlikte kamu hizmetleri daha etkili bir şekilde sunulmaktadır. Böylece, ülkenin tamamını kapsayacak düzeyde sosyal ve ekonomik açıdan gelişime katkı sağlanmış olacaktır. Bu gelişimle birlikte ulusal ve bölgesel düzeyde gelişim ve büyüme oranının artması söz konusu olabilecektir.
3) Yerelleşme, gücün merkezde aşırı bir şekilde yoğunlaşmasını önleyebilmektedir. Yönetişimin belirleyici özelliklerinden olan şeffaflık, açıklık, adalet ve dürüstlük meydana gelmektedir.
4) Yerelleşmeyle beraber hizmetler daha kolay ve ulaşılabilir bir şekilde halkın ihtiyaçları doğrultusunda sunulabilmektedir.
5) Yerelleşme sayesinde merkezi hükümet daha işlevsel ve önem arz eden hizmetlere odaklanabilmektedir.
6) Yerelleşme, yerel ekonomik özelliklere fırsat vermektedir ve rekabetçi bir piyasa oluşmasını sağlamaktadır. Merkezi yönetimin aktif, etkili ve yoğun olduğu ülkelerde ekonomik ve siyasi güç başkentte toplanma eğilimine haizdir. Böylece diğer kent ve bölgelerde yaşayan toplulukların ihtiyaçlarının bazıları gözden kaçabilmektedir.
7) Yetki devri yapılarak daha fazla tecrübe ve yenilikçi işlere başvurulabilir.[183]

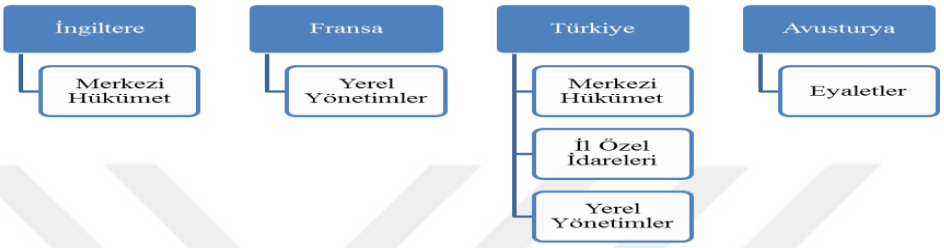
3.3.8. Fransa, Avusturya, İngiltere ve Türkiye'nin Engelli Hizmet Yönetimi Yapısının Karşılaştırılması

Ülkelerin siyasi yapılanmaları ve örgütsel olarak teşkilatlanmaları kendi tarihi, kültürel, siyasi, sosyolojik ve ekonomik özelliklerine göre değişiklik gösterebilmektedir. Bu görüşten yola çıkılarak her bir ülkenin idari yapılanmalarındaki sosyal yardım uygulamalarının da farklılık gösterdiği söylenebilmektedir. İngiltere'de ve Türkiye'de sosyal yardım uygulamaları çoğunlukla merkezi hükümet tarafından

[183] Özcan Sever, Tarık Vural, "Kamu Hizmetlerinin Sunumunda Devletin Değişen Rolü ve Merkezi Yönetim İle Yerel Yönetimler Arasında Yetki ve Görev Paylaşımı", **Maliye Dergisi**, S. 159, Ankara, 2010, s. 209-210

gerçekleştirilirken, Fransa'da sosyal yardım uygulamaları genellikle yerel yönetimler tarafından uygulanmaktadır. Avusturya'da ise sosyal yardım uygulamaları genel olarak Avusturya'nın siyasi yapısı gereği eyaletlerce yerine getirilmektedir.

Grafik 3. 5: Ülkelerin İdari Yapılarına Göre Sosyal Yardım Uygulamaları

Kaynak: Asuman AKTAŞ**, Sosyal Dışlanma Bağlamında Sosyal Yardımlar ve Karşılaştırmalı Politika Önerileri**, T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Dış İlişkiler ve Yurtdışı İşçi Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Ankara, 2014, s. 111-118

Tablo 3. 13: Ülkelere Göre Engelli Kamu Harcamaları-2013

Ülke	**Engelli Kamu Harcamaları 2013 GSYİH-(Yüzde)**
Avusturya	2.3
Fransa	1.7
OECD	2.1
İngiltere	2.0

Kaynak: https://data.oecd.org/socialexp/public-spending-on-incapacity.htm#indicator-chart Çevrimiçi: 29.06.2017

OECD ülkeleri içerisinde 2013 yılı sosyal harcamalarının Avusturya, Fransa ve İngiltere'de OECD ülkelerinin toplam ortalamasından yüksek olduğu görülmektedir. Ortalamanın üzerinde yer alan Fransa en yüksek yüzdeyle ilk sırada yer almaktadır. Fransa'yı sırasıyla Avusturya ve İngiltere takip etmektedir. OECD ülkeleri temel alınarak yapılan çalışmalarda engelli kamu harcamaları incelendiğinde Fransa ve İngiltere'nin OECD ülkelerinin ortalamasından daha düşük olduğu görülmektedir. Aksine Avusturya'da ise engelli kamu harcamaları OECD ortalamasının üzerinde gerçekleşmiştir.

Tablo 3. 14: Türkiye'deki Engelli Hizmetleri Kamu Harcamaları (2011-2015)

	2011	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**
2022 Sayılı Kanun Çerçevesinde Ödenen Özürlü Aylıkları (2006-2011 Arası SGK, 2012 ve Sonrası ASPB)	1.587.947.782	1.865.261.205	2.316.689.916	2.593.147.228	2.854.382.816
SGK Malüllük Ödemesi (4-a, b ve c)	1.640.132.220	1.852.324.677	2.009.759.120	2.337.649.751	2.691.427.460
Engelli ve Yaşlı Hizmetleri GM (2006-2011 Arası Özürlüler İdaresi)	8.883.000	24.881.300	20.954.921	26.164.357	28.777.988
Evde Özürlü Bakım Aylığı ve Bakım ve Rehabilitasyon Hizmetleri (2006-2011 Arası SHÇEK, 2012 sonrası ASPB)	2.480.389.101	3.299.856.262	3.697.536.189	4.274.782.851	4.731.761.820
SYDTF 1 (Özürlü Araç/Gereç/Tedavi Giderleri)	991.600	97.722	812.010	1.038.578	1.038.263
SYDTF 2 (Özürlü Öğrencileri Eğitim Kurumlarına Taşıma Bedeli)	60.590.423	77.300.000	85.000.000	95.000.000	155.000.000
İŞKUR (Özürlülere Yönelik İstihdam ve Mesleki Rehabilitasyon Harcamaları)	13.367.148	17.305.487	17.574.058	20.000.000	25.000.000
Vakıflar Genel Müdürlüğü (Engelliler Ayrıştırılmamış Muhtaçlık Aylığı)	15.756.840	16.152.493	17.046.081	20.815.150	22.679.075
MEB Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri GM	500.286.012	633.534.139	660.048.958	677.410.290	769.202.511
MEB Özel Öğretim Kurumları GM	1.122.235.128	1.263.384.975	1.411.126.055	1.525.542.110	2.321.982.129
YURTKUR (Engelli	673.920	764.400	601.440	1.195.200	2.071.080

Öğrencilere Yönelik Burs)					
Gençlik ve Spor GM/Bakanlığı (Engelli Spor Federasyonlarına Aktarılan Miktar)	12.425.000	21.000.000	30.000.000	37.000.000	45.000.000
SODES (Engellilere Yönelik Proje Harcamaları Tahmini)	5.390.549	6.000.000	6.000.000	6.000.000	6.000.000
Toplam Engellilere Yönelik Harcama	**7.449.068.722**	**9.077.862.660**	**10.273.148.749**	**11.615.745.515**	**13.654.323.142**
GSYM	1.297.713.210.117	1.416.798.489.819	1.567.289.237.901	1.748.167.817.000	1.953.561.330.002
Toplam Engellilere Yönelik Harcama/ GSYH %	**0,57**	**0,64**	**0,66**	**0,66**	**0,70**

Kaynak: Volkan Yılmaz, Nurhan Yentürk, "Türkiye'de Engellilere Yönelik Kamu Harcamalarının On Yıllık Seyri", **Çalışma ve Toplum Dergisi**, S. 52, İstanbul, 2017, s. 68-69

2013 yılı OECD verilerine göre ülkelerin engelli kamu harcamaları GSYH olarak incelendiğinde gerek 2013 yılı engelli kamu harcamaları gerekse 2015 yılı engelli kamu harcamalarının GSYH içerisindeki payının OECD ortalamasının oldukça altında olduğu görülmektedir. Oysaki 2013 yılı OECD engelli kamu harcama ortalaması % 2,1 iken Türkiye'de bu rakamın 2013 yılına göre 0,66 oranında gerçekleştiği söylenebilmektedir. Ayrıca 2015 yılı verilerine göre, Türkiye'de engelli kamu harcamalarının GSYH içerisindeki oranına bakıldığında 2013 yılı OECD ortalamasının gerisinde kaldığı bilinmektedir. Demek oluyor ki, Türkiye'deki engelli kamu harcamalarının GSYH içerisindeki payının OECD ülkeleri ortalamalarının altında kaldığıdır.

Tablo 3. 15: Ülkelere Göre Sosyal Bakım Çalışanları ve Uzmanlık Alanları

Avusturya	Fransa	İngiltere
Evde Bakım Personeli	Aile ve Sosyal Hizmet Asistanı	Bakım Asistanı
Yaşlılar için Profesyonel Bakım Personeli	Bakıcı Aile	Çocuk Bakıcısı
Yaşlılar için Yüksek Tahsilli Bakım Personeli	Evde Bakım Personeli	Toplumsal Kalkınma Görevlisi
Engelliler için Profesyonel Bakım Personeli	Psiko-Tıbbi Destek Görevlisi	Uyuşturucu ve Alkolle Mücadele Destek Personeli
Engelliler için Yüksek Tahsilli Bakım Personeli	Çocuk Bakıcısı	Eğitimin İyileştirilmesinde Görevli Personel
Engelli Refakatçisi-Profesyonel		Aile Destek Personeli
Engelli Refakatçisi-Yüksek Tahsilli		Hemşire
Profesyonel Asistan		Mesleki Terapi Destek Personeli
Bakım Asistanı		Konut Destek Personeli
Aile Destek Personeli-Yüksek Tahsilli		Sosyal Çalışmacı Asistanı
		Sosyal Yardım Personeli
		Genç ve Toplum Geleceği Çalışanı

Kaynak: Alfonso Lara Montero, Dorothea Baltruks, Shereen Hussein, **Investing in the Social Services Workforce**, The European Social Network, Brighton, 2017, s. 27-30

Avusturya, Fransa ve İngiltere'de sosyal bakım çalışanlarının türleri arasında çeşitlilik görülmektedir. Engelli, yaşlı, çocuk, aile ve diğer toplumun refahını arttıracak sosyal politika çalışanları ülkelerin sosyal politikalarına göre değişebilmektedir. Örneğin, İngiltere'de Fransa ve Avusturya'dan farklı olarak eğitim ve konut politikaları üreten çalışanlar bulunmaktadır.

Tablo 3. 16: Ülkelere Göre Sosyal Hizmet Çalışanları

Avusturya	Fransa	İngiltere
Sosyal Çalışmacı	Aile Destek Personeli	Sosyal Çalışmacı
	Aile ve Sosyal Danışma Personeli	
	Çocuk Gelişimcisi	
	Sosyal Servis Elemanı	
	Özel Eğitimci	
	Uzman Teknik Eğitmen	
	0-7 Yaş Çocuk Eğitmeni	
	Aile ve Çocuk Destek Personeli	
	Monitör-Eğitimci	
	Aile Asistanı	
	Ev Destek Personeli	
	Çocuk Bakım Asistanı	

Kaynak: Alfonso Lara Montero, Dorothea Baltruks, Shereen Hussein, **Investing in the Social Services Workforce**, The European Social Network, Brighton, 2017, s. 24-26

İngiltere, Fransa ve Avusturya'da sosyal hizmet sunan personele bakıldığında İngiltere ve Avusturya'da Fransa'dan ayrı olarak sosyal alanda çalışan personelin isimlerinde ve görevlerinde değişiklilik görülmektedir.

Tablo 3. 17: Fransa'da Engelli Yardım Türü, Koşulları ve Faydaları

Ülke	Yardım Türü	Koşullar	Faydalar
Fransa	**Hasta Çocuk için Aile Yardımı**	Hastaya bakan kişinin çalışmasını kısmen veya tamamen durduran ailelere verilmektedir. Bu yardımdan faydalananlar özel aile yardımı veya azalan çalışma yardımından faydalanamamaktadırlar.	İşsiz kalınan her gün için 41,17 Euro yardım yapılır. Ödeme 22 iş günü üzerinden gerçekleşir. Koşullara bağlı olarak 12 ay verilebilir ve bununla birlikte ödenen miktarda azalma gerçekleşebilir.
	Engelli Çocuk için Aile Yardımı	Engel oranı en az %50 olan çocuklarda geçerlidir. 20 yaşına kadar yardım alınabilir. Herhangi bir gelir testi yapılmamaktadır.	Aylık 124,54 Euro yardım yapılmaktadır. Üçüncü bir kişinin bakımı olursa 93,44 Euro ile 1.010,82 Euro'ya kadar ödeme yapılabilmektedir.

Kaynak: Asuman AKTAŞ**, Sosyal Dışlanma Bağlamında Sosyal Yardımlar ve Karşılaştırmalı Politika Önerileri**, T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Dış İlişkiler ve Yurtdışı İşçi Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Ankara, 2014, s. 62

Fransa'da engellilere yönelik yardımların başında "Engelli Çocuk İçin Aile Yardımı ve Hasta Çocuk Aile Yardımları" gelmektedir. Bu yardımlardan faydalanabilmenin gerekli koşulları, şartları bulunmaktadır. Eğer engelli çocuğu olan bir aile bu yardımdan faydalanmak istiyorsa engelli çocuğunun engel oranının en az %50 olması gerekmektedir. Ve bu aile yardımları 20 yaşına kadar verilebilmektedir. Ayrıca, bu yardımlar için aileye gelir tespiti yapılmamaktadır. Yapılan yardımlar nakdi olarak verilmektedir ve çocuk sayısına göre değişiklik gösterebilmektedir.

Evde hasta çocuğu olan aile için yapılan yardımlar da belli şartlarda verilmektedir. Özetle hasta olan çocuğa bakacak olan kişinin kısmen veya tamamen çalışamayacak durumda olması gerekmektedir. Bununla birlikte bu yardımı alanlar azalan çalışma yardımından ve özel aile yardımından faydalanamamaktadır. Fakat yapılan yardımlar ay içerisinde iş günü üzerinden hesaplanmakta ve 12 aya kadar verilebilmektedir.

Tablo 3. 18: İngiltere'de Engelli Yardım Türü ve Koşulları

Ülke	Yardım Türleri	Koşullar
İngiltere	Engelliler için Geçim Ödeneği	Düşük gelirli olmak
	Ağır Engellilik Ödeneği	

Kaynak: Asuman AKTAŞ**, Sosyal Dışlanma Bağlamında Sosyal Yardımlar ve Karşılaştırmalı Politika Önerileri**, T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Dış İlişkiler ve Yurtdışı İşçi Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Ankara, 2014, s. 75

İngiltere'de engellilere yönelik yapılan sosyal yardımların ilk ve bağlayıcı koşulu bireylerin ve ailelerin düşük gelire sahip olmalarını gerektirmektedir. Yapılan yardımlar içerisinde en önemli yardımları "Ağır Engellilik Ödeneği" ve "Engelli için Geçim Ödeneği" oluşturmaktadır. Türkiye'de de mevcut uygulama İngiltere'deki ile benzerlik göstermektedir. Ailelerin, Türkiye'de de bakım ödeneğinden faydalanmaları için ekonomik kriterleri sağlamış olması gerekmektedir.

Tablo 3. 19: Avusturya'da Engelli Yardım Türü ve Koşulları

Ülke	Yardım Türleri	Koşullar
Avusturya	Aylık 138,80 Euro	Ailenin ağır engelli çocuğu olmak

Kaynak: Asuman AKTAŞ**, Sosyal Dışlanma Bağlamında Sosyal Yardımlar ve Karşılaştırmalı Politika Önerileri**, T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Dış İlişkiler ve Yurtdışı İşçi Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Ankara, 2014, s. 84-85

Avusturya'da ailelerin engelli yardımı alabilmelerinin koşulu, ailede ağır bir engeli çocuğun olmasına bağlıdır ki 2015 yılı öncesine kadar Avusturya'da ağır engellisi bulunan aileler aylık 138,80 Euro nakdi yardımdan faydalanıyorlardı. Türkiye'de ise durum biraz daha iyi durumdadır. 2018 yılına göre örneğin Türkiye'de ailelerin evde bakmakla yükümlü olduğu ağır engelli bir çocuğu varsa engelli çocuğun bakımı için devlet her bir aileye ortalama 1.000 TL bakım desteğinde bulunmaktadır.

Tablo 3. 20: Ülkelere Göre Sosyal Harcamalar-2016

Ülke	Sosyal Harcamalar 2016 GSYİH-(Yüzde)
Avusturya	27.8
Fransa	31.5
OECD	21.0
İngiltere	21.5

Kaynak: https://data.oecd.org/socialexp/social-spending.htm#indicator-chart Çevrimiçi: 04.07.2017

OECD ülkeleri 2016 yılı sosyal harcamaları dikkate alındığında OECD ortalamasının GSYİH içerisindeki payının yüzde 21 olduğu görülmektedir. Avusturya, Fransa ve İngiltere'nin OECD ortalamasının üzerinde olduğu ve yine yüzde 31,5 ile Fransa'nın sosyal harcamalarda en yüksek paya sahip olduğu yukarıdaki tabloda

gösterilmiştir. Fransa'yı yüzde 27,8 ile Avusturya ve yüzde 21,5 ile İngiltere takip etmektedir.

Tablo 3. 21: Avusturya'da Hizmet Sunumunda Eyaletlerin ve Yerel Yönetimlerin Görev Dağılımları

Eyaletler	**Yerel Yönetimler**
Enerji Dağıtımı	Sosyal Hizmetler
Kamu Düzeni ve Hukukunu Temin Etme	Kamu Düzeni
Sağlık İşleri	Şehir Planlaması
Spor	Su ve Kanalizasyon İşleri
Çevre	Çöp ve Atık Toplama
Ulaşım	Güvenlik
	Kültür, Sağlık İşleri

Kaynak: Europe for Citizens Programme, **Local and Regional Government in Europe Structures and Competences**, Paris, s. 4, http://www.ccre.org/docs/Local_and_Regional_Government_in_Europe.EN.pdf Çevrimiçi: 04.11.2017

Avusturya Federal Devleti, yönetim sistemi olarak Türkiye'den, Fransa'dan, İngiltere'den farklı olarak bölgelerden ve eyaletlerden meydana gelmektedir. Avusturya'da toplamda 9 eyalet ve 2.357 adet yerel yönetim birimi bulunmaktadır. eyaletler ile yerel yönetimler arasında görev dağılımı yapılmakla birlikte bu görev dağılımı eyaletler arasında farklılık gösterebilmektedir. Genel anlamda eyaletler, enerji politikaları, sağlık politikaları, kamu düzeni ve hukukunun tesis edilmesi, ulaşım, çevre ve spor hizmetleriyle ilgili olmaktadır. Yerel yönetimler ise daha çok sosyal hizmetler, su ve kanalizasyon işleri, çöp ve atık toplama işleri, kültür, güvenlik vb. hizmetlere yönelmişlerdir.

Tablo 3. 22: Fransa'da Yerel Yönetimlerin Görev ve Yetkileri

Geleneksel Görevler	Dağıtılmış Yetkiler
Seçim İşleri	Şehir Planlaması
Sicil ve Kayıt İşleri	Eğitim
Sosyal Çalışmalar	Ekonomik Gelişme
Eğitim	Sağlık
Belediye Yollarının Bakımı	Sosyal Çalışma
	Kültür
	Konut Politikaları

Kaynak: Europe for Citizens Programme, **Local and Regional Government in Europe Structures and Competences**, Paris, s. 18, http://www.ccre.org/docs/Local_and_Regional_Government_in_Europe.EN.pdf Çevrimiçi: 04.11.2017

Fransa, üniter bir devlet yapısına sahip olmakla birlikte devletin yönetim organizasyonları içerisinde yerel yönetimler, bölgeler ve departmanlar bulunmaktadır. Fransa'da toplam 36.682 adet belediye bulunmaktadır. Halbuki Fransa'daki yerel yönetim sayısı neredeyse Avrupa'daki bütün ülkelerin yerel yönetim sayısından fazladır. Burada dikkate alınması gereken husus, her bir belediyenin geleneksel ve dağıtılmış yetkilerinin olduğunun bilinmesidir. Fakat, sosyal hizmet çalışma alanının hem geleneksel görevler arasında hem de dağıtılmış görevler arasında olduğu görülmektedir.

Tablo 3. 23: Fransa'da Departmanların Görev ve Yetkileri

Departmanların Yetki ve Görevleri
Sağlık ve Sosyal Hizmetler
Şehir Planlaması
Eğitim, Kültür ve Kültürel Miras
Ekonomik Gelişme
Çevre

Kaynak: Europe for Citizens Programme, **Local and Regional Government in Europe Structures and Competences**, Paris, s. 19, http://www.ccre.org/docs/Local_and_Regional_Government_in_Europe.EN.pdf Çevrimiçi: 04.11.2017

Fransa'daki diğer bir yönetim mekanizmasını oluşturan departmanlar bulunmaktadır. Toplamda 96 adet departman ve 5 adet denizaşırı departman olmak üzere 101 departman bulunmaktadır. Bu departmanların sağlık ve sosyal hizmetler,

şehir planlaması, eğitim, kültür ve kültürel miras hizmetleri, ekonomik gelişmeler ve çevre hizmetleriyle görevlendirildiği görülmektedir.

Tablo 3. 24: Fransa'da Bölgelerin Görev ve Yetkileri

Bölgelerin Yetki ve Görevleri
Ekonomik gelişme
Bölgesel Kalkınma ve Planlama
Ulaşım
Eğitim ve İstihdam İşleri
Okul Yapımı ve Bakımı
Sağlık İşleri

Kaynak: Europe for Citizens Programme, **Local and Regional Government in Europe Structures and Competences**, Paris, s. 19, http://www.ccre.org/docs/Local_and_Regional_Government_in_Europe.EN.pdf Çevrimiçi: 04.11.2017

Fransa'daki yerel yönetimler ve departmanların dışındaki diğer yönetim mekanizmasını bölgeler oluşturmaktadır. Toplamda 22 adet bölge yönetimi bulunan Fransa'daki bölgelerin görevleri arasında; bölgesel kalkınma ve ekonomi, ulaşım hizmetleri, eğitim ve istihdam hizmetleri ve sağlık hizmetleri bulunmaktadır.

Tablo 3. 25: İngiltere'de Yerel Yönetimlerin ve Bölgelerin Görev ve Yetkileri

Yerel Yönetimlerin Görev ve Yetkileri	**Bölgelerin Görev ve Yetkileri**
Eğitim	Yerel Planlama
Sosyal Hizmetler	Konut Politikaları
Karayolu ve Ulaşım	Ruhsat ve Denetim
Stratejik Plan	Yapı Kontrol
İtfaiye	Çevre Sağlığı
Atık Yönetimi	Atık Toplama
Kütüphane	Park ve Bahçeler

Kaynak: Europe for Citizens Programme, **Local and Regional Government in Europe Structures and Competences**, Paris, s. 51, http://www.ccre.org/docs/Local_and_Regional_Government_in_Europe.EN.pdf Çevrimiçi: 04.11.2017

İngiltere'de yerel yönetimlerin ve bölge yönetimlerinin ayrı ayrı görevleri bulunmakla birlikte her bir yönetim farklı hizmetler sunmaktadır. Bu anlamda bölgelerin görevleri arasında; konut politikaları, yapı, ruhsat ve denetim hizmetleri, çevre ve atık toplama gibi hizmetler bulunmaktadır. Yerel yönetimlerin görevleri

arasındaysa; eğitim, sosyal hizmetler, itfaiye, kütüphane, atık yönetimi ve ulaşım gibi hizmetler bulunmaktadır.

Tablo 3. 26: Türkiye'de Belediyelerin ve İl Özel İdarelerinin Görev ve Yetkileri

Belediyelerin Görev ve Yetkileri	**İl Özel İdarelerinin Görev ve Yetkileri**
Şehir Planlama	Sağlık ve Sosyal Hizmetler
Su ve Kanalizasyon İşleri	Kamusal Çalışmalar
Ulaşım	Kültür
Çevre ve Çevre Sağlığı	Eğitim
Hijyen	Tarım
İtfaiye, Kolluk Kuvveti, Acil Durumlar	Hayvancılık
Şehir Trafiği	Ekonomik ve Ticari İşler
Parklar ve Yeşil Alanlar	
Konut Politikaları	
Kültür ve Turizm	
Gençlik ve Spor	
Sosyal Hizmetler	
Ekonomik ve Toplumsal Gelişme	
Evlendirme	
Mesleki Eğitim	

Kaynak: Europe for Citizens Programme, **Local and Regional Government in Europe Structures and Compotences**, Paris, s. 48-49, http://www.ccre.org/docs/Local_and_Regional_Government_in_Europe.EN.pdf Çevrimiçi: 04.11.2017

Türkiye'de Büyükşehir Belediyesi olmayan yerlerde yerel halkın ihtiyaçları Belediyeler ve İl Özel İdareleri ile görülmektedir. Büyükşehir Belediyesi olan illerde İl Özel İdareleri bulunmamaktadır ve hizmetler yerelde Büyükşehir Belediyesi olan bölgelerde Büyükşehir Belediyesi tarafından yönetilip vatandaşa sunulmaktadır. Büyükşehir Belediyelerini hizmet noktasında genel olarak şehir planlama hizmetleri, su ve kanalizasyon hizmetleri, ulaşım, itfaiye, park ve çevre hizmetleri gibi hizmetler ayırmaktadır. İl Özel İdareleri genelde eğitim, sağlık ve sosyal hizmetler, tarım ve hayvanlık ve ekonomik kalkınma hizmetleri sunmaktadırlar.

Tablo 3. 27: Ülkelere Göre Engellilik Harcamaları

Ülkelere Göre Engellilik Harcamaları				
	Fransa	**Avusturya**	**İngiltere**	**Türkiye**
2014	18.8 Milyar Euro	99.2 Milyar Euro (Genel Sosyal Harcamaları Toplamı)	41 Milyar Sterlin (Sosyal Refah Harcamalarının toplamı 258 Milyar sterlin)	17.024.807,00 TL
2015	19.2 Milyar Euro			18.249.634,00 TL

Kaynak: Ministere Des Affaires Sociales Et De La Sente, **Projet De Loi De Financement De La Securite Sociale 2014,** Paris, 2013, s. 29, **Engelliler Müdürlüğü**, 12.05.2017, T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, **2015 Yılı İdari Faaliyet Raporu**, Ankara, 2016, s. 111, Sozial Ministerium, **Sozialstaat Österreich Leistungen, Ausgaben und Finanzierung 2016**, Wien, 2016, s. 17

Ülkelere göre engellilik harcamaları ülkelerin kendi ekonomik büyüklüğüne ve sağlık ve sosyal hizmetlere ayrılan bütçeye göre değişebilmektedir. Örneğin, Türkiye'de ASPB tarafından engelli ve yaşlı hizmetlerine ayrılan bütçe 2014 ve 2015 yıllarında ortalama 17-18 milyon TL'dir. Yine aynı yıllarda Fransa Hükümeti engellilere 18-19 milyar Euro kaynak ayırmıştır. Avusturya Hükümeti sosyal hizmetlerin tamamına 2014 yılında ortalama 100 milyar Euro kaynak aktarımı gerçekleştirmiştir. İngiltere ise, 2014 yılında toplam sosyal refah harcaması olan 258 Milyar Sterlini'nin 41 Milyar Sterlini'ni engelli harcamalarına ayırmıştır. Ülkelere göre engellilik harcamaları, ülkelerin ekonomik yapılarının diğer ülkelere göre farklı olmasından dolayı engellilik harcamaları da değişiklik göstermektedir. Öyle ki Fransa'da ve Türkiye'de rakamsal olarak aktarılan kaynak neredeyse aynı olmasına rağmen para birimleri arasındaki kur farkından dolayı sadece engelli harcamaları açısından Türkiye'nin daha az bir bütçe ayırdığı görülmektedir. Oysa ki İngiltere hükümetinin engellik harcamaları, incelenen ülkeler bazında bakıldığında İngiltere'nin diğer ülkelere nazaran oldukça yüksek bir paya sahip olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca Avusturya'nın genel sosyal harcama tutarının da oldukça yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 3. 28: Yerel Yönetimlerce Yapılan Engellilik Harcamaları

Yerel Yönetimlerce Yapılan Engellilik Harcamaları				
	Paris	**Viyana**	**Londra**	**İstanbul**
2014	35.556,00 Milyon Euro	261.156,00 Milyon Euro	21,9 Milyar Sterlin (Sosyal Bakım Harcamaları %28)	33.989,033,62 TL
2015				37.651.982,14 TL

Kaynak: Engelliler Müdürlüğü, 12.05.2017, Mairie De Paris, **La Politique De La Collectivité Parisienne En Direction Des Personnes En Situation De Handicap**, Bleu budgétaire 2015, Paris, s. 3, Petra Lepusohitz, **Geschäftsbericht 2015 Fonds Soziales Wien**, Wien, AV+Astoria Druckzentrum GmbH, 2016, s. 87-88, www.londoncouncils.gov.uk Çevrimiçi: 09.04.2017

Merkezi hükümetlerin dışında belediyeler engelli hizmetlerinin sunumu ve yönetimi için ciddi anlamda kendi bütçelerinde pay ayırabilmektedirler. Örneğin, İBB 2014 ve 2015 yılları arasında engelli hizmetlerine 70 milyon TL bütçe ayırmıştır. İngiltere'nin başkenti olan Büyük Londra Yönetimi'nin 2014 yılında ortalama 22 Milyar Sterlin olan bütçesinin %28'ini sosyal bakım hizmetlerine ayırdığı bilinmektedir. Yine Paris Belediyesi engellilik harcamalarına 2014 yılında ortalama 35 milyon Euro kaynak aktarımı gerçekleştirilmiştir. Bu denli büyük ekonomik kaynağın engelli hizmetlerine ayrılması, ülkelerin engelli ve ailesine vermiş olduğu özeni ve değeri göstermektedir.

Tablo 3. 29: Ülkelere Göre Sosyal Çalışmacı Sayısı

Ülkelere Göre Sosyal Çalışmacı Sayısı				
	Fransa	**Avusturya Merkezi Hükümeti**	**İngiltere**	**Türkiye (ASPB)**
2006	151.982 Kişi			
2010	180.600 Kişi		1.390.000 Kişi (Sosyal Çalışmacı)	9.846 Kişi
2013			1.520.000 Kişi	
2014		1.519 Kişi (Sosyal Çalışmacı)		14.555 Kişi
2015				16.069 Kişi

Kaynak: Yara Makdessi, **Document De Travail**, Direction de larecherche, des études, de l'évaluation et des statistiques DREES, 2010, s. 23-24, Bundeskanzleramt Öffentlicher Dienst, **Personal Des Bundes 2015 in Zahlen Daten und Fankten**, Digitalprintcenter BM. I, Wien, 2015, s. 2, T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, **2015 Yılı İdari Faaliyet Raporu**, Ankara, 2016, s. 73, Skills for Care, **Adult Social Care Sector and Workforce in the London Region, London**, 2015 s. 10

Gerek hükümetler gerekse belediyeler tarafından sunulan hizmetlerin yönetiminde bütçe, teknolojik gelişmeler, gerekli araç ve ekipmanlar, yer tahsislerinin önemi oldukça büyük olmakla birlikte insan kaynağının da hem hizmetlerin yönetiminde hem de sunumunda yeri ayrıca önem arz etmektedir. Bu bağlamda merkezi hükümetlerin engelli hizmetleri sunumunda çalıştırdığı personel sayısı da ülkeden ülkeye farklılık göstermekle birlikte hizmet çeşitliliğinin sayısı, taşra ve merkez teşkilat ağının yapısal olarak büyüklüğü gibi faktörlerin personel sayısını etkilediği görülebilmektedir. Örneğin, Türkiye'de ASPB'de görevli personel sayısı 2014 yılında 14.555 kişi iken bu sayı 2015 yılında 16.069 kişi olmuştur. Avusturya Hükümeti'nde sosyal hizmetlerde çalışan personel sayısı 2014 yılında toplam 1.519 kişidir. Sosyal çalışmacı sayısı İngiltere Hükümetinde 1 milyon kişinin üzerindedir. Yine Fransa Hükümeti'nde engellilik alanında hizmet veren personel sayısı 150.000 kişinin üzerindedir. Binlerce insanın bu alanda hizmet ediyor olması ve istihdam edilmesi göstermektedir ki engellilere verilen hizmetlerin çeşitliliği ve boyutu oldukça büyüktür.

Tablo 3. 30: Yerel Yönetimlerde Engelli Hizmetlerinde Çalışan Personel Sayısı

Yerel Yönetimlerde Engelli Hizmetlerinde Çalışan Personel Sayısı		
Viyana	**Londra**	**İstanbul**
	195.000 Kişi (Yetişkin Bakımında Çalışan Kişi Sayısı)	
1.600 Kişi		520 Kişi

Kaynak: http://www.fsw.at/ueber_uns **Çevrimiçi: 14.04.2017,** London Councils, **Adult Social Care in London November 2015**, London, 2015, s.11, İBB, **Sağlık Daire Başkanlığı Birim Faaliyet Raporu 2016**, İstanbul, 2016, s. 18

Yerel yönetim birimi olan İBB'de, engelli hizmetlerinde çalışan sayısı ortalama 500 kişinin üzerinde olmakla birlikte her yıl düzenli bir şekilde personel sayısı artış göstermektedir. Bütün meslek elemanları (psikolog, şoför, özel eğitimci, avukat, eğitmen vb.) bu rakamın içerisine dâhildir. Avusturya'nın başkenti olan Viyana'da engelli hizmetlerinde çalışan personel sayısı 1.600 kişidir. Londra

genelinde yetişkin bakımında ortalama 200.000 personelin istihdam edildiği görülmektedir.

SONUÇ

Sanayi devriminden İkinci Dünya Savaşı'na kadar olan tarihsel süreçte mahalli idarelerin sosyal politikadaki ağırlığı ve hizmet üretmekteki etkisi artış göstermiştir. Özellikle 1970'li yıllardan sonra gelen küresel ekonomik buhran sonucunda devlet yönetim anlayışının yeniden yapılandırılması amacıyla çeşitli yeniliklere gidilmeye başlanılmıştır. 1980'li yıllardan itibaren kamu yönetiminde yapılan yenilik çalışmalarıyla birlikte kamuya ait işletmelerin özelleştirilmesi başlatılmış ve böylece devlete ait farklı yetki ve kaynaklar da mahalli idarelere yavaş yavaş geçmeye ve yönlendirilmeye başlamıştır. Bunun bir sonucu olarak Avrupa'daki devletler kendi öz yönetimlerini gözden geçirmeye başlamışlar ve merkezi yönetimlerdeki yetki ve sorumlulukları azaltarak yerel yönetimlerin yetki ve sorumluluklarını arttırmaya başlamışlardır. Örneğin, İngiltere'de Muhafazakâr Parti ile başlayan yenileşme hareketleri 1997 yılında İşçi Partisi'nin iktidara gelmesiyle birlikte merkeziyetçi devlet yönetimi yapısı yerini yerelleşme anlayışına bırakmaya başlamıştır.

1970'li yıllardan sonra Avrupa'da engelli bireylerin toplum içerisinde var olduğu ve engellilerin de toplum içerisindeki diğer bireylerle eşit haklara sahip olduğu olgusu ön plana çıkmaya başlamıştır. Özellikle 1975 yılında "Engelli Hakları Bildirgesi"nin yayımlanması da engellilerin toplumsal anlamda diğer vatandaşlarla eşit ve aynı haklara sahip olduğunun en güzel örneğini oluşturmaktadır. Yine atılan önemli adımlardan birisi de 1981 yılının Uluslararası Engelliler Yılı olarak kabul edilmesi olmuştur. 1982 yılında "Engelliler için Dünya Eylem Planı" kabul edilmiş ve 1986 yılında AB'de "Engellilerin İstihdamına Yönelik Konsey Tavsiye Kararı" alınmıştır. Engelliler adına alınan bu kararlar, yayımlanan genelgeler engellilerin hak ve çıkarları doğrultusunda daha da gelişerek 2000'li yıllarda da aynı şekilde devam ederek haklar ve çıkarlar pozitif yönde gelişim göstermektedir. Bütün bu gelişmelerin bir sonucu olarak AB, 3 Aralık 2001 tarihinde kabul ettiği Engelliler Yılı'nı 2003'te uygulamaya koymuştur. 21.yy'ın ilk çeyreğinde 28 üyesi bulunan AB ülkelerinde ortalama 80 milyon engelli bulunmaktadır.

Türkiye'de engelli politikalarının gelişim göstermesi ve değişmeye başlaması 1980'li yıllardan sonra oluşmaya başlamış ve 1950'li yıllara kadar engellilere uygulanan politikalar daha çok tıbbi nitelikte olmakla birlikte 1950'li yılardan sonra tıbbi politikalardan ziyade sosyal gelişimsel politikalar üretilmeye başlanmıştır. Özel eğitimler Milli Eğitim Bakanlığı'na devredilerek aynı zamanda kalkınma politikaları arasında ruh ve beden sağlığının önemi vurgulanmıştır. Sosyal refah hizmetleri, rehabilitasyon hizmetleri ve özel eğitim verecek kurumların planlamaları yapılmış ve engelli maaşları hakkında yasa çıkarılmıştır. Özel eğitim alanında görev yapacak personel ve eğitmenlerin yetiştirilmesi planlamaya dâhil edilerek engelli istihdamına yönelik politikalara ağırlık verilmeye başlanmıştır. STK'lar ve özel sektörün engelli politikalarını desteklemesi sağlanarak engellilik alanında ulusal ve uluslararası antlaşmalar ve sözleşmeler imzalanmıştır. Ayrıca, 1997 yılında ÖZİDA kurulmuş ve bunun yanısıra 2005 yılında 5378 Sayılı "Özürlüler Kanunu" çıkarılmış ve yürürlüğe girmiştir. Aynı zamanda engellilerin yararına olan kentsel tasarımlar ve mekânsal planlamalar hayata geçirilmiştir. Yine engellilere yönelik hizmetlerin Türkiye'de merkezi hükümetçe tek bir elden yönetilmesi açısından 2011 yılında ASPB'nın kurulması önemli bir gelişme olmuştur. Maalesef, Türkiye'de geçmişten günümüze engellilik üzerinde net bir veri veya engelli haritası oluşturulamamıştır. Genel olarak bilinen araştırma 2002 yılında yapılan "Türkiye Özürlüler Araştırması "dır ve bu araştırmaya göre, Türkiye'de %12,29 engelli bulunduğu açıklanmaktadır.

Avrupa'da engellilik hizmetleri konusunda hem devletlerin hem de yerel yönetimlerin engellilik hizmetleri ve yönetimi üzerinde çeşitli yetki ve sorumlulukları bulunmaktadır. Gerek merkezi gerekse yerel yönetimler kendi yetkileri dâhilinde kendi ülke vatandaşlarına sosyal hizmetler ve yardımlarda bulunmaktadırlar. Ayrıca, devletler ekonomik, siyasi, hukuki ve kültürel anlamda farklılıklar gösterebilmektedirler. Örneğin, bir ülkede, sosyal hizmetler merkezi yönetim tarafından ağırlıklı olarak veriliyorken, bir diğer ülkede bu hizmetler yerel yönetimlerce verilebilmekte veya bir başka ülkede sosyal hizmetlerin sunumu daha çok STK'lar aracılığıyla vatandaşa götürülmekte olduğu bilinmektedir. Yani bir başka ifadeyle, devlet bazen hizmeti yöneten ve sunan konumunda olmuş bazen devlet yetki ve görev devri yaparak bu hizmetleri yerel yönetimlere bırakmış, sadece denetmen

konumuna geçerek bu hizmetlerin yönetimi ve sunumunu STK'lara devrederek sadece finansör konumuna geçmiştir

Bu tez çalışmasının birinci bölümünde engellilere yönelik hizmetlerin yönetimi ve sunumunun AB ülkeleri ile Türkiye'nin karşılaştırılabilmesini mümkün kılabilmek adına; sosyal politika, sosyal hizmetler ve engellilik kavramları, engelliliğin türleri ve AB'de ve Türkiye'de engelliliğin boyutları incelenmiştir. Bu açıdan AB ülkeleri ve Türkiye'deki engelli sayıları istatistiki açıdan karşılaştırılmıştır. Bu bağlamda Türkiye'de genel kabul görmüş engelli oranı 2002 yılında yapılan araştırmaya göre %12,29'dur. AB ülkelerinde bu oranlar ülkelerin nüfus yoğunluğuna göre değişebilmekle birlikte örneğin, İngiltere'de yaklaşık 10 milyon, Fransa'da 6,5 milyon ve Avusturya'da 1,3 milyon engelli olduğu bilinmektedir.

Çalışmanın ikinci ve üçüncü bölümünde AB ülkeleri ile Türkiye'nin engelli hizmetleri bakımından merkezi hükümetlerin ve yerel yönetimlerin engelli politikaları, hizmet sunum şekli ve yönetimleri, bu yönetimlere ait bütçe, insan kaynağı, fiziki koşulları, hizmet çeşitliliği gibi veriler kullanılmıştır. Bütün bu verilerin yanında merkezi ve yerel yönetimlerin hizmet sunumunda yaşamış olduğu aksaklıklara ve faydalara da yer verilmiştir. Elde edilen izlenimler ile birlikte engelli hizmetlerinin hangi kurum aracılığı ile yönetilmesi ve sunulması adına bir öneri mahiyetinde çalışma yapılmış, mevcut durum analizleri gerçekleştirilmiş ve ülke deneyimlerine de yer verilmiştir.

Fransa'da engelli hizmetleri hem yerel yönetimlerce hem de merkezi yönetimlerce yönetilmekte ve sunulmaktadır. Ayrıca, Fransa'da yerel yönetimin ve merkezi yönetimin yanısıra yerel yönetimlerin bir parçası olan iller ve bölgeler olmakla beraber her bir yönetim mekanizmasının kendi içerisinde ayrı ayrı görev ve sorumlulukları bulunmaktadır. Avusturya'da ise genel olarak sosyal politika anlayışı eyaletlere bölünmüş ve parçalanmış bir görünüm arz etmektedir. Bu bakımdan, sosyal hizmetler kamu kurumlarının yerine akredite olmuş STK'lar aracılığıyla proje bazlı yürütülmektedir. Kamu kaynakları projeler vasıtasıyla STK'lara aktarılmaktadır. Yerel yönetim birimleri engelli hizmetleri sunmakta aynı zamanda Viyana'da bir de sosyal fon aracılığı ile dezavantajlı gruplara hizmet götürülmektedir.

Engelli hizmetleri açısından dünyada örnek gösterilebilecek bir diğer ülke İngiltere'dir. İngiltere'de yerel otoritelerin anayasal bir dayanağı olmamasına karşın, merkezi hükümetin de ülke çapında standardize edilmiş bir taşra mekanizması olmamasından dolayı belediyeler merkezi hükümete ait hizmetleri de yerine getirebilmektedirler. Yine İngiltere'de sosyal çalışma alanında kamu otoritelerinin dışında kiliselerin, şirketlerin, birliklerin ve iştiraklerin vb. yapılanmaların da etkin ve faal olduğu bilinmektedir. Türkiye'de ise sosyal hizmet yönetimi ve sunumu açısından durum bahsi geçen ülkelerle hemen hemen aynıdır. Gerek ASPB, gerek Büyükşehir Belediyeleri, Belediyeler, İl Özel İdareleri, gerekse STK'lar sosyal hizmetler ve yardımlar alanında kendi yetki ve görev sınırları içerisinde faaliyetlerini yürütmektedirler.

Engelli hizmetlerinin sunulmasında ülkelerdeki yönetim mekanizmalarının bu alana ağırlık vermesi elbette tek başına yeterli olmayacaktır. Bununla birlikte, siyasi otoriteyle birlikte yönetimin yerel veya merkezi fark etmeksizin ekonomik anlamda da bütçe açısından yeterli olması gerekmektedir. Bu bağlamda da sosyal hizmet uygulamalarının daha iyi ve kaliteli sunulabilmesi ve yönetilebilmesi açısından ekonomik etkenler oldukça önemli gözükmektedir. 2013 yılında OECD ülkelerinin Engelli Kamu Harcamalarının GSYİH'ye oranına bakıldığında en yüksek oranın %2,3 ile Avusturya'ya ait olduğu görülebilmektedir. Avusturya'yı, %2'lik oranla İngiltere ve %1,7'lik oranla Fransa izlemektedir. Buradan da anlaşıyor ki, kamuya ait bütçeden engelli hizmetlerine en fazla payı Avusturya'nın ayırdığıdır.

Yine, 2016 yılı OECD ülkeleri Kamusal Sosyal Harcamalarının GSYİH'ye oranı incelendiğinde sosyal harcamalardaki en yüksek oran %31,5 ile Fransa'ya aittir. Fransa'yı, Avusturya %27,8 ile İngiltere ise %21,5 oranla takip etmektedir. 2012 TÜİK verilerine göre Türkiye'de Sosyal Koruma Harcamalarının GSYH'ye oranı %13,3 olarak gerçekleşmiştir.

Engelli hizmetlerinin yönetimsel bakış açısıyla değerlendirilmesi olarak farklı ülkelerin idari yapılanmaları bakımından sosyal yardım uygulamaları bağlamında İngiltere'de sosyal yardım hizmetleri merkezi hükümet tarafından yürütülmektedir. Fransa'da sosyal yardımlar yerel yönetimlere bırakılmıştır. Avusturya'da ise sosyal yardımlar diğer ülkelerin aksine eyaletlerce yürütülmektedir. Türkiye'de sosyal

yardımlar genel olarak ASPB ve ona bağlı SYDV ile yapılmakta ve yürütülmektedir. Ayrıca, yerel yönetimlerin ve il özel idarelerinin de sosyal yardım konusunda rolünün büyük olduğu söylenebilmektedir.

İngiltere, Türkiye ve Fransa'nın karşılaştırmalı sosyal yardım uygulamaları incelendiğinde; İngiltere'de belirli bir gelirin altındaki kişilere primsiz yardımlar yapıldığı görülmektedir. Eğer kişi sigorta katılımlarını ödeyebilecek düzeydeyse bu kişilere de primli yardımlar yapılmaktadır. Ayrıca çocuklara ve engellilere de yardımlar yapılmaktadır. Diğer bir uygulama örneği olan Fransa'da "Asgari Gelir İçerme" Yasası gereği, hizmetten faydalanan ile devlet arasında bir anlaşma yapılır ve bu anlaşma uyarınca, faydalanıcı istihdam yoluyla toplumsal içerilmeyi, terapiyi ve mesleki eğitimi kabul etmiş olmaktadır. Fransa vatandaşı olan veya yabancı uyruklu olup da Fransa'da oturma ve çalışma izni olan ve 25 yaşını doldurmuş (yaş, evli veya bekâr ve çocuklu veya çocuksuz olma kriterlerine göre değişkendir) ve geliri asgari seviyede belirlenmiş olan bir miktarın altında kalan herkes bu yasanın kapsamına girmektedir. Bir başka uygulama örneği olan Türkiye'deyse 2022 Sayılı "65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında" Kanun gereği 18 yaşından büyük engelliler ve hukuksal olarak bakmakla yükümlü olduğu 18 yaşını tamamlamamış engelli yakını bulunan Türk vatandaşlarına üçer aylık periyotlarla maaş ödenmektedir. Yalnız, engelli maaşlarının seviyeleri engelli kişilerin engel oranlarıyla bağlantılı olarak verilmektedir.

Nitekim, sosyal hizmetlerin veya yardımların tek bir merkezde toplanması uygulamada yavaş ilerleyişe neden olabilmektedir. Ayrıca, sosyal hizmetler her ne kadar devlet eliyle verilse de aslında yoğun gönüllülük isteyen bir çalışmayı da beraberinde gerektirmektedir. Merkezden ülkenin genelini kapsayan hizmetlerin verilmeye çalışılması anlayışıyla birlikte bölgelere ait kültürel, coğrafi ve ekonomik özellikler yadsınarak, bu hizmetlerin bölgeler arasında eşit bir şekilde hizmet sunulamamasını da beraberinde getirebilmektedir. Belli bir müddet sonra hizmetlerin tek elden yürütülmeye çalışılması devleti verimsizliğe, tükenmişliğe ve hantallaşmaya götürebilmektedir. Bu yüzden, merkezi yönetimin güçlü olmasından kaynaklı taşrada görevli memurların inisiyatif almada güçlük çekeceği ön görülebilmektedir. Bununla beraber bütün memurların özlük işlemlerinin merkez tarafından takip edilmesi, emir ve ödeneklerin merkezden çıkması, aşırı bürokratikleşmeye gidilmesi ve

kırtasiyeciliğin artması hizmetlerin işlerliğini zayıflatabilmektedir. Ayrıca, merkezden yönetim anlayışıyla birlikte daimi olarak merkezden talimat beklenmesi ve taşradaki yetkinin sınırlandırılmış olması girişimci ve yaratıcı ruhu zedelemekle beraber geçmişten gelen birikimlerden de istifade edilmesinin önünü kapayabilecektir. Kamu yönetiminin tıkanması, kaynakların boş yere kullanılması ve israf edilmesi, aşırı politizasyon, kısırdöngü ve içine düşülen yönetsel açmazlar ve çıkmazların ortaya çıkması gibi nitelendirilen sebeplerden dolayı merkezi yönetim sisteminde bir takım problemler meydana gelebilmektedir.

Yerinden yönetim anlayışı, yerinden yönetim ilkelerine geçişte önemli bir rol oynayabilmekte ve böylece demokrasiyi ve çoğulcu katılımı daha da güçlendirebilmektedir. Yerel aktörlerin, merkezi yönetimden uzaklaşmasıyla beraber bu aktörler daha da serbest hale gelebilmektedir. Yine, yerinden yönetim anlayışıyla beraber gücün tek bir merkezde odaklanmasının ve yoğunlaşmasının önüne geçilebilmektedir. Ayrıca, yerelleşmeyle birlikte hizmetlerin vatandaşa daha kolay ve ulaşılabilir olması sağlanmış olacaktır. Yerinden yönetimle birlikte merkezi hükümet daha işlevsel ve önem arz eden işlere ve hizmetlere yönelme eğiliminde olabilecektir. Bununla beraber yerelleşme sayesinde rekabetçi bir piyasa oluşabilecek ve yerel ekonomik dinamiklerin harekete geçmesi sağlanabilecektir. Ayrıca, yetki devrinin yapılması durumunda daha fazla tecrübeye ve yeniliklere başvurma şansı doğacaktır.

Örneğin Türkiye'de bakanlığa ait genel personel sayısı 15.000 kişi civarında iken İBB'de BİT'ler de dahil olmak üzere ortalama 72.000 personel çalışmaktadır. Bu 72.000 personelin de ortalama 3.000 kişiye yakını engelli, yaşlı ve bakım hizmetlerinde çalışmaktadır.

Tüm elde edilen istatistiki veriler, araştırma ve incelemeler ve karşılaştırmalı tahlilin sonuçları neticesinde, engellilere yönelik hizmetlerin yönetilmesinin ve sunulmasının özellikle büyük şehirlerde yerel yönetimlerce karşılanması ve vatandaşa ulaştırılması son derece doğru ve yerinde bir karar olacağı görüşü meydana gelmiştir.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü — **Engelli ve Yaşlı Bireylere İlişkin İstatistiki Bilgiler, Yıllık İstatistik Bülteni 2015**, Ankara, 2015.

Akbulut, Süleyman, Hakan Özgül, Tolga Tezcan — **Mevzuattan Uygulamaya Engelli Hakları İzleme Raporu 2013 "Erişebilirlik, Eğitim, Çalışma Hayatı ve Sağlık Verileri-Analizler",** İstanbul, Hermes Tanıtım Ofset, 2014.

Aktaş, Asuman — **Sosyal Dışlanma Bağlamında Sosyal Yardımlar ve Karşılaştırmalı Politika Önerileri,** (Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi), Ankara, 2014.

Aydın, Murat — **Sosyal Politika ve Yerel Yönetimler**, İstanbul, Yedirenk, 2009.

Balcı, Sezai — **Osmanlı Devleti'nde Engelliler ve Engelli Eğitimi Sağır, Dilsiz ve Körler Mektebi**, İstanbul, Libra Kitapçılık ve Yayıncılık, 2013.

Bundeskanzleramt Öffentlicher Dienst — **Personal Des Bundes 2015 in Zahlen Daten und Fankten,** Wien, Digitalprintcenter BM. I, 2015.

Cunningham, Wendy — **Minimum Wages and Social Policy Lessons from Developing Countries**, Washington, 2007.

Coşkun, Selim, Nevzat Ferit Kunduracı — **Dünyada Sosyal Politika ve Sosyal Konut Uygulamaları**, Ankara, 2013.

Degener, Theresia, — **E.u. Network Of Experts On Disability Discrimination, Definition of Disability,** Brussels, 2004.

Devlet Planlama Teşkilatı, Sosyal hizmetler ve — **Sekizinci Beş Yıllık Planı,** Ankara, 2001.

Yardımlar Özel İhtisas Komisyonu Raporu

Erden, Gülsen, Serdal Akdur, Esra Angın vd. **Otizm Spektrum Bozukluğu**, Ankara, 2016.

Ersöz, Halis Yunus **Sosyal Politika Perspektifinden Yerel Yönetimler (İngiltere, İsveç ve Türkiye Örneği)**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2004.

Ersöz, Halis Yunus **Sosyal Politikada Yerelleşme,** İstanbul, İstanbul Ticaret Odası Yayınları 2010-99, 2011.

Ertem, Seçil **Avrupa Ülkelerinde Engellilere İlişkin Genel Politikalar ve Uygulamalar**, İzmir Ticaret Odası, İzmir, 2010.

Eryılmaz, Bilal **Kamu Yönetimi**, Genişletilmiş ve Güncellenmiş Yeni Baskı, İstanbul, Erkam Matbaası, 2007.

Euro Commission Employment, Social Affairs and Equal Opportunities **Preparation of a new EU Disability Strategy 2010-2020 Summary of the main outcomes of the public consultation**, 2010.

European Comission **Employment, Social Affairs and Inclusion Your Social Security Rights in France**, European Union, 2013.

Europe for Citizens Programme **Local and Regional Government in Europe Structures and Compotences,** Paris, ?.

Gilbert Neil, Paul Terrell **Dimensions of Social Welfare Policy**, U.S.A., Eighth Edition, 2013.

Gomez-Morales, Daniel **Transnational Social Policies The New Development Challanges of Globalizatim**, Canada, International Development Research Centre, 1999.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi **Özürlüler Yerel Hizmet Rehberi İSÖM Modeli**, İBB Basımevi, İstanbul, 2012.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi **2017 Yılı Mali Yılı Bütçesi 2018-2019 Gelir-Gider Tahminleri**, İstanbul, 2017.

Karaca Gökçek, Nuray, Emre Demirci **Sosyal Hizmet Yönetimi,** Eskişehir, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2876, Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1833, 1. Baskı, 2013.

Koca, Canan **Engelsiz Şehir Planlaması Bilgilendirme Raporu**, İstanbul, 2010.

Kosor, Davut **Çocukların Ağız ve Diş Sağlığının Değerlendirilmesi**, İzmir, 2011.

Koray, Meryem **Sosyal Politika**, 2. Baskı, Ankara, İmge Kitabevi, 2005

Lepusohitz, Petra **Geschäftsbericht 2015 Fonds Soziales Wien**, Wien, AV+Astoria Druckzentrum GmbH, 2016.

London Councils **Adult Social Care in London November 2015,** London, 2015.

MAGISTRAT DER STADT WİEN **Statistisches Jahrbuch Der Stadt Wien 2015**, Wien, AV+Astoria Druckzentrum, 2015.

MAIRIE DE PARİS **La Politique De La Collectivieé Parisienne En Direction Des Personnes En Situation De Handicap**, Paris, Bleu budgétaire, 2015.

Makdessi Yara **Document De Travail**, Fransa, Direction de larecherche, des études, de I'évaluation et des statistiques DREES, 2010.

Makdessi Yara, Luc Masson, Alice MAINGUENÉ **Document de Travail Serie STATISTIQUES,** Direction de larecherche, des études, de I'évaluation et des statistiques DREES, Fransa, 2010**.**

Ministere Des Affaires Sociales Et De La Sente **Projet De Loi De Financement De La Securite Sociale 2014,** Paris, 2013.

Ministere Des Affaires Sociales, De **Projet De Loi De Financement De La Securite Sociale 2015,** Paris, 2014.

La Sante Et Des Droits Des Femmes

Mitra, Sophia et. al.; **Disablity and Poverty in Developing Countries: A Snapshot from the World Health Survey**, Sp Discussion Paper No. 1109, 2011.

Montero, Lara Alfonso et. al.: **Investing in the Social Services Workforce, Brighton,** The European Social Network,2017.

Office for National Statistics **Public Sector Employment, UK: March 2016,** London, 2016.

Özdemir, Süleyman **Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti**, İstanbul, İstanbul Ticaret Odası Yayın-No:2007-57, Genişletilmiş 2. Baskı, 2007.

Öztürk, Mustafa **Türkiye'de Engelli Gerçeği**, İstanbul, Müsiad Cep Kitapları: 30, 2011.

Pan, Jing The Role of Local Government in Shaping and Influencing Inter National Policy Frameworks, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Leicester, 2015.

Papworth Trust **Disability in the United Kingdom 2014 Facts and figures**, Cambridge, 2015.

Skills For Care **Adult Social Care Sector and Workforce in the London Region**, London, 2015.

Skills For Care **The State of the Adult Social Care Sector and Workforce in England,** Leeds, 2016.

Sozial Ministerium **Sozialbericht 2013-2014 Ressortaktivitäten und sozialpolitische Analysen**, Wien, 2014.

Sozial Ministerium **Sozialstaat Österreich Leistungen, Ausgaben und Finanzierung 2016,** Wien, 2016.

T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı **Dünya Engellilik Raporu**, Malta, 2011.

T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı — **T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, Türkiye Özürlüler Araştırması 2002,** Ankara, 2009.

T.C. İçişleri Bakanlığı Strateji Geliştirme Merkezi Başkanlığı — **Yerel Yönetimler Sosyal Hizmet Rehberi,** Strateji Merkezi Başkanlığı Yayın No:6, Ankara, 2005.

T.C. MEB Özel Eğretim Kurumları Genel Müdürlüğü — **Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi Dil ve Konuşma Güçlüğü Destek Eğitim Programı**, Ankara, 2008.

T.C. Milli Eğitim Bakanlığı — **Hasta ve Yaşlı Hizmetleri**, **Engelli Bakım Hizmetleri,** Ankara, 2013.

Tuna Orhan, Nevzat Yalçıntaş — **Sosyal Siyaset**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2011.

TÜİK — **Türkiye Nüfus ve Konut Araştırmaları 2011**, Ankara, 2013.

Yıldırım, Nuran — **İstanbul Darülaceze Müessesesi Tarihi**, İstanbul, Darülaceze Vakfı Yayını, 1996.

Yıldız, Ahmet — **AB ve Türkiye'de Kültürel Çeşitlilik ve Yerel Yönetimler**, Aydın, 2014.

World Health Organization — **World Report on Disability,** Malta, 2011.

MAKALELER

Acartürk, Ertuğrul — "Yerel Yönetimlerin Hizmet Sunumunda Alternatif Yöntemler", **Sosyal Bilimler Dergisi**, S. 6, 2001, s. 46-60.

Arslan, Nagehan Talat — "İdari ve Mali Paylaşım Açısından Merkezi Yönetim Yerel Yönetim İlişkileri", **İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, S. 33, 2005, s. 189-208.

Aydın, Hakan — "Avrupa Birliği'ne Uyum Çabaları Ekseninde Yerel Yönetimler ve Sosyal Hizmetler İlişkisi", **Türk İdare Dergisi**, S. 465, 2009, s. 27-42.

Aykaç, Burhan "Türkiye'de Kamu Yönetiminin Küçülmesi, Yerel Yönetimler ve Yerel Demokrasinin Amaçları", **Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi**, C. 1, S. 1,1999, s. 1-12.

Balseven, Hale "İngiltere'de Refah Reformlarının Ekonomik Politiği", **Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi**, C.18, 2009, s. 1-29.

Çınarlı, Serkan "Türkiye ile Bazı Avrupa Ülkelerinde Engellilik Kavramı ve Engelli İstihdamı ile İlgili Düzenlemelerin İncelenmesi", **ÖZVERİ**, C. 7, S. 1, 2010, s. 1561-1582.

Esen, Âdem "Kent Yönetimlerinde Katılım", **Yerel Siyaset**, Okutan Yayıncılık, 2008, s. 87-90.

Erbay, Yusuf "Fransa'da İdari Sistem ve Yerel Yönetimler", **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, C. 8, S. 2,1999, s. 58-74.

Ersöz, Halis Yunus "Türkiye'de Belediyelerin Sosyal Politika Alanındaki Rolü ve Yeni Belediyecilik Anlayışının Esasları", **Kamu'da Sosyal Politika**, S. 9, 2009, s. 38-48.

Genç, Yusuf "Yerel Yönetimler ve Sosyal Hizmet Uygulamaları", **Kamu'da Sosyal Politika**, S. 9, 2009, s. 60-67.

Güçtekin, Nuri "Osmanlı Devleti Kurumlarında Engellilere Yönelik Uygulamalar", **Eğitime Bakış**, Sayı: 31, 2014, s. 25-39.

Güleç, Yasin "Sosyal Hizmetlerin Yeniden Yapılandırılmasında Yerel Yönetimlerin Önemi ve İşlevi, Bağcılar Engelliler Sarayı Örneği", **Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Yıl 2, S. 1, 2014, s. 486-500.

İnaç, Hüsamettin, Feyzullah Ünal "İngiltere'de Yerel Yönetimler", **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S. 16, 2006, s. 125-140.

Kaufmann, Otto, Çev: Tankut Centel "Fransa'da Sosyal Güvenlik Genel Sistem", **Çimento İşveren Dergisi**, C. 13, S. 1, 1999, s. 4-15.

Kayıkçı, Sabrina "1982 Reform Yasası Sonrası Fransa'da Yerel Yönetimler ve Yerel Özerklik şartı", **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, C. 12, S. 3, 2003, s. 22-47.

Küçükali, Adnan "Engellilere Uygulanan Sosyal Yardımlar", **Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi**, S. 35, 2015, s. 100-115.

Meşe, İlknur "Engelliliği Açıklayan Sosyal Model Nedir?", **Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi**, Yıl:14, S. 33, 2014, s. 79-92.

Özdemir, Gürbüz "Belediye İktisadi Teşebbüslerinin Özelleştirilmesi", **Sayıştay Dergisi**, S. 71, 2008, s. 41-74.

Özgökçeler, Serhat "Özürlülere Yönelik Sosyal Politikalar", **Sosyal Politika**, 2013. s. 309-330.

Özkaran, Nuray "Ankara Büyükşehir Belediyesi ile Çankaya Belediyesi'nde Sosyal Hizmet Uygulamaları", **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, C. 2, S. 3, 1993, s. 67-77.

Öztürk, Namık Kemal "Bürokratik Devletten Etkin Yönetime Geçiş: İyi Yönetişim", **Türk İdare Dergisi**, S. 437, 2002, s. 27-38.

Sarıkaya, Makbule "Cumhuriyetin İlk Yıllarında Bir Sosyal Hizmet Kurumu Türkiye Himaye-i Etfal Cemiyeti", **A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, S. 34, 2007, s. 321-338.

Serdar Bozkır, Aysu "Sosyal Politika Kavramı, Tarihsel Gelişimi ve Türkiye'de Sosyal Politika", **Sosyal Politika**, 4. Baskı, Ed. Aysen Tokol, Yusuf Alper, Dora Basım-Yayın, 2013, s.1-70.

Sever, Özcan, Tarık Vural "Kamu Hizmetlerinin Sunumunda Devletin Değişen Rolü ve Merkezi Yönetim İle Yerel Yönetimler Arasında Yetki ve Görev Paylaşımı", **Maliye Dergisi**, S. 159, 2010, s. 203-219.

Taşçı, Faruk "Bir Sosyal Politika Olarak Göç", **Kamu-İş Dergisi**, C. 10, S. 4, 2009, s. 177-204.

Uçar, Ahmet "Belediye Hizmetlerinin Etkinliği Açısından Hizmette Yerellik (Subsidiarite) İlkesi İle Yönetişim (Govarnance) Kavramı Üzerine İnceleme", **Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C. 2, S.1, 2004, s. 97-107.

Ürker, Şule "Türk Mevzuatında Özürlülük Terminolojisi", **ÖZVERİ**, C. 7, S.1, 2010, s. 1583-1592.

Yılmaz, Volkan, Nurhan Yentürk "Türkiye'de Engellilere Yönelik Kamu Harcamalarının On Yıllık Seyri", Çalışma ve Toplum Dergisi, S. 52, 2017, s. 59-74.

BELGELER ve RAPORLAR

Çınar, Nevruz "Üniversite Kampüslerindeki Peyzaj Erişebilirliğinin Engelliler Açısından İrdelenmesi", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2010.

Çarkçı, Şule "Engellilerin Mesleki Eğitimi ve İstihdam", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2011.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi **Engelliler Müdürlüğü**, 15.12.2015.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi **Engelliler Müdürlüğü**, 12.05.2017.

İBB Sağlık ve Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı **2013 Yılı Birim Faaliyet Raporu**, İstanbul, 2014.

İBB Sağlık ve Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı **2014 Yılı Birim Faaliyet Raporu**, İstanbul, 2014.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi **İstanbul Büyükşehir Belediyesi 2014 Faaliyet Raporu,** İBB Basımevi, İstanbul, 2015.

Kolat, Serkan **Avrupa Birliği Sosyal Politikası Çerçevesinde Özürlülere Yönelik Ayrımcılıkla Mücadele ve**

Türkiye'deki Yansımaları, (Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi), Ankara, 2009.

Resmi Gazete **S. 25531,** 23.7.2004.

Resmi Gazete **S. 25868**, 7.7.2005.

Resmi Gazete **S. 27958**, 8.6.2011.

T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı **2014 Yılı İdari Faaliyet Raporu,** Ankara, 2015.

T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı **2015 Yılı İdari Faaliyet Raporu**, Ankara, 2016.

T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı **2016 Yılı Faaliyet Raporu**, Ankara, 2017.

T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı **Kalkınma Planı (Birinci Beş Yıl) 1963-1967**, Ankara, 1963.

T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı **İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1968-1972**, Ankara, 1968.

T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı **Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1985-1989**, Ankara, Yayın No, DPT:1974.

T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı **Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı 1979-1983**, Ankara, Yayın No, DPT: 1664, Ankara, 1979.

T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı **Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı 1990-1994**, Ankara, Yayın No, DPT: 2174.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu **Denetleme Raporu,** Ankara, 2009.

İNTERNET KAYNAKLARI

----------: (Çevrimiçi), http://www.sgkrehberi.com/haber/11037, Erişim Tarihi: 12.11.15.

----------: (Çevrimiçi), http://eyh.aile.gov.tr/mevzuat/uluslararasi-mevzuat/14-avrupa-birligi-ve-engellilik, Erişim Tarihi: 11.08.2015.

Eurostat: (Çevrimiçi), http://ec.europa.eu/eurostat/data/database, Erişim Tarihi: 16.11.2015.

Eurostat: (Çevrimiçi), http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/6181592/3-02122014-BP-EN.pdf/aefdf716-f420-448f-8cba-893e90e6b460, Erişim Tarihi: 22.12.2015.

Eurostat: (Çevrimiçi), http://ec.europa.eu/eurostat/news/themes-in-the-spotlight/disability-statistics, Erişim Tarihi: 07.12.2015.

----------: (Çevrimiçi), http://www.darulaceze.gov.tr/Kurumsal/KurulusAmaci, Erişim Tarihi: 24.03.2016.

----------: (Çevrimiçi), www.kalkinma.gov.tr/Lists/Kalkinma%20Planlar/Attachments/7/plan3.pdf, Erişim Tarihi: 26.04.2016.

----------: (Çevrimiçi), http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/Kalknma%20Planlar/Attachments/3/plan7.pdf , Erişim Tarihi: 28.04.2016.

----------: (Çevrimiçi), http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/Kalknma%20Planlar/Attachments/2/plan8.pdf, Erişim Tarihi: 29.04.2016.

----------: (Çevrimiçi), http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/Kalknma%20Planlar/Attachments/1/plan9.pdf, Erişim Tarihi: 02.05.2016.

----------: (Çevrimiçi), http://www.ibb.istanbul/tr-TR/kurumsal/Pages/YonetimSemasi.aspx, Erişim Tarihi: 06.05.2016.

----------: (Çevrimiçi), http://www.aile.gov.tr/data/58b58e4c691407119c139239/2016%20%20Faaliyet%20Raporu.pdf Erişim Tarihi: 01.01.2018.

----------: (Çevrimiçi), http://eyh.aile.gov.tr/kurumsal/kurum-hakkinda, Erişim Tarihi: 06.06.2016.

----------: (Çevrimiçi), http://eyh.aile.gov.tr/kuruluslarimiz/kuruluslarimiz-engelli/ozel-bakim-merkezleri, Erişim Tarihi: 06.10.2016.

----------: (Çevrimiçi), http://eyh.aile.gov.tr/kuruluslarimiz/kuruluslarimiz-engelli/genel-mudurlugumuze-bagli-bakim-rehabilitasyon-ve-aile-danisma-merkezleri, Erişim Tarihi:06.10.2016.

----------: (Çevrimiçi), http://eyh.aile.gov.tr/kuruluslarimiz/kuruluslarimiz-engelli/umut-evleri, Erişim Tarihi: 06.10.2016.

----------: (Çevrimiçi), http://www.gouvernement.fr/en/composition-of-the-government, Erişim Tarihi: 01.09.2017.

----------: (Çevrimiçi), http://www.statistik.at/web_de/statistiken/menschen_und_gesellschaft/soziales/sozialleistungen_auf_landesebene/behindertenhilfe/index.html, Erişim Tarihi: 17.10.2016.

----------: (Çevrimiçi), https://www.gov.uk/disability-living-allowance-children/overview, Erişim Tarihi: 20.01.2017.

----------: (Çevrimiçi), https://www.gov.uk/disability-living-allowance-children/rates, Erişim Tarihi: 20.01.2017.

----------: (Çevrimiçi), https://www.gov.uk/dla-disability-living-allowance-benefit/what-youll-get, Erişim Tarihi: 20.01.2017.

----------: (Çevrimiçi), https://www.gov.uk/pip/what-youll-get, Erişim Tarihi: 20.01.2017.

----------: (Çevrimiçi), https://www.gov.uk/pip, Erişim Tarihi: 20.01.2017.

----------: (Çevrimiçi), https://www.gov.uk/attendance-allowance, Erişim Tarihi: 20.01.2017.

----------: (Çevrimiçi), https://www.gov.uk/attendance-allowance/what-youll-get, Erişim Tarihi: 20.01.2017.

----------: (Çevrimiçi), https://www.gov.uk/employment-support-allowance/what-youll-get, Erişim Tarihi: 23.01.2017.

----------: (Çevrimiçi), https://www.gov.uk/financial-help-disabled/vehicles-and-transport, Erişim Tarihi: 01.02.2017.

----------: (Çevrimiçi), https://www.gov.uk/disabled-facilities-grants/what-youll-get, Erişim Tarihi: 01.02.2017.

----------: (Çevrimiçi), https://www.gov.uk/disabled-facilities-grants/overview, Erişim Tarihi: 01.02.2017.

----------: (Çevrimiçi), https://www.gov.uk/financial-help-disabled/on-a-low-salary, Erişim Tarihi: 01.02.2017.

----------: (Çevrimiçi), https://www.gov.uk/blind-persons-allowance/what-youll-get, Erişim Tarihi: 01.02.2017.

----------: (Çevrimiçi), https://www.gov.uk/blind-persons-allowance/what-youll-get, Erişim Tarihi: 01.02.2017.

----------: (Çevrimiçi), https://www.gov.uk/financial-help-disabled/television-licence-discount, Erişim Tarihi: 01.02.2017.

----------: (Çevrimiçi), https://www.gov.uk/financial-help-disabled/vat-relief, Erişim Tarihi: 01.02.2017.

----------: (Çevrimiçi), https://www.gov.uk/financial-help-disabled/injuries-illness-caused-at-work, Erişim Tarihi: 01.02.2017.

----------: (Çevrimiçi), https://www.gov.uk/constant-attendance-allowance/what-youll-get, Erişim Tarihi: 01.02.2017.

----------: (Çevrimiçi), https://www.gov.uk/government/publications/disability-facts-and-figures/disability-facts-and-figures#fnref:16, Erişim Tarihi: 14.03.2017.

----------: (Çevrimiçi), https://www.london.gov.uk/about-us/how-we-work-london, Erişim Tarihi: 28.03.2017.

----------: (Çevrimiçi), https://www.london.gov.uk/what-we-do/communities-london-how-were-improving-equality/deaf-and-disabled-communities, Erişim Tarihi: 28.03.2017.

----------: (Çevrimiçi), https://www.london.gov.uk/what-we-do/transport/improving-londons-roads/investing-accesible-transport-network, Erişim Tarihi: 28.03.2017.

----------: (Çevrimiçi), www.londoncouncils.gov.uk, Erişim Tarihi: 09.04.2017.

----------: (Çevrimiçi), http://www.fsw.at/ueber_uns, Erişim Tarihi: 14.04.2017.

----------: (Çevrimiçi), http://www.wien.gv.at/statistik/verwaltung/personel/, Erişim Tarihi: 14.04.2017.

----------: (Çevrimiçi), http://www.basarmevzuat.com/dustur/kanun/5/1475/a/1475sk1.htm, Erişim Tarihi: 26.04.2017

----------: (Çevrimiçi), https://www.ibb.istanbul/SitePage/Index/149, Erişim Tarihi: 04.05.2017.

----------: (Çevrimiçi), http://www.jasstudies.com/DergiTamDetay.aspx?ID=2745, Erişim Tarihi: 15.05.2017.

OECD: (Çevrimiçi), https://data.oecd.org/socialexp/social-spending.htm#indicator-chart, Erişim Tarihi: 04.07.2017.

OECD: (Çevrimiçi), https://data.oecd.org/socialexp/public-spending-on-incapacity.htm#indicator-chart, Erişim Tarihi: 29.06.2017.

----------: (Çevrimiçi), https://www.wien.gv.at/tr/idare/viyana-genel.htm, Erişim Tarihi: 14.07.2017.

----------: (Çevrimiçi), https://www.wien.gv.at/tr/idare/sehirsenatosu.htm, Erişim Tarihi: 14.07.2017.

----------: (Çevrimiçi), https://www.paris.fr/municipalite/la-maire-et-les-elus/adjoints-a-la-maire, Erişim Tarihi: 20.07.2017.

----------: (Çevrimiçi), https://www.paris.fr/municipalite/l-hotel-de-ville-organigramme-de-la-ville-de-paris-2380?#organigramme-du-secretariat-general_3, Erişim Tarihi: 20.07.2017.

----------: (Çevrimiçi), http://www.ccre.org/docs/Local_and_Regional_Government_in_Europe.EN.pdf, Erişim Tarihi: 04.11.2017.

----------: (Çevrimiçi), http://akademikpersonel.kocaeli.edu.tr/ahmet.ucakturk/bildiri/ahmet.ucakturk11.08.2011_04.20.14bildiri.pdf, Erişim Tarihi: 21.11.2017.

EKLER

Ek 1) Engelliler Müdürlüğü Hizmetler

T.C.
İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE BAŞKANLIĞI
Sağlık Daire Başkanlığı
Engelliler Müdürlüğü

İSTANBUL İTFAİYESİ İSEM

Sayı : 76947147-042-2054/220732 15./12./2015
Konu : Veri Talebi

Sayın Yaşar TINAR
(Yeşilköy Mah. İstasyon Cd. Köyçeşmesi Sk. No:81 Bakırköy/ İstanbul)

İlgi :30.11.2015 tarihli dilekçeniz.

Öğrenim görmekte olduğunuz İstanbul Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü "Engellilere Yönelik Hizmetlerin Yönetimi ve Sunumu: Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme" teziniz için talep etmiş olduğunuz:

1)Büyükşehir Belediyesi ve Engelliler Müdürlüğü yönetim şeması,

2)Engelliler Müdürlüğü'ne kayıtlı olan kişilerin son 3 yıla ait kişi sayılarının olduğu veri tablosu,

3)Engelliler Müdürlüğü'nün sunmuş olduğu güncel hizmet alanları ile ilgili bilgiler tarafımızca onaylanmış olup; ekte sunulmuştur.

Gereğini bilgilerinize rica ederim.

Yeliz YILDIZ KÖKENEK
Engelliler Müdürü

Engelliler Müdürlüğü
Yeşilköy Mah. İstasyon Cad. No:81
Yeşilköy/BAKIRKÖY Tel: 0212 449 96 60
E-posta:isem@ibb.gov.tr

Bilgi : Nilay YAZICIOĞLU – Şef
Tel :0212 449 96 77
Faks :0212 449 50 34
Elektronik Ağ:www.ibb.gov.tr

ENGELLİ HİZMET BİRİMLERİ ÇALIŞMASI

1. İstanbul Büyükşehir Belediyesinde engellilere yönelik çalışmalar yürütmek üzere Sağlık ve Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı bünyesinde hizmet veren Engelliler Müdürlüğü bulunmaktadır. 1994 yılında Özürlüler Koordinasyon Merkezi olarak kurulan bu hizmet birimi Temmuz 2006'da müdürlük olarak kurumsallaşmıştır. Engelliler Müdürlüğü İstanbul'un çeşitli noktalarında yer alan merkezler üzerinden engelli bireylere hizmet vermektedir. Bu kapsamda, 24 Engelli Merkezi, 11 İrtibat Bürosu ve bir yaz kampı mevcut olup bu birimler vasıtasıyla çalışmalar yürütülmektedir.
2. Engelliler Müdürlüğüne bağlı merkezlerde engelli bireylere hizmet vermek üzere psikolog, sosyolog, hemşire, çocuk gelişimci, özel eğitimci ve eğitmen bulunmaktadır.
3. Engelli Bireylere yönelik yürütülen faaliyetler,

A) PSİKO-SOSYAL SERVİS HİZMETLERİ

1-Sosyal Destek Hizmetleri
   a) Kültür-Sanat Festivalleri
   b) Gezi ve Eğlence Programları
   c) Spor Etkinlikleri

2- Psikolojik Destek Hizmetleri
   a) Bireysel ve Grupla Psikolojik Danışmanlık
   b) Aile Eğitim ve Seminer Çalışmaları
   c) Konuşma Terapisi
   d) Aile Erken Eğitim Programı

3- Yasal Haklar Danışmanlığı

4- İstihdam Destek Hizmetleri

B) EĞİTİM HİZMETLERİ

1- Zihinsel Engelliler Beceri Kazandırma ve Mesleki Rehabilitasyon Merkezleri

2- Karma Eğitim Hizmetleri

3- Yaz Okulu Hizmetleri

4- Türk İşaret Dili Eğitimleri

5- E - KPSS ve Hazırlık Kursu Eğitimleri

C) ULAŞIM HİZMETLERİ VE ÇAĞRI MERKEZİ

1- Ulaşım Hizmetleri

2- Çağrı Merkezi (ALO 153-5 -3)

D) SAĞLIK DESTEK HİZMETLERİ

1- Sporla Rehabilitasyon Hizmetleri

2- Hidroterapi

3- Medikal Malzeme Desteği

4- Medikal Bakım Onarım Hizmeti

5- Hipoterapi

E) TOPLUMUN BİLİNÇLENDİRİLMESİ (ESHA) Engellilerin Sosyal Hayata Adaptasyonu ya da Toplumun Engellilere Adaptasyonu Projesi ilk ve ortaöğretim öğrencilerini engellilik hakkında bilinçlendirmeyi amaçlayan bir faaliyettir. Okullara gidilerek veya öğrenciler Engelliler Müdürlüğüne davet edilerek bilgilendirme çalışmaları gerçekleştirilir.

F) ENGELLİLERE YÖNELİK KUAFÖRLÜK HİZMETİ

G) YAZ KAMPI Florya sahilinde yer alan yaz kampında engelli bireyler ve aileleri bir hafta süresince tatil yapma olanağına sahip olurlar. Bu hizmet nisan-ekim ayları arasında gerçekleştiriliyor olup tamamen ücretsizdir.

2012 – 2015 YENİ KAYIT SAYISI (KİŞİ)

Yıl	Yeni Kayıt Sayısı (Kişi)
2012	10.691
2013	10.272
2014	36.598
2015 (8.12.15 tarihine kadar)	6.134

Ek 2) Engelliler Müdürlüğü Bütçe

T.C.
İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE BAŞKANLIĞI
Sağlık Daire Başkanlığı
Engelliler Müdürlüğü

İSEM

Sayı : 7694714-042 -53 3522 -717/99128 12./5./2017
Konu :Veri Talebi

Sayın Yaşar TINAR
(Hacı Ahmet Mah. Yeniyol Zarif Sokağı No:22 34440 Beyoğlu/İSTANBUL)

İlgi :08.05.2017 tarihli dilekçeniz.

Öğrenim görmekte olduğunuz İstanbul Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü "Engellilere Yönelik Hizmetlerin Yönetimi ve Sunumu :Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme" teziniz için talep etmiş olduğunuz 2013-2017 yılları arasındaki Engelliler Müdürlüğüne ait bütçe tabloları tarafımızca onaylanmış olup ;ekte sunulmuştur.

Bilgilerinize rica ederim.

Yeliz YILDIZ KÖKENEK
Engelliler Müdürü

Ek: 2013-2017 Yılı Bütçe Tablosu (1 sayfa)

İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı Kasımpaşa Ek Hizmet Binası
Hacı Ahmet Mah. Yeniyol Zarif Sokağı
No:22 34440 Beyoğlu/İSTANBUL
e-posta:isem@ibb.gov.tr Elektronik Ağ: www.ibb.gov.tr
Telefon: 0212 449 96 60-61 Faks: 0212 449 50 34

Bilgi için : Yasin ALKIŞ
Şef
Telefon :0212 449 96 75

T.C.
İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE BAŞKANLIĞI
Sağlık Daire Başkanlığı
Engelliler Müdürlüğü

İSEM

2013-2017 YILI BÜTÇE TABLOSU

YIL	TOPLAM TUTAR
2013 bütçesi	31.239.234,68 TL
2014 bütçesi	33.989.037,62 TL
2015 bütçesi	37.651.892,14 TL
2016 bütçesi	45.204.074,04 TL
2017 bütçesi	54.947.000,00 TL

ÖZGEÇMİŞ

1985 yılında İstanbul'da doğan Yaşar TINAR, 2006-2010 yılları arasında Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümünde lisans öğrenimi görmüştür. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bilim Dalı'nda 2013 yılında sunduğu "Alman Arkeoloji Enstitüsü'nün Cumhuriyet Yıllarında Anadolu Faaliyetleri (1923-2011)" başlıklı teziyle yüksek lisansını tamamlamıştır. Yüksek lisans eğitimi sırasında 2010-2011 yıllarında bahar ve güz dönemi olmak üzere toplam 2 dönem Almanya-Berlin "Frei Universität-Turkologie Institut"te misafir öğrenci olarak öğrenim görmüştür. 2013 yılında, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Ana Bilim Dalı'nda doktora programına başlamıştır. 2014 yılından itibaren İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sağlık Daire Başkanlığı Engelliler Müdürlüğünde Müdür Yardımcısı olarak görev yapmaktadır. Evli ve iki çocuk sahibi olan Tınar, Almanca ve İngilizce bilmektedir.